Piaţa Sf. Gheorghe nr.1, România.

VASILE IZDRĂILĂ ANCA GHIHOR

BUNA-CUVIINTA

POLITEŢE
COMPORTAMENT

Ediţia a III-a

EDITURA DE VEST
TIMIŞOARA, 2000

Motto:
„Dacă te poartă gândul peste un an, seamănă ogorul. Dacă te poartă gândul peste zece ani, sădeşte un pom. Dacă te poartă gândul peste o sută de ani, educă oamenii. Semănând ogorul, vei recolta o dată, sădind un pom, vei recolta de zece ori, educând oamenii, vei recolta de o sută de ori".
(Din înţelepciunea popoarelor)

ÎN LOC DE PREFAŢĂ

Orice supliment de cunoaştere sau chiar de învăţătură este bine venit la orice vârstă. Ne place să credem că toate cărţile sunt bune. S-a mai scris şi se va mai scrie desigur despre relaţiile dintre oameni, despre buna-cuviinţă şi comportarea corectă în societate. Fiecare etapă în devenirea societăţilor, fiecare popor, fiecare naţiune implică anumite stări de convieţuire şi comportament, corelate cu axiologia ştiintifico-afectivă, etică şi estetică, a epocilor şi respectiv a naţiunilor.
Nu vrem să supărăm pe nimeni, nici să obligăm.
Chiar dacă majoritatea oamenilor se comportă civilizat, socotim că „repetitio est mater studiorum" şi, de ce să nu avem o confirmare asupra unor reguli pe care le ştim din copilărie? Se vor potrivi, probabil, cu cele învăţate acasă, la şcoală, în colectivul de muncă etc. Cu atât mai bine, vom avea, pe lângă confirmare, şi o satisfacţie, mai ales când ne vom regăsi în gândirea unor oameni de seamă prezenţi ici-colo în paginile cărţii... şi, poate, un motiv de reflecţie.
Fără îndoială că, despre orice fenomen, e greu să

se scrie lucrări definitive. E greu mai ales în acest secol uimitor, acest secol care de atâtea ori „avea să-şi schimbe drumul şi obrazul...", să dai reţete sau măcar îndemnuri statornic valabile. Se pare doar că regulile de comportament sunt variabile în spaţiu şi timp, fiecare etapă şi fiecare popor prezentând şi caracteristici proprii. Trecând însă peste aceste elemente specifice de timp şi de loc, am încercat să ne oprim asupra unor „constante" considerate ca acceptate „oricând şi oriunde", în majoritate cunoscute, dar care, având şi un suport teoretic-moral, pot deveni universale, viabile şi instructive. Fără pretenţii de „dogme", rândurile de faţă ar vrea să se constituie într-un alfabet al bunei-cuviinţe, într-un îndreptar al bunului-simţ elementar, formulat de predecesorii noştri, susţinut - sperăm - de contemporani şi preconizat pentru urmaşi.

Bunul-simţ, buna-cuviinţă şi comportamentul civilizat în societate nu pot fi separate de moralitate, căci o conduită frumoasă este şi morală şi ceea ce este moral este frumos. Socotim deci că profilul moral, cinstea, corectitudinea şi celelalte componente ale sale, subliniate în carte, fundamentează atitudinea omului în relaţiile sociale şi definesc ceea ce numim demnitate umană; politeţea îi adaugă distincţie şi eleganţă.

în carte am folosit mult citatele şi aforismele, cugetările celebre sau proverbele, pentru că dezvoltarea personalităţii umane implică însuşirea temeinică a *tezaurului de gândire şi experienţă umană, a valorilor spirituale create de-a lungul istoriei. Selectând doar exprimările cu caracter educaţional, evităm să mai „descoperim descoperitul" şi prezentăm doar o parte din acest „tezaur spiritual" despre om şi relaţiile lui cu societatea. Am folosit aceste „achiziţii" ale spiritului uman pentru că „a reaminti oamenilor vechile cugetări înseamnă a-i îndemna spre virtute; nu înseamnă de a-i face să citească, ci de a-i face să gândească" (Montesquieu), şi pentru că „un aforism trăieşte prin belşugul clar-obscur de gânduri pe care le implică fără a le exprima" (L. Blaga). Cugetările înalţă, nu obosesc niciodată; ele constituie „o latură de adevăr care scânteie" (N. Iorga). în felul acesta, conţinutul cărţii îl datorăm, în mare parte, înţelepciunii lumii, girului de cultură, de gândire şi de învăţăminte conferite de învăţaţi, oameni de seamă, moralişti şi personalităţi recunoscute din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre. Prin extrapolare, cugetările îndeamnă la gândire, la meditaţie, la interpretare proprie, la conştientizare, poate chiar la activizare în sensul optimizării relaţiilor dintre oameni. Şi apoi, „nu există cunoaştere care să nu fie putere" (Bacon).*

Pornind de la faptul că, în ultimul timp, activitatea diplomatică şi politică şi-a lărgit mult cadrul, iar cooperarea internaţională tehnico-ştiinţifică şi comercială, economică şi culturală s-a dezvoltat considerabil, implicând un număr tot mai mare de persoane în relaţiile interumane, prin participarea la tratative, negocieri, conferinţe, simpozioane, congrese, reuniuni internaţionale etc, am introdus şi câteva elemente de protocol, călăuziţi de aceeaşi idee că „cei

neştiutori să înveţe, iar celor care ştiu, să le facă plăcere reamintindu-şi (A. Pope).

Ne-am bucura dacă ecoul provocat de aceste gânduri în rândul cititorilor ar fi pe măsura strădaniilor noastre. Incompletă desigur şi perfectibilă ca orice lucrare, pentru că „cele mai bune cărţi sunt acelea pe care le întregesc cititorii (Voltaire), cartea de faţă încearcă mai mult un îndemn spre bine, spre frumos, spre omenesc. Şi încă un îndemn moştenit de la latini: „deschide cartea să înveţi ce au spus alţii; închide cartea ca să gândeşti tu însuţi"... despre tine şi despre demnitatea umană.

Rămânem datori celor pe care i-am citit, celor pe care i-am „citat" şi celor ce ne vor citi.

Timişoara, 2000 ■ *AUTORII*

Capitolul 1

INTRODUCERE

1.1. PROGRESUL SOCIETĂŢII NE OBLIGĂ

Studiul problemelor omului, istoria umanismului au cunoscut o largă afirmare de-a lungul veacurilor, ceea ce demonstrează atât interesul îndreptat către problematica aceasta, cât şi progresul pe care-l realizează cunoaşterea omenească. Umanismul este concepţia care recunoaşte demnitatea, valoarea şi posibilităţile de desăvârşire a fiinţei omeneşti; urmărind dezvoltarea liberă a personalităţii, filozofia umanistă îşi propune să ridice omul la înălţimea afirmării sale depline, să-l preţuiască ca valoare supremă, să promoveze încrederea în om şi în posibilităţile lui de a contribui efectiv la progres şi fericire. A scrie pentru oameni înseamnă a îmbrăţişa cauza omului.

• Morala, ca produs al societăţii şi ca unul din compartimentele sale statornice, cuprinde un ansamblu de norme, reguli şi precepte, deprinderi şi obiceiuri, mentalităţi, sentimente şi trăiri, valori şi idealuri. Omul, „măsura tuturor lucrurilor", este şi creatorul propriei sale moralităţi, singurul chemat să-şi descopere binele şi să-şi cucerească fericirea.

• Etica este ştiinţa despre morală, este ştiinţa vieţii morale. Funcţia socială a moralei rezidă în reglementarea relaţiilor interumane, a relaţiilor dintre om şi societate în scopul instituirii unor raporturi de solidaritate absolut necesare funcţionării normale a tuturor activităţilor umane. Valorile morale reprezintă comportări, acţiuni, fapte cărora li se conferă o apreciere colectivă, în sensul că ele coincid concepţiilor existente în societatea respectivă cu

privire la ceea ce este bine, frumos şi drept, echitabil, folositor societăţii şi membrilor ei: bunătate, bărbăţie, spirit de disciplină şi sacrificiu, eroism, iubire, modestie, prietenie, respect reciproc, onoare, demnitate. Sunt valori morale ale omului integru din punct de vedere spiritual şi comportamental.

Dacă legea reprezintă un act de voinţă al statului prin care.se „impun" cetăţenilor anumite reguli obligatorii de comportare, normele morale exprimă anumite cerinţe pe care societatea le „recomandă" în privinţa comportării individului sau grupului social.

• Morala se referă la totalitatea raporturilor dintre oameni. Convieţuirea acestora nu se poate înfăptui decât în măsura în care relaţiile dintre ei, comportarea unora faţă de alţii sunt reglementate pe baza unor principii şi norme unanim acceptate. Aceste „norme de convieţuire" se definesc ca reguli elementare de conduită în comun şi de comportare a fiecăruia în raport cu ceilalţi. Normele de convieţuire socială au un caracter integrator- unind oamenii şi întărind coeziunea acestora - un caracter activ prin atitudinea ce trebuie luată împotriva încălcării lor şi un caracter formativ, educativ.

• Marele filosof existenţialist danez Kierkegaard vedea omul ca pe o devenire în trei etape: „Omul Estetic", „Omul Etic", şi, mai presus de ceilalţi, „Omul Religios". La primii doi, s-ar putea adăuga „Homo Sapiens" (care gândeşte) şi „Homo Faber" (producător de bunuri materiale). Astfel, şi Frumosul, şi Binele, şi Adevărul şi Munca slujesc un ideal superior, care dă sens şi orientare vieţii, adică templului nostru interior prin credinţă, viaţă sufletească, dragoste. Nu poate exista morală fără un temei mai înalt, fără credinţă şi fără dragoste. Fără dragoste, morala rămâne un non-sens, „o grămadă vagă de precepte, arzând oricând ca un biet morman de vreascuri uscate" (FI. Avramescu). Demult, la începutul existenţei noastre, ni s-a dat

minunatul drept de a fi. Prin atitudinea şi comportamentul nostru, prin agoniseala cognitică şi afectivă pe care o realizăm şi o punem în slujba progresului nostru şi al semenilor noştri, avem obligaţia să respectăm această condiţie umană, singura capabilă să ne asigure „evoluţia armonioasă în mersul spiralat al istoriei".

însuşirea principală a devenirii omului este verticalitatea.

S-o păstrăm!

1.2. BUNA-CUViiNŢĂ ŞI POLITEŢEA

în toate vremurile oamenii au năzuit spre ameliorarea condiţiei lor. Societatea trăieşte în noi, dar şi prin noi. Economia, politica, cultura, ştiinţa, literatura, arta, învăţământul, familia se judecă nu numai în perspectiva istorică şi socială, ci şi prin prisma vieţii cotidiene a oamenilor, cu toate problemele lor intime, personale şi materiale ce le marchează conştiinţa, caracterul şi comportamentul. Să încercăm să ajutăm oamenii să se înţeleagă între ei, omul să înţeleagă societatea şi devenirea ei iar aceasta, la

rându-i, să înţeleagă omul şi să-l ridice.
- Uriaşele progrese tehnice contemporane n-au afectat cu nimic scopurile vieţii noastre, valorile ei spirituale şi morale. Dacă respectarea umanităţii în persoana fiecărui individ reprezintă esenţa legilor moralei, atunci, faţă de tineret şi copii, aceasta se transformă într-o obligaţie a familiei, a şcolii, a statului şi a fiecărui individ în parte.
- Ne întrebăm dacă nu cumva ne aflăm într-o perioadă de transformare a unor regului mai vechi, împământenite de-a lungul anilor, în altele noi, potrivit formelor de convieţuire modernă, poate că încă insuficient cristalizate. Unele aspecte ale politeţii tradiţionale se pierd sau se transformă. Se ştie că ţăranii noştri dădeau bună ziua nu numai tuturor consătenilor care şedeau pe o bancă

în faţa casei, dar şi oricărui trecătornecunoscut întâlnit pe uliţă. La oraş, oamenii nu-şi dau bună ziua când se urcă în tramvai sau când intră într-un magazin aglomerat. Trebuie să treacă un timp până tinerii veniţi la oraş vor învăţa cum să se comporte în noua ambianţă la o seară de dans, la un spectacol etc. Astăzi, dezvoltarea social-economică, revoluţia politică şi culturală şi progresul civilizaţiei trebuie urmate îndeaproape de adâncirea bunei-cuviinţe, de generalizarea decenţei. Omul de azi e solicitat în foarte multe domenii, el se află în permanenţă în relaţii cu semenii săi; în activitatea zilnică tactul, bunul-simţ, felul manierat de a discuta trebuie să câştige teren. Trăirea în societate presupune respectarea unor reguli de convieţuire, de comportament, a unui „contract social", o înţelegere mutuală care cuprinde o sumă de legi nescrise, de la cele mai simple generate de „bunul-simţ" şi pînă la cele mai sofisticate impuse de „etichetă" sau „protocol".

• în mod frecvent se foloseşte termenul de
politeţe, ce ar trebui să cuprindă majoritatea regulilor simple de comportament în societate. Etimologic, noţiunea a fost împrumutată de la francezi (politesse), care la rândul lor au preluat-o de la italieni; în limba italiană se utilizează cuvântul „politezza", ceea ce înseamnă „curăţenie", aşa cum poate fi înţeleasă şi la francezi şi la noi. Este vorba de „curăţenie morală", de puritatea interioară a gândurilor şi sentimentelor, atitudine exteriorizată printr-o ţinută adevărată, un comportament corect în societate, trecerea de la barbarie la civilizaţie. Am putea defini politeţea drept „permanenta atenţie acordată celor din jur", „arta de a fi plăcut celor din jur" sau „respectarea demnităţii tuturor, începând şi terminând cu a ta însuţi".

„Florii i se cere parfum iar omului politeţe", spune un proverb indian; J. Joubert susţine că „politeţea este floarea umanităţii". Cine nu este destul de politicos nu este destul de uman; politeţea se confundă cu omenia.

• Prima carte despre politeţe a apărut în anul
1788 la Hanovra, *Despre relaţiile dintre oameni* şi aparţine lui A. P. Knigge. Este un manual de politeţe destul de complet, bucurându-se de 14 ediţii, multe traduceri şi plagieri. La noi, în 1834, Anton Pann a tipărit în Versuri, în limba română, „Hristoitie au şcoala moralului care învaţă toate obiceiurile şi năravurile cele bune". Tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Iordache Golescu întocmeşte o colecţie de „Povăţuiri pentru buna cuviinţă", de cuvinte adevărate, asemănări şi proverbe comentate. Preocupări de această natură au existat însă la noi cu mult mai înainte. Neagoe Basarab la începutul secolului al XVI-lea, iubitor de artă şi de cultură,-a fost primul cărturar român care a intuit sensul „învăţăturilor", adică al maximelor călăuzitoare în viaţă, dăruindu-ne astfel întâia operă de valoare literară de acest fel: *învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.*

- în viaţă, darul cel mai frumos pe care îl dobândeşte omul este educaţia; trebuie să ne educăm astfel, încât arta convieţuirii să coincidă perfect cu regulile eticii individuale. Nu se poate trăi în societate fără politeţe. Esenţa politeţii constă în grija pe care trebuie s-o avem, prin spusele şi faptele noastre, faţă de oamenii din jur. Politeţea, „moneda de schimb" a relaţiilor zilnice în toate împrejurările, platforma comună de înţelegere şi bunăvoinţă, implică: omenie, simţul dreptăţii, simţul frumosului, tact, bun-simţ, decenţă.
- Politeţea se adresează celor din jur. Convenţia politeţii - căci politeţea poate fi gândită ca o convenţie unanim acceptată - este un alfabet, un limbaj ce permite oamenilor civilizaţi să se înţeleagă cu uşurinţă în orice împrejurare, ce conferă relaţiilor umane armonie morală şi estetică. Prin aceasta, prin gesturile, conduita şi vorbirea omului, se arată dragostea şi respectul pentru semeni. Politeţea cuprinde deci o arie întreagă de manifestări, îmbrăţişând viaţa personală şi socială a individului. Ea se

corelează cu atitudinea în muncă, în dragoste, în prietenie, în conversaţie, implicând simţul dreptăţii ca şi simţul frumosului.

• Politeţea reprezintă, de fapt, o formă avansată a „bunei-cuviinţe" şi una de bază a „etichetei". Atenţia faţă de semenii noştri este generată de „bunul-simţ" înnăscut şi cultivat, necesar în toate relaţiile cu societatea, ca element ce fundamentează regulile de comportament în cadrul bunei-cuviinţe şi al politeţii. Dacă eticheta, care defineşte „codul regulilor de comportare în societate", nu este, mai ales în zilele noastre, obligatorie, ea având un caracter formal şi convenţional, buna-cuviinţă şi politeţea nu pot lipsi din existenţa zilnică. Putem stabili deci gradaţia: bună-cuviinţă, politeţe, etichetă:

- buna-cuviinţă reprezintă atributul omului adevărat,
- politeţea, atributul omului civilizat şi
- eticheta, atributul omului manierat.

Fără să aibă graniţe bine delimitate, sferele lor interferându-se uneori, cele trei discipline: buna-cuviinţă, politeţea şi eticheta, se condiţionează una pe cealaltă în cadrul ierarhiei menţionate: omul manierat, cunoscând deci eticheta, trebuie să fie mai întâi un om civilizat, adică politicos; omul civilizat, la rându-i, trebuie să fie un om adevărat deci cu bună-cuviinţă. Bunele maniere presupun politeţe, politeţea presupune bună-cuviinţă şi toate presupun bun-simţ. Stăruim mai mult pe relaţia a două (politeţea) şi, evident, pe prima (buna-cuviinţă), care o condiţionează; nu dispreţuim însă nici eticheta - forma şi fondul fiind în general legate - necesară mai ales în relaţiile protocolare.

'• Respectarea legilor statului este obligatorie, a legilor bunei-cuviinţe este voluntară, dar „ceea ce nu opreşte legea, opreşte buna-cuviinţă" (Seneca). „Rolul justiţiei este să nu nedreptăţească pe oameni, al cuviinţei să nu-i ofenseze" (Cicero). „Fără bunele maniere societatea omenească este intolerabilă şi imposibilă" (B. Shaw).

Proverbele româneşti sunt şi mai elocvente: „La o mână de învăţătură se cere un car de purtare bună" sau „Ştiinţa multă este nebunie dacă n-o călăuzeşte bunul-simţ".

• „Bunul-simţ este principalul fundament al bunelor maniere" (J. Swift). El presupune respectarea personalităţii şi muncii altuia, respectul pentru om şi omenia lui, pentru adevăr, modestie, discreţie, corectitudine şi îngăduinţă, disciplină liber consimţită. „Omenia este una din categoriile etice fundamentale, capabilă să definească profund şi complex fizionomia spirituală a poporului român; de aceea, după bunul-simţ, omenia este mai scumpă ca avuţia" (I. D. Bălan).

• Buna-cuviinţă, caracterizare morală a conduitei, are o semnificaţie apropiată de politeţe; este însă o politeţe spontană, nedeliberată, ce decurge din înţelepciunea poporului, din omenie. Ea reprezintă elementul de bază în comportament, este un reflex al fondului moral-uman, o

„ştiinţă a purtării". Dacă manierele artificiale - eticheta - sunt discutabile, ele variind în spaţiu şi timp, la diferite popoare şi în diferite epoci, buna-cuviinţă are un caracter universal. în timpurile noastre, când se urmăreşte „deschiderea" spre toate ţările Europei şi ale lumii întregi, este necesar să se cunoască mai bine legile universale de comportare pe care toată lumea civilizată le practică în vorbire, în gesturi şi fapte.

- Politeţea este tot mai aproape de bunul-simţ şi buna-cuviinţă: este bunul-simţ aplicat în viaţă, platforma de ar,monie între membrii unui grup social; ea apare ca un alfabet al eticii, o manifestare a unei atitudini corecte faţă de om, şi societate. „Manierele frumoase pun în valoare meritul şi-l fac plăcut; trebuie să aibă cineva calităţi deosebite pentru a i se trece cu vederea lipsa de politeţe" (La Bruyere).
- Mergând mai departe spre etichetă, îl cităm pe G. Călinescu: „Sub raport corporal, vedeţi foarte bine că noi ne învesmântăm, recurgem la o artificializare şi nu punem

pur şi simplu o pătură în cap, ci ne facem haine cusute după un stil la modă şi mergem până acolo încât dăm mai mare importanţă stilului decât utilităţii şi preferăm haina bine tăiată unei alteia mai călduroase, dar fără croială. Noi, chiar în nuditate ne artificializăm, nu numai prin tăierea şi îngrijirea părului, a unghiilor, dar şi prin gest, prin mers, prin salut, ne stilizăm în aşa chip încât s-ar zice că modelele noastre sunt statuile". „Conduita frumoasă" ~ spunea Cicero - „este conformarea cu demnitatea omului... este acea potrivire cu natura în care moderaţia şi cumpătarea apar într-o înfăţişare de distincţie şi eleganţă".

• Eticheta, ca ansamblu de reguli formale de comportare, are un caracter convenţional; uneori pare absurdă, sfidând raţiunea şi bunul-simţ. Câteva exemple sunt elocvente. în legenda Nibelungilor, cearta dintre Brunhilda, regina burgunzilor, şi cumnata ei Crimhilda, soţia lui Siegfried - ceartă ce a condus la exterminarea burgunzilor - se datorează faptului că aceasta din urmă a trecut pragul bisericii înaintea cumnatei sale. Se cunoaşte povestea hi-lar-tragică a naufragiatului - subjugat de etichetă - care a preferat să se lase atacat şi devorat de rechin, deşi se putea apăra cu un cuţit pe care îl avea asupra sa, decât să atingă peştele cu un cuţit oarecare.

• 'De-a lungul vremii s-au alcătuit destule „coduri de maniere elegante", devenite colecţii de gesturi formale, inutile, ridicole, desuete, ipocrite şi false, ticuri de mult ruginite. Eticheta rămâne adesea un simplu „ceremonial exterior", ce poate da luciu, dar nu şi strălucire, pentru că strălucirea vine dinăuntru, o dată cu morala, buna-cuviinţă, cu bunul-simţ, perfectând armonia dintre fond şi formă a unui om manierat. „Conduita frumoasă" e în primul rând o renunţare la formalităţi în general, reîntoarcerea la bunul-simţ curat, la corectitudine înţelegere şi comportament demn în viaţa de fiecare zi.

• Politeţea anilor noştri se întoarce, într-un fel, la

surse, adică la spiritualitatea lumii civilizate a antichităţii; la flacăra de civilizaţie a „Romei eterne", mii de tradiţii locale, influenţe ale unor mari curente de gândire sau simple reguli de relaţii între oameni au fuzionat într-un ansamblu armonios, într-un cod acceptat de toată lumea „civilizată", cunoscut sub denumirea de „decorum", cuprinzând, după Cicero, „buna-cuviinţă, cumpătarea şi modestia, liniştea deplină a tuturor tulburărilor sufletului şi măsura în fapte". „Decorum" era deci o parte a moralităţii.

• Trecând peste perioada destul de zbuciumată a Evului Mediu şi chiar a Renaşterii (întunecoasă şi ea din punctul de vedere al principiilor educaţionale de comportament), după „monopolul" nobiliar de la curtea „Regelui Soare" (Versailles-ul a însemnat un moment de înflorire a eleganţei şi distincţiei, dar şi al unei distincţii gratuite, goale, false), deci, după „corsetul" formelor fără acoperire, politeţea a tins să devină o comportare naturală, neforţată, „utilitară", etică şi estetică. Ea vrea să devină „estetica gustului cotidian", arta de a trăi frumos, de a te

comporta frumos.
- Ne place să credem că buna-cuviinţă şi comportarea civilizată în societate ţin de cultură. Nivel de cultură înseamnă şi ordine, curăţenie, politeţe, atitudine demnă. „ Numai ceea ce înnobilează purtarea noastră şi ne ajută în iubire şi stăpânirea de sine, aceasta este cultură; toate celelalte sunt învăţături" (Fşrster). „Un om cult înseamnă o minte deschisă către bunătate şi frumuseţe" (N. Iorga). Cultura îl face pe om mai sensibil, mai profund, mai uman, îl face pe om întreg.
- Se afirmă că epoca modernă tinde să distrugă toate altarele şi toţi „idolii". Se vorbeşte chiar de o anarhie morală caracteristică în special tineretului şi eternei lui porniri spre atitudini necomformiste. Este adevărat că există pe lume inşi certaţi cu legea, fiinţe cu lipsuri elementare de educaţie, ţinută, comportament, poate chiar de igienă; e

adevărat că se urmăresc mai mult programele TV şi „video" decât cărţile apărute în librării sau biblioteci, că se citeşte mai mult senzaţionalul *Paris Match* decât Carnus, că se stă câteodată mai mult la bar decât pe arenele sportive. Din fericire, însă, procesul subtil al înnoirii valenţelor cotidiene este prezent continuu. Luptăm permanent pentru orientarea şi instruirea tineretului, avem încredere în bunul-simţ omenesc, în tendinţa omului şi a tineretului de găsire şi regăsire a ceea ce este bun şi frumos, în tendinţa continuă spre desăvârşire.

• Marea majoritate a oamenilor şi, în special, a tinerilor este stăpânită de dorinţa de a fi şi de a trăi în toate împrejurările şi în tot timpul ca „oameni". Trebuie să ştim şi să ne convingem că individul contemporan vrea să trăiască pe un plan superior, civilizat. Şi mai ştim că „în felul nostru de a vorbi şi de a ne mişca, de a privi şi de a duce mâna la gură, suntem toţi datori faţă de grecul care â dăltuit pe Venus din Milo şi faţă de inventatorul televiziunii, faţă de salutara invenţie a roţii ca şi faţă de descoperirea săpunului, faţă de Prometeu care a adus focul ca şi faţă de primul fabricant de lame de ras" (D. Bihoreanu). Indiferent de rezultatele imediate, obligaţia noastră trebuie să aibă o „bătaie mai lungă"; reglementarea comportamentului cotidian, a gestului corect, a eleganţei şi curtoaziei, a corectitudinii se impune ca o necesitate puternic resimţită, mai ales în rândurile tineretului, transformându-se cu timpul într-o obişnuinţă, într-o morală, într-o atitudine sau un crez, într-un ideal de omenie.

1.3. ORIUNDE ŞI ORICÂND

Câteva principii pe baza cărora s-au cristalizat şi consolidat normele şi regulile de conduită şi comportament de-a lungul timpului, putând fi uşor asimilate, vor genera în toate ocaziile relaţii corecte şi politicoase în societate, atitudini civilizate şi chiar elemente pentru conduita

superioară din sfera etichetei.

• Toate regulile de politeţe au o logică firească, izvorâtă din bunul-simţ, omenie şi respect reciproc pe care şi-l datorează întotdeauna oamenii în condiţii de corectitudine şi civilizaţie. „O inteligenţă dreaptă şi pătrunzătoare ne duce, în sfârşit, la reguli de purtare, la cinste, la virtute" (La Bruyere). „Ne plac acţiunile care izvorăsc dintt-o minte bine formată, ca o expresie a sincerităţii ei, pentru că aceste acţiuni sunt o emanaţie naturală a predispoziţiilor interioare ale minţii... plăcute şi nesilite" (J. Locke).

• Politeţea nu mai este un „lux", ci un imperativ al societăţii moderne, o victorie împotriva instinctelor, un îndemn pentru respectarea regulilor de convieţuire socială, a principiilor şi normelor de muncă şi comportare într-o societate liberă, a aspiraţiilor către frumos.

• „Ştiinţa moravurilor, pentru a fi valabilă, trebuie să fie neapărat urmarea unor experienţe statornice, repetate, neschimbătoare" (D'Holbach), a unor norme şi poveţe, care şi-au dovedit valabilitatea sute şi chiar mii de ani: de la Aristotel la Tolstoi, de la Platon la Kant, de la Neagoe

Basarab şi Anton Pann la Nicolae Iorga şi George Călinescu. Să le cunoaştem şi să le respectăm pe acelea care şi-au confirmat profunzimea de-a lungul anilor.

- Buna-cuviinţă, politeţea, conduita frumoasă, toate trebuie să fie morale. Cicero spunea: „în moralitate se cuprind buna-cuviinţă, cumpătarea şi modestia, podoabe ale vieţii". Latinescul „decorum" sau grecescul „prepon" sunt similare cu „adevăr", „bine", „frumos". O conduită frumoasă este şi morală, ceea ce este moral este şi frumos. Politeţea e cinstită. Politeţea e curată.
- Politeţea nu e artificială. Dovezile de politeţe şi respect nu trebuie să pară studiate; ele trebuie să rezulte ca nişte consecinţe fireşti ale unei firi încântătoare, plină de atenţie sinceră, binevoitoare, generoasă. Politeţea nu se rezumă la felul cum se scoate pălăria de pe cap sau la modul

cum se face un compliment, ea trebuie extinsă la toată atitudinea noastră, la stăpânirea corectă şi liberă a limbajului, a privirilor, a mişcărilor, a ţinutei, a graţiei şi delicateţei ce stăpânesc toate faptele noastre.

- Adevărata politeţe subînţelege şi bunătatea. Un om politicos este un altruist. Un om adevărat este un om generos, un om politicos este un om generos, un om cult şi manierat este un om bun şi generos. „în primul rând fiţi buni; bunătatea în relaţiile cu oamenii este principalul farmec al vieţii" (Lacordaire).
- Omul trăieşte pentru el, dar, mai ales, trăieşte pentru ceilalţi, căci... „ce ocupaţie fericită este aceea care îi dă unui om în orice clipă prilejul să facă bine atâtor mii de oameni" (La Bruyere). „Singurul scop raţional pe care poate să şi-l propună omul este fericirea lui însuşi şi a altor oameni" (R. Owen). „Plăcerea oamenilor mari e să facă pe alţii fericiţi" (Pascal).
- Nu ştim în ce măsură omenia ţine de bunătate sau de moralitate; ştim însă că omenia ţine de bunul-simţ, de politeţe. Şi invers, politeţea implică omenie, simţ al dreptăţii, simţ al frumosului născut prin oameni, bunăvoinţă, înţelegere, tact, decenţă. De cele mai multe ori politeţea se confundă cu omenia: omul adevărat şi politicos se implică în uman, el nu trăieşte doar pentru sine, ci, prin sine, el trăieşte pentru şi în alţii.
- „Trăieşte în vremea ta. Felul de a gândi şi gusturile se schimbă cu vremurile. Cine e înţelept se acomodează cu timpul său, chiar şi atunci când trecutul i-ar plăcea mai mult. Cunoaşte măreţia veacului în care trăieşti" (B. Gracian). Fii mândru de epoca în care trăieşti şi fă în aşa fel ca şi ea să fie mândră de tine. Se spune că „gustul în sine e foarte relativ şi că nu există propriu-zis erori ale gustului, dar ce eroare de inteligenţă să afirmi un asemenea lucru!" (L. Blaga). Vechiul proverb latin „degustibus non este disputandum" („despre gusturi nu trebuie să se discute")

este un principiu, după părerea noastră, îndoielnic, întrucât poate conduce la extravaganţe şi individualisme nepotrivite cu cerinţele societăţii. Atenţie deci: există şi o etică a gusturilor şi încă una pretenţioasă, rafinată; ea este subordonată bunului-gust general, aproape unanim acceptat, universal. Dar, politeţea nu înseamnă depersonalizare. A te conforma obiceiurilor şi manierelor celorlalţi nu înseamnă a pierde din caracterul propriu. Politeţe nu înseamnă ploconire, umilinţă, linguşire, ci demnitate personală, o manifestare a omului superior care, acordând respect celorlalţi, se respectă pe sine.

- în zilele noastre corectitudinea o ia mult înaintea curteniei. Corectitudinea e un element necesar politeţii, dar este în primul rând o manifestare de respect faţă de societate. Adevărata politeţe implică o corectitudine prevenitoare, plină de atenţie, animată de bunăvoinţă. Po-, liticos este omul sincer, calm, deschis, atent, prevenitor, nesofisticat, încrezător în forţele proprii şi în buna-credinţă

a celorlalţi.

- Omul modern trebuie să placă. Astăzi este indicat să fii amabil, zâmbitor, optimist, puternic, sănătos, „săritor", atent cu ceilalţi. în ultimii ani s-a scris o întreagă literatură despre această imagine a „omului care place", a omului care zâmbeşte. Americanii au instalat pe toate şoselele panouri imense pe care scrie „Zâmbetul nu costă nimic; zâmbiţi vă rog!". Tipul omului antipatic, al „singuraticului tenebros", al „neînţelesului", al „anticonformistului" e perimat. Nu se va sublinia niciodată, în suficientă măsură, valoarea socială a bunăvoinţei şi'a zâmbetului, a încrederii şi optimismului. „Veselia omului e ca mirosul florilor; ea nu se înalţă din sufletele veştede"(N. lorga). Veselia înseamnă elan, activitate, mişcare, viaţă. „îmi place înţelepciunea veselă şi binevoitoare" (Montaigne). Politeţea adevărată este senină, luminoasă, dătătoare de mulţumire, de bucurie, binefăcătoare. încearcă

şi lărgeşte valul de bunăvoinţă în jurul său, oferă şi primeşte veselie sănătoasă, robustă, curată şi sinceră; ea va lumina toate lucrurile şi pe tine însuţi.

- în concepţia contemporană politeţea nu cunoaşte constrângerea în nici o formă a ei. Ea se impune omului civilizat prin înţelegerea necesităţii de a găsi un limbaj comun cu alţi oameni, de a coordona dorinţele proprii cu dorinţele celorlalţi. „Politeţea este exercitarea superioară a libertăţii, este disciplina libertăţii" (Mirepoix). Ea presupune un bun-simţ natural, neforţat, liber consimţit, siguranţă, încrederea în tine însuţi şi un optimism pe care îl poţi insufla în mod natural, firesc şi necontrolat celorlalţi. Extragerea în chip „snob" a respectului pentru „regulă" e tot atât de condamnabilă ca şi nerespectarea ei. A-ţi însuşi un ansamblu de reguli care definesc politeţea nu este destul; politeţea adevărată este cea integrată personalităţii umane, devenită reflex şi exercitată ca atare. Similar culturii, politeţea adevărată este ceea ce rămâne după ce au fost uitate regulile învăţate; Autocontrolul iniţial, autodisciplinarea se transformă cu timpul în o a doua natură a omului; deprinderea devine reflex, reacţiile se automatizează, instinctivul devine politicos, primitivul devine civilizat.

- Un om politicos este un om stăpân pe purtarea şi reacţiile sale, sigur pe el, mişcându-se liber, dezinvolt. Nesiguranţa, timiditatea îşi au de cele mai multe ori originea în necunoaşterea regulilor de politeţe. Să nu ne sfiim să ne cerem scuze dacă suntem în culpă; să recunoaştem faptele fără ocolişuri. Să apreciem povaţa dată de cel cu fire argintii la tâmple; să avem răbdare inepuizabilă faţă de cei tineri şi foarte tineri.

Comportarea civilizată ne e inoculată de „cei şapte ani de acasă", de părinţii noştri, de mediul ambiant în care ne-am trăit copilăria. Completarea regulilor de comportament, acomodarea cu noile condiţii oferite de societate sau de noile societăţi, „perfecţionarea" conduitei

se fac toată viaţa.

- O regulă de bază a politeţii este cuprinsă în cunoscutul proverb: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face". Să nu facem niciodată altora ceea ce nu ne-ar plăcea să ni se facă nouă. Şi invers, să facem altora ceea ce ne-ar plăcea să ni se facă nouă. Dar, să nu ne conducem după gusturile şi pornirile proprii, ci după cele acceptate de societatea în care trăim. Regulile de politeţe încearcă o bază de înţelegere, un alfabet comun între cei care doresc să convieţuiască în mod civilizat.

- Codul modern al manierelor elegante a modificat sfera şi graniţele „admisului". Nu mai există, decât în cazuri excepţionale, „ţinută" vestimentară interzisă sau absolut obligatorie, bineînţeles cu condiţia ca ea să fie o adevărată „ţinută vestimentară"; nu mai există aşa de multe tabu-uri nici în privinţa comportamentului, eliminându-se aproape complet cele formale, pur convenţionale, regulile rigide, distanţarea de omenesc, de raţional, de natural.

- Politeţea şi maniera politicoasă nu suportă

stridenţa, ridicolul, emfaza, pretenţiozitatea, exagerarea. Frumuseţea manierei politicoase, eleganţa ei, o constituie, în primul rând, spontaneitatea şi firescul. Naturaleţea gestului, a unei atitudini, se poate înscrie perfect în aria manierelor elegante. Omul bine crescut, cu bun-simţ şi politicos, este firesc în gesturi, în ceea ce spune şi în modul cum spune, este direct, deschis, natural. „Cel mai neelegant lucru din lume este eleganţa care încearcă să bage degetele în ochi" (D. Bihoreanu). Astăzi, spre deosebire de altădată, este elegant să fii deschis, prevenitor, sincer şi atent. „Modern" e tipul optimist, putemic,sănătos, amabil, bine dispus, atent cu ceilalţi, natural, sigur pe el. Naturaleţea şi corectitudinea o iau înaintea curtoaziei.

• Politeţea trebuie să existe faţă de toată lumea, faţă de mai marii şi mai vârstnicii noştri, ca şi faţă de subalterni, faţă de femei, faţă de egali, faţă de superiorii şi

2.3

inferiorii noştri. Politeţea faţă de superiori aduce a respect; faţă de inferiori a delicateţe şi gingăşie.

- Politeţea este integră şi omniprezentă. Cuvântul „politicos" este un adjectiv fără grade de comparaţie. Politeţea se aplică oriunde, acasă, pe stradă, în tramvai, în magazine, la serviciu, la cinematograf, alături de prieteni, de colegi, de necunoscuţi, în facultate sau în uzină, pe şantier, în autobuz, la cantină, la teatru sau la banchet, în familie şi chiar în stricta intimitate. în orice loc bunul-simţ trebuie să fie nelipsit.
- După cum se ştie, politeţea poate să îmbrace forme diferite de la o ţară la alta. De regulă, străinul este acela care trebuie să se adapteze obiceiurilor ţării unde se găseşte, dar mai întâi trebuie să le cunoască. Ca gazde, avem datoria să i le spunem în mod politicos, îl vom înconjura cu atenţie şi afecţiune, îl vom ajuta să se descurce. La rândul nostru, printre străini, vom depune toate eforturile să ne adaptăm obiceiurilor locului, politeţii celor printre care ne găsim.
- Ne putem permite uneori şi mici concesii. Regulile politeţii se învaţă şi cu scopul ca, o dată intrate în sânge, ele să poată fi uşor călcate; aceste abateri nevinovate pot fi făcute rar, cu tact, cu discreţie şi mai ales firesc şi natural. Ne putem permite, deci, să sărutăm mâna unei doamne sau să ne îmbrăţişăm un amic din copilărie pe. stradă; să consumăm discret dulciuri la un spectacol sau să- depunem haina deasupra locului pe care stăm în tren; să vorbim la telefon cu mâna în buzunar sau să nu ne scoatem mănuşa sau pălăria pe un ger năpraznic. Să avem însă grijă, să nu deranjăm pe nimeni.
- Politeţea este permanentă. Oamenii politici sunt politicoşi 24 de ore din 24. Politeţea se însuşeşte ca o autodisciplinare constantă. în societate trebuie să fim mereu calmi, controlaţi şi exigenţi cu noi, încrezători şi îngăduitori cu ceilalţi, oriunde şi oricând, la toate orele şi în toate
#4
împrejurările! Domnişoara care răspunde urât solicitatorului de la ghişeu nu poate fi „distinsă" nici la cinematograf, nici acasă. Oamenii politicoşi numai câteva ceasuri pe zi sau numai în anumite împrejurări nu sunt politicoşi deloc.
- La baza educaţiei şi, mai ales, a autoeducaţiei, la baza bunelor maniere trebuie să stea respectul, iubirea, iubirea de aproape, iubirea reciprocă între oameni, legea fundamentală ce guvernează societăţile umane. A iubi înseamnă a ne găsi fericiea în fericirea altora, a o găsi în afară de sine...; „există o curtenie a inimii înrudită cu iubirea; din ea izvorăşte cea mai potrivită curtenie a comportării" (Goethe).
- Adevărata politeţe este simplă, liniştită, neobservată, curată, sinceră. „Adevărata frumuseţe derivă din sublim şi simplitate; ea trebuie să-ţi pricinuiască plăcere şi admiraţie" (Voltaire). G. Ibrăileanu era de părere că „cea mai sublimă dintre plăceri e aceea de a fi simplu, modest, naiv, prevenitor... ".
- Politeţea este într-un anumit fel şi utilitară.

Proverbul românesc „Bine faci, bine găseşti" exprimă acest lucru. Respectul pe care îl arăţi altora îţi revine sporit, sub forma respectului pe care toţi ceilalţi îl arată persoanei tale, sub forma armoniei calde între oameni, a acelei trăiri pe plan superior la care are dreptul omul zilelor noastre.

• A fi om înseamnă, în primul rând, a te purta omeneşte cu semenii tăi, a-i respecta. Politeţea nu se rezumă însă la strădania, la deprinderea permanentă de a-i respecta pe ceilalţi; înarmaţi cu bunul-simţ, va trebui să facem un al doilea pas important impus de politeţe, înfierând actele de nepoliteţe flagrantă; politeţea trebuie să fie, într-un anume fel, activă. Demnitatea umană, preţuirea semenilor noştri, ocrotirea femeilor şi copiilor, a vârstnicilor sau suferinzilor impun acest lucru. Ieşirea din pasivitate este o caracteristică a politeţii.

Politeţea este deci şi o atitudine. Un om politicos

nu poate rămâne indiferent la cee ce se întâmplă în jurul său. Interveniţi în numele politeţii pretutindeni şi condamnaţi, în primul rând prin atitudinea dumneavoastră, orice act necivilizat, începând cu cel mai nevinovat şi sfârşind cu grosolănia cea mai agresivă. Fiţi solitari cu oamenii politicoşi sau cu cei care sunt în situaţia de a apăra politeţea. Atitudinea colectivă este cea mai convingătoare; căutaţi atmosfera de înţelegere, de civitate, de solidaritate cu cei corecţi. Faţă de cei care cu bună ştiinţă şi cu rea-voinţă se abat de la purtarea civilizată, fermitatea este justificată şi necesară.

• Politeţea nu este legiferată, nu poate fi cuprinsă în reguli severe, în norme sau instrucţiuni. Nu prezentăm un „cod al manierelor elegante", nu ne erijăm „în autoritate în materie", nu dăm reţete fixe nici reguli rigide obligatorii şi nici nu ne adresăm unor „neştiutori". O dată cu mersul înainte al societăţii, politeţea trebuie consolidată. Nu există tehnică, civilizaţie, progres, oricât de „uluitoare" le-ar fi realizările, care să poată ucide politeţea; nu „eticheta"convenţională a timpurilor trecute, ci „politeţea curată" a timpului modern. în spiritul dragostei şi al înţelegerii pentru semenii noştri, să încercăm să educăm tânăra generaţie care se ridică, pentru a-i lărgi şi îmbogăţi orizontul, pentru a-i da reazem sufletesc, pentru ca omul viitorului să lupte pentru progres în toate domeniile, pentru umanitate, pentru bun-simţ, pentru înţelegere, spiritualitate-şi demnitate.

Capitolul 2

CELE MAI SIMPLE MANIFESTĂRI DE POLITEŢE ŞI COMPORTAMENT

2.1. DESPRE PRIORITĂŢI

în *Cartea copiilor mei,* P. Doumer arată că: „îndeosebi trebuie să arătăm respect şi stimă femeilor, bătrânilor, celor pe care îi disting virtuţile, talentele, funcţiunile ce împlinesc". Sunt definite astfel cele trei categorii de persoane care se bucură de prioritate: femeile, vârstnicii şi personalităţile de diferite categorii: înaltele feţe bisericeşti, artiştii, demnitarii, oamenii de ştiinţă, academicienii, cei care deţin funcţii importante etc. în ceea ce priveşte ordinea de prioritate, politeţea nu a cedat nimic din rigurozitate. Priorităţile clare, definite nu intră în discuţie. Se pare că femeile deţin locul întâi.

• „Toate popoarele civilizate au respectat femeia" (Rousseau).O lege de bază stabileşte că între cele două sexe, în împrejurările în care eşti obligat să fii politicos, prioritatea o are sexul frumos. Indiferent de circumstanţă, de vârstă şi rang, această lege acţionează ca un omagiu permanent adus femeii. Chiar dacă în societăţile primitive această lege nu funcţionează întotdeauna, în civilizaţia noastră Renaşterea a fixat definitiv cultul femeii-mamă, femeii-iubită, femeii în general.

Deşi respectată pretutindeni, politeţea faţă de femeie are implicaţii extreme mai ales în ţările latine, ceea

ce ne obligă deci şi pe noi. Scriitorul italian Silvio Pellico atrăgea atenţia încă în secolul trecut: „depărtează-ţi paşii

de cei ce nu onorează în femeie pe propria lor mamă; ocroteşte pe cea care ţi-a dat viaţă, pe surorile tale, pe fiinţa care va căpăta nobilul titlu de mamă a copiilor tăi...".

Se spune că naţiunile cele mai avansate sunt cele care acordă femeilor cele mai mari libertăţi; acesta este unul dintre criterile progresului social. într-un fel oarecare, femeile ne conduc; să ne străduim a le face perfecte; cu cât ele vor fi mai luminate, cu atât noi vom fi mai străluciţi. De cultura femeilor depinde înţelepciunea bărbaţior. Femeia, „nu este sexul slab, e cel mai nobil... prin puterea sa de sacrificiu, de suferinţă în tăcere, de umilinţă, de credinţă şi de cunoaştere"(Mahatma Gandhi).

în vremurile noastre, fără a diminua cinstirea pe care o datorăm femeii, regulile de etichetă au mai slăbit din rigiditate. Astfel, ne ridicăm în picioare când o femeie intră în birou sau acasă şi rămânem tot timpul în picioare în timpul discuţiilor sau până ea se aşază, dar nu ne ridicăm în picioare când o femeie ni se adresează sau îi răspundem; bărbatul nu se mai descoperă, decât pentru salut, când întâlneşte şi stă de vorbă cu o femeie pe stradă; nu se descoperă când o femeie intră în lift; şi, totuşi, cinstiţi şi respectaţi femeia!

• O a doua regulă cu privire la priorităţi, aproape la fel de severă cu cea precedentă, constă în aceea că între două femei sau doi bărbaţi, are întotdeauna prioritate persoana cea mai în vârstă. Spre deosebire de prima, această regulă acţionează în toată lumea. Nu există formă de societate în care respectul adresat bătrânilor să nu fie cunoscut. „înconjurată de respect, bătrâneţea este primul privilegiu ce apare în societăţile umane şi singurul care există într-un trib sălbatic" (P. Lafargue).

Punct al desăvârşirii spirituale a omului, bătrâneţea înseamnă experienţă, pricepere, înţelepciune, cumpătare, bunătate, abnegaţie, dăruire. „Bătrâneţea măreşte distanţa faţă de lucruri şi, deci, şansa înţelepciuni. Lumina apusului dă contur lucrurilor pe care soarele fierbinte al amiezii le

face confuze. Dar, nu cereţi vârstnicilor prea mult; ei pot fi slabi sau neajutoraţi. Bătrânii au nevoie de dragoste ca de soare. Au nevoie de căldură" (V.Hugo).

• O oarecare proiritate o au şi oamenii infirmi, bolnavi, suferinzi, copiii. Să-i ajutăm şi să-i ocrotim pe toţi din cauza neputinţei lor, a nevoii pe care o au de sprijinul şi comportarea noastră atentă.

• Prioritate absolută o au oaspeţii, străinii. Ospitalitatea înscrie printre primele ei reguli onoarea celor ce ne vizitează, ca diplomaţi, delegaţi, turişti etc, în ţară, sau ca prieteni, colegi, cunoscuţi, acasă. Oaspeţii au întâietate la servitul mesei, trecerea dintr-o cameră în alta, alegerea unui anumit program (dans, televizor, muzică preferată, oră de sosire şi de plecare etc), evident, toate corelate cu celelalte reguli de priorităţi, de convieţuire.

O întâietate specială, aproape legiferată, este aceea care se acordă înalţilor demnitari, oamenilor cu merite deosebite în ierarhia socială, persoanelor cu funcţii de răspundere, oamenilor de stat, oficialităţilor, academicienilor,

miniştrilor, diplomaţilor, episcopilor şi preoţilor, directorilor generali, oamenilor de ştiinţă, litere şi artă, profesorilor universitari etc. Să acordăm fiecăruia ce i se cuvine, după calităţile şi meritele sale; „â tout seigneur, tout honneur".

- în sfârşit, o primordialitate aparte se acordă valorii şi demnităţii umane. Calităţile şi realizările unor persoane le pot oferi priorităţi de drept. „Preţul omului stă în iscusinţa spiritului său şi în cinstea purtării sale", spune un proverb românesc. Reţinem din cugetările lui Montaigne: „Trebuie să te faci respectat prin virtutea şi iscusinţa ta, iar vrednic de iubit prin bunătatea şi blândeţea felului de a fi". Valoarea şi demnitatea oamenilor pot echivala sau chiar depăşi bogăţiile, funcţiile, „scaunele capitonate", titlurile. Este adevărat că politeţea obligă la diferenţiere, la cunoaşterea ierarhiei şi respectarea drepturilor ce se cuvin fiecăruia în baza funcţiei pe care o ocupă, dar elementul de

echilibru în toate cazurile rămâne demnitatea. Adevărata politeţe pune demnitatea umană în centrul preocupărilor sale.

• Priorităţile se vor respecta în următoarele situaţii:

- cu ocazia prezentărilor: bărbatul va fi prezentat femeii, tânărul vârstnicului, inferiorul superiorului;
- în relaţii de salut: bărbatul salută femeia, tânărul pe cel mai în vârstă etc;
- la cedarea locului de onoare la o adunare sau la o masă festivă, a locului din faţă la un spectacol, a locului mai ferit de neplăceri pe stradă, în vehicule, în locurile mai aglomerate etc;
- în majoritatea cazurilor, onoratul intră şi iese primul, este servit în primul rând, este în centrul atenţiei, are întâietate în discuţii, în alegerea subiectelor de conversaţie, este ajutat la garderobă, este privilegiat; într-un grup, nu stăm jos dacă cel pe care dorim să-l onorăm stă în picioare; dacă este vorba de un efort fizic sau un serviciu, îl vom face în locul lui.

Prioritarul are în schimb obligaţia să se poarte astfel încât să merite favoarea ce i se face.

• Ordinea de întâietate se inversează în unele situaţii speciale, periculoase sau dăunătoare, când femeia are nevoie de sprijinul bărbatului, vârstnicul de sprijinul tânărului: excursii (pe cărări abrupte, intrarea în peşteri întunecoase, treceri peste poteci sau puţi înguste), zone cu intemperii atmosferice, intrarea în restaurantele aglomerate, locuri necunoscute etc.

• Dacă priorităţile se interferează, decizia se ia, de la caz la caz, prioritarul mai politicos putând inversa anumite poziţii, de exemplu: un director poate ceda întâietatea unui subaltern mai vârstnic, unei femei.

între o femeie şi un bărbat mai în vârstă, bărbatul decide. Deşi la prima vedere s-ar părea că femeia trebuie

să hotărască, iniţiativa aparţine de fapt bărbatului. Femeia va adopta o atitudine neutră, marcând, în mod atenuat, respectul datorat vârstei; bărbatul poate accepta acest omagiu, dar poate să-l şi refuze. Un bărbat în vârstă poate refuza o politeţe de la o femeie tânără, dar o femeie, chiar mai tânără, nu refuză un gest politicos din partea unui bărbat.

.'• Femeile să nu uite niciodată să accepte favoarea priorităţilor, dar s-o n-o pretindă! Pot s-o pretindă într-un singur fel: evitând relaţiile cu cei nepoliticoşi.

• Unei femei i se acordă unele atenţii în plus faţă de cele cuvenite bărbaţilor onoraţi;

- i se ţine haina, bărbaţilor mai rar;
- este condusă acasă, bărbaţii mai rar;
- i se sărută mâna, bărbaţilor deloc;
- este ajutată la manevrarea şi transportul unor bagaje, bărbaţii mai puţin; femeile acceptă să fie ajutate; în majoritatea cazurilor bărbaţii refuză acest lucru;
- femeile nu vor oferi niciodată ajutor femeilor decât celor foarte în vârstă şi sub nici un pretext tinerilor.

- între persoane de acelaşi sex, de aceeaşi vârstă şi ranguri apropiate, acordarea priorităţii se face la latitudinea celor în cauză. între femei acest lucru trebuie realizat cu tact deoarece poate să jignească, o femeie de 30 de ani nu va ceda locul uneia de 35 de ani subliniind diferenţa de vârstă; conform unor tradiţii mai vechi, are prioritate femeia căsătorită.
- între bărbaţi primează vârsta, în afara unor împrejurări când ordinea ierarhică se impune. Atunci când diferenţa de vârstă este însemnată, directorul, care va ceda „dreptul său" celui în vârstă, are numai de câştigat ca ţinută, atitudine, apreciere a celor din jur, mulţumire personală şi demnitate.

2.2. PREZENTĂRI

Trăind în societate, oamenii au diferite relaţii între ei. „Omul în lume s-a născut... cu lumea să trăiască" (I. Golescu). A face cunoştinţă, a te prezenta, a fi prezentat cuiva sau a ni se prezenta cineva reprezintă începutul a ceea ce numim relaţii interumane.

• în general prezentările se fac prin intermediul unei cunoştinţe comune. Rămâne în continuare elegantă această modalitate mai veche, în ciuda unor procedee mai moderne care, dacă nu sunt interzise, nu sunt nici cele mai politicoase.

• întotdeauna prezentarea se adresează persoanei prioritare, însoţită, de regulă, de formula: „îmi permiteţi să vă prezint pe..." adică:

- bărbatul este prezentat femeii; este obligatorie prezentarea numelui celui prezentat; pronunţarea numelui persoanei onorate este facultativ, mai ales când este o persoană cunoscută;
- tânărul este prezentat vârstnicului;
- inferiorul este prezentat superiorului, persoana situată pe o treaptă ierarhică inferioară este prezentată celei aflate pe o treaptă ierarhică superioară.

Observaţie: foarte mulţi sunt tentaţi să recomande mai întâi femeia, să-i acore un fel de prioritate, pentru că li se pare mai politicos, mai plin de atenţie pentru ea; considerând că se onorează cel superior, se pronunţă mai întîi, şi de foarte multe ori, numai numele acestuia. în mod greşit însă. Efectuarea unei noi cunoştinţe este la latitudinea celui cu prioritate: acesta este rugat să accepte noua relaţie. Omagiul şi respectul se adresează femeii sau persoanei vârstnice atunci când li se prezintă o altă persoană.

• Cu ocazia prezentărilor, bărbatul se ridică

întotdeauna în picioare indiferent de sexul cunoştinţei noi; femeia nu se ridică decât în cazul că e foarte tânără, când persoana prezentată este o personalitate, este în vârstă sau implică relaţii protocolare, eventual în cazul unui grup mai mare.

• Prezentarea este însoţită, de obicei, de strânsul mâinii; să nu se uite că femeile, persoanele în vârstă sau cele ierarhic superioare schiţează, primele, gestul de a întinde mâna că sunt dispuse să primească recomandarea şi salutul noului venit.

• Pentru bărbaţi datul mâinii este obligatoriu, chiar dacă se deplasează; pentru femei, nu.

• Cu ocazia prezentărilor pe stradă, bărbatul, dacă poartă pălărie, o scoate şi o ţine în mâna stângă; femeia înclină uşor capul, zâmbeşte.

Nu se utilizează formularea „faceţi cunoştinţă", care provoacă dezordine şi încurcătură în comunicarea numelui, ci se rosteşte clar: „îmi dai voie să ţi-l prezint pe..."; persoana căreia i s-a făcut prezentarea - dacă nu i s-a pronunţat numele -se va prezenta clar, rostindu-şi numele, eventual şi prenumele. Prezentarea numai cu numele de botez nu este politcoasă nici în cazul tinerilor şi, deci, nu e

permisă.
Formule ca: „mă simt onorat", „încântat de cunoştinţă" sau „sunt bucuros" sunt tolerate în măsura în care se poate spune că plăcerea este reală. în orice caz, aceste aprecieri le pot face numai femeile, vârstnicii sau superiorii. Pentru bărbaţi, sobrietatea impune doar prezentarea numelui întreg sau numai a numelui de familie; pentru femei şi copii se admit şi unele licenţe.

• Dacă este neelegant ca bucuria pe care o provoacă o nouă cunoştinţă să se exteriorizeze excesiv, este de-a dreptul deplasat ca această bucurie să se manifeste de către o femeie faţă de prilejul aşteptat de a cunoaşte un bărbat.

- Este nepoliticos ca bărbatul să spună femeii sau tânărul celui în vârstă, cu o oarecare bunăvoinţă: „mi-a părut bine că v-am cunoscut"; aceasta o poate face, la: despărţire, prioritarul.
- Dacă se întâmplă ca cel ce face prezentările să fi prezentat două persoane care se cunosc, cel prioritar va putea spune: „am avut plăcerea" (sau „am avut onoarea"), sau „ne cunoaştem de mult", ori altă expresie echivalentă; dacă acesta nu va releva faptul că nu este prima prezentare, celălalt îi va urma exemplul, chiar dacă are o memorie mai bună.

Observaţie: se spune că „plăcerea" e de partea femeilor, „onoarea" de partea bărbaţilor. Ca atare, pentru femei e mai potrivită exprimare „am avut plăcerea", iar pentru bărbaţi „am avut onoarea". Socotim totuşi că nici inversarea acestor expresii nu constituie o gafă.

- Formulele de prezentare variază în funcţie de împrejurări, dar atenţie la nuanţe: de la: „permiteţi-mi să vă prezint pe X,Y", până la simplu „prietenul meu X", exişti multe posibilităţi; trebuie însă întotdeauna respectată regula: se spune întâi numele celui prezentat şi apoi, dacă este cazul, numele prioritarului.

în cazul dublei prezentări (persoane cu aproximativ aceeaşi prioritate), formula de prezentare poate fi redusă prin enunţarea simplă a numelui celor două persoane, după principiile de mai sus (în aceste cazuri, riscul unor erori în prezentare este diminuat).

- Vechile coduri franceze considerau drept „greşeală gravă" a spune bărbatului numele doamnei căreia îi este prezentat. Şi astăzi există împrejurări când e nepoliticos să numeşti persoana căreia i se fac prezentările, cum ar fi personalităţi marcante, academicieni etc. şi, în general, persoane cunoscute.
- în prezentările curente se obişnuieşte să se spună şi funcţiile sau titlurile persoanelor prezentate

34

(directori, ingineri, jurişti etc). Opinăm că această formulă este corectă numai când toate persoanele implicate posedă astfel de titluri; în caz contrar, este suficient numele; regula nu este chiar rigidă.

- Când se prezintă membrii de familie sau rudele, se prezintă în mod obligatoriu şi calitatea celui prezentat (gradul de rudenie): „îmi permiteţi să vă prezint pe fratele meu X, Y" sau, mai bine, simplu: „fratele meu X, Y"; „soţul meu" sau „fiul meu Z" (formula cu „îmi permiteţi" este valabilă când prioritatea este marcantă); într-un grup mai mare de prieteni merge şi formula „îmi permiteţi să vă prezint soţiei meie" (întâietatea se poate apropia de cei mai mulţi, dar se păstrează regulile enunţate, pentru că prezentatorul se adresează imediat soţiei, enumerând pe rând numele persoanelor prezentate tot după regula priorităţii).
- Persoanele singure sunt prezentate în general grupurilor (sau soţilor); excepţie fac personalităţile care primesc ele prezentările chiar dacă cei prezentaţi sunt mai mulţi.

• Când cineva este prezentat mai multora, se spune numai numele singularului; ceilalţi se prezintă singuri. Ordinea de prezentare se poate face în continuare după priorităţi; dacă însă sunt prea multe persoane, se face prezentarea în ordinea în care sunt îndeplinite, pentru a evita unele inversiuni sau parcurgerea unui itinerar în zig-zag.
• Dacă se prezintă o personalitate, se va pronunţa numai titlul acesteia, nu şi numele, presupus cunoscut; se specifică şi numele când sunt două sau mai multe persoane de acelaşi rang.
• Dacă persoana prezentată are mai multe titluri, se prezintă numai cel mai mare; nu se spune, deci „domnul profesor doctor inginer X, Y" ci „domnul profesor X, Y".
• La. serviciu, numele persoanelor prezentate va fi precedat de titlul sau funcţia acestora.
• Soţul şi soţia se prezintă unui grup mai numeros

împreună: „soţii Mărioara şi Ionel Petrescu"; se spune numele ambilor soţi, şi nu „familia Petrescu"; în relaţiile protocolare se începe cu soţul şi nu cu soţia.

- în cazul unor funcţii sau titluri mai importante, femeia primeşte rangul profesional şi social al soţului (dacă nu are şi ea vreunul).
- O prezentare corectă implică:

- responsabilitatea prezentatorului: nu prezentăm pe oricine şi oricui;
- o oarecare solemnitate a actului, mai ales în cazul unor personalităţi;
- o uşoară înclinare a capului (fără exagerare);
- o strângere de mână, eventual un zâmbet discret;
- pronunţarea clară a numelui; e nepoliticos să-ţi rosteşti numele în aşa fel ca nimeni să nu înţeleagă nimic;
- o anumită ţinută şi tact; nu se fac inflexiuni în favoarea unuia sau altuia; se evită manifestările de familiaritate;
- un schimb de replici care deschid, eventual, o conversaţie; iniţiativa o are onoratul sau, mai bine, prezentatorul ce va găsi câteva cuvinte potrivite pentru a da căldură atmosferei şi a stabili apropierile necesare; printre aceste câteva cuvinte se va strecura şi cel care să prevină asupra calităţii noului venit sau a ambilor, pentru a se evita eventualele încurcături; se pot face şi unele precizări ca „fratele Ioanei" etc.

- Acasă, prezentările se fac de către gazde; cei veniţi sunt prezentaţi în ordinea sosirii sau a ierarhiei; priorităţile se respectă şi în rândul celor ce primesc prezentările. Dacă aceştia sunt mulţi, prezentarea se poate face în ordinea în care se stă.
- Dacă cineva, stând de vorbă cu un cunoscut, este interpelat de altcineva, nu este obligat să facă prezentările; cel care hotărăşte este cunoştinţa comună. Dacă prezentările nu s-au făcut imediat, persoana ce a comis

o mică impoliteţe, interpelând un prieten însoţit, are obligaţia să scurteze convorbirea cerându-şi scuze.

- Autoprezentarea nu este interzisă şi nu trebuie ocolită. Astfel, sosit într-o societate mai numeroasă şi într-o casă cu gazdă mai ocupată sau mai puţin atentă, poţi rosti cu naturaleţe şi dezinvoltură: „îmi daţi voie să mă prezint, sunt cutare...".

Atenţie însă: în timp ce forma de autoprezentare relatată mai sus este obişnuită, dând chiar dovadă de bună creştere, modalitatea de a face pe stradă noi cunoştinţe, feminine mai ales, practicată de unii tineri care le acostează cu impertinentul „sunt sigur că vă cunosc de undeva" sau „vreţi-eă faceţi cunoştinţă" este în afara oricăror norme.

- Dacă mergem într-o întreprindere stăină, într-un birou, atelier etc, ne prezentăm singuri persoanei căutate, indicând, în afară de nume, titlul, funcţia şi locul de muncă.
- Dacă într-un grup nu am fost prezentaţi, o putem, deci face şi singuri, spunând doar numele. Dacă putem, e mai bine să rugăm pe un prieten: „vrei, te rog să

mă prezinţi" sau „vrei, te rog să îmi prezinţi pe.,.".

- Unei femei necunoscute nu ne prezentăm singuri; dacă vrea o face ea însăşi. Cei prioritari au acest privilegiu. în relaţiile de serviciu femeia procedează ca un bărbat.
- Un bărbat în societatea a două femei, care nu se cunosc, le prezintă oarecum simultan (o performanţă ce poate fi rezolvată cu puţin tact sau prezenţă de spirit!). Este şi aici valabilă legea priorităţilor; între două egale, are prioritate cea însoţită.
- După prezentări, nu ne spunem imediat ocupaţia, nu intrăm în detalii autobiografice.
- De la o anumită vârstă, prezentarea copiilor este necesară, mai ales pentru a-i ajuta pe ei să capete reflexe de „politeţe" cât mai corecte.

• Este de datoria tuturora, şi în primul rând a celor tineri, să reţină exact numele noilor cunoştinţe. Este şi util.

2.3. DESPRE SALUT

Salutul este primul semn al politeţii omeneşti, cea mai veche manifestare de politeţe, o datorie socială obligatorie în toate împrejurările, faţă de orice persoană cunoscută şi, adeseori, şi faţă de persoane necunoscute. Ţăranul român, cu buna-cuviinţă şi cumsecădenia sa tradiţională, adresează fiecărui ins întâlnit pe uliţa satului, fie că-l cunoaşte, fie că nu-l cunoaşte, „ziua bună", cu semnificaţia cunoscută: să dorească semenilor lui să aibă în faţă ceasuri bune, cu soare, cu spor la treabă, cu sănătate.

• „Bună ziua" înseamnă pur şi simplu „o zi bună", o zi plină de împliniri, o urare de noroc, de sănătate; „salus" în limba latină înseamnă chiar sănătate. Acest „bună ziua" reprezintă mai mult decât conformarea la nişte norme de comportament unanim acceptate, este un element definitoriu al omului ca fiinţă morală: cel ce spune „bună ziua" se situează sub zodia binelui, a păcii, a înţelegerii cu semenii săi.

• Alături de „bună ziua" bogăţia expresivă a formulelor de salut ale limbii române mai aşază şi „bună vreme", „bun găsit", „sănătate", „noroc", „rămas bun" sau „bună să-ţi fie inima". Ultima expresie trădează, pe lângă celelalte semnificaţii, modul nostru de a ne păstra, într-o îndelungată şi zbuciumată istorie, cu inimă bună, curată. Reţinem şi frumosul şi originalul răspuns la salut, caracteristic de asemena poporului nostru, exprimat prin „mulţumesc dumitale"; a mulţumi înseamnă, după cum se ştie, a dori mulţi ani.

• Salutul este foarte vechi. Romanii îl aveau pe „ave" („fi salutat") şi „vale" („rămâi sănătos"); grecii îl aveau

pe „charie" („pace ţie"), iar creştinii pe „pace" moştenit de la Mântuitorul Iisus care li se adresa apostolilor cu „pace vouă". Romanii salutau cu braţul drept ridicat, orientalii cu palmele lipite a rugăciune şi închinare adâncă; în China medievală, când se întâlneau doi inşi călare, cel mai mic în grad cobora şi-i vorbea celuilalt stând în picioare; eschimoşii îşi freacă nasurile, în Noua Guinee se aşază reciproc frunze pe creştet. Să mai amintim de „Kniks"-ul german recomandat domnişoarelor de pension, cu genunchiul îndoit, rochia ţinută lateral cu vârful degetelor şi înclinarea uşoară a bustului (vezi frumosul gest al balerinelor de astăzi), de plecăciunea adâncă în faţa suveranilor, a monarhilor sau chiar de sărutatul mâinii precticat faţă de marii demnitari sau prelaţi.

• în afară de obligaţiile sociale (subalternii îi salută pe superiori, tinerii pe vârstnici) şi eventual de relaţiile afective (se salută părinţii, femeile etc), salutul mai înseamnă „te cunosc, te-am cunoscut, te respect, te stimez şi doresc să nu uităm că ne-am cunoscut, să menţinem relaţiile noastre, să trăim în pace şi prietenie".

« Ştim oare să salutăm corect? Credem că da! E necesar să se respecte următoarea ordine în ceea ce priveşte salutul:

- bărbatul salută primul femeia;
- cel mai tânăr salută pe cel mai în vârstă;
- subalternul îl salută pe superior.

Se spune că, în Anglia, odinioară, femeile salutau mai întâi. Nu ştim dacă este aşa, dar cert este că un bărbat bine crescut nu va saluta o femeie până ce aceasta nu-i va da de înţeles printr-un vag zâmbet amical, printr-o simplă privire binevoitoare, un gest, o atenţie sporită, că îl cunoaşte, că e dispusă să primească salutul, că doreşte sau acceptă să fie recunoscută şi salutată. Aparent, iniţiativa trebuie să aparţină femeilor.

• Când nu avem certitudinea că suntem într-adevăr văzuţi, salutăm, dar nu ne supărăm în cazul că nu ni

se răspunde. Dacă întâlnim din nou persoana care nu ne-a răspuns, o vom saluta iarăşi şi ne vom lămuri despre politeţea şi simpatia acesteia.

• Inversarea priorităţii se mai poate face şi în interiorul unei instituţii sau în relaţiile oficiale, unde „şeful" este salutat chiar şi de cei mai în vârstă sau chiar de femei (dacă superiorul nu se grăbeşte s-o facă el!).

• Salută întotdeauna cel care intră într-o încăpere.

• Salută întotdeauna cel care se alătură unui grup; cei dintr-un grup salutat răspund individual fie cu vocea, fie printr-un gest amabil (mai bine!). Noul venit nu va, întrerupe discuţia purtată de cei din grup, ci lasă iniţiativa grupului; oamenii politicoşi vor întâmpina cum se cuvine pe noul sosit.

• Când se salută un grup de mai multe persoane, salutul va fi ceva mai lung ca toţi să observe gestul.

• Salută întotdeauna - între egali - cel cu viteză mai mare:

- cel care merge pe cel care staţionează;
- cei din maşină pe pietoni;
- cel care depăşeşte, indiferent de prioritate, cel care taie drumul, cel care iese dintr-un parc sau dintr-o stradă laterală.

• Salută în definitiv, cel mai atent sau cel mai politicos; iniţiativa în aceste cazuri nu denotă lipsă de demnitate, denotă numai politeţe! Nu fiţi zgârciţi cu salutul!

• Un bărbat care însoţeşte o femeie are prioritate şi la salut, chiar faţă de cei mai vârstnici sau superiori în funcţie (dacă diferenţa de vârstă sau grad nu e prea mare).

• întâlnind un cunoscut ce însoţeşte o femeie necunoscută, îi salutăm pe amândoi.

• O femeie singură nu răspunde la salutul unui necunoscut. Un bărbat este obligat să răspundă. Un prov-
40
erb spune: „a saluta este amabil, a răspunde este obligatoriu".

• Cel care însoţeşte o persoană salutată are datoria să răspundă şi el la salut, indiferent de sex.

• Femeia însoţită de un bărbat salută ea pe cea care merge singură spunând „bună ziua" („bună dimineaţa" sau „bună seara").

• Pe un culoar, un bărbat salută întotdeauna pe femeia pe care o întâlneşte, chiar dacă n-o cunoaşte.

• Salutăm când intrăm sau ieşim din lifturile mici, mai ales în casele particulare, în compartimentele de tren, în magazinele mici.

• Nu se salută persoanele necunoscute la intrarea într-un magazin mare, autobuz, tramvai, oficiu poştal, CEC, gară etc.

• într-un local public se salută grupul cunoscut fără manifestări exterioare care să atragă atenţia celor din jur.

• La fel se salută într-o sală de şedinţe sau de reuniuni: salutul constă într-o înclinare mai adâncă (fără

exagerare) sau abia schiţată, în funcţie de respectul şi diferenţa pe care suntem obligaţi să le manifestăm.

- Politeţea recomandă să însoţim, în majoritatea împrejurărilor, femei şi bărbaţi, orice salut cu un zâmbet, un mic zâmbet.
- Femeile salută pe celelalte femei fără rigiditate, cu puţin zâmbet şi înclină doar uşor capul în faţa bărbaţilor.
- Salutul unui binecrescut, pe stradă, se cunoaşte după trei amănunte: se scoate pălăria, se înclină capul şi se priveşte spre cel salutat; ne uităm în ochii celui salutat.
- Bărbaţii salută, deci, descoperindu-se; se va îndepărta pălăria la minimum o palmă de cap, apucându-se cu mâna astfel încât să nu se mascheze obrazul. Pălăria se scoate, de obicei, cu mâna dreaptă. Nu se scoate însă

niciodată spre cel salutat acoperind vizibilitatea, ci în partea opusă. Pălăria se ridică de pe cap apucând-o de calotă cu circa doi metri înainte de a ajunge în dreptul persoanei respective, continuându-se mersul normal. Nu se coboară pălăria până la genunchi; a trecut vremea pălăriilor cu pene cu care cavalerii medievali măturau pământul.

- în cazuri deosebite se poate saluta, chiar având pălărie, cu o simplă înclinare a capului dacă, din diferite motive, aveţi mâinile ocupate. De asemenea, se acceptă nescoaterea căciulii (sau chiar a pălăriei) în cazul unor ierni geroase.
- Bărbatul descoperit şi femeia vor saluta înclinând capul. înclinarea depinde de gradul de prioritate. Nimeni nu trebuie să creadă că pierde din prestigiu dacă salută mai adânc. O persoană care pare cunoscută, fără însă a fi imediat identificată, este preferabil să fie salutată, înclinarea prin salut poate fi mai mare pentru a marca un respect deosebit, dar numai atunci când nu poate fi interpretată drept servilîtate.
- Se salută cu toată atenţia: salutul grăbit, salutul cu capul acoperit sau numai cu simularea ridicării pălăriei sau chiar ridicarea acesteia numai doi-trei centimetri, salutul cu două degete cărora le este lene să ajungă la pălărie nu dovedesc politeţe.
- Nu se salută cu mâna în buzunar.
- Nu se salută cu ţigara sau cu pipa în gură; scoaterea ţigării sau a pipei, când se salută, se face cu un gest firesc şi dşgajat. Mai bine nu fumăm pe stradă.
- Militarii vor saluta conform^regulamentelor militare.
- în interiorul unei case, întrepinderi sau instituţii, nu se salută decât prima dată când două persoane se întâlnesc în cursul unei zile, La fel se procedează şi pe stradă sau în alt loc, pe o faleză în plin sezon, la ştrand etc.
- Răspunsul la salut se face cu amabilitate, cu

bunăvoinţă, indiferent de situaţia celui care a salutat. Răspunsul abia schiţat, sau „dăruit" cu condescendenţă, din vârful buzelor, cu mâinile în buzunar, stând nemişcat pe scaun, abia perceptibil, nu este politicos.

- Răspunsul corect la salutul noului venit, în cazul în care suntem aşezaţi, recomandă să ne ridicăm în picioare (bărbaţii). Atunci când o cunoştinţă intră într-un loc public şi se îndreaptă spre direcţia unde suntem aşezaţi, este frumos să ne ridicăm în picioare toţi, sau, cel puţin, persoana cea mai apropiată de noul sosit; rămân aşezate numai femeile şi cei în vârstă. Gestul devine obligatoriu când persoana care se apropie este sensibil mai în vârstă, personalitate etc.
- Când un salariat, ocupând un post important, trece prin întreprindere şi ştie că va fi frecvent salutat, va circula cu capul descoperit, putând deci răspunde la salut prin simpla înclinare a capului. La fel se poate proceda în locurile aglomerate.
- într-o casă în care am fost invitaţi, prima

persoană căreia trebuie să-i adresăm salutul, indiferent cine mai este pezent, este gazda, „stăpâna casei". Vă înclinaţi uşor în faţa ei, oprindu-vă la o distanţă potrivită, astfel încât gazda să vă poată întinde mâna fără să fie nevoită să se mai deplaseze. Nu întindeţi mâna; iniţiativa trebuie să o aibă întotdeauna femeia. Se salută apoi restul persoanelor în ordinea priorităţii. Faţă de gazde, ca şi faţă de femei, înclinarea este mai profundă, până la înălţimea persoanei pe care o salutaţi.

- Femeile sunt salutate la sosire de bărbatul gazdă la fel de respectuos, ca atunci când el ar fi cel invitat.
- Când are loc o ceremonie cu drapel, când se intonează un imn de stat în locuri publice, se ia o poziţie decentă, se scoate pălăria, se stă în picioare. La fel se procedează şi în cazul cortegiilor funerare; ne oprim sau încetinim mersul, ne descoperim (bărbaţii), nu vorbim.

Salutul sau gestul prezentat drept salut se pot completa cu vorba, utilizând una din expresiile uzuale. Completarea gestului prin cuvinte este facultativă; de obicei, o facem. Se răspunde similar.

Formulele trainice pentru salutul verbal sunt: „bună dimineaţa", „bună ziua", „bună seara". între intimi se poate folosi şi „noroc" sau „servus" (în limba latină „servus" înseamnă servitor; acest salut s-a răspândit, la noi, mai ales în Ardeal cu sensul de „la dispoziţia ta", „sunt devotatul tău"). Salutul cu „servus" îl considerăm nepotrivit pentru femei, mai ales vizavi de bărbaţi.

Cu ocazia salutului verbal, nu se pronunţă, de obicei, numele persoanei care se salută şi nici titlul acesteia. La întâlnirile oficiale însă, se poate rosti şi funcţia. Se poate spune, de exemplu: „bună ziua, domnule farmacist"; sau: „bună ziua, domnule inginer".

- Constituie, aproape în toate cazurile, un semn de impoliteţe abrevierea formulelor de salut, ca „mnaţa" (în loc de „bună dimineaţa") sau „b'seara" (în loc de „bună seara") etc.
- Nu sunt recomandate formule precum „ceao" (din italiană) sau „hallo" (din engleză-americană), „adieu" şi nici măcar „bonjour" (din franceză), mai ales dacă nu se cunoaşte limba străină.
- Salutul trebuie să fie simplu, scurt, sobru, decent.
- El trebuie să fie cuviincios, să nu dea impresia că este făcut cu silă sau plictiseală, să fie plăcut, amabil, deschis, binevoitor, optimist.
- între bărbaţi se mai utilizează expresia „am onoarea să vă salut"; expresia este frumoasă, este elegantă, dar puţin pretenţioasă, presupunând consideraţie deosebită pentru cel salutat. Nu se prea utilizează ca răspuns. La fel formulele „consideraţii deosebite" sau „respectele mele" au căpătat în zilele noastre o semnificaţie desuetă. Se pot folosi
44
cu precauţie.
- Femeia salută şi răspunde la salut mult mai discret; înclină uşor capul sau bustul, zâmbeşte diafan, întinde mâna numai dacă e cazul, pronunţă clar salutul verbal; nu se ridică, nu se deplasează, nu se entuziasmează, salută cu discreţie.
- Femeile, părinţii, rudele mai apropiate, prietenii vârstnici şi vechi pot fi salutaţi cu „sărut mâna", expresia semnificând un omagiu pornit dintr-o dragoste respectuoasă, preţuire, consideraţie, afecţiune deosebită, vizavi de femei chiar eleganţă.
- Cu ocazia întâlnirii pe stradă şi a salutului, oamenii se pot opri. De obicei se opreşte, adresându-se unui cunoscut, numai cel care se găseşte în situaţia de „prioritate", deci invers ca atunci când se salută.
- La despărţire se poate saluta prin cunoscuta formulă „la revedere" („la bună vedere", doresc o „revedere", „mi-ar face plăcere să ne mai vedem"). Atenţie însă: acest salut poate fi iniţiat numai de cel prioritar (femeie, vârstnic,

superior), numai acesta putându-şi exprima dorinţa revederii, între egali, acest salut este frumos şi fără pretenţii.

• Excesul de sentimente manifestat zgomotos şi cu spectatori, îmbrăţişările pe stradă sau publice, chiar de prietenie, trebuie evitate. Stările afective năvalnice, demonstraţiile exagerate, făcute în public, denotă comportări neelegante. Deci, nu ne îmbrăţişăm la întâlnire nu ne batem pe umăr sau pe spate, nu ne pupăm pe stradă decât foarte rar (nici chiar femeile). Notăm la excepţii întâlnirea unui fost coleg sau prieten pe care nu l-am văzut de mulţi ani, a unor rude apropiate, întâlnirea între logodnici, despărţiri de lungă durată, în gări sau aeroporturi. Simţul măsurii se aplică şi aici.

2.4. DATUL ŞI SĂRUTATUL MÂINII

Cu ocazia întâlnirilor între oameni, salutul poate fi însoţit de datul mâinii. Se obişnuieşte ca femeilor să li se sărute mâna. Fără a fi obligatorii, aceste gesturi au intrat în obişnuinţă.

- Datul mâinii este foarte vechi. Strămoşii noştri, când îşi încrucişau drumurile, ridicau mâna dreaptă deasupra capului în semn de „uite, n-am arme!", „nu pot arunca cu pietre!", „nu pot lovi!". Conceput iniţial ca semn al bunelor intenţii, al asigurării reciproce că mâinile sunt „curate", fără arme, datul mâinii a ajuns cu timpul un gest obişnuit, frecvent, de amiciţie sinceră, făcând parte, în cele mai multe cazuri, din ceremonialul salutului.
- Semnificaţia de a încredinţa „dreapta", mâna cea mai puternică, celuilalt, n-a mai păstrat decât amintirea simbolică a acelui „sunt paşnic, uite, nu sunt înarmat"; astăzi neagresivitatea s-a transformat în „îndemn spre prietenie". Deşi cei care l-au reluat după secole şi l-au relansat ca gest modern au fost englezii, în zilele noastre tocmai ei sunt cei care practică cel mai puţin acest „shake-hand", acest strâns al mâinii, poate şi din cauza stilului rece şi distant pe care îl practică în mod deliberat ca semn de distincţie.
- Cine întinde mâna? întotdeauna cel „prioritar" (dacă acesta crede de cuviinţă), deci femeia, superiorul, vârstnicul. Ne adresăm tinerilor: „Nu vă grăbiţi să întindeţi mâna! Nu este frumos. Aşteptaţi într-o poziţie grăbită, even-tual puţin aplecată, gata să răspundeţi numai dacă vi se întinde mâna, pentru a lăsa pe cel vârstnic cu mâna întinsă". Pentru cel prioritar, gestul este benevol.
- Un bărbat în vârstă poate întinde mâna unei fete sau unei femei foarte tinere. în majoritatea cazurilor, persoanele în vârstă oferă mâna tinerilor, superiorii întind

mâna inferiorilor, femeile bărbaţilor. Nimeni nu poate schimba această regulă strictă.

- Răspunsul la întinsul mâinii este obligatoriu. Nu laşi pe cineva cu mâna întinsă - chiar dacă - s-a grăbit să o facă fără să aibă prioritate - nici pentru a-i da lecţii (deşi o merită). Atenţie la o regulă de bază din comportarea civilizată: „impoliteţii i se răspunde cu politeţe".
- Vechile coduri recomandau femeilor să nu întindă mâna unui bărbat; astăzi lucrul este chiar indicat. Când femeia este pe post de gazdă, gestul este chiar obligatoriu.
- Strângerea mâinii (datul mâinii) este facultativă. Dacă partenerul are mâinile ocupate nu-l obligaţi să dea mâna. Un om atent, observând că îi vine din faţă un „prioritar" care i-ar putea întinde mâna, dacă are mâna ocupată, o eliberează din timp.
- Un om politicos şi atent, când îţi dă mâna, te priveşte drept în faţă; încercaţi să transmiteţi.Jn felul cum daţi mâna, bunăvoinţa, optimismul, încrederea care caracterizează pe omul politicos. „Vreau, când stâng mâna unui tânăr, să am senzaţia că am îmbrăţişat un om întreg şi

adevărat" (T. Arghezi).

- A da mâna „lateral" reprezintă o impoliteţe.
- Mâna se strânge ferm, nu moale, nu lipsită de voinţă şi apatică, nu puternic, nu parţial (nu strângeţi, de exemplu, numai degetele); nu scuturaţi palma celuilalt!
- Căutaţi să aveţi palma curată, netranspirată şi uscată. Nu daţi numai două sau trei degete.
- întindeţi numai mâna dreaptă. Dacă aceasta e ocupată, eliberaţi-o sau evitaţi să daţi mâna. Prioritarul va observa şi nu vă va întinde mâna. Dau mâna stângă numai invalizii şi cei accidentaţi. Este logic şi comod ca, în acest caz, să se răspundă tot cu mâna stângă. în mod excepţional, când mâna dreaptă este ocupată, este murdară sau lovită,

se poate răspunde cu mâna stângă, cu o succintă scuză şi justificare.

• Strângerea mâinii nu durează mult. Mâna nu se reţine, nici pentru convingere, nici pentru sprijinirea unor argumente, nici din motive erotice. Nu se strânge mâna celuilalt cu ambele mâini.

• Atenţie: întreruperea strângerii mâinii aparţine prioritarului.

• De regulă, nu întindem mâna înmănuşată. Mănuşa unilaterală se scoate, chiar şi de superiori şi de vârstnici, din timp. Excepţile pot face femeile cu mănuşi subţiri.

• Pe stradă, pe stadion, în excursii, pe timp friguros sau ploaie, în mijloace de transport în comun, scoaterea mănuşii este facultativă, cu condiţia ca ambele părţi să aibă mănuşi. Este neplăcut şi puţin caraghois să aştepţi cu mâna întinsă scoaterea mănuşii. Inferiorul se pregăteşte din timp pentru orice eventualitate. La o întâlnire, sau dacă se intră undeva, mâna dreaptă este fără mănuşă.

• Bărbaţii nu dau niciodată mâna stând pe scaun. Mai bine nu!

• Femeile nu se ridică în picioare pentru a da mâna; o pot face în cazul persoanelor foarte în vârstă sau a unor înalţi demnitari. O fac, de asemenea, ca gazde, când ies în întâmpifiarea musafirilor; este gestul de ospitalitate al gazdei.

• Când se întâlnesc două grupuri, mai întâi femeile îşi strâng mâna între ele, apoi femeile întind mâna bărbaţilor, după care bărbaţii îşi dau mâna între ei.

• Dacă, într-un grup, după ce s-au terminat saluturile şi eventual prezentările şi a început o conversaţie, cineva are impresia că uneia dintre persoane nu i-a dat bună ziua sau nu i-a dat mâna, nu-i va spune: „nu ştiu dacă ne-am văzut" sau „oare ţi-am dat mâna?". O astfel de frază poate fi jignitoare deoarece implică dezinteres pentru cel

„neglijat". Salutul şi, eventual, strânsul mâinii trebuie să-i cuprindă pe toţi cei din grup.

• în societate, „sărut mâna" poate să apară numai ca enunţ sau acoperire, adică însoţind cuvintele cu gestul respectiv. Se pare că noi românii suntem printre puţinii care mai practicăm această formulă de politeţe, utilizată foarte mult timp înainte, reînviată acum două-trei secole în Spania, Austria, Franţa şi răspândită în toată lumea.

Codurile de politeţe şi de maniere - francez şi englez - subliniază această „originalitate" ca un semn de curtoazie caracteristică românilor; această apreciere ne flatează, dar ne şi obligă. Să păstrăm deci tradiţia, chiar dacă în alte ţări „sărutatul mâinii" se practică tot mai puţin. Să păstrăm obiceiurile bune - ca acesta - şi să renunţăm la cele mai puţin delicate care, de ce şă n-o recunoaştem, mai stăruie încă în comportările unor bărbaţi. „Sărutatul mâinii" rămâne un semn de respect, preţuire, eleganţă.

Recomandăm ca bărbaţii să sărute mâna doamnelor. Nu se prea sărută mâna adolescentelor, deşi

România este singura ţară unde se sărută mâna fetelor sau femeilor recent căsătorite. Nu este de urmat exemplul unor tineri sau a unor „emancipaţi" care, dintr-un soi de snobism, nu folosesc acest salut şi nici a| unor exageraţi, uneori chiar vârstnici, ce sărută mâna fără discernământ, oricui, oriunde şi oricând.

- Fiind un act de „curtoazie" benevol, bărbatul este acela care apreciază, de la caz la caz, dacă sărută mâna sau nu. De data aceasta iniţiativa o are bărbatul. Stimate femei, lăsaţi bărbatul să decidă singur şi nu-i influenţaţi hotărârea prin felul agresiv în care întindeţi mâna, ridicând-o susţinut până la buzele lui.
- La fel de nepoliticoasă este şi poziţia categorică a femeii faţă de intenţia bărbatului de a-i săruta mâna. Suntem se acord cu un uşor refuz, pornit din sfială şi modestie, pe care bărbatul îl va sesiza şi îl va învinge cu

plăcere. în nici un caz nu folosiţi expresii ca: „lăsaţi" sau „nu e nevoie" sau „nu, nu, nu". De asemenea, nu mulţumiţi pentru acest gest, buna-creştere nu aşteaptă mulţumiri din partea nimănui pentru acte de politeţe sau chiar de curtoazie.

- Evitaţi să sărutaţi mâna:
- la locul de muncă;
- sub cerul liber, pe stradă;
- în mijloace de transport publice;
- dacă persoana respectivă poartă mănuşi;
- dacă simţiţi opoziţia categorică a braţului;
- într-o societate în care ceilalţi nu au făcut acest lucru;
- dacă persoana respectivă se află dincolo de o masă sau de un scaun.

- Nu se sărută repetat mâna întinsă.

« Nu se sărută în palmă.

- Dacă se sărută mâna la o femeie, se sărută şi la celelalte din grup; excepţie pot face adolescentele şi copilele. în cazul că mai mulţi bărbaţi întâlnesc una sau mai multe femei, toţi salută în modul în care a salutat primul (sărută mâna, dă mâna sau salută numai prin înclinarea capului); gestul poate fi dictat şi de prima femeie (întinde sau nu mâna).
- • Se sărută mâna chiar împotriva principiilor personale dacă toţi au făcut-o înainte, cu atât mai mult cu cât cei dinainte, având prioritate, pot fi luaţi drept model.
- Sărutatul mâinii trebuie să fie discret, scurt, concis, politicos, totul şă dureze doar cât un „bună ziua".
- Mâna se sărută printr-o aplecare uşoară, ridicarea mâinii întinse şi atingerea ei fără zgomot cu buzele, o atingere vagă, ca o răsuflare.
- Mâna doamnei trebuie prinsă cu întreaga palmă şi ridicată uşor fără a o roti cu degetul mare în sus şi fără a-i îndoi degetele.

50

- Sărutatul mâinii poate să nu fie un sărut propriu-zis, ci numai o simulare, gestul oprindu-se la câţiva milimetri de mâna onorată.
- Evitaţi sărutul în vârful degetelor, sărutul prelungit, afectat, artistic, afectuos, dramatic, molatic, mecanic, zgomotos etc. Nu scuturaţi mâna înainte sau după graţiosul gest.
- în public sărutatul mâinii trebuie să fie şi mai discret; nu transformaţi sărutatul mâinii în demonstraţii de sentimente. Preţuirea cuiva se face printr-o înclinare mai accentuată, chiar fără sărutatul mâinii şi, mai ales, prin comportamentul ulterior.
- Copiii nu trebuie să sărute mâna nimănui. Părinţii nu trebuie să-i înveţe acest lucru, iar bunicii şi mătuşile n-ar trebui să le pretindă aşa ceva.

\

Capitolul 3

ŢINUTA. HAINE. VEŞMÂNT. ELEGANTĂ

3.1. DESPRE MODĂ

După Dicţonarul limbii române moderne, *„moda este ansamblul de gusturi, deprinderi, preferinţe care predomină la un moment dat într-o societate cu privire la ţinută, îmbrăcăminte, comportare, idei",* iar după Larousse, moda ar fi o *„deprindere trecătoare care reglementează, în conformitate cu gustul momentului, felul de a trăi, de a se îmbrăca etc".* Politeţea cere să respectăm moda, dar moda înţeleasă ca o manifestare a bunului-simţ al timpului: ţinută, atitudine, în ritm cu viaţa.

- Referindu-ne la moda în îmbrăcăminte, ea ar reprezenta grija pentru corectitudinea hainelor, a gustului, a atitudinii, pentru conformarea cu obiceiul, cu norma generală admisă. Moda este o „ţinută, este un „stil". „La un om totul este frumos; şi faţa, şi îmbrăcămintea şi gândul şi sufletul" (Cehov). Moda este o artă, la fel ca pictura şi muzica, literatura; ea îmbină tradiţia cu inovaţia, clasicismul cu modernismul, ceea ce am moştenit de la înaintaşi cu ceea ce modelăm în contemporaneitate.
- Nu ne erijăm în modelatori. încercăm doar să subliniem câteva generalităţi. Balzac, care a scris multe pagini despre modă, spunea: „Bruta se acoperă, bogatul sau prostul se împodobesc, iar omul elegant se îmbracă". Despre acesta din urmă încercăm să discutăm.

„Moda este o uzanţă pasageră" (Littre).

- într-o gândire mai optimistă trebuie să arătăm că schimbarea şi variaţia reprezintă necesităţi ale cugetului omenesc; moda poate constitui simbolul pasiunii, al luptei şi al activităţii creatoare... al tensiunilor şi al dorinţelor de reîntinerire, „expresie a neastâmpăratului spirit novator, stimulator şi orientator al elanului vital al omului" (C. Angelescu).
- Un proverb englezesc spune: „mănâncă să te mulţumeşti pe tine, darîmbracă-te altfel încât să placi celor din jur". Modă înseamnă echilibrarea gustului personal cu cel unanim acceptat, înseamnă a adopta într-o notă personală ceea ce practica dovedeşte corespunzător cu gustul şi preferinţele*'timpului, arta de a alege, dintre elementele invariabile, pe cele ce se armonizează cu peronalitatea fiecăruia, la locul şi timpul potrivit.
- A te îmbrăca cu gust rămâne în continuare o problemă de gust, dar de „bun-gust"; gustul devenit „bun-gust" nu mai este chiar subiectiv şi, asociat cu bunul-gust, se include în sferele politeţii.
- Ne îmbrăcăm pentru noi şi pentru ceilalţi; nici modestie, nici extravaganţă, nici ca ieri, nici ca mâine, ca astăzi! Casele de modă contemporane acordă tot mai mult fiecăruia dreptul de a-şi exprima personalitatea. Lupta actuală în modă se dă pntru adecvare, pentru sinceritate. Se preconizează o modă degajată, lipsită de rigiditate, o

modă evoluată, fiecare ins fiind creatorul propriei sale ţinute, învăţând să disceamă ceea ce i se potriveşte, mai ales atunci când are format bunul-gust. Se ştie însă că veşmintele de papagal, ornamentele cu tot felul de globuri, vişine cu rom şi penaj ţipător nu merg nici de revelion, nici de 1 martie, nici pe litoral şi nici peste hotare. Hainele ţipătoare trădează lipsa bunului-gust.

3.2. SĂ NE ÎMBRĂCĂIVI DUPĂ ANUMITE LEGI GENERALE

Există un „bun-simţ vestimentar", „politeţe vestimentară". în ordinea prezentată ele îşi micşorează importanţa, dar toate au la bază anumite premise, anumite „legi"care le-au generat şi le guvernează. Ideea generală porneşte de la faptul că hainele au o triplă funcţie: igienică, estetică şi socială; din această idee generală derivă o serie de legi particulare.

• **Legea culorii** are un rol important. Eleganţa vestimentară şi mai ale eleganţa feminină este şi o problemă de „paletă". Alegeţi culorile estompate, pastelate; feriţi-vă de culorile pure: roşu curat, albastru curat, verde curat, galben curat. Nici în natură nu găsim culorile pure decât ca podoabe (în lumea florilor mai ales) necesare în procesul reproducerii. Singurele culori pure acceptate în condiţii de eleganţă şi sobrietate sunt culorile de alb şi negru. Legea culorilor nu exclude din competiţie, mai ales pentru fete, nici o culoare, dar cere ca ansamblul să se realizeze în armonie şi linişte.

Culorile prea vii şi prea multe se armonizează greu. Niciodată mai mult de trei culori deodată; e de preferat să vă opriţi la două şi să realizaţi bogăţia cromatică cu ajutorul accesorilor: pantofi, ciorapi, cravată, poşetă. Pentru bărbaţi legea culorilor cere şi mai multă sobrietate: costumul trebuie să fie cât mai discret, cât mai puţin „vizibil".

• **Legea materialului** obligă ca, în funcţie de utilizarea pe care vreţi să i-o daţi, să alegeţi întotdeauna materialul potrivit,

Materialul frumos este cel care corepunde cel mai bine intenţiei. Materialele ce încearcă să pară altceva decât sunt: „crocodil", „leopard" etc, adică să „imite", nu denotă

bun-gust, sunt de evitat.

Materialele naturale; bumbac, lână, in, mătase sunt indicate, dar respectând celelalte legi; aşa, de exemplu, mătasea naturală este recomandabilă seara; ea răspunde cu eleganţă strălucirii lustrelor dintr-un foaier de operă, dar lumina zilei îi face rău, o tulbură; ea fuge de soare. Materialele plastice sunt practice şi indicate, fără a fi elegante: tergal, orlon, relon, neylon (netransparent) etc.

• **Legea împrejurărilor** ne obligă ca, în condiţii de politeţe, să oferim celorlalţi un aspect îngrijit, pe cât posibil în concordanţă cu dorinţa lor şi cu situaţia în care ne găsim. Legea împrejurărilor te opreşte să te duci la o căsătorie fără cravată şi la o înmormântare cu pantofi bej, în trening la restaurant sau la o serată în costum de lucru. Există o eleganţă a stadionului, a sălii de spectacol, o eleganţă a străzii şi a fabricii.

• Legea împrejurărilor are două rude apropiate: legea **orelor şi legea locului.** Decenţa momentului obligă la reguli simple de politeţe, uneori evidente. Dacă, de exemplu, gulerul desfăcut la cămaşă este îngăduit la plimbarea de duminică dimineaţa, în aceeaşi zi, seara, nu

mai este indicat; acelaşi guler desfăcut nu este potrivit când ţii o conferinţă sau te afli la o masă de prezidiu. Când intrăm într-o biserică creştină ne descoperim, într-un templu evreiesc ne acoperim. Parisul are capriciile lui, Bucureştiul sau Moscova pe ale lor.

- **Legea utilităţii** s-a insinuat în ultima vreme, impunând „ţinuta" utilă şi eventual eliminând-o pe ce „inutilă", formală. Dacă au început să dispară „rochiile de ceai", „rochiile de seară", smochingul etc, au apărut salopetele, trening-urile, blujii („blue-jeans"), halatul; îmbrăcămintea de lucru trebuie să fie practică, cea de sport sau de plimbare comodă, cea de seară frumoasă, eleganţa tuturor rezultând din corelarea lor cu necesitatea pentru care au fost create.
- **Legea funcţionalităţii** e similară; în modă se

revine la înţelepciune, se cer modele suple, naturale, confortabile. De ce am păstrat în garderobă invenţia de mai bine de 100 de ani a lordului Raglan (pardesiul special numit „raglan") şi scurta de blană „alain-delon" (după numele actorului francez Alain Delon)? Nu pentru că lordul Raglan era un etalon în ţinuta vestimentară („arbitrul eleganţei"), ci pentru că raglanul corespunde cel mai bine necesităţilor de mişcare ale epocii noastre. în cotidian, criteriul esenţial este criteriul utilităţii şi sigur nu al originalităţii.

- **Legea anotimpurilor,** înrudită şi ea cu precedentele, asociază hainele de lână cu anotimpurile reci şi cămăşile cu mâneci scurte cu cele calde; hainele de culoare deshisă sunt potrivite în sezonul estival (chiar şi seara), cele de culori închise se încadrează mai bine iarna (chiar în timpul zilei).
- **Legea vârstei,** la fel de evidentă, obligă la o ţinută vestimentară conform cu anii, fără să excludă cochetăria şi chiar eleganţa. în lumina acestei legi ni se pare caraghios un bunic cu pantalonu scurţi, o bunicuţă îmbrăcată în roz, cu codiţe, sau cu fustă „mini", sau chiar cu pantaloni. Ne permitem să atragem atenţia, în cadrul acestei legi, asupra portului pantalonilor de către femei. Astăzi aproape toate femeile poartă pantaloni, dar foarte puţine la lodul şi timpul potrivit (în excursii, la volan etc). E de preferat să evite pantalonii: femeile scunde, femeile mai plinuţe, femeile vârstnice, femeile cadre didactice.
- **Legea istoriei** este oarecum legea modei. Soarta modei este de a se schimba mereu. Au fost în istoria lumii civilizaţii în care purtarea sandalelor, de exemplu, nu era incompatibilă cu dalele de marmură ale celor mai somptuoase palate şi în conversaţia celor mai alese spirite. Astăzi, oricât de comode ar fi acestea, nu se potrivesc în sălile de concert şi am considera o greşeală dacă un profesor universitar ar veni în faţa studenţilor în sandale, cum ar fi apărut în faţa discipolilor Aristotel sau Socrate.

- **Legea personalizării:** armonia trebuie realizată şi în funcţie de persoană; există culori, ţinută, machiaj ce se potrivesc sau nu, în funcţie de culoarea părului, a tenului, de ovalul feţei, de înălţime etc. Legea personalizării se referă şi la modul în care reuşim să ne exprimăm personalitatea; haina sau moda e o prelungire a gestului, a dinamicii şi personalităţii omului.
- **Legea strictului necesar** apare mai ales la tineret. Respectarea tuturor legilor de mai sus pare să oblige la o garderobă foarte bogată. Da şi nu! în coordonatele moderne, sociale şi economice, eleganţa nu mai este chiar atât de „costisitoare"; chiar şi codurile cele mai pretenţioase sunt obligate să recunoască anumite schimbări şi „simplificări", pentru ca eleganţa să coste mai puţin. Stimaţi tineri! Trebuie să începeţi cu un costum sau o haină ce se potrivesc în cele mai multe îmrejurări; nu vă cumpăraţi haine pentru ocazii speciale, pantaloni de vânătoare sau „rochiţe din pachet", tricouri fistichii, cravate supercolorate etc, decât

după ce aveţi în dulap ţinuta decentă, ţinuta „strict necesară" (în cazul bărbaţilor un costum clasic, o cravată uni sau cu un desen discret, cămaşă albă, pantofi negri). Eleganţa de fantezie trebuie să apară numai în urma eleganţei necesare.

• **Legea „non-stridenţei"** pretinde modestie, decenţă, sobrietate. Distanţa de la „uz la abuz" este echivalentă cu distanţa de la decenţă la extravaganţă. Modernismul nu presupune nici extravaganţă, nici stridenţă, nici „originalitate". Lucrurile serioase, hainele decente sunt la modă întodeauna.

Excentricitatea îmbrăcăminţii, a tunsorii şi a ţinutei în general izvorăşte dintr-un sentiment de bravadă, dintr-o dorinţă de epatare a insului care, neputând râzbi prin valoare, caută să impresioneze prin tapaj şi scandal. „A te îmbrăca frumos înseamnă demnitate; a te împopoţona înseamnă afectare" (Isocrate).

• **Legea unităţii** recomandă o oarecare

omogenizare în îmbrăcăminte membrilor dintr-un grup; o persoană înveşmântată cu haine sobre de seară este ridicolă acolo unde toată lumea e în ţinută sport şi invers. Legea unităţii accesoriilor este şi ea obligatorie pentru eleganţa femeilor (şi poate chiar a bărbaţilor): accesoriile strânse întâmplător sunt urâte, în special la femei.

- **Legea curăţeniei** este încununarea tuturor celorlalte legi; aici nu există rabaturi: oricine, oriunde şi oricând.

Moda omului activ este moda elementelor coordonate: armonie deforma, de stil, de culori, simplitate, firesc, naturaleţe, inteligenţă! „Simplitatea gătelii şi a vorbirii, cumpătarea, iată podoabe ale naturii" (Democrit).

Pentru tineret, legile prezentate sunt ceva mai îngăduitoare. Tinereţea înseamnă exuberanţă, sete de acţiune, cu fireasca ei frământare. O anumită notă de veselie, de mişcare, de nonconformism şi poate chiar o anume neglijenţă vestimentară pot face parte din eleganţa tineretului bineînţeles în limitele bunului-simţ şi al bunei-cuviinţe.

3.3. ELEGANŢĂ ŞI FEMINITATE

Chiar şi la femei, moda are o logică şi un echilibru al ei. Poate chiar şi eleganţa. Moda reprezintă o necesitate, eleganţa un rafinament.

O femeie inteligentă ştie să se îmbrace, după posibilităţi, conform siluetei, vârstei şi ocaziilor, filtrând şi alegând cu discernământ ceea ce i se potriveşte, ceea ce îi dă farmec, ceea ce îi întregeşte personalitatea, ceea ce realizează echilibrul şi armonia eleganţei. Farmecul şi eleganţa sunt deasupra modei.

- Un prim punct de vedere se referă la siluetă.

Silueta înaltă şi subţire, chiar dacă este silueta vedetă a tuturor colecţiilor de modă, trebuie „întreruptă" prin croială sau culoare, pentru a atenua senzaţia de înălţime, şi împlinită

prin amploare sau ţesătură mai groasă; acestei siluete i se potrivesc culori tari, materiale pline, ansambluri în două tonuri, rochii tricotate cu modele mari, încălţăminte cu tocuri joase. Silueta înaltă şi plină, silueta femeilor ajunse la maturitate, trebuie şi ea „tăiată" printr-o croială simplă, clasică, prin ţesături de culoare închisă, fine, subţiri, uni sau aproape uni.

Silueta mică şi subţire, înduioşătoare pentru bărbaţi, trebuie mai mult prelungită; modele mici, dungi fine, pe verticală, taioare scurte, rochii de culori uni, poşete mici, tocuri înalte şi pe cât se poate subţiri; în general i se potrivesc toate culorile. Silueta mică şi plină trebuie să acorde o atenţie deosebită pentru a se prelungi şi subţia, prin croială dreaptă, clasică, culori închise, dacă se poate uni sau cu motive foarte mici, gulere înalte, tăieturi şi dungi verticale, fuste drepte, legere, ciorapi închişi, întotdeauna foarte fini, ce lungesc piciorul, tocuri mijlocii.

- Culorile nu sunt de neglijat; alegerea şi armonia acestora sunt poate mai importante decât linia de croială pentru că sunt sesizate în primul rând. în general culorile deschise îngraşă, cele închise subţiază. Albul şi negrul sunt

întotdeauna de bun-gust, la fel bejul şi maroul.

- Nu căutaţi stiluri personale pentru că sunt riscante. Rămân permanente doar câteva stiluri:

- stilul clasic presupune sobrietate, ocolirea noutăţii şocante în croi şi culoare; se potriveşte femeilor mature şi celor cu forme mai pline;
- stilul sport, practic, confortabil, potrivit femeilor tinere, suple, zvelte, este stilul orelor de dimineaţă, al orelor de muncă şi al celor petrecute în aer liber, este stilul caracteristic timpului nostru;
- stilul romantic combate tendinţa mai nouă de „masculinizare"; se caută culorile dulci, feminine; se cultivă gingăşia, delicateţea, decenţa, misterul. „Comparaţi rochia care acoperă totul, misterios, din vremurile de altădată, cu

rochia de azi care descoperă cât se poate, desfiinţând la maximum permis misterul. Moda de altădată putea ajuta pe femei să inspire amorul poetic; moda actuală, sumară şi realistă, o poate ajuta să inspire instinctul..."(G. Ibrăileanu).

- Alte „stiluri"ale modei feminine nu şi-au prea dovedit statornicia. Reprizele de „maxi" şi de „mini" s-au succedat cu repeziciune pentru ca, în final, femeile să readucă în modă pretextul veşmântului care le va redescopri genunchiul... căci una din formele omeneşti plăcute ochiului, referinţă în biografia femeilor celebre sau mai puţin celebre, o constituie picioarele, nu „expuse", ci „neascunse" cu tact şi decenţă. Să nu se uite că de foarte multe ori pudoarea, ce vrea să mascheze goliciunea, reuşeşte să o facă provocatoare. „Dandy"-ismul, linia „sexy" sau eleganţa „vamp", moda „unisex" şi altele au o existenţă efemeră.
- Cele trei stiluri specificate: clasic, sport, romantic, îşi menţin valabilitatea, mai ales dacă se respectă legea vârstei, orelor, împrejurărilor. Legea vârstelor, cu deosebire, marchează eleganţa femeilor. La 20 de ani e vremea îndrăznelilor, a noutăţilor, a fanteziei în materie de vestimentaţie, a dinamismului exuberant. Linia sport este cea caracteristică; se pot alege culori tari în combinaţii neaşteptate, în special ziua. Tinereţea, frumuseţea nu trebuie atenuate prin rochii pretenţioase, prin machiaj, prin coafuri nepotrivite. Lăsaţi să se vadă naturaleţea şi prospeţimea vârstei, a vârstei unice, pline de speranţe.

Vârsta de 30 de ani este cea mal frumoasă vârstă a femeii, vârsta plenitudinii, a echilibrului, apogeul frumuseţii. La 30 de ani femeia are la dispoziţi moda cu întreaga ei gamă de posibilităţi. Eleganţa poate şă trăiască în plin. Femeia trebuie să „poarte moda" nu să fie sclava ei, s-o interpreteze pentru a-şi afirma propria-i personalitate. Linia sport vine să sublinieze vigoarea şi supleţea, mai ales pentru vestimentaţia de zi; împreună cu linia romantică sunt caracteristice acestei vârste.

După 40 de ani - luciditate, echilibru, puţină sobrietate, mult rafinament. E vârsta frumoasă a maturităţii. Se spune că acum femeia este avantajată de faptul că ştie ceea ce i se potriveşte şi ceea ce nu. Culorile vor fi închise: în nici un caz pentru ocazii negrul; rochia neagră pe o femeie de 40 de ani este deprimantă (paradoxal, la tinere, nu!). Bijuterii cu platină, accesorii căutate, părul îngrijit, bine coafat tot timpul. Femeia se realizează ca matură, ca atotbiruitoare, plină de mister.

Nici peste 50 de ani feminitatea nu trebuie neglijată. Chipul şi ţinuta exprimă o mulţumire senină, împlinire. Linia clasică e cea mai potrivită. Stridenţa este revoltătoare. Nu ne îndreptăm spre o toamnă a frumuseţii, ci spre o toamnă frumoasă.

- în ultimul timp se tinde tot mai mult spre revitalizarea a ceea ce se numeşte „feminitate"... Femeia trebuie să fie frumoasă ca o floare mereu înrourată: rochii uşoare, fluide, moi, vaporoase, bluze cu mâneci largi, fuste lungi, rochii clasice, aproape toate dantelele de culoarea

pielii. Suntem pentru modele simple, graţioase, fluide, veşminte care să însemne „mişcarea materialului, mişcarea mângâietoare, uşoară, încolăcitoare şi tandră în jurul trupului de femeie" (C. Angelescu).

• Legea orelor recomandă dimineaţa şi la locu+ de muncă linia sport, după-amiază elegantul costum taior (chiar la un spectacol, o vizită etc); seara, intră în vigoare legea împrejurărilor, a ţinutei pentru dierite „ocazii".

• Să nu uitaţi stimate femei:

- ţinuta, chiar şi la locul de muncă sau acasă, trebuie să emane o eleganţă echilibrată; niciodată o femeie să nu uite că, oriunde s-ar afla, rămâne femeie; frumuseţea şi grija pentru ea trebuie să fie permanente;
- elegantul costum taior se poate îmbrăca după-amiaza şi seara, la un spectacol, la un cockteil, când mergeţi pentru prima dată într-o vizită; la un spectacol se mai pot

îmbrăca rochie clasică şi accesorii elegante;
- preţioasa rochie-furou, atât de râvnită, se poate
purta seara la un mare restaurant, pentru a dansa, la
petreceri între intimi sau la revelion; la un restaurant, ţinuta
trebuie să fie clasică; preferaţi albul şi negrul; pentru revelion,
rochia trebuie să fie foarte la „modă";
- ciorapii trebuie să fie impecabili întinşi şi, pe cât
posibili fini; cutele sunt dzgraţioase;
- pentru a primi îmbrăcaţi-vă simplu, dar fără a
renunţa la eleganţă; aspectul dumneavoastră trebuie să-i
facă pe invitaţi să se simtă bine;
- bijuteriile pe o siluetă adolescentă sunt stridente;
tinereţea e cea mai preţioasă bijuterie; la ceremonia încheierii
căsătoriei, la primărie, tânăra femeie va fi de o eleganţă
simplă;
- în vacanţă, se pot alege culorile mai deosebite,
chiar mai „fistichii" care nu se poartă în oraş; preferaţi, în
ţinuta de vacanţă, o revărsare de alb în toate articolele de
îmbrăcăminte; în excursii -tonurile pe care le capătă frunzele
toamna;
- pentru majoritatea orelor zilei: fustă-bluză-pulo-
ver; fusta modernă acceptă toate variantele, de asemenea
întreaga gamă de bluze şi pulovere, mai ales cele groase -
potrivite pentru munte - sau cele din fire lucioase; atenţie la
culori;
- evitaţi materialele pretenţioase, lucioase, croielile
sofisticate, decolteurile excesive, poşetele prea mici, tocurile
prea înalte, coafurile prea complicate, florile atificiale,
pantalonii prea amplii, pălăriile prea elegante, turbanele prea
pretenţioase; naturaleţea, simplitatea, surâsul discret,
decenţa le pot înlocui;
- fiţi simple, dar nu neglijente; păstraţi-vă pesonali-
tatea;
- nu încetaţi să surâdeţi; surâsul este semnul par-
ticular al fiecărei femei; arătâţi-vă aşa cum sunteţi prin surâs;

62

- o femeie nu prea arătoasă, dar extrem de îngrijită
şi cochetă, impresionează şi place mai mult decât o
frumoasă care uită să se ocupe de igiena şi înfăţişarea ei.
• în ultimul timp încep să se ofere tot mai multe
modele şi se dă posibilitatea alegerii, în funcţie de vârstă şi
preferinţă, a modelului care „dă viaţă anilor" şi „nu adaugă
ani vieţii". Fiecare trebuie să fie „arbitrul gusturilor sale", să
ştie ce-l avantajează; vestimentaţia se apropie „de corp",
redescoperindu-l, accetuând talia, şoldurile, decolteul, cu
un cuvânt „feminitatea". Atragem totuşi atenţia că, socotind
în perspectivă, bunele maniere nu se lasă uşor puse la coş;
va învinge în cele din urmă permanenta dorinţă de
reîntoarcere la simplitate care face loc şi tandreţii şi
voluptăţii...

3.4. EXISTĂ ŞI O MODĂ VESTIMENTARĂ BĂRBĂTEASCĂ?

Da! Grija pentru aspectul fizic şi eleganţa în ţinută
şi comportare sunt măsuri sigure ale gradului de civilizaţie.

O ţinută, dacă nu impecabilă, măcar îngrijită este disponibilă fiecăruia. Un bărbat bine îmbrăcat, ca şi o femeie, se eliberează de complexe, capătă mai multă siguranţă, mai multă plăcere de a munci, mai multă prestanţă. Haina „nu face pe om", dar îl ajută.

• Ca idee generală pentru vestimentaţia bărbătească: multă, foarte multă sobrietate; nu cămăşi vio-let, colorate şi descheiate, „blue-jeans"-i spălăciţi şi peticiţi, pantofi cu tighele, ciorapi de şapte culori, tălăngi la gât şi brăţări pe mână. începeţi cu un costum clasic, serios, de culoare neutră, -uni sau cu desene discrete, cu cămaşă curată, cu cravate potolite ca desen şi culoare, cu tocuri obişnuite, cu tunsoare obişnuită. Mai mult decât la femei, eleganţa la bărbaţi începe acolo „unde costumul nu se mai

vede". Un bărbat elegant nu poartă haine „elegante". Un costum sobru, folosit deja, „neţipător", bine croit şi bine purtat, este permanent elegant.

• Moda englezească a inaugurat linia simplă, practică, subliniid cu eleganţă forma trupului şi înlocuind vechiul costum francez, mai sofisicat şi de culori strigătoare; se preferă în general costum (haină şi pantaloni) de aceeaşi culoare, croială obişnuită; în timpul verii culorile mai deschise, iarna mai închise; dimineaţa, la serviciu şi după-masa, culori mai deschise; seara, costumele de ocazii merg mai bine în culori mai închise.

• La serviciu, la facultate sau în primele ore ale după-amiezii, adoptaţi, mai ales tinerii, ţinuta sport, pantalon şi veston de stofă diferită, dar asortată coloristic, cămaşă colorată, bluzon, pulover etc. Fantezia nu scuză însă neglijenţa: este dezagreabilă o cămaşă cu măneci suflecate sau descheiată, lăsată liberă peste pantaloni.

• Moda masculină are mai puţine elemente discutabile; ea evoluează lent, în detalii mai ales. De aceea e bine să cumpăraţi totdeauna stofe de calitate, uşoare. Tendinţa stilului modern constă într-o modă sportivă şi comodă. Poţi fi elegant şi cu mijloace modeste; poţi fi bine îmbrăcat dacă poţi îmbina logica, confortul, simplitatea, rigoarea, discreţia, rafinamentul.

• Fiţi cu atât mai discret în îmbrăcăminte, cu cât silueta vă e mai puţin discretă. Pentru cei mici de statură eventual şi mai plinuţi, ţinuta va fi cea clasică, în culori mai închise, cu desene mărunte, discrete, linii sau dungi verticale care lungesc. Evitaţi dungile prea late, stofele în carouri, dungile aşezate orizontal, sacourile largi şi lungi. Neputând străluci prin siluetă, căutaţi să compensaţi printr-o înfăţişare îngrijită. Pentru siluetele mai înalte, problema este mai simplă; vă puteţi permite orice linie de croială, în limitele bunului gust. E preferabilă însă cea clasică, cu desenul pe costum cu dungi orizontale care „lăţesc". Cei „rotofei" să

evite carourile şi pătratele mari, culorile vii.

• Pentru bărbaţi, proba de şoc o constituie cămăşile, care trebuie să fie subţiri, diafane, în culori pastelate, dar mai ales albe; cămaşa albă merge la orice costum!

• Atenţie bărbaţi:

- îmbrăcămintea pentru serviciu trebuie să fie corectă, comodă, confortabilă; cămăşile colorate vă dau un aer vesel, tineresc; cămaşa albă conferă eleganţă, chiar dacă restul vestimentaţiei (costumul) nu este de cea mai bună calitate;
- un costum discret de zi se poartă cu o cravată mai fantezistă şi cămaşă într-un ton neutru cu desen fin; la costum cadrilat, cămaşă şi cravată uni sau discrete;.
- culoarea ideală pentru toate zilele este gama gri-ului (eventual bej), în nuanţe mai deschise sau mai închise;
- nu purtaţi în viaţa de fiecare zi pulovere în culori strigătoare, ci în tonuri discrete, eventual jersee pe gât;
- ţinuta sportivă este potrivită mai ales pentru tineri

şi pentru orele zilei; mai potrivită este în vacanţă, în „week-end", la munte şi la mare; modelul poate fi fantezist, dar practic, în culori vii, desene îndrăzneţe şi o linie de croială chiar mai şocantă;

- seara, la un restaurant sau la un spectacol, nu se mai poate apărea decât în costum, chiar şi vara; cămaşa albă rămâne cea indicată, aproape obligatorie;
- vestonul (sacoul) se încheie la un singur nasture; la doi nasturi numai în ocazii ceremonioase;
- sacoul la un rând este lejer şi preferabil; la două rânduri este pretenţios;
- debutonaţi vestonul când vă aşezaţi;
- chiar dacă îmbrăcămintea de clasă implică oarecare comoditate şi confort, ţinuta decentă este obligatorie şi în familie; nu sunteţi prea atrăgător în pijamaua cu dungi, nebărbierit, nepieptănat; aveţi de ales între un

halat de casă, o haină de interior şi un pulover; halatul de!
interior alegeţi-l de preferinţă, în culori uni, discrete;
- la masa de dimineaţă trebuie să arătaţi odihnit,
îngrijit (bărbierit) şi mai ales bine dispus; -
- nu umblaţi cu picioarele goale în pantofi;
- aveţi grijă să vă ştergeţi pantofii de praf;
- nu ieşiţi în curte în pijama şi cu papuci;
- nu primiţi oaspeţii anunţaţi în papuci de casă; I
- bretele la vedere nu sunt elegante nici chiar îrl
casă; pe stradă, la serate, în localuri etc. sunt cam interzisei
- se spune că trei lucruri mărunte marchează
bunul-simţ în ţinuta bărbatului: dunga la pantaloni, tocul
(corect) la pantofi şi gulerul la cămaşă; s-ar mai adăuga!
curăţenea cu toate implicaţiile ei: tunsul, bărbieritul, dinţii
curaţi, unghiile îngrijite etc;
- dimineaţa se vor purta haine mai deschise
cravate vii; după-masă costumul va fi maro sau gri-închis
cravată discretă; seara, costum de culoare închisă, cămaşă
albă, cravată sobră;
- evitaţi pantofii prea coloraţi şi ciorapii prea
desenaţi;
- vara nu se scoate haina; un bărbat elegant ni
poartă haina pe braţ sau pe umeri;
- haina nu se scoate la mesele şi banchetele fes
tive; în locuinţele particulare, la insistenţa gazdei o puterrl
face; nu dacă avem bretele; putem, în schimb, să descheienj
discret nasturele la cămaşă şi să slăbim uşor „infernalul
nod al cravatei;
- seara, la restaurant, spectacol sau în vizită ni
se prea poartă pulover;
- nu se poartă cravată la cămăşi cu mâneci scurtej
- există o lege a dungilor, care admite dungi pe ce;
mult două piese din trei; costum, cămaşă, cravată; mai *bini*
o singură piesă în dungi sau alte desene, sau cel mai mui
două dacă sunt numai parţial învecinate (costum şi cravată)
66

dar cu dungi discrete; la o cămaşă cu dungi late, dacă purtăm
cravată, aceasta va fi obligatoriu uni; la costum uni şi cămaşă
uni, merge o cravată cu dungi; după-masa şi seara preferăm
cămăşile uni; moda actuală se mai joacă cu nişte abateri,
dar jocul are riscul lui;
- evitaţi în ceasurile dimineţii costumul bleumarin,
negru, gri-deschis, sau maron-închis.
Rigorile în privinţa modei masculine sunt mai aspre
pentru bărbaţii trecuţi de o anumită vârstă: costumul mai
sobru, bine croit, pantalonul bine călcat, nici prea lat nici
prea îngust, cămaşă (apretată) şi cravată în ton cu costumul;
vara, pălăria de pai asortată şi ea cu restul îmbrăcăminţii, la
fel pantofii şi ciorapii; un vârstnic, de o cochetărie înţeleaptă
şi plină de umor, care prin ţinută şi plăcerea de a trăi ţine
pasul vremii respectându-se pe sine şi pe cei din jurul său,
va avea înfăţişarea unui om în puterea vârstei.

3.5. ŢINUTE OCAZIONALE ŞI SPECIALE

Ţinuta vestimentară pentru ocazii este guvernată de „legea împrejurărilor", poate de o lege căreia am putea să-i spunem a „convenienţelor" şi de una a tradiţiei. Mai mult decât în altă parte, „eticheta" îşi spune cuvântul. Se evită stidenţele şi exagerările.

• în situaţiile în care se impune „ţinuta vestimentară de oraş" (tenue de viile), de obicei la prânz, se recomandă următoarele:

Pentru femei:

- rochie scurtă de sezon, „deux pieces" sau taior, din materiale potrivite sezonului (ziua fără materiale lucioase, lame, mătase naturală sau dantelă);
- mănuşi simple şi eventual pălărie, poşetă obişnuită, asortate cu îmbrăcămintea;
- accesorii discrete (dimineaţa şi după-masa, până la orele 18, nu se poartă bijuterii scumpe, frapante);

- pantofi de zi, cu tocuri joase, asortaţi şi ei cu îmbrăcămintea (nu se recomandă pantofi din piele lucioasă);
- pardesiu, palton sau haină de blană, după sezon.

Pentru bărbaţi:

- haină şi palton de aceaşi culoare (nu prea închisă), pentru vară de culoare deschisă, de croială obişnuită; vestă (pe timp răcoros), de aceeaşi culoare sau asortată cu costumul;
- cămaşă albă sau cu dungi discrete şi chiar cămăşi colorate, dar asortate la culoarea costumului;
- pantofi, ciorapi şi cravată, toate asortatei costumului (cravata poate fi de culoare mai închisă);
- palton sau pardesiu, dacă e cazul; mănuşi, dacă se poartă, şi pălărie; toamna, iarna şi primăvara, mănuşi; de piele.

• în împrejurările ce pretind ţinuta vestimentar de culoare închisă („tenue fonce" sau „habit fonce" - „haină închisă"), se sugerează:

Pentru femei:

- rochie de seară din mătase: lame, dantelă, jers' etc. De lungime obişnuită sau, dacă moda impune, cev mai lungă;
- ciorapi fini şi pantofi în culori asortate;
- mănuşi din piele sau mătase, scurte la rochie c mâneci şi lungi (3/4) la rochie fără mâneci;
- poşetă de dimensiuni mici din piele, mătase sa[1] materiale lucioase, de culoare asortată cu îmbrăcămintea' (eventual neagră);
- bijuterii de preţ, dar discrete şi în număr redus;
- pardesiu, palton sau haină de blană în sezon rece.

Observaţie: ultimele recomandări sunt valabil pentru diferite ocazii oficiale, mese, recepţii, gale de film spectacole etc; în oraş poate fi folosit costumul taior sa „deux-pieces", confecţionate din materiale de bună calitat*

şi cusute cu gust.

Pentru bărbaţii:

- costum de culoare neagră sau închisă, uni sau cu dungi discrete, haina şi pantalonii din acelaşi material;
- cămaşă albă, fără pulover;
- cravată argintie sau asortată la culoarea costumului; merge şi papion gri-argintiu;
- pantofi negri cu talpă subţire, neperforaţi şi fără modele, ciorapi negri, mănuşi când se poartă şi pălărie;
- palton sau pardesiu, dacă este cazul (întotdeauna cu mănuşi);
- vara, o haină albă peste pantaloni de culoare închisă sau un costum într-o culoare deschisă, bej sau gri.

• Ţinuta de ceremonie sau ţinuta specială este folosită mai ales în practica internaţională; chiar dacă tendinţa generală este de renunţare la această îmbrăcăminte, ea se întâlneşte încă la concerte simfonice, recepţii de mare gală etc.

Smoching-ul se mai poartă rar la dineuri sau la

alte acţiuni protocolare cu ţinută anunţată:
- costum din stofă neagră uni, cu o croială specială, foarte deschisă în faţă; reverele sunt îmbrăcate în mătase neagră, iar pe pantaloni, lateral, se aplică o dungă verticală tot din mătase neagră; vestă neagră;
- cămaşă albă scrobită sau plisată, plastron dublu; cămaşa brodată, îndrăgită de unii tineri, nu poate înlocui cămaşa cu plastron; ea se poate purta la un costum negru ultramodern;
- papion negru (eventual cravată neagră); pe invitaţie se scrie, dacă se impune smoching: „cravate noire" sau „black tie" (cravată neagră);
- guler drept cu colţuri sau răsfrânt;
- pantofi negri de lac, ciorapi negri;
- pardesiu negru cu revere de mătase sau pelerină neagră;

- mănuşi gri sau albe din piele;
- pălărie moale de culoare neagră;

Jacheta se mai foloseşte în Anglia, Austria, Belgia, Norvegia etc. şi se compune din:

- jachetă neagră (haină cu lungimea 3, la spate \ asemănătoare cu o redingotă, însă cu poalele rotunjite sau *]* evazate); -
- pantalon raiat; vestă neagră sau gri;
- cămaşă albă cu guler răsfrânt, cravată gri sau neagră;
- mănuşi gri sau albe din piele, pantofi negri, ciorapi j negri;
- pardesiu negru, joben de mătase.

Fracul reprezintă cea mai preţioasă haină de gală oarecum anacronică până şi în ţinuta protocolară. Se] compune din:

-frac negru, cu haina prelungită la spate sub forma a două cozi lungi, în detrimentul părţii de jos din faţă, răscroite complet până în talie; reverele îmbrăcate în mătase ca la smoching şi, la fel, pantaloni cu dungi laterale verticale din; mătase neagră;
- vestă neagră (albă la mese);
- cămaşă albă scrobită, guler drept cu colţuri întoarse, eventual plastron scrobit;
- papion alb, batistă albă;
- pantofi negri de lac, ciorapi de mătase neagră, subţiri;
- mănuşi albe din piele de căprioară;
- pardesiu negru elegant, cU revere de mătase, lung cel puţin cât haina fracului, eventual pelerină neagră; joben de mătase.

La frac nu se poartă ceas-brăţară, ci un ceas de buzunar.

- La ţinuta specială atragem atenţia că:
- dacă bărbatul poartă smoching, partenera va purta

rochie scurtă, fără mâneci, fără pălărie şi mănuşi (în unele ţări, la mesele care au loc la ore târzii, este indicată o rochie lungă);
- dacă bărbatul poartă jachetă (la vizite oficiale în timpul zilei), partenera va purta rochie scurtă, cu pălărie şi mănuşi;
- bărbatuîîmbrăcat în frac va fi însoţit de o doamnă cu rochie lungă, fără mâneci şi cu mănuşi lungi;
- în toate ocaziile, la acţiunile protocolare, vizite, mese, recepţii, coktail-uri etc, se va purta îmbrăcămintea specificată în program sau pe invitaţie; în lipsa acestei precizări, se va folosi şi îmbrăcămintea potrivită practicii locale pentru acţiunile prevăzute în programul acestor vizite, fapt ce atrage după sine necesitatea cunoaşterii acestei practici pentru conformare.

în majoritatea ţărilor (Franţa, Italia, Germania, Cehia, Slovacia, S.U.A., Finlanda etc.) se foloseşte haina închisă („habit fonce"). în funcţie de nivelul şi importanţa ce se acordă întâlnirii, haina închisă poate fi folosită şi la

acţiunile (mesele) de prânz.

3.6. ACCESORII

Prin „accesorii" se înţeleg micile amănunte ce întregesc ţinuta vestimentară: pantofi şi ciorapi, poşetă, cordoane, bretele, podoabe de tot felul, clipsuri şi mărgele, broşe şi brăţări, curele de ceas, umbrele şi alte asemenea „capricii" utile sau inutile. Astăzi, când moda tinde să devină din ce în ce mai practică, accesoriile sunt hotărâtoare pentru ţinuta noastră, marcând de multe ori elementul „actual" sau de eleganţă.

• Regula generală este că accesoriile trebuie potrivite, asortate şi armonizate simplu la restul ţinutei, respectând legile prezentate: legea orelor, a vârstelor, a împrejurărilor etc; se vor evita pe cât posibil excesele de

toate categoriile, stridenţele, tonurile prea ţipătoare, accentul punându-se, mai ales la bărbaţi, pe pulsul de sobrietate şi eventual de personalitate.

, • Pantofii, la femei, se poartă în toate culorile; aveţi însă grijă: dacă i-aţi ales coloraţi, să-i asortaţi la restul^ îmbrăcăminţii; mai practici sunt pantofii în tonuri neutre- (nuanţele de maro, bej, negru), în culori mai închise, care se potrivesc la aproape toate toaletele. Respectaţi însă unitatea de stil: nu purtaţi la rochii sport pantofi cu tocuri înalte etc. în afară de sandalele decupate de vară, încălţămintea albă măreşte piciorul. Tocul se înalţă spre orele serii, fără a se reveni la tocurile „cui" care, din motive practice, în afara unor ocazii cu totul speciale şi deci limitate în timp, nu se mai poartă. Preferaţi pantoful sport cu un toc[1] potrivit, nu neapărat plat. Atenţie la armonizarea pantofilor cu ciorapii (aceeaşi culoare lungeşte piciorul) mai ales cu poşeta şi, eventual, cu mănuşile şi cordonul; armonia simplă dă eleganţă.

La bărbaţi, încălţămintea clasică se poate purta în orice împrejurare, fantezia şi extravaganţele (coloritul, grosimea tălpii etc.) fiind indicate numai ziua şi cu o condiţie: să nu atragă atenţia prea mult asupra picioarelor. Vara, cu! un pantalon şi o cămaşă sport (fără haină), se pot purta sandale cu ciorapi asortaţi; sandalele foarte decolorate se poartă, chiar fără ciorapi, numai la mare; la un costum de: vară se pot purta pantofi din şuviţe de piele împletite.

Esenţial la pantofi este şi aspectul lor îngrijit; întotdeauna lustruiţi şi mai ales nestâlciţi sau cu tocuri roase; o pereche de pantofi, chiar de mai multe ori pingelită, dar îngrijită, este preferabilă unor pantofi noi, dar murdari; nil se recomandă să se poarte pantofi cu blacheuri.

• Ciorapii să fie fără desen, în culori discrete, subţiri şi lipiţi de picior pentru femei; pentru bărbaţii, ciorapii cu model pentru zi; culori închise şi uni pentru seară; ciorapii maro, bleumarin sau negri sunt potriviţi la orice costum

pentru după-amiază sau seara. La pantofii negri de seară se poartă ciorapi negri.

• Mănuşile pot fi, la femei, „fantezii" (de obicei din lână, asortate cu ciorapii sau căciulită), sport (din piele, perforată sau îmblănită, tricot) sau de seară (din piele bej, gri-deschis sau alb-murdar); somptuoasele mănuşi lungi se poartă mai puţin şi doar la rochii lungi şi foarte decoltate. Mănuşile nu se pot purta în culori prea pestriţe, gama cromatică restrângându-se la maro, bleumarin, bordo, verde-închis, gri şi bej; pentru eleganţă, alb şi negru. Bărbaţii vor purta mănuşi în culori stinse; care să nu atragă atenţia; la paltonul de seară negru se poartă mănuşi negre.

Pe stradă bărbatul îşi va scoate mănuşa de pe mâna dreaptă pentru a saluta (pentru a se pregăti să dea mâna); femeile nu-şi scot mănuşile decât dacă întâlnirea a fost fixată dinainte. în general, nu se intră cu mănuşile în mână; cel puţin mâna dreaptă trebuie eliberată înainte de a suna la uşă. Mănuşile se scot la restaurant, într-o sală de

dans, dar se pot purta în tren, la sport, la condusul maşinii. La bal, teatru şi alte manifestaţii care au loc în interior, bărbaţii îşi vor scoate mănuşile; femeile, dacă doresc, pot să le păstreze.

- Pălăriile completează foarte bine o ţinută. La femei pălăriile sunt din nou la modă. Alegerea pălăriei este foarte importantă, ea devenind parte integrantă din ţinuta femeilor; mai bine cu capul descoperit decât cu o pălărie greşit aleasă. La bărbaţi, pălăria se poartă aproape exclusiv în anotimpurile friguroase şi în situaţii mai solemne: nunţi, recepţii, înmormântări; pălăria tiroleză completează o ţinută sport, cea din pai fin o ţinută de vară. Căciula de blană este potrivită tuturor vârstelor; tiparul clasic a fost înlocuit cu modele moderne.
- Poşetele se aleg în funcţie de siluetă (proporţionale cu silueta) şi de stilul îmbrăcăminţii: nu poşetă sport la o toaletă de ocazie, nu o poşetă de antilopă neagră

la un costum taior sport.
• Cravata trebuie potrivită cu costumul, cu cămaşa, cu ciorapii, cu batista; e greu să îndeplineşti prea multe condiţii, deci: cravatele deschise, uni, tonalităţile deschise la culoare neutră (gri, bej) merg aproape la toate costumele; cele „fantezii" sunt mai pretenţioase: nu merge o cravată cu desen pentru costum cu pătrăţele, nici o cravată ecosez la un costum de seară; pentru a înveseli ansamblul, mai ales la tineri, se acceptă şi culorile vii, dar totdeauna o cravată „invizibilă" e preferată uneia stridente.
• Fularul completează fără să distoneze un ansamblu; cele mai potrivite sunt: în tonuri gri, bej, maro, bordo, caşmlr; pe ger se poartă şi fulare groase din lână, nu lungi până la genunchi; fularele albe sunt pretenţioase.
• Batista a fost folosită acum mai bine de două mii de ani pentru tamponarea pielii („sudarium"), pentru ştersul gurii („orarium") sau pentru „fluturare" în semn de despărţire; abia la mijocul secolului al XVII-lea intră în uzul general, cu un scop bine definit pentru a o folosi la nevoie. Fără a vă impune, vă recomandăm totuşi ca batista să nu distoneze cu restul îmbrăcăminţii dumneavoastrşă; pentru seară folosim batiste albe, simple sau cu broderie discretă (cele cu iniţiale au un aer mai personal).
Atenţie:
- batista se poate folosi oriunde, în orice împrejurare, dar... curată;
- batista se utilizează complet despăturită şi aşa trebuie să rămână (atenţie din nou: spălată şi călcată);
- chiar şi în cazul celui mai rebel guturai, nasul se suflă discret; nu întoarcem în acest timp spatele celorlalţi. Nici nu ne aplecăm sub masă; în cazul unei bronşite acute, mai bine rămânem acasă;
- nasul se suflă, de regulă, cu o singură mână (de preferinţă mâna stângă);
- nu ne uităm în batistă după folosire;
74
- când tuşim, punem mâna stângă la gură; mai bine batista;
- pentru strănut batista este obligatorie;
- batista din buzunarul de la piept al hainei (scoasă parţial din buzunar) este desuetă; astăzi colţul batistei îndoit peste buzunar nu se mai poartă; o foarte îngustă dungă albă e mai elegantă; dunga trebuie să fie impecabilă;
- nu folosiţi prea des batista şi sigur nu demonstrativ.
• Cordoanele şi curelele sunt de mică importanţă (mai ales la bărbaţi!); eleganţa lor nu se prea ia în seamă, dar lipsa de eleganţă da! Purtaţi-le simple, fără modele, de aceeaşi culoare sau asortate cu haina (pantalonul); în ţinuta sport se admit catarame, ţinte etc, coloraţii vii, fantezii.
• Umbrela, la femei, se va asorta fie cu balonul, fie cu eşarfa şi mănuşile, fie cu pantofii şi pălăria; la bărbaţi este indicată culoarea neagră sau foarte închisă. Eleganţa ei constă mai mult în modul de întrebuinţare:
- nu vom incomoda pe nimeni deschizând umbrela;
- nu vom agăţa cu umbrela proprie alte umbrele

(dacă am greşit, cerem scuze!);
- vom avea grijă să nu scurgem apa de pe umbrelă pe însoţitor;
- dacă ne încrucişăm cu cineva, tot cu umbrela deschisă, ridicăm umbrela făcând loc celeilalte umbrele sub umbrela noastră; prioritarul va avea umbrela jos pentru a fi ferit de stropii de pe umbrela celuilalt;
- scuturăm umbrela înainte de a intra într-o casă;
- nu intrăm într-o încăpere cu umbrela sub braţ; ea se lasă întotdeauna la garderobă, în vestiar sau în baie, în bucătărie, în locul indicat de gazdă;
- la plecarea din casă pe ploaie, bărbatul iese primul, deschide umbrela şi face loc alături femeii (sau îi deschide şi ei umbrela; la fel se procedează la coborârea din tramvai, maşină etc).
• Ochelarii ar trebui purtaţi numai din motive de

necesitate. Obişnuinţa de a purta ochelari toată ziua este dăunătoare şi ridicolă. în afara lentilelor recomandate de medicul specialist, se pot utiliza, de către heliofobi, lentile care opresc acţiunea razelor ultraviolete şi infraroşii, în timpul zilei, vara şi iarna când este zăpadă. Mărimea, forma şi culoarea lentilelor şi a ramelor trebuie alese cu discernământ şi adecvate vârstei, sexului, ţinutei. în loc de roz şi albastru, preferaţi pe cele fumurii sau oliv. Ochelarii mari şi coloraţi, sau chiar numai fumurii, acoperind întreaga faţă, mai ales la bărbaţi, sunt de gust îndoielnic. Seara sunt direct ridicoli. Ochelarii medicinali, cu o ramă modernă, aleşi în armonie cu trăsăturile feţei, pot conferi chipului unui bărbat o personalitate nouă.

• în privinţa celorlalte accesorii: gulere, eşarfe, manşete, ceas şi curea de ceas, brăţară, inele, mărgele şi bijuterii de tot felul, pot fi acceptate şi justificate cu condiţia să fie discrete, să se armonizeze cu restul îmbrăcăminţii şi să respecte legile adecvate (vârstă, împrejurări etc).

• La femei, excesul de bijuterii nu constituie o notă de eleganţă, ci dimpotrivă; o rochie nu trebuie încărcată cu mai mult decât cere croiala, iar forma şi mărimea cerceilor, a mărgelelor şi chiar a inelelor trebuie să fie în armonie cu înălţimea şi talia persoanei care le poartă. Cercei prea mari şi mărgele groase, atârnând până aproape de talie, sunt nepotrivite pentru o femeie mică de statură. Nu se poartă o bijuterie de aur alături de una de argint, sau inel şi cercei fiecare din ele cu altfel de pietre preţioase. Bijuteriile veritabile nu se poartă ziua. Accesoriile feminine artificiale sunt din ce în ce mai răspândite şi pot înlocui cu succes pe cele veritabile. Dacă „bijuteria" femeii elegante de azi nu mai este neapărat bijuterie, pentru abateri trebuie fantezie şi mai ales gust; sunt preferate materialele „cinstite": lemn, metal nenobil, ceramică etc, faţă de penibilele „imitaţii" de aur, diamante sau tot felul de sticle colorate. Atenţie la floricele: „ai flori pe rochie, nu le mai pune pe geantă; ai flori

pe cap, nu le mai pune pe ciorapi" (E. Charles-Roux); evitaţi excesele florale şi nu puneţi floare peste floare. Nu vă „încărcaţi" cu prea multe inele! Un inel pentru o mână este suficient. Evitaţi cerceii sistem „pandantiv" în timpul zilei.

• La bărbaţi, în schimb, orice podoabă reprezintă semne sigure de triste deficienţe; bărbaţii nu poartă bijuterii decât, cel mult, puţin demodatul ac de cravată sau un inel (verighetă). Evitaţi, deci, floricelele de pe cravată, ciorapii coloraţi (seara!), butonii cu încrustaţii şi ornamente stridente, verighetele „ghiulea" şi cele cu încrustaţii accentuate sau cu „pietre", inelele, ceasul uriaş. Evitaţi butonii prea mari şi mai ales nu purtaţi butoni peste zi, la cămăşile sport; rezervaţi4 pentru cămăşi şi costume adecvate, pentru seara, pentru festivităţi etc.

Nu purtaţi inel dacă aveţi o mână fină, cu degete prelungi, elegante; inelul pe un deget scurt şi gros este de gust îndoielnic.

• Unii bărbaţi au mai introdus în ansamblul vestimentar şi discrete bijuterii din metale albe; din nou, nu!

Medalioane, lanţuri, brăţări mai rar şi numai în cazul celor tineri. Bricheta şi portţigaretul fără modele şi flori.

• Tranzistorul este un accesoriu modern şi elegant numai în rucsac, la costumul de „drumeţ vesel", în locuri izolate, în păduri sau pe o plajă mai puţin populată şi numai în măsura în care nu deranjează pe ceilalţi.

3.7. FARDURI. COSMETICE

Primele semne de curăţenie, de fard şi de podoabă sunt legate de practici magic-religioase. La greci şi la romani spălatul avea o profundă semnificaţie; apa a fost întotdeauna un element de bază, servind cu credinţă tendinţa omului de a arăta mai frumos. Consumul de săpun se consideră a fi un indice de „civilizaţie", un „indice de bun-simţ", de politeţe. Alături de apă şi săpun, produsele cosmetice, fardurile,

îngrijirea atentă a mâinilor, a părului, a ochilor etc. vor completa ţinuta noastră, înfrumuseţând, o dată cu propria persoană, relaţiile cu semenii noştri.

• Alături şi mai presus de curăţenia hainelor, se impune categoric curăţenia corpului omenesc. Chiar dacă regina Castiliei (secolul XV) a hotărât să nu-şi schimbe hainele până la obţinerea victoriei împotriva maurilor pentru eliberarea Spaniei, să nu uităm că în „ţara piramidelor" ligheanul cu apă se aducea la masă, pentru curăţenie sub supravegherea gazdei, înainte de începerea ospăţului. Băile romane au rămas vestite până în zilele noastre. Curăţenie înseamnă îngrijirea întregului. Frumuseţea adevărată este frumuseţea de dimineaţă, proaspătă, naturală. Deci:

- apă şi săpun cât mai mult;
- deodorantul se impune pentru mulţi, dar numai după folosirea abundentă a apei şi a săpunului; se foloseşte în egală măsură şi de către bărbaţi;
- curăţenia mâinilor şi a picioarelor ori de câte ori e necesar; mâinile sunt acelea care dau prima recomandare despre dumneavoastră: o mână îngrijită, manichiurată (la bărbaţi fără lac şi fără lungimi) nu este o extravaganţă, ci o dovadă de îngrijire, o necesitate;
- îngrijirea şi curăţenia unghiilor (toate 20) inclusiv „sub";
- îngrijirea şi curăţenia părului;
- îngrijirea şi curăţenia dinţilor; vizitaţi stomatologii de două ori pe an chiar dacă nu vă trimite o „urgenţă"; spălaţi dinţii cel puţin de două ori pe zi;
- curăţenia şi îngrijirea feţei, ochilor, utilizarea raţională a produselor cosmetice, a fardurilor.

• Câteva idei generale:

- ajutăm natura, o corectăm, dar nu o transformăm;
- ajutăm natura şi anii printr-o viaţă ordonată, raţională, prin odihnă, prin cumpărare, optimism;
- păstrăm decenţa şi măsura ca şi la ţinuta

vestimentară;
- nimic artificial, fără exagerări şi extravaganţe;
- totul potrivit locului şi împrejurărilor (Ziua, seara, la serviciu, la spectacole, la restaurant).

• Parfumul, acest „alter ego" al florii din care a fost distilat, înviorează spiritele, răcoreşte şi împrospătează, alungă melancoliile, „vrăjeşte mintea şi simţurile-ncântă" (Baudelaire); parfumul trebuie să fie discret, natural, eteric, fără corp, fără consistenţă, uşor, gingaş, proaspăt, curat, greu definibil; catifelat; parfumul trebuie să fie nepersonal, neinsinuant.

• Special pentru femei:

- la o ţinută de sărbătoare, este obligatorie o coafură festivă;-în rest, în permanenţă păr spălat, îngrijit, periat, pieptănat;
- machiajul, dacă există, cere armonie, moderaţie (strictul necesar), decenţă, în concordanţă cu legea orelor şi a împrejurărilor;
- evitaţi machiatul şi demachiatul în public; toate

obiectele cosmetice sunt strict personale; nu se expune nici pulverizatorul, nici piaptănul; se impune o discreţie sporită (discreţie propriu-zisă şi discreţie în dozare); într-un grup de femei, cam de aceeaşi vârstă, se poate face excepţie de la interdicţia de fardare în public;

- cosmetica se întoarce la natură; nădejdea „fabricanţilor de cosmetice rămâne în continuare" „maimuţica" din toate timpurile; nu denotă bun gust: genele false şi violete, sprâncenele artificiale, aluniţele false, ochii artificiali (lentile colorate sub pleoape), dinţi artificiali (în afară de nevoi!), unghiile artificiale, părul fals;
- dacă unei femei care poartă unghii mai lungi i s-a rupt una, se impune scurtarea celorlalte; o mână cu unghii de lungimi diferite oferă un spectacol dizgraţios la fel ca şi cea cu unghiile de pe care o parte din lac s-a scorojit; vara, când se poartă piciorul în sandale, pot fi acoperite şi unghiile

de la picioare cu lac roşu sau alb;
- fardul nu este o obligaţie; dacă însă o femeie se fardează, încep pretenţiile bunei-cuviinţe; fardul trebuie utilizat moderat şi cu discernământ; femeia nu este reclamă de produse cosmetice: seara, sub strălucirea lămpilor, se recomandă o fardare mai accentuată, ziua, la soare, mai atenuată; pe plajă, un machiaj natural, aproape imperceptibil, discret, neagresiv;
- la nevoie, fardarea trebuie repetată; obrajii de pe care s-a şters parţial pudra, buzele cu resturi de ruj, ochii cu resturi de vopsele seamănă cu o sală de bal după ce s-a terminat petrcerea;
- sprâncenele sunt cele care dau expresivitate figurii şi de aceea se poartă din nou cât mai aproape de forma naturală.
• A te machia nu e totuna cu a te vopsi; machiajul înseamnă a folosi decent şi impecabil fardurile; alegerea este individuală şi trebuie să ţină cont de figura şi personalitatea fiecăreia.
• Special pentru bărbaţi:
- cosmetica bărbătească începe cu părţle albe ale îmbrăcăminţii: tot ceea ce e alb, trebuie să fie impecabil; în gramatica eleganţei albul nu are grade de comparaţie;
- părul nu e suficient de curat; trebuie tuns şi pieptănat; tunsoarea şi pieptănătura se cuvine să corespundă conformaţiei feţei dumneavoastră: o faţă rotundă trebuie „lungită" prin tunsoare, o faţă alungită va avea tâmplele acoperite; nu se poartă părul coafat; barba şi mustăţile nu înseamnă renunţarea la igiena zilnică, ele se tund, se perie, se spală; atenţie adolescenţi: freza „beatles", „bubico" se poartă tot mai puţin;
- un obraz totdeauna bine bărbierit este cartea de vizită a unui bărbat îngrijit; barba trebuie rasă zilnic;
- unghiile se taie scurt; dacă se murdăresc totuşi, se curăţă, dar nu în public; nu se lasă sub nici un motiv

unghia de la degetul mic alungită.
- machiajul la bărbaţi (pudră, fard de pleoape etc), vopsirea părului sau a mustăţilor trădează o notă de indecenţă şi snobism;
- parfumul trebuie folosit foarte discret sau deloc; se poate folosi o loţiune de bărbierit şi eventual o picătură de apă de colonie bărbătească pe batista curată; bărbaţii nu au „dreptul" la parfum (un săpun bun ţine locul parfumului); pudra care închide porii după bărbierit trebuie ştearsă bine;
- briliantine pentru păr? nu! Strălucirea, la bărbaţi mai ales, a început tot mai mult să se poarte sub frizură;
- ca produse de înfrumuseţare pentru bărbaţi: o maşină de ras bună şi o maşină de bărbierit nu prea parfumată şi spumoasă, un săpun bun şi apă fără economie; mai degrabă decât frumoşi, bărbaţii trebuie să fie îngrijiţi, civilizaţi.

3.8. DE REŢINUT ÎN PROBLEME

DE VESTIMENTAŢIE

- Să păstrăm întotdeauna şi în vestimentaţie linia decenţei, linia echilibrului; o înfăţişare firească, îngrijită, ordonată.
- „Mănâncă pentru plăcerea ta, dar îmbracă-te şi pentru plăcerea altora" (B. Franklin); deci, consideraţie faţă de ceilalţi.
- Acceptaţi „moda zilei" cu anumite rezerve şi numai în măsura în care vă avantajează, vă subliniază personalitatea. Lupta actuală în modă se dă pentru sinceritate, pentru haine adaptate la specificul şi nevoile muncii noastre; util, comod, adecvat, practic.
- Să nu fim ridicoli printr-un stil „pretenţios" şi nici prea „confortabili" (comozi). în alte situaţii: cravata este

caraghioasă într-o excursie, la fel şi ,jeans"-ii luaţi la concert.

- Să nu încercăm să fim neapărat „originali"; să nu „strălucim" ţipător; să nu fim extravaganţi; stridenţele sunt de prost-gust şi nepoliticoase.
- Se poartă tot mai mult „blugii"; folosiţi blugi potriviţi ca mărime, curaţi: feriţi-vă de mania blugilor rupţi, zdrenţuiţi, spălăciţi, peticiţi, cu multe buzunare, ţinte, tăieturi, adaosuri, nasturi etc, purtaţi oricând şi oriunde.
- Dintre materialele la care se recurge tot mai mult în ultimul timp, un loc aparte îl ocupă pielea. Prin felul cum este purtată şi, mai ales, prin modul de a fi asortată, ea poate asigura eleganţă sau o notă sportiv-tinerească oricui.
- Evitaţi rochiile şi hainele excentrice care se „demodează, repede, evitaţi culorile ţipătoare, mai cu seamă când este vorba de obiecte de bază dip garderoba dumneavoastră.
- Evitaţi accesorile de proastă calitate, cercei şi coliere ieftine; rămâneţi simpli. Eleganţa, aşa cum o prevede moda, se rezumă la combinarea a cât mai puţine elemente. Bine îmbrăcaţi şi nu remarcaţi.
- Frumuseţea modernă ţine şi de trăsăturile frumoase, dar şi de vitalitate; frumoşi sunt cei care se poartă frumos, cei care au ţinută elegantă: un corp sănătos, viguros, bine întreţinut prin viaţă raţională, sport, aer curat.
- Fetelor, feriţi-vă de „băieţisme" în haine şi comportare; preferaţi fustele în locul pantalonilor; fumatul nu e frumos, nici bun.
- Băieţi, feriţi-vă de feminizarea vestimentaţiei şi a comportării voastre; fără tocuri înalte, fără haine în carouri stridente, fără pantaloni prea largi, fără plete prea lungi, fără inele, brăţări, medialoane, cercei.
- Verificaţi când ieşiţi din casă dacă îmbrăcămintea vă seamănă şi dacă întreaga ţinută e

asortată şi armonizată!

- Evitaţi exagerările (pantaloni prea strâmţi sau prea largi, fuste prea scurte sau prea lungi, nod la cravată prea mic sau prea mare), neglijenţele (pantofi scâlciţi, nasturi lipsă, mănuşi descusute, fire fugite la ciorapi, haine neperiate etc).
- Silueta unui om este hotărâtoare pentru înfăţişarea sa. O siluetă corectă, suplă ajută nespus vestimentaţia. Evitaţi, supraponderabilitatea!

3.9. ELEGANŢĂ ŞI DISTINCŢIE

îmbrăcămintea a apărut mai întâi ca o necesitate. Mai târziu i s-au adăugat decenţa şi grija pentru gustul celui din jur, transformându-se în bun-simţ şi politeţe, pentru ca în final să tindă spre rafinament, distincţie, eleganţă. Moda înseamnă „ce se poartă", eleganţa „cum se poartă". Cu bunul-simţ te naşti, buna-cuviinţă ţi-o dau părinţii, ţinuta şi eleganţa ţi le cultivi. Expresie a unei anumite delicateţe sufleteşti, a unui fel de a te mişca, de a te îmbrăca şi a comunica, ţinuta noastră face trecerea de la utilitate la

eleganţă. Dacă moda e capricioasă şi frumuseţea trecătoare, eleganţa poate fi statornică pentru întreaga viaţă.

- Eleganţa înseamnă a adopta într-o notă personală ceea ce practica dovedeşte corespunzător cu gustul şi preferinţele timpului.
- Nu uitaţi: curăţenia este eleganţa primordială.
- Nu încercaţi să trişaţi vârsta. Dacă unei tinere care se maturizează cu orice preţ i se acordă priviri binevoitoare, la cealaltă extremă se situează ridicolul.
- Eleganţa reală este cea pusă sub semnul naturaleţii, cea care nu şochează. Ea este întotdeauna simplă şi condamnă exagerările de orice fel. Dorinţa de a epata, de a străluci prin îmbrăcăminte este o impoliteţe.

Eleganţa ostentativă, afişată, eleganţa cu „intenţie" nu mai este eleganţă, se anulează. Regulile de comportament ale fiecărei epoci au limite de decenţă, un ideal de frumos se întemeiază pe o anumită moderaţie.

- întodeauna eleganţa adevărată a fost discretă şi niciodată un costum prea „nou" nu a fost elegant, chiar dacă a fost bine croit şi modern; eleganţa în modă este - sau trebuie să fie - totdeauna castă şi decentă. Adevărata frumuseţe este cea care nu se remarcă. Rafinamentul în eleganţă derivă din înţelegerea echilibrului pe care moda îl realizează între frumos şi util.
- Eleganţa înseamnă raportul just dintre om şi împrejurare, raportul logic între om şi timpul său. Pentru a deveni elegant trebuie să poţi privi moda detaşat, să vezi dincolo de noutăţile modei, s-o ponderezi, dacă e cazul, s-o subliniezi adesea, să-i urmăreşti lucid evoluţia, să-ţi însuşeşti dintr-o „linie" de modă esenţialul.
- îmbrăcămintea elegantă e cea care nu se bagă în seamă. Nimic nu trebuie să se vadă, totul trebuie să se topească în întreg. Marea eleganţă e să ştii să nu pari elegant. Trebuie să simţi că o haină a fost purtată, că aparţine persoanei respective. Lucrurile capătă căldură prin folosire.

De ce într-un imens lan de grâu câteva flori de mac au o culoare roşie ţipătoare, vizibilă de la distanţe mari? Pentru, a atrage albinuţele! De ce natura îşi împodobeşte creaturile? Pentru a-şi asigura reproducerea! Iată o determinantă posibilă a modei: instinctul de perpetuare. Să aibă această constatare vreo legătură cu femeile care se îmbracă strident? Sau cu cele care se încarcă cu parfumuri provocatoare? Majoritatea bărbaţilor preferă discreţia, sunt atraşi de activitatea de căutare, sunt încântaţi de descoperirile migăloase.

Eleganţa este un exerciţiu care ţine toată viaţa. Să ne modelăm purtarea şi, printr-un exerciţiu continuu, să ne însuşim cu îndemânare toate dovezile de politeţe, de re-

spect şi mai ales de bun-simţ, astfel ca acestea să nu pară artificiale sau studiate, ci doar consecinţele fireşti ale unei firi încântătoare şi ale unei gândiri bine formate. Eleganţa ne ajută să putem prezenta societăţii, în mod natural şi distins, prospeţimea şi entuziasmul de la 20 de ani, plenitudinea şi frumuseţea de la 30, luciditatea şi echilibrul de la 40, maturitatea, împlinirea şi seninătatea din toamna vieţii. . .

Capitolul 4

COMPORTAREA CIVILIZATĂ ÎN TOT TIMPUL ZILEI. OCAZII. EVENIMENTE

4.1. ACASĂ

Acasă, pe stradă, în autobuz, la serviciu, la teatru, omul se simte obligat la o anumită ţinută vestimentară, la o anumită atitudine faţă de trecători, faţă de copii, faţă de vârstnici etc, toate punând în lumină o educaţie superioară, un respect, un „protocol" al bunei convieţuiri. Să încercăm să-i educăm de mici pe cei neştiutori, să-i corectăm pe cei mai mari, să urmărim, prin exemplul nostru, desăvârşirea personalităţii umane.

• Respectul demnităţii tuturor se impune oriunde.

Căminul este cel mai bun lăcaş de învăţare a comportării civilizate. El asigură fiecăruia educaţia „celor şapte ani de acasă". Politeţea începe acasă, în momentul în care ne-am deşteptat dimineaţa:

- ridicaţi-vă din pat atunci cânJ sună deşteptătorul pentru a avea timp să îndepliniţi toate treburile matinale;
- deschideţi geamul şi lăsaţi aşternutul să se aerisească; faceţi-vă gimnastica obişnuită; nu lăsaţi patul nestrâns şi lucrurile împrăştiate prin cameră;
- ordinea este o obligaţie de bună-cuviinţă, ce se impune atât acasă, cât şi la serviciu, mai ales pentru obiectele de uz comun;
- nu vă aşezaţi la micul dejun cu toaleta neterminată;

-ajutaţi-vă mama, sora sau soţia la prepararea tartinelor pentru şcoală (serviciu), poate chiar la cumpărarea pâinii şi a laptelui;
- micşoraţi cantitatea de zahăr, pâine, unt, gem;
- sorbiţi ceaiul în linişte, nu beţi cafeaua citind ziarul.

• La prânz, la sosirea acasă, schimbaţi-vă hainele de lucru sau de stradă; scuturaţi-le, pregătiţi-le pentru a doua zi; puneţi-le în ordine; îmbrăcaţi-vă îngrijit şi acasă, contribuiţi cu toţii la aşternerea şi strângerea mesei, poate şi la spălatul vaselor.

• Seara, înainte de culcare, deschideţi pentru câteva minute ferestrele. Lăsaţi încet „radio-ul" şi acceptaţi o lumină discretă.

Politeţea vă obligă la o anumită „ţinută a casei", o carte de vizită curată la intrare, o uşă spălată, o sonerie bună, hol cochet, cărţi expuse alese cu gust; fără muzeu de mobilă, fără pian încărcat, fără prea multe fotografii de familie (1 ...2), fără „ţigănci decoltate", sălcii plângătoare cu lebede meditative; mai bine copii după tablouri de pictori clasici şi moderni, puţine dar cu gust; în sufragerie, naturi moarte cu flori sau fructe, în dormitor portrete sau peisaje; fără rame cu melcişori auriţi, casete şi corăbioare cu scoici, flori şi fructe artificiale; mai bine artă polulară autentică, ceramică, icoane pe sticlă, scoarţe şi covoare ţărăneşti.

- Atenţie la relaţiile cu vecinii:

- nu cântaţi la pian în orele de somn; nu porniţi maşina şi, mai ales, motocicleta la orele patru dimineaţa;
- nu „tropăiţi" prin cameră, în special în orele de somn;
- aveţi grijă de spaţiile şi bunurile comune;
- rezolvaţi corect problemele de taxe comune, consumuri, contribuţii, obligaţii reciproce;
- ajutaţi-vă în caz de nevoie, mai ales în caz de boală, la orice oră, cu orice sacrificiu;
- nu vă deranjaţi vecinii cu creşterea şi cultul pentru

animale: câini, pisici, păsări cântătoare pe balcon, iepuri de casă, albine;
- nu blocaţi lumina cu iederă, viţă de vie sau copertine, nu folosiţi zile la rând spălătoria sau podul;
- nu transformaţi balconul în cameră de alimente sau uscătorie;
- nu faceţi curent, murdărie, gălăgie pe coridoare;
- nu scuturaţi covoarele lângă ferestrele larg deschise ale vecinilor sau deasupra rufelor puse la uscat;
- nu organizaţi aniversări dese şi „disperate", mai ales în jurul zilelor lucrătoare şi în orele de odihnă;
- nu încercaţi să educaţi copiii vecinilor;
- evitaţi: uşi trântite, aparate de radio, televizoare etc, puse la maximum, ţipete, dueluri verbale;
• Situaţia mai puţin idilică atunci când vecinii locuiesc în acelaşi apartament (camere de cămin etc):
- stăpânirea de sine, comportarea civilizată, tactul, modestia, lipsa de egoism sunt atribute necesare tuturor; nu uitaţi că respectul acordat celorlalţi se răsfrânge implicit asupra dumneavoastră;
- dacă „sforăiţi", preveniţi-vă colegii, cereţi scuze;
- când vă treziţi, spuneţi-vă unii altora „bună dimineaţa", dacă vă treziţi înaintea celorlalţi, faceţi cât mai puţin zgomot;
- nu folosiţi excesiv baia mai des în orele de vârf (dimineaţa); fixaţi eventual ore pentru fiecare; nu intraţi în baia comună fără să bateţi la uşă;
- lăsaţi în urmă totul curat: pardoseală, chiuvetă, cadă, bucătărie etc; folosiţi numai obiecte proprii: prosop, periuţă etc;
- nu prăjiţi peşte cꞁnd vecinii au invitaţi sau festinuri;
- nu fixaţi tablouri pe pereţi după ce vecinii au stins lampa;
- nu daţi drumul „tare" tranzistorului; cereţi îngăduinţa colegilor de cameră dacă este cazul.

88

Un vecin bun este o adevărată binefacere, lubiţi-vă vecinii, „dar să nu dărâmaţi gardul" (B. Franklin).

4.2. PE SCĂRI ŞI ÎN LIFT

• Pentru vecini şi cunoscuţi, salutul pe scări este obligatoriu, pentru ceilalţi benevol; când se merge alături, persoana onorată merge pe partea parapetului sau spre interior. în cazul încrucişărilor, pe sectoarele mai înguste, conform regulei, au prioritate persoanele care coboară; între egali prioritatea trebuie acordată întotdeauna celor vitregiţi; celor care stau în frig, afară în ploaie, celor cu bagaje chiar dacă urcă, celor mai slabi.

• Pe o scară suficient de largă, bărbatul şi femeia urcă şi coboară împreună, alături. Pe scări înguste, la urcare, bărbatul trece înainte sau merge alături de femeie dacă este loc Motivul este uşor de înţeles. La coborâre, sau dacă femeia poartă pantaloni, regula nu se mai aplică. Femeia îşi pierde prioritatea şi deci nu trece prima, nici la coborârea din tramvai, la trecerea prin locuri periculoase, la intrarea

într-un restaurant aglomerat, traversarea unui râu, urcarea într-o barcă: bărbatul precede femeia şi îi întinde mâna pentru a o sprijini atunci când face primul pas în barca legănată.

- Evitaţi să împingeţi sau să incomodaţi pe cineva; salutaţi persoanele pe care le cunoaşteţi şi răspundeţi la salut.
- Nu urmăriţi, stând pe loc, o persoană ce coboară, mai ales o femeie; ajutaţi, dacă e cazul, la transportul bagajelor, al copiilor etc, mai ales la urcare, pe cei mai slabi!
- La intrarea în lift, nu vă luaţi un aer grăbit şi nu vă faceţi că n-aţi observat o persoană cu trei paşi în urma dumneavoastră. Pentru o femeie ţineţi uşa deschisă. Salutaţi

când intraţi în liftul de la casele particulare, iar când ieşiţi salutaţi persoanele care urcă în continuare. Mulţumiţi liftierei când părăsiţi liftul.

• Acordaţi prioritate la intrarea şi ieşirea din lift femeilor, vârstnicilor, copiilor, străinilor de bloc. Pentru priorităţi deosebite, în lift se conduce mai întâi persoana onorată, chiar dacă merge mai sus, şi apoi se revine; în prezenţa unei femei, conform codurilor mai vechi, se scoate pălăria (preţios, neobligatoriu);

• Sigur, nu se fumează în lift. Nu se discută probleme importante sau intime, nu se întreprind şuiete; un salut amabil, o întrebare de genul „ce mai faceţi?" sunt suficiente.

• Nu se blochează liftul la diferite nivele prin menţinerea deschisă a uşii pentru a-l refolosi imediat.

4.3. DESPRE PUNCTUALITATE

Punctualitatea este o problemă de politeţe pură (este „politeţea regulilor"), aşa după cum nepunctualitatea reprezintă o lacună în educaţie. O persoană nepunctuală nu are voie să-şi incomodeze semenii. V-aţi gândit vreodată câte neplăceri pot provoca nepunctualii? De la friptura care se răceşte sau biletele la un spectacol anulate, la întâlniri ratate, trenuri pierdute, concedii compromise etc.

„Punctualitatea este un mod de a ne arăta respectul faţă de cei cu care treburile vieţii ne pun în contact" (S. Smiles).

• în problemele oficiale punctualitatea este obligatorie. Pentru a evita întârzierile, pentru a nu alerga pe stradă sau pe scări, în aprecierea timpilor necesari operaţiunilor ce le avem de efectuat până la o întâlnire programată, vom include şi o rezervă consacrată neprevăzutului.

• între cunoscuţi punctualiatea este un imperativ

al politeţii. La întâlnirile pe stradă nu se admite nici un minut întârziere; mai bine sosim mai devreme şi mai aşteptăm. Nici „cochetăria feminină" nu poate depăşi - politicos - cinci minute. Pentru orice eventualitate, întâlnirea cu o femeie se fixează într-o librărie, într-o expoziţie etc, pentru ca „micile carenţe" de punctualitate să nu fie evidenţiate.

• Când ne ducem într-o casă particulară, o punctualitate atât de exigentă nu este chiar necesară; de altfel, în aceste cazuri, nici ora nu se va fixa cu exactitate; se va stabili un interval de circa 30 de minute. Sosirea înainte de ora fixată - sau de începutul intervalului stabilit - nu este permisă. Se acceptă 10-l5 minute întârziere la ojnvitaţie la masă.

• Suntem, deci, la ora fixată, fără abateri „academice", la programe oficiale, la şedinţe, la întâlnirile în localuri publice, la spectacole, la concerte, la bridge, la ocazii solemne, când avem întâlnire mai multe persoane; suntem cu 15 minute înainte de plecarea trenului; suntem cu 5 minute mai devreme la o întâlnire pe stradă.

• Ca şi în alte împrejurări, vom fi mai îngăduitori cu ceilalţi şi le vom accepta scuzele, chiar dacă nu sunt

prea convingătoare. O gazdă delicată va trece neobservată întârzierea unui musafir.

- Dacă întârzierea totuşi se prelungeşte, mai ales în recidivă, putem părăsi locul întâlnirii. Este practic şi oarecum educativ.

4.4. PE STRADĂ

Se va da atenţie deosebită corectitudinii, curăţeniei, ţinutei potrivite cu ora, vârsta, împrejurarea, sexul, anotimpul.

- La mersul pe stradă ţinuta va fi liberă, dar nu neglijentă; toate mişcările necesare trebuie să fie cât se poate de simple, de fireşti. Chiar dacă mâinile suportă greu

inactivitatea, trebuie agitate cât mai puţin; mersul femeii trebuie să fie încântător, elegant, natural, pasul echilibrat şi egal, ţinuta dreaptă, cu prestanţă, cu demnitate, cu graţie.

- Lungimea pasului trebuie corelată cu înălţimea, omul înalt care face paşi mici e ridicol, la fel ca şi femeile care fac paşi mari. în cazul mersului „la braţ" sincronizarea s-ar impune; nefiind o operaţiune prea comodă, nu este obligatorie.
- • Mâinile nu se ţin în buzunare; sigur nu în cele de la pantaloni.
- Se va circula astfel încât să nu se deranjeze ceilalţi pietoni; se vor ocoli în special femeile şi vârstnicii, pentru ca aceştia să-şi continue drumul nestingheriţi (se vor ocoli prin locurile libere sau spre carosabil); se evită pătrunderile - uneori brutale - împotriva curentului; dacă din greşeală lovim pe cineva, cerem scuze.
- Se va avea gijă să se traverseze pe locurile marcate sau să nu se stânjenească circulaţia maşinilor (şi securitatea personală); un om opreşte mai uşor decât o maşină; traversarea chiar şi pe „zebră" se face repede, nu ne oprim, nu ne răzgândim, mulţumim sau salutăm cu o uşoară înclinare a capului, şoferul ce ne-a dat prioritate, mai ales când n-o avem!
- Nu se fumează pe stradă; eventual, în aşteptarea cuiva, într-o discuţie cu unul sau mai mulţi bărbaţi, stând pe loc, în aşteptarea unui mijloc comun de transport, la plecarea într-o excursie, bărbaţii pot să-şi aprindă o ţigară; femeile nu. Resturile de ţigară şi chibriturile nu se aruncă pe jos.
- Nu se aruncă pe jos nici pachetul în care au fost ţigări, ambalaje, hârtii, bilete de tramvai, coji de seminţe etc, nu se aruncă nimic, nici un rest, nici un plus „bucal", nimic!
- Nu se mănâncă pe stradă: sandviciuri, fructe, îngheţată, seminţe, gumă, nimic!

Pentru copii şi tineri regula este mai elastică, nu însă când e vorba de parizer şi ceapă verde. Micile „tentaţii" se pot consuma discret, eventual într-un colţ, într-un parc, pe o bancă; atenţie la curăţenie; nu se.merge cu scobitoarea sau cu chibritul în gură.

- Nu se stă la şuetă în locurile aglomerate (parcuri, pieţe), nu se blochează trotuarul nici pentru o conversaţie în doi.
- Dintre cheltuieli, cea mai costisitoare este timpul; să evităm cronografia, să ne ferim de cronografi.
- Pe stradă, locul de onoare este, conform politeţii, cel mai bun, cel mai ferit, cel mai comod. în condiţii egale, când astfel de distincţii nu există, locul de onoare este cel din dreapta. Când trotuarul este îngust şi circulaţia pietonilor se face aproape de partea carosabilă, bărbatul va sta spre exterior (spre carosabil), pentru a proteja femeia sau persoana care are prioritate. Nu se va exagera însă „dansând" în jurul femeii, ori de câte ori se traversează strada sau se schimbă sensul de mers; se va respecta regula simplă

de a merge în stânga femeii.

- Femeia se poate sprijini de braţul bărbatului, sau să se lase ţinută de braţ, pe drumuri mai proaste, când traversează strada coborând şi urcând trotuarele - mai ales dacă are tocuri înalte - sau iarna, când zăpada sau poleiul fac circulaţia dificilă, eventual noaptea. Dacă iniţiativa aparţine bărbatului - care nu este soţ sau logodnic- gestul va fi curmat o dată cu dispariţia periculozităţii. Este mai frumos ca femeia să ţină bărbatul de braţ.
- Poşeta se ţine, fără ostentaţie, în mâna stângă, pentru a avea mâna dreaptă liberă, nu se leagănă, nu se „spânzură". Umbrela se ţine paralel cu corpul, nu în chip de suliţă.
- Femeile nu vor lăsa bărbaţii să le ducă pachetele mici şi în nici un caz poşeta, nici balonul, nici jacheta (doar în afara oraşului). Femeile vor evita să

privească prea mult vitrinele magazinelor.

- Fixarea insistentă cu privirea a unor pietoni şi în special a femeilor, privitul pe fereastră în locuinţele altor persoane sunt nepoliticoase.
- Pe stradă nu se aleargă. Dacă însoţiţi pe cineva, potriviţi pasul după cel care are prioritate. Nu întoarceţi capul după cine vă interesează (cu deosebire dacă sunteţi însoţiţi); nu vă opriţi să asistaţi la cearta dintre două persoane; nu se vorbeşte cu glas tare, nu se vociferează, nu se ţipă, nu se apelează la distanţă, nu se râde în hohote, nu se cântă, nu se fluieră, nu se gesticulează cu bastonul sau cu umbrela.
- Dacă vă întâlniţi cu persoane cunoscute, salutaţi sau răspundeţi la salut. Nu vă opriţi cu cei care au prioritate decât dacă o fac aceştia, nu le întindeţi mâna. Stăpâniţi-vă grimasele. Nu faceţi semn cu mâna persoanelor pe care le respectaţi. Evitaţi manifestările de afecţiune exagerate.
- Dacă cereţi o informaţie, mulţumiţi chiar dacă nu vi s-a dat decât cu aproximaţie; la rândul dumneavoastră nu puteţi refuza o femeie sau un vârstnic dacă vi s-a adresat cu o rugăminte; ajutaţi pe oricine are nevoie de sprijinul dumneavoastră, în special femeile şi copii; în caz de accident, intervenţia este obligatorie.
- Nu intraţi în discuţii cu necunoscuţi (bărbaţi sau femei) decât atunci când socotiţi că au nevoie; dar nu prelungiţi conversaţia dincolo de limitele necesităţii.
- Un om civilizat nu se opreşte pe stradă pentru a-şi lega şiretul desfăcut, a se pieptăna, a-şi reface machiajul etc; reparaţiile se pot face discret, într-un loc retras, ascuns privirilor.
- Nu se merge pe trotuar în grupuri mai mari de trei persoane; în grupul de trei, locul de onoare este la mijloc, apoi la dreapta; când sexele sunt diferite, se circulă în aranjament simetric; simetric circulă şi doi adulţi cu un copil sau doi copii cu un adult.

- Până la maturitate copilul va merge în dreapta mamei. După aceea va merge în stânga. Tatăl va ţine fiica în stânga întodeauna.
- Nu oprim pe stradă o persoană însoţită; iniţiativa aparţine numai acesteia. însoţit fiind, ne putem opri cu o altă persoană pentru a schimba câteva vorbe; însoţitorul nostru nu va porni înainte, ci va rămâne pe loc, lângă noi, cu sau fără prezentări (mai bine cu!). Se va scurta intervenţia.
- Dacă însoţim o femeie, nu e permis să o lăsăm singură pentru a discuta, nici măcar probleme oficiale, nici câteva secunde!
- Dintr-un grup, un ins se poate detaşa, dar se va grăbi să se reîncadreze.

Nu se atrage atenţia persoanelor necunoscute asupra unor mici neglijenţe (pardesiu stropit, fir deşirat), dar se vor atenţiona în cazuri grave (apropierea unei maşini, o poşetă deschisă etc).

4.5. ÎN MAŞINĂ

- Ca şi în alte împrejurări, şi în maşină locul de onoare este în dreapta. într-o maşină oficială şi în taxi, locul de onoare este în dreapta, în spate; într-o maşină particulară, condusă deci de posesor, locul de onoare va fi lângă acesta; dacă este vorba de o singură persoană, aceasta va sta lângă conducător.
- Dacă în maşină sunt doi oaspeţi, unul va sta în faţă (cel onorat); dacă cei doi oaspeţi sunt femei şi conducătorul bărbat, femeile vor sta amândouă în spate.
- Dacă în maşină sunt patru persoane, inclusiv conducătorul, se va sta doi şi doi, de regulă un bărbat şi o femeie în faţă, ceilalţi doi în spate. în cazul a două perechi căsătorite, fiecare femeie va sta lângă soţul celeilalte; femeile pot sta şi una lângă alta. Dacă sunt trei bărbaţi şi o femeie,

aceasta va sta în faţă. Dacă sunt trei femei şi un bărbat, acesta va sta în spate dacă nu conduce.

- Pentru drumuri de lungă durată, locurile pot fi şi altele, după preferinţe, sau după dorinţele de conversaţie. La fel se procedează şi cînd în maşină se află şi a cincea persoană; de regulă, acesteia i se oferă locul cel mai bun.
- în majoritatea cazurilor, maşina este oprită cu partea dreaptă spre trotuar; dacă în maşină urmează să se urce două persoane, una mai tânără şi alta mai în vârstă sau un bărbat şi o femeie, tânărul (bărbatul) va ţine deschisă uşa, va lăsa să se urce prioritarul - care se va instala în dreapta - apoi va ocoli maşina şi se va urca în stânga; va ocupa locul în spate dacă primul s-a aşezat în faţă. Dacă persoana prioritară a trecut în partea stângă a maşinii (în spate), celălalt va urca direct şi va ocupa locul din dreapta. De altfel, cel prioritar are dreptul să aleagă.
- Vom evita să trecem peste picioarele celorlalţi. Vom închide uşile corect, scurt. Le putem chiar bloca. Ne vom pune centuri de siguranţă.
- Vom urma indicaţiile date de conducătorul maşinii. Nu-l vom instrui şi atenţiona chiar dacă suntem şi noi „specialişti"; nu-l vom deruta, nu-l vom plictisi, nu vom sforăi, nu vom fuma, nu vom trosni nimic,nu vom avea mereu „nevoie" sau pofte, nu vom cere ferestre deschide sau căldură excesivă. Dacă avem, totuşi, „idei", ne vom consulta cu ceilalţi.
- Nu povestim când intrăm în maşina prietenului cele mai proaspete şi groaznice accidente de circulaţie; creează indispoziţie.
- Nu lăsăm în maşină scrum de ţigară, noroi, hârtii. Nu abuzăm de bunăvoinţa şoferului, cerându-i să se abată prin locuri interesante numai pentru noi.
- Pentru a urca decent în maşină, femeile întâi se aşază pe banctetă şi apoi trag picioarele bine lipite. La coborâre se procedează invers.

- La volan păstraţi-vă nu numai sângele rece, dar şi surâsul. Nu folosiţi vorbe urâte, chiar injurii, la adresa pietonilor. Calmul şi amabilitatea dumneavoastră impresionează plăcut pe cei din jur.
- Politeţea străzii obligă conducătorii auto să acorde prioritate pietonilor, să nu-i stropească, să nu-i sperie, să nu-i jeneze.
- Dacă suntem invitaţi într-o excursie cu maşina unui prieten, nu-i vom oferi jumătate din costul benzinei; vom încerca să ne revanşăm în alt mod.

4.6. ÎN MIJLOACELE DE TRANSPORT ÎN COMUN

Le putem oare asigura, tuturor, prin intermediul mijloacelor de transport în comun, sosirea la destinaţie cu câteva minute înainte de ridicarea condicii sau de sunetul clopoţelolui de intrare în clasă, în bune condiţii? Riscăm un răspuns afirmativ, dacă la buna organizare a acestora am adăuga comportamentul civilizat al utilizatorilor.

- Să ne luăm un coeficient de siguranţă de circa cinsprezece minute la plecarea de acasă, pentru a evita năpustirea, jenantă pentru toţi, în primul vehicul.
- S-ar putea oare respecta ordinea de sosire în staţie - indiferent de vârstă, sex, infirmitate etc. - aşa cum se proceda la Braşov pentru plecare spre Poiană? S-ar putea astfel evita recomandarea de a da mereu întâietate femeilor, vârstnicilor şi copiilor, recomandare care i-ar obliga să întârzie la serviciu sau la şcoală pe majoritatea bărbaţilor tineri, sănătoşi şi fără bagaje. Ce face? Dăm întâietate „protejaţilor" din apropierea noastră şi care au sosit cam în acelaşi timp cu noi, şi rugându-i să mai aştepte pe cei care „aleargă" în ultimul moment, indiferent de prioritate.
- Să respectăm inscripţiile de pe uşi; dacă

fluxurile nu sunt definite, au prioritate cei care coboară.

- Pregătiţi din timp biletele pentru vehiculele cu autotaxare sau bani potriviţi pentru a vă cumpăra legitimaţia de călătorie. Nu vă expuneţi pentru motiv situaţiei penibile de a fi găsit fără bilet sau abonament; nu este etic; nu este social, nu este frumos! Oare demnitatea noastră - chiar fără riscul controlului - poate fi evaluată în lei?
- Lăsaţi sau cedaţi locurile vârstnicilor, infirmilor, femeilor, persoanelor cu copii sau cu bagaje „în braţe". Copii nu conferă persoanelor care îi ţin de mână nici o prioritate suplimentară. Nici „farmecele" sau anii puţini ai unei femei frumoase! Nu vă lăsaţi prinşi de tentaţia de a sta jos, dacă în preajmă se află vârstnici sau femei. în caz de aglomeraţie, nu încercaţi să fiţi politicoşi cedând locul; veţi deranja mai mult. Femeile nu cedează locul decât vârstnicilor sau infirmilor.
- Pe bancă locul de onoare este cel din dreapta dacă acesta nu este lângă culoarul de trecere; în astfel de cazuri, locul de onoare este lângă fereastră. La fel în tren, în avion.
- Nu purtaţi discuţii contradictoriii; evitaţi certurile, păstraţi-vă calmul şi luciditatea, nu jicniţi, nu tutuiţi. Nu daţi replici de tipul „dacă nu vă place mergeţi cu maşinal", încercaţi să fiţi prevenitori, chiar şi în „orele de vârf".
- Nu vă înghesuiţi decât în caz de „forţă majoră"; pregătiţi-vă din timp coborârea; nu blocaţi ieşirile şi intrările, dispozitivele de compostare a biletelor, ajutaţi mişcarea normală sau raţională în spaţiile din vehicule, nu încurcaţi circulaţia de dragul unei discuţii sau deplasaţi-vă împreună cu persoana respectivă.
- încercaţi să nu incomodaţi pe ceilalţi, iar dacă, forţaţi de împrejurări, o faceţi, cereţi scuze!

Menţineţi-vă echilibrul ajutându-vă de barele sau dispozitivele prevăzute pentru acest scop şi nu vă lăsaţi „susţinuţi" şi conduşi de „val"; urmaţi cursul normal între

urcare şi coborâre.

Păstraţi curăţenia în tramvaie, autobuze sau troleibuze. Nu transportaţi saci, baloturi sau pachete care îşi etalează şi risipesc conţinutul, ambalaje şi obiecte mari sau murdare ce ar putea incomoda călătorii sau vehiculul; dacă totuşi o faceţi, îngrijiţi-vă să fie curate şi aşteptaţi vehicule mai puţin aglomerate. Nu-i deranjaţi pe ceilalţi cu sacoşa sau umbrela proprie. Nu aruncaţi biletele folosite pe jos, în vehiculul care v-a primit; există cutii destinate acestui scop.

- Nu transportaţi animale, - nici măcar câini „autorizaţi" şi „premiaţi" - în mijloacele de transport.
- Nu se vorbeşte, nu se intervine în conflictele orale ale celorlalţi, nu se amplifică certurile, nu se priveşte peste umărul cuiva pentru a vedea ce citeşte.
- Adresaţi-vă celor din jur cu dumneavoastră; reverenţa este molipsitoare.
- Lectura în tramvai sau autobuz - cât se poate mai adâncită- nu este deloc semn de intelectualitate; poate

invers!

- Când un bărbat însoţeşte o femeie, el este cel care coboară primul din tramvai, autobuz (chiar autoturisme) pentru a o ajuta, oferindu-i mâna la coborâre. Dacă însă în spate bănuim „impulsivi" grăbiţi să coboare chiar prin îmbrâncire, vom proteja persoana prioritară ocrotind-o din spate. în rândurile tinerilor, regulile sunt mai estompate.
- Dacă aşteptaţi un taxi, faceţi-o cu calm şi, dacă este cazul, oferiţi-l pe primul unui bătrân, unui infirm, unei femei cu copil; nu sunteţi obligat s-o faceţi faţă de o doamnă nervoasă cu braţele încărcate cu pachete sau eventual cu căţel.

Nu învăţaţi copiii să fie nepoliticoşi instalându-i confortabil pe scaune şi apărându-i cu vehemenţă de ivirea „primejdioasă" a unui vârstnic.

4.7. LA ŞCOALĂ ŞI LA LOCUL DE MUNCĂ

Şcoala continuă procesul de educaţie început acasă. Responsabilitatea dascălilor este mare; aceştia se străduiesc, dar nu sunt cu copii tot timpul. Rolul de educare le revine elevilor, studenţilor şi oricărui om politicos. Tinerii politicoşi, bine educaţi trebuie să influenţeze, să-i îndrepte pe ceilalţi.

- Ţinuta în şcoală trebuie să fie decentă, puţin sportivă. Curată. La fel şi în producţie, ţinuta corectă.
- în şcoală, omul politicos este în primul rând omul studios; un studiu perseverent în tot timpul anului şcolar şi mai ales în perioada tezelor şi examenelor.
- în timpul orelor, se păstrează liniştea, se ascultă cu atenţie. Nu râdem, nu ne „foim", nu discutăm cu vecinii, nu ne uităm pe fereastră, nu întrerupem profesorul, răspundem numai la întrebări. Orice impuls, orice mobil, îl păstrăm până la pauză.
- în studenţie, relaţiile de politeţe sunt similare cu cele dintre adult!
- Dintre toate ceasurile existenţei, cele care dau adevărata măsură a valorii noastre umane, dându-ne în acelaşi timp şi satisfacţia datoriei împlinite, sunt ceasurile muncii. Orele muncii constituie miezul vieţii noastre, datoria şi totodată darul pe care ni-l oferim unii altora. Să le folosim cum se cuvine. Să le umplem cu calitatea vieţii noastre şi cu buna-cuviinfă necesară.
- Salutaţi persoanele întâlnite la intrare (inclusiv portarul) sau pe coridoare, chiar dacă sunteţi prioritar; salutaţi-i pe colegi în clasă, în hală, în birou. Răspunsul tuturor este obligatoriu.
- Un chip frumos, o frunte descreţită, un zâmbet prietenos ajută zilei de muncă.

- Discutaţi cu voce scăzută. Nu vă „lungiţi" în comentarea meciurilor de fotbal sau a filmelor vizionate în ajun.
- Gustarea nu se transformă în „masă", se ia în grabă, în funcţie de circumstanţe; nu se poate veni cu furculiţă şi farfurie, se mănâncă frugal. La cantină, obligaţiile se modifică; în limita „dotărilor" existente, se vor respecta regulile generale din capitolul următor. Când plecăm, masa trebuie să fie curată, chiar dacă ştim că se va mai curaţi în urma noastră. Nu se mănâncă cu şapca sau cu pălăria pe cap. Oferiţi şi colegului dumneavoastră din ceea ce aveţi; el poate refuza.
- Cei care lucrează sau învaţă împreună formează o mică familie; se ajută reciproc, îşi vorbesc frumos, nu se insultă, nu fac diferenţieri de nici o natură, nu se enervează.
- Se păstrează curăţenia şi liniştea peste tot; nu se trântesc uşile. Atenţie la ordine!
- Daţi respectul cuvenit celor mai „mari" (şefi, profesori) şi celor „mici" (subalterni, elevi); „arată-mi cum îţi tratezi subalternii şi voi şti cine eşti". Adevărata politeţe se

învederează, mai ales, în raporturile cu cei „mici" nu cu cei „mari".

- Pentru subalterni, „şeful" reprezintă instituţia: el nu poate avea „nervi", capricii, toane, inconsecvenţă, neprincipialitate etc.
- Ne vom ridica în picioare - ca bărbaţi - când în încăperea în care lucrăm intră un superior, o femeie, o delegaţie şi vom rămâne în picioare atât timp cât şi aceştia rămân în picioare; le vom oferi scaune; îi vom conduce, la plecare, cel puţin până la uşă.
- Nu vă plângeţi mereu: „nu-mi văd capul de atâta lucru" sau „e o nebunie cât avem de învăţat". Cu răbdare se rezolvă toate.

® Corectitudinea între „colegi" e foarte importantă la distribuirea sarcinilor, atribuţiilor şi a cantităţilor de lucru ce revin fiecăruia, în evaluarea rezultatelor şi, eventual, în răsplata lor.

• în legătură cu relaţiile dintre colegi bărbaţi şi femei:

- fiecare să~şi rezolve sarcinile şi obligaţiile;
- bărbaţii se vor feri de cuvinte şi formulări grosolane în prezenţa femeilor;
- le vor ajuta să transporte un obiect greu (maşină de scris, o piesă masivă) sau să învingă o dificultate;
- le vor da întâietate la intrare, la ocuparea unui loc pe scaun; le vor oferi un ceai, o cafea, o bomboană, poate chiar o floare (după caz).

Femeile, la rândul lor, nu trebuie să abuzeze!

• Nimeni nu trebuie să neglijeze gesturile mărunte nepotrivite în prezenţa colegilor: căscatul, trosnitul degetelor, repararea machiajului, aranjarea îmbrăcăminţii, introducerea degetului în gură pentru a răsfoi o carte, a număra banii etc.

• Atenţie la lucrurile comune: unelte, maşini, aparate, calculatoare, cărţi; folosiţi-le cu menajamente, ocrotiţi-le, lăsaţi-le curate, predaţi-le în ordine; păstraţi cu mare grijă toate cărţile, nu le murdăriţi, nu le însemnaţi, îndoiţi, rupeţi, nu îndepărtaţi ilustraţiile; nu vă completaţi biblioteca personală din alte biblioteci.

• Atenţie la timpul oamenilor: telefon concis, audienţe scurte şi bine planificate, în şedinţe cuvântul scurt, concret, eficient.

• Atenţie faţă de oaspeţii instituţiei, din alte instituţii sau parteneri străini: politeţe, decenţă, discreţie, curtoazie.

4.8. ÎN MAGAZINE

Cumpărăturile reprezintă „o obsesie continuă": viaţa cere, gospodăria ne obligă, societatea ne impune şi procesul „vânzare-cumpărare" apare zilnic. în acest proces fiecare are nevoie de amabilitatea şi politeţea celuilalt; cererea amabilă a cumpărătorului nu înseamnă „milogeală", tot aşa după cum serviabilitatea promtă a vânzătorului nu înseamnă „servilism".

■ • Exigenţele profesionale, pentru cei ce lucrează în comerţ, obligă la amabilitate şi atenţie faţă de cumpărători.

• Zâmbetul trebuie să facă parte din recuzita profesională; chiar dacă aveţi „migrenă", încercaţi să vă adresaţi clientului cu amabilul: „cu ce vă putem servi".

• înlocuiţi răstitul „n-avem!" cu formula mai politicoasă: „încercaţi mâine sau poimâine, sperăm să vă putem servi".

• Nu vă pierdeţi răbdarea în faţa cumpărătorilor mai „mofturoşi"; fiecare meserie implică dificultăţile ei.

• încercaţi să serviţi pe toată lumea prompt şi rapid, amabil.

• Nu continuaţi „şueta" cu colega de raion dacă

în faţa dumneavoastră a apărut un client.

- Luaţi-vă gustarea când afluenţa publicului scade; nu vă reţineţi la telefon în orele de vârf.
- Ajutaţi-vă colegul de raion atunci când este mai multă lume.
- Un bun lucrător din comerţ poate să fie consultat de cumpărător; el trebuie să fie priceput, atent, avizat, cu gust estetic.
- Prin extrapolare, dacă vă aflaţi în spatele unor ghişee:

- gândiţi-vă că dumneavoastră sunteţi în locul celor care vă bat în gemuleţ şi nu invers;
- ghişeul este făcut pentru a vă asigura comunicarea cu solicitantul şi nu pentru a vă izola în „birocraţie";
- încercaţi să schimbaţi expresia „poftiţi mâine" cu alta: „aşteptaţi, vă rog, o clipă, vă servesc imediat" sau „eu n-am să vă pot servi, dar o să-l rog pe colegul meu..."

Şi pentru cumpărători, politeţea se impune de asemenea.

- în magazinele aglomerate bărbatul poate intra înaintea femeii, pentru a-i face loc şi a o proteja.
- în magazinele mici se salută atât la sosire, cât şi la plecare; la fel şi în birouri. în săli mari, cu multe ghişee, în magazinele cu autoservire sau în cele universale salutăm numai persoana căreia ne adresăm; în birouri şi în magazine mici ne scoatem pălăria.
- în uşa magazinului se dă prioritate celui care iese pentru a descongestiona inventarul prăvăliei; dacă afară plouă, au prioritate cei care intră.
- Adresaţi-vă vânzătorului cu acelaşi zâmbet, amabilitate şi politeţe pe care le cereţi şi de la el.
- Dacă staţi la rând, păstraţi-vă locul fără a încerca să ajungeţi mai devreme la vânzător; puteţi chiar ceda, fără a fi obligat, locul dumneavoastră unei persoane mai foarte vârstnice, unei femei gravide sau unui copil mic; nu cedaţi rândul unei fetişcane, după ce înainte aţi refuzat brutal o femeie mai vârstnică.
- Nu provocaţi discuţii contradictorii în timp ce aşteptaţi şi nu le prelungiţi dacă ele izbucnesc cumva; discuţiile cu o cunoştinţă purtaţi-le discret; nu faceţi pe „gardianul" rândului; bazaţi-vă pe conştiinţa semenilor dumneavoastră; faţă de „prost crescuţi" puteţi lua şi atitudine; se vor solidariza desigur toţi cei civilizaţi.

- Hotărâţi-vă cât mai repede ce doriţi să cumpăraţi, pentru a nu întârzia prea mult alegerea; nu vă răzgândiţi de prea multe ori în timp ce rândul aşteaptă în urmă; întrebaţi politicos şi cereţi la fel orice produs pentru a-l vedea şi încerca; nu obligaţi pe vânzător să răscolească toată magazia sau să coboare din rafturi zeci de stofe numai pentru informare şi mai ales nu pipăiţi toate pâinile până vă alegeţi una; nu alegeţi în detrimentul altora.
- Nu cereţi voie, celor ce aşteaptă, să cumpăraţi un singur corn pentru ca să mai cereţi vânzătoarei încă „două chifle, o împletitură şi trei garofiţe" iar la plecare să vă mai amintiţi şi de un cozonac... .
- Nu protestaţi vehement dacă articolul solicitat nu se găseşte.
- Mulţumiţi pentru osteneală vânzătoarei, mai ales când plecaţi fără a cumpăra ceva (în acest caz e bine să o şi preveniţi); mulţumuţi interlocutorului, chiar dacă v-a dat numai o informaţie.
- Dacă plecaţi acasă cu vecinul sau vecina, care sunt mai încărcaţi decât dumneavoastră cu sacoşe, ajutaţi-

i să le ducă.
- Nu faceţi observaţii „critice", cu aere de superioritate, asupra unor mărfuri sau produse; pentru alţii pot să fie interesante; eventuala critică trebuie să fie binevoitoare, constructivă, însoţită de soluţii de remediere, inteligentă, nejignitoare.
- Nu fumaţi în locuri unde nu este permis şi nu aruncaţi resturile de ţigări pe jos, în vaze sau ghivece de flori.
- Nu mai solicitaţi nimic cu cinci minute înainte de terminarea programului.

4.9. LA CINEMATOGRAF

în afară de galele oficiale de filme, pretenţiile nu sunt prea mari şi totuşi... .

- Cumpăraţi-vă bilete şi intraţi civilizat în sală, pe rând, în ordinea în care aţi venit.
- în holurile cinematografelor, ca şi în alte împrejurări, nu vorbiţi tare, nu exageraţi importanţa dumneavoastră şi conversaţia extrem de spirituală pe care o purtaţi, privind în dreapta şi în stânga pentru a surprinde admiraţia celorlalţi.
- Nu înghiontiţi pe alţii pentru a vă face loc dumneavoastră sau partenerei dumneavoastră.
- Intrarea după începerea filmului nu este permisă sau este total neplăcută pentru întârziat şi pentru cei deranjaţi; încercaţi să prindeţi măcar pauza dintre jurnal şi film.
- Aşezaţi-vă numai pe locurile indicate pe bilet sau oferite de plasatoare; oferiţi femeilor locurile cele mai bune.
- Căutaţi să ajungeţi la locul dumneavoastră deranjând cât mai puţină lume; nu întoarceţi spatele celor pe care îi deranjaţi; le puteţi cere şi scuze! Bărbatul merge înainte.
- Scoateţi-vă pălăria sau căciula, chiar dacă sala e mai răcoroasă; femeile le pot păstra cu condiţia să nu deranjeze vizibilitatea celor din spate; atenţie, nici cu coafura!
- Dacă vă incomodează pălăria unei doamne spuneţi-i-o curtenitor, politicos.
- Păstraţi-vă o poziţe fixă şi nu obligaţi pe cei din spate să se mişte mereu pentru a-şi găsi o vizibilitate optimă; dacă sunteţi mai înalt, alegeţi-vă locuri mai în spate.
- Nu vorbiţi în timpul filmului, nu faceţi aprecieri

asupra lui, nu anticipaţi scenele dintr-un film pe care l-aţi mai văzut. Nu aplaudaţi la cinematograf!

- Nu consumaţi ceapă sau usturoi înainte de a merge la spectacol; în timpul filmului, nu mâncaţi, nu consumaţi seminţe, nu foşniţi; dulciurile consumaţi-le în pauză.
- Nu vă ridicaţi de pe scaune înainte de a se face lumină în sală; nu vă înghesuiţi la ieşire sau la garderobă.

» Nu incomodaţi cu hainele dumneavoastră, dacă le scoateţi, spectatorii din faţă sau pe cei laterali.

- , îmbrăcămintea poate fi cea de stradă, de serviciu; seara, sau în zilele de sărbătoare, se impune un bărbierit proaspăt la bărbaţi şi o rochie decentă, cu părul aranjat (nu special), la femei.
- Bărbatului îi revine şi aici rolul de protector: intră primul în sălile aglomerate, caută locurile, ajută partenera să se dezbrace (dacă este cazul) şi să se îmbrace, o conduce în pauze la bufet, cumpără program, oferă ţigări, foc, atenţii.
- Cunoştinţele se salută cu un simplu gest şi nu se angajează în discuţii peste capul spectatorilor. La fel la

teatru, concert etc. Se discută în timpul pauzelor.

4.10. LA SPECTACOLE, CONCERTE, EXPOZIŢII

Spectacolul - teatru, operă, concert - este mai întotdeauna un gest colectiv de creaţie, dar şi de receptare; rosturile fundamentale ale artei rămân modelarea şi înălţarea conştiinţelor umane, îmbogăţirea spirituală a omului dornic de cultură şi de spiritualitate. Pretenţiile privind ţinuta şi comportarea noastră sunt mai exigente.

• Ca ţinută: bărbaţii, costum de culoare închisă, cămaşă albă, cravată închisă; femeile, rochii în tonuri

închise, de preferinţă „uni". Replica actorului, acordul simfonic şi căutările artistice cer o participare mai pretenţioasă chiar şi ca ţinută. în ţările occidentale se mai poartă se mai poartă ţinutele „speciale", cu deosebire în lojă; femeile - rochii de seară şi mănuşi lungi. Astăzi, concepţia asupra stilului de îmbrăcăminte a devenit ceva mai largă, fără a tolera însă ţinuta sport. Atenţie la cerceii prea lungi, la cei din plastic, la strasuri, la poşetele mari, la purtatul mănuşilor.

• Prezentăm mai întâi cele „zece porunci ale spectatorului", adaptate după T. Muşatescu:

1. Să fii punctual. Să nu-ţi cauţi loc după începerea spectacolului.
2. Iubeşte pe aproapele tău şi nu-l deranja de o mie de ori.
3. Să nu mănânci ceapă sau usturoi, iar dacă ai mâncat, să-ţi iei singur o lojă.
4. Să nu râvneşti la „programul" altuia.
5. Să nu dormi, sau cel puţin să nu sforăi.
6. Să nu ucizi pe actori şi pe spectatori vorbind mereu.
7. Să nu mănânci seminţe sau bomboane ambalate. Să nu strănuţi, să nu tuşeşti; eventual rămâi acasă.
8. Să nu iei numele autorului în deşert.
9. Să nu furi numărul de la garderobă. Să cinsteşti pe plasator şi garderobier. *
10. Să nu vorbeşti de rău dacă nu ţi-a plăcut. Lasă-i să se ardă şi alţii.

Câteva completări ale acestor „porunci" ni se par necesare.

• Punctualitatea este mult mai severă; se va lăsa rezervă de timp pentru garderobă, refacerea detaliior de ţinută deranjate pe drum etc. Lăsaţi la garderobă toate accesorile: umbrelă, fular, pălărie; dacă la restaurant femeia

poate intra cu pălărie sau cu o coafură înaltă, nu va face acelaşi lucru la teatru, în afara cazului când are loc în lojă.

• Repararea coafurii, a machiajului etc. se face în locuri discrete, nu în holul teatrului, în prezenţa celorlalţi participanţi.
• întârziaţii vor aştepta prima pauză pentru a-şi ocupa locurile; nu vor deranja pe nimeni dacă spectacolul a început.
• Scaunele pliante vor fi lăsate în jos de către bărbaţi.
• Mergând la spectacol două perechi, femeile stau la mijloc, pe locurile mai bune sau la dreapta. în trei, „simetrie". în lojă femeile stau în faţă.
• Aplaudaţi fără zgârcenie dacă v-a plăcut. E răsplata pe care o aşteaptă actorii. Aplauzele, chiar prelungite şi entuziaste, se oferă stând jos pe scaune, la orice ridicare a cortinei.
• Nu alergaţi să ieşiţi primii şi să prindeţi loc la garderobă sau la tramvai. Rămâneţi până la terminarea

spectacolului, până la ultima lăsare a cortinei, până la ultima ieşire la rampă a dirijorului, solistului, actorilor, până la aprinderea definitivă a luminii; părăsiţi sala în linişte, în ordine.

- în timpul desfăşurării spectacolului orice „comentarii", opinii critice sau admirative, explicaţii etc. sunt .interzise; de asemenea, fluierăturile, chiar ca manifestare a aprobării şi entuziasmului. Se evită râsul vulgar, în hohote şi sughiţuri completate cu mici interjecţii. A striga „bravo" în timpul spectacolului sau chiar „după" este neelegant, grotesc, lipsit de bun-gust.
- Se vor evita aprecierile negative când nu se cunoaşte pe deplin adevărata valoare a unui spectacol sau a unui obiect de artă (la expoziţii); discuţiile purtate cu glas tare în aplauze, la care participă şi grupurile din jur, aduc mai degrabă a „bârfă" şi au un efect lamentabil.

« La concerte sau la operă nu se marchează măsura nici cu capul, nici cu mâna sau cu piciorul; nu se fredonează melodia în paralel cu orchestra, corul sau soliştii; arătându-şi pasiunea şi cultura muzicală din stal, „melomanul-cabotin", închizând ochii din cauza voluptăţilor sonore, afişează un orgoliu ieftin şi nepoliticos. La fel de necuviincios este şi „specialistul" care urmăreşte concertul cu partitura în mână, dând semne de nemulţumire atunci când gesturile dirijorului sau „intrarea fagotului" nu corespund cu viziunea dumisale asupra interpretării simfoniei respective.

- Atenţie tineri îndrăgostiţi: spectacolul are loc pe scenă (sau pe ecran) şi nu în sală, deci decenţă şi sobrietate!
- Nu mai puţin necuviincios este şi cel care, aflat într-o expoziţie de artă plastică cu lucrări ale căror modalităţi de expresie - mai moderne sau poate mai abstracte - i se par neinteligibile, îşi pronunţă cu violenţă şi dispreţ opiniile şi aprecierile „pretins rutinat". Atitudinea recomandabilă este modestia şi bunul-simţ, poate chiar tăcerea, discreţia şi aprecierea delicată.
- Vernisajul unei expoziţii de pictură, sculptură, grafică etc. constituie un moment important în viaţa culturală a unui oraş şi trebuie cinstit ca atare prin ţinută şi comportament. Dacă îl cunoaştem pe artist, sau chiar dacă nu îl cunoaştem, putem găsi un moment potrivit pentru a-l felicita; vom exprima cuvinte de apreciere privind operele expuse, fără a face comparaţii cu alţi „confraţi".
- La expoziţii vorbim încet, nu atingem obiectele expuse, nu ne apropiem prea mult de exponate.
- La concerte se aplaudă interpretarea lucrării în întregime şi nu după fiecare parte; se aplaudă atunci când dirijorul se întoarce cu faţa spre public. Cei care nu cunosc suficient de bine lucrarea e mai bine să nu se grăbească.
- Cu binoclul ne uităm pe scenă şi nu în sală.
- Cel care nu dispune de program -

nemaiexistând la vânzare - îl poate împrumuta de la un vecin pentru câteva minute (când acesta nu-l citeşte şi o singură dată, nu când se cântă sau se vorbeşte); îl va înapoia cât mai repede cu mulţumiri.

- La teatru sau la operă se poate aplauda după fiecare act sau chiar la scenă deschisă după o frază sau o arie care a plăcut. Nu se aplaudă cu mâinile în sus.
- Artiştilor, dirijorilor, compozitorilor le putem oferi flori prin intermediar. Lângă flori anexăm un cartonaş sau cartea de vizită pe care scriem câteva cuvinte de apreciere.
- Artiştii pot fi felicitaţi şi personal, în culise, în pauză sau după spectacol. Tot după spectacol, artistul poate fi rugat să ofere autografe (pe programe).

4.11. LA RESTAURANT, COFETĂRIE, BAR

- Ca şi în celelalte împrejurări, daţi dovadă de tact şi curtoazie. în general, bărbaţii sunt cei care aleg restaurantul, în funcţie de rangul invitaţilor; se pot consulta cu partenera sau cu grupul. Dacă această alegere o face

cel care lansează invitaţia, îi va preveni şi pe ceilalţi pentru a le orienta ţinuta.

- La restaurant, să nu pară paradoxal, ţinuta trebuie să fie clasică. Se caută mereu alte culori, dar negrul şi albul sunt mai presus de orice; haine mai închise, rochii mai decoltate (nu este cazul pentru grădini de vară, braserii, hanuri, moteluri).
- Dacă se merge în grup, primul va intra un bărbat, apoi femeile şi la urmă ceilalţi bărbaţi. Dacă este numai o pereche, se va avea grijă; femeia trebuie sigur protejată; într-un restaurant bun, neaglomerat, noaptea, dacă plouă etc, va intra prima femeia, altfel bărbatul. Acesta se va opri imediat după intrare, va avea grijă să ţină uşa femeii, o va proteja de eventualele nocivităţi dinăuntru sau

dinafară şi de eventuale indiscreţii. în localul propriu-zis (nu în hol), de regulă intră primul tot bărbatul pentru a înfrunta el privirile indiscreţilor mai puţin educaţi.

- La garderobă bărbatul se dezbracă mai întâi, apoi o ajută pe femeie. La plecare invers, o ajută şi apoi se îmbracă; regula ar fi aceea că bărbatul îşi ajută partenera, el fiind în costum, adică fără palton sau pardesiu. Pachete, umbrele, sacoşe, se lasă toate la garderobă. Dacă se întâmplă să nu fie garderobă, hainele se pun cu oarecare discreţie pe un scaun, şi nu pe speteaza celorlalte.
- Masa, dacă nu e rezervată, o va alege tot bărbatul consultând şi respectând preferinţele femeii. Bărbaţii nu se aşază la masă până nu şi-au găsit loc toate femeile; de regulă le ajută să se aşeze, manevrând scaunul la masă la locul potrivit. Femeile nu vor fi deranjate de picioarele meselor, de frapiere, de lipsă de vizibilitate, de curent dinspre fereastră spre uşă, de mesele învecinate, de culoarul de circulaţie şi servire al ospătarilor. Vor avea vederea spre stradă, orchestră sau spre ansamblul sălii. La mesele din mijlocul sălii locul de onoare este cel cu faţa spre intrare.
- Nu ne vom aşeza lângă o persoană necunoscută, mai ales lângă o femeie, decât dacă nu există nici un loc liber, şi sigur, numai după ce am cerut permisiunea persoanei în cauză.
- Codul francez şi italian recomandă ca la masă să se stea alături (mai intim!); în Germania şi Scandinavia partenerii stau faţă în faţă (mai elegant!), opţiune la care ne asociem şi noi; regula nu este rigidă. Pentru grupuri mai numeroase ne orientăm după cele cuprinse în cap. 5.
- Important: cu ospătarul discută numai bărbatul: el rezolvă totul, el transmite toate dorinţele femeilor, ale mesei,
- înainte de a face comanda, consultaţi-vă partenerii (mai întâi doamnele), eventual oferiţi-le lista pentru

a se informa. Dacă ezită, nu daţi semne de nerăbdare. Evitaţi, pe cât posibil, să comentaţi preţurile. Nu faceţi pe dificilul, pe nemulţumitul; femeile, oricum, nu vor fi plăcut impresionate; ele apreciază mai mult sobrietatea, eleganţa.

- Alegerea nu trebuie făcută pe baza coloanei de preţuri. Ospătarul poate face referiri la „specialitatea casei".
- Dacă aveţi întâlnire în local, puteţi aştepta pe cei întârziaţi timp de 20 de minute; apoi puteţi face comanda şi servi. La cafenea sau la cofetărie, comanda se face imediat, fără a mai aştepta.
- Dacă sunteţi invitat de un coleg sau prieten, nu alegeţi de pe listă ceea ce e mai scump; modestia va fi apreciată.
- Nu vă pieptănaţi, nu vă refaceţi machiajul la masă. Nu gustaţi din farfuria celorlalţi.
- Ca bărbat, nu priviţi la femeile de la mesele vecine şi nu comentaţi frumuseţea lor. Nu-i arătaţi partenerei dumneavoastră alte femei frumoase. Dacă vă e cunoscută

femeia de la masa vecină, abţineţi-vă de la orice conversaţie, salutaţi-o doar. Singur fiind, puteţi invita la dans o femeie singură la masă, dar aceasta nu este obligată să accepte. Apăraţi o femeie, singură cu care alţii se poartă grosolan; evitaţi însă scandalul.

- Masa se desfăşoară în mod obişnuit. Ceea ce la o masă particulară face gazda, la restaurant face ospătarul; apoi bărbaţii. Femeile sunt răsfăţate. De băuturi se ocupă bărbatul; numai el toarnă vin sau apă, în cazul când chelnerul nu este atent. La fel şi cu celelalte servicii.
- Nu luăm nimic de la mesele vecine, chiar neocupate. Totul se cere personalului de serviciu.
- La masă se stă drept şi corect; nu cu coatele pe masă, nu „tolănit" pe spate, nu cu picioarele întinse până vizavi, nu cu scaunul depărtat de masă şi picior peste picior.

• Şervetul aflat pe farfurie se desface şi se aşază pe genunchi; moda cu şervetul legat la gâtul bărbaţilor, pentru a-şi proteja cravata, a trecut de mult.
• Nu ne vom declara mereu nemulţumiţi de calitatea mâncării şi băuturii. Nu vom trimite după bucătar sau după şeful de sală. Nu vom bea peste măsură. Nu vom fraterniza cu „beţivi".
• Nu vom trece la alte mese. Nu ne vom asocia cu persoane condamnate de opinia publică pentru comportarea lor (nici în alte împrejurări)!
• Se evită cu toată stricteţea certurile şi chiar discuţiile mai „violente"; chiar şi dacă sunt numai bărbaţi.
• Nu vom cânta în restaurant. Dansul, fumatul au regulile lor.
• Femeia este cea care are dreptul să dea semnalul de plecare. Codul spune că bărbatul; contrazicem „codul" şi atunci când spune că femeia se ridică prima de la masă. Femeia, având poziţia de privilegiat, nu poate sta în picioare - nici câteva secunde - până se ridică bărbatul; bărbatul se va ridica deci mai întâi şi va ajuta şi proteja femeia spre ieşire. Atent spre ea, el va merge puţin în avans spre a deschide uşa şi a o lăsa să treacă prima.
• La ieşirea în stradă, femeia are prioritate; dacă afară sunt intemperii (vânt, furtună etc), iese mai întâi bărbatul, deschide umbrela pentru protecţie, deschide uşa la maşină etc.
• Un moment delicat este acela al achitării notei de plată. Nu luaţi un aer bănuitor, chiar împotriva convingerii proprii, ci unul detaşat. Verificaţi nota cu discreţie şi nu spuneţi cât aţi plătit. Achitarea notei se poate face şi în altă parte. Evitaţi să vă plângeţi de neatenţia chelnerilor. O femeie, cel puţin în aparenţă, trebuie să ignore toate acestea. La plecare nu vă declaraţi nemulţumiţi.
» Dacă fiecare îşi plăteşte partea de consumaţie,

nu se începe „scotocirea" prin buzunare sau „cheta"; plăteşte unul din participanţi şi socotelile se fac în linişte, în afara restaurantului. Plăteşte şi femeia care n-afostîn mod expres invitată (mai rar).
• Atenţie la intrare şi la ieşire, să nu trântim uşile, să nu închidem în faţa persoanelor care doresc să le folosească.
• Nu uitaţi în buzunar linguriţe sau scrumiere de la restaurant sau cantină, chiar dacă vă sunt necesare în căminul dumneavoastră.
• La cofetărie, la cafenea, la bar, sunt valabile normele de mai sus, chiar dacă şederea e de mai scurtă durată. Linguriţa serveşte numai pentru amestecul zahărului şi nu pentru băut; se aşteaptă până cafeaua se răceşte, fără să suflăm în ea; zaţul rămâne în ceaşcă; bucata de lămâie nu se mănâncă; sorbirea lichidelor este dezagreabilă; lichidele servite cu paiul nu se consumă până la ultima picătură; farfuria şi scrumiera au, fiecare, rostul lor; ţigara se aprinde numai după ce a terminat şi persoana care ne însoţeşte; plata se face punând banii pe farfuria pe care ne-

a fost adus bonul de consum; atenţie la ţinută, atitudine, consum şi... timp de şedere.

4.12. ÎN TREN, ÎN EXCURSII, ÎN CONCEDII

- în tren se vine, cu biletul cumpărat înainte, cu aproximativ 15 minute de ora fixată pentru plecare.
- Se dă „bună ziua" când se intră în compartiment.
- Nu se răsfiră geamantanele, pachetele, sacoşele, plasele, paltoanele etc. prin tot compartimentul. Călătorului îi sade bine să ocupe doar locul ce i se cuvine.
- Se ajută doamnele şi oamenii mai în vârstă la urcatul şi coborâtul geamantanelor, în limitele spaţiului

disponibil.

- Se respectă locul rezervat. Orice neregulă, suprapunere, neînţelegere se rezolvă prin intermediul conductorului şi, de preferat, al bunăvoinţei.
- Nu se intră în vorbă dacă ceilalţi preferă să contemple natura, să citească sau chiar să se odihnească, moţăind discret.
- Putem întreba - pe un ton rezervat şi cu mult tact - tovarăşii de drum despre destinaţia şi durata călătoriei, a vizitei; este nepoliticos să cerem sau să comunicăm amănunte, intimităţi. Răspunsul scurt constituie un semn că interlocutorul nu are chef de vorbă.
- Acomodaţi-vă la specificul vagonului (sau compartimentului); nu veţi fuma dacă nimeni nu fumează - chiar în compartiment de fumători -; nu veţi protesta, dacă toţi fumează; nu vă opuneţi să se deschidă geamul - dacă toţi consimt- pe motiv că „trage" (vă puteţi retrage pe culoar timp de cinci minute) şi nu veţi insista să se deschidă dacă în compartiment sunt vârstnici, copii, bolnavi.
- Nu vă descălţaţi, nu vă puneţi picioarele pe bancheta proprie şi nici pe cea din faţă.,
- Nu spuneţi că locurile sunt ocupate când există vreunul liber.
- Atenţie la şederea - ca timp şi comportare - în vagonul restaurant. Lăsaţi amuzamentul şuetei şi al paharului de bere pentru când ajungeţi la destinaţie.
- Dacă vă aşezaţi la masă cu necunoscuţi, le cereţi voie, dar nu trebuie să intraţi neapărat în vorbă cu ei.
- Dacă unul dintre călătorii din compartiment intenţionează să doarmă, renunţaţi la lectura ziarului sau a revistei şi stingeţi lumina.
- Cereţi permisiunea tovarăşilor de călătorie pentru închiderea şi deschiderea uşii, ferestrei, luminii, instalaţiei de încălzire, magnetofoanelor sau aparatelor de

radio, aşezarea valizelor în plasă peste alte geamantane sau în altă parte decât deasupra locului pe care şedeţi etc. sau renunţaţi la iniţiative!

- Nu ocupaţi singur întreaga fereastră când vreţi să luaţi „la revedere"; mai lăsaţi şi pe alţii să-şi ia rămas bun.
- Când conducem la gară persoane care ne-au vizitat, nu oferim flori (la sosire da!) ci, mai degrabă, fructe sau ceva de citit.
- Dacă luaţi o gustare sau chiar masa în compartiment, aveţi grijă să fie pregătită astfel încât să o faceţi cât mai discret şi rapid; nu vă întindeţi în întreg compartimentul. Aveţi grijă de curăţenie. Oferiţi, eventual, copiilor din compartiment din dulciurile sau fructele pe care le consumaţi, dar cereţi îngăduinţa însoţitorilor.
- Când părăsiţi compartimentul nu spuneţi „la revedere" (cum pretinde „codul"), ci „bună ziua" sau „bună seara". La coborâre, ca şi la tramvaie, are prioritate bărbatul, pentru a ajuta femeia sau vârstnicul.
- Cumpăraţi-vă bilet de peron când conduceţi pe

cineva la gară.

- Nu coborâţi valizele pe fereastra compartimentului.
- într-o cuşetă de dormit primul care va urca în pat este cel care ocupă locul de sus; el va coborî ultimul.
- înainte de culcare, este elegant să ieşiţi din cuşetă, pentru câteva minute, până când vecinul se schimbă şi-şi face toaleta.
- Dacă aveţi patul de jos îl puteţi oferi unei persoane mai vârstnice sau mai „greoaie".
- La plecare patul se lasă în ordine.
- Când plecaţi de acasă (concedii etc.) nu fiţi mai neglijenţi în casa altora - sau la hotel - decât acasă; păstraţi curăţenia, folosiţi scrumiera, coşul de gunoi, închideţi

robinetele, nu distrugeţi perdelele, păturile, mobilierul.
« Respectaţi orele de masă şi odihna vecinilor.
• La masă nu comentaţi cu voce tare şi nu râdeţi zgomotos, nu spuneţi anecdote pentru sala întreagă, nu criticaţi meniul şi serviciul.
• Menajaţi-vă soţiile, faceţi-le să se simtă că au şi ele concediu.
• Nu uitaţi un cuvânt amabil la plecare pentru cei ce v-au servit.
• Dacă excursia se face cu autobuzul, la înapoiere se ocupă, de regulă, aceleaşi locuri. Toate acţiunile se fac conform programului sau de comun acord.
• Dacă nu sunteţi singur în camera de hotel, evitaţi să veniţi târziu şi să aprindeţi lumina ca să vă dezbrăcaţi, să citiţi etc.
• Folosiţi numai lucrurile dumneavoastră sau cele destinate dumneavoastră; îngrijiţi inventarul hotelului, nu înstrăinaţi nimic, nici pentru a duce în altă cameră; dacă aţi spart ceva, anunţaţi.
• Pe plajă, jocul cu mingea sau un tranzistor pot deranja.
• Nu lăsaţi urme pe unde treceţi, mai ales în pădure, pe plajă, la iarbă verde: hârtii, pachete de ţigări, ambalaje, coji de ouă.
• Nu faceţi foc decât în locurile indicate sau total nepericuloase, nedăunătoare.
• Un om politicos nu poate fi brutal faţă de un animal, nu poate distruge o floare, nu poate strica un pom, nu crestează o bancă, nu-şi va scrie numele pe stânci sau pe betonul proaspăt (să rămână!). „Nomina stultorum, ubique locorum" („numele proştilor în toate locurile") spune un proverb latin! Să nu maltratăm nimic! Să nu distrugem! Să clădim! Să creăm!
• Chiar dacă stevardeza nu invită femeile şi copiii

să urce primii în avion, bărbaţii pot avea ei această iniţiativă.
• în timpul călătoriei cu avionul, regulile de comportare sunt asemănătoare celor din tren. în avion trebuie să te supui disciplinei de pe aeroport şi „de zbor" (centură de siguranţă, bomboane înainte de decolare şi aterizare etc). Locurile sunt toate la fel de bune şi de „sigure".
• Călătoria în străinătate implică obligaţia de a se adapta condiţiilor şi obiceiurilor din ţara respectivă. Ne putem informa dinainte!

4.13. CĂSĂTORII

• Pentru căsătoria la ofiţerul stării civile, primele obligaţii sunt puctualitatea şi ţinuta.
• îmbrăcămintea va fi de cea mai mare eleganţă posibilă pentru orele dimineţii: culori mai deschise şi vii, femeile nu vor veni în negru şi nici în alb; albul este rezervat, eventual, pentru mireasă.
• Abordarea vestimentaţiei „tânărului cuplu" este obligatorie:
- nu este admis să avem o ţinută mai „neglijentă"

când partenera noastră este foarte elegantă;
- ţinuta clasică a tânărului soţ în dimineaţa căsătoriei va fi compusă dintr-un costum de culoare mai deschisă, având pantaloni de aceeaşi culoare sau în dungi (asortate), cămaşă albă, vestă, cravată; smochingul merge, eventual, seara;
- viitoarea soţie va fi de o eleganţă simplă; culori albe sau pastel, croială dreaptă sau uşor evazată; o pălărie discretă, de culoare deschisă dă feminitate;
- dacă mireasa se îmbracă în taior, viitorul soţ va purta un costum gri-închis sau bleumarin;
- dacă mireasa îmbracă o rochie special albă, scurtă, bărbatul se poate îmbrăca potrivit în costum negru;

- dacă viitoarea soţie îmbracă o rochie lungă de voal, bărbatul va îmbrăca cel puţin costum negru, mai bine jachetă.

• Atenţie la exagerări şi la combinaţia de culori: ori gri, ori negru, niciodată amândouă.

• Persoanele care participă la căsătoria civilă felicită pe tinerii căsătoriţi după terminarea ceremoniei. Se oferă flori, se strânge mâna, eventual se sărută; prietenii buni se îmbrăţişează.

• Sărbătorirea acasă nu este obligatorie, tinerii căsătoriţi putând fi liberi. Dacă, totuşi, se organizează o celebrare, aceasta poate fi sub formă de masă (forma cea mai obişnuită în ultimul timp), poate fi similară cu primirea ce se face la onomastică, sau ca o serată. Dacă masa se serveşte la dejun, ţinuta poate rămâne cea de la ceremonia de dimineaţă.

« Când căsătoria se organizează în familie, sărbătoriţii sunt obligaţi să rămână până se închină - de regulă cu şampanie-în sănătatea lor, apoi se pot retrage...

• Este recomandabil ca tinerii căsătoriţi să anunţe cunoştinţele de căsătoria lor „post factum".

• Dacă se organizează o nuntă într-un cadru mai larg, invitaţiile se transmit cu cel puţin două săptămâni înainte. Persoanele la care ţinem mult să participe sunt invitate şi personal de către cineva din familie. Când persoanele invitate nu participă, anunţă din timp, iar la data respectivă vor trimite o telegramă de felicitare pe adresa tinerilor, când sunt cunoscuţi amândoi, ori pe numele celui cunoscut.

» Persoanele invitate la nuntă aduc ceva în dar; se oferă mai ales lucruri utile pentru gospodărie sau bani. Rudele mai apropiate oferă daruri mai consistente. Dacă darul e mai voluminos, poate fi trimis în ajunul nunţii, acasă.

• Colegii de muncă pot oferi tinerilor căsătoriţi un dar comun; pentru un astfel de cadou se mulţumeşte

120

fiecăruia în parte.

• Pentru cadourile primite prin poştă trebuie să se mulţumească printr-o scrisoare, pe cât posibil în decurs de o săptămână.

• în unele cazuri, nunta poate fi organizată - fiind şi foarte interesantă - după datinele vechi, caracteristice regiunii.

4.14. CONDOLEANŢE. ÎNMORMÂNTĂRI

• A prezenta cuiva condoleanţe înseamnă a participa la suferinţa lui (latinescul „dolere" are semnificaţia de suferinţă). Prezentarea condoleanţelorse face numai cu ocazia deceselor.

• Condoleanţele pot fi directe, scrise sau telegrafiate. Nu se prezintă condoleanţe prin telefon; uşurinţa şi comoditatea unui telefon nu sunt compatibile cu gravitatea evenimentului. Telegrama este potrivită.

• Decesul, ziua, ora şi locul înmormântării se anunţă direct sau telefonic rudelor şi prietenilor intimi,

celorlalţi prin presă; anunţarea decesului este o obligaţie a familiei. Tot o obligaţie este şi prezentarea de condoleanţe familiei îndoliate de către cei intimi. „Un om supărat aşteaptă totdeauna ceva din parte-ţi; vezi dacă nu i-l poţi da" (N. Iorga).

• Se vine la casa îndoliată între orele 11 şi 20.

Ţinuta este sobră şi corectă, nu elegantă.

• Nu se poartă negru exagerat, dar nici culori vii sau desene înflorate, chiar dacă se vine la orele dimineţii. Doliul este rezervat familiei. Bărbaţii din afara familiei nu vor purta cravată neagră, ci o culoare decentă, închisă. Femeile se pot farda discret..Nu se vor parfuma.

• Se vor prezenta condoleanţe membrilor familiei în ordinea în care se întâlnesc, afecţiunea sporind faţă de cei mai apropiaţi defunctului. Se vor evita formulele seci şi

distante ca „vă (îţi) prezint condoleanţele mele", înlocuindu-se cu cuvinte de regret, de ataşament, de îmbărbătare, de compasiune, de consolare. în aceste momente eticheta dispare, lăsând loc numai omeniei şi bunului-simţ, înţelegerii, respectului şi afecţiunii pentru familia îndurerată.

• în general, nu se oferă mâncare sau băutură; dacă totuşi tradiţia şi obiceiurile locului sunt altele, se va proceda în consecinţă. Se vor purta discuţii elogioase, pioase şi decente legate de viaţa şi de calităţile celui decedat, despre suferinţele lui. Timpul de şedere depinde de gradul de apropiere. Dacă este lume multă, se poate pleca mai repede; se va pleca discret, luându-se rămas bun de la cei din preajmă.

• Prezenţa la înmormântare este obligatorie pentru rude, cunoştinţele apropiate ale celui decedat sau ale membrilor familiei. Eticheta nu opreşte prezenţa chiar a cunoştinţelor mai îndepărtate. Este indicată, de asemenea, participarea vecinilor, a colegilor, a persoanelor care au avut legături de serviciu sau oficiale cu cel dispărut sau cu familia acestuia.

• La înmormântare se va veni din timp, cu cel puţin 15 minute înainte de ora anunţată. Cei care nu au fost acasă vor prezenta condoleanţe membrilor familiei în ordinea gradului de apropiere cu decedatul: soţ (soţie), părinţi, copii, fraţi, rude apropiate; o pot face şi cei care au fost acasă. Aceştia din urmă nu vor mai adăuga nimic; ceilalţi vor găsi câteva cuvinte de compasiune.

• Cei apropiaţi vor trimite sau aduce flori în număr par. O vor face discret, fără demonstraţie; nu vor afişa vizibil panglica jerbelor sau coroanelor care conţine numele lor.

• Cei care fac de gardă în jurul catafalcului vor prezenta condoleanţe familiei după terminarea gărzii. Atenţie la ţinută, la decenţă, la discursuri, atenţie la regrete şi demonstraţii formale. Durerea este interioară. Durerea este mută. în timpul ceremoniei funebre nu se

vorbeşte, nu se fumează, se acoperă sau se descoperă capul după loc şi după moment.

• Condoleanţele prezentate prin intermediul presei au mai mult un caracter oficial, puţin formal, puţin reţinut. Eticheta şi eleganţa sunt reci. Sufletul omului are nevoie de căldură.

• După zece zile de la înmormântare, familia defunctului poate fi vizitată; cei apropiaţi o pot face oricând!

• Organizarea unei mese după înmormântare nu este obligatorie; se va avea grijă ca persoanelor din alte localităţi, care au venit la înmormântare, să li se asigure masa.

• La înmormântare, membrii familiei se vor îmbrăca în negru sau îşi vor pune o panglică neagră la mână sau la rever. Rămâne la latitudinea fiecărei persoane, în parte, cât timp să poarte doliul.

• Rudele, prietenii şi cunoscuţii apropiaţi care locuiesc în alte localităţi vor putea prezenta condoleanţe telegrafice; vor face şi o vizită îndată ce au această

posibilitate, vor trimite scrisori.
• Familia poate răspunde şi mulţumi tuturor prin ziar.
• La ceremoniile cu caracter funerar se recomandă o ţinută vestimentară aproape neagră, cămaşa albă, batistă albă sau îndoliată.
• ' Costumul, rochia, cravata, încălţămintea, accesoriile etc, de culoare neagră, sunt impuse numai pentru rudele apropiate; pentru ceilalţi, haine şi accesorii decente, de culoare închisă; rochiile înflorate, chiar pe fond negru, nu sunt indicate; cravata uni, închisă, pantofi negri.
• La prezentarea de condoleanţe, la depunerea de coroane de flori sau jerbe, se recomandă~„haina neagră" sau ţinuta de culoare închisă. Semnalăm faptul că negrul este culoarea de doliu numai a europenilor şi americanilor;

în Japonia culoarea de doliu este, ca şi la vechii egipteni, galbenul. în China şi în alte părţi din Asia, culoarea de doliu este albă, în Persia culoarea brună a pământului, în „Lumea nouă" culoarea elegantă pentru doliu este movul.

4.15. REVELION

• Indiferent de structura calendarului, de spaţiul geografic şi cultural sau de orice alte consideraţii, îngemănarea sfârşitului cu începutul a fost întotdeauna prilej de sărbătoare. Cumpăna anilor este prilej de împlinire şi bucurie; este unul dintre puţinele momente în care limitele umane ale existenţei sunt unite, vieţuirea mutându-se în atemporal.

• Modalităţile prin care este sărbătorită necontenita reîncepere sunt numeroase şi diversificate; ritualul are scenarii diferite de desfăşurare, dar toate fastuoase şi pline de veselie: spectacole cu măşti, serbări populare, jocuri, dansuri şi tot felul de manifestaţii ludice, petreceri zgomotoase pe străzi sau în localuri, restaurante, cabarete, baluri, logodne, toalete noi, mese încărcate, radio şi televiziune. De fiecare dată, faptele, trecerile şi petrecerile primesc alte şi alte înţelesuri, un singur lucru rămânând neschimbat: recunoştinţa faţă de Fire, de Natura dătătoare de viaţă, de Dumnezeu.

• Revelionul este o noapte unică, este cea mai antrenantă petrecere a anului; mirajul ei ne atrage şi ne cuprinde în mod subtil, fermecător, irezistibil. Petrecerile se organizează în localuri publice sau în case particulare. Invitaţia pentru acasă se face cu cel puţin două săptămâni înainte, mai bine cu o lună. Se poate invita:

- pentru întâmpinarea anului nou;
- pentru petrecerea în cursul nopţii.

• Pentru întâmpinarea anului nou se vine între

orele 22 şi 23.

• Ţinuta este de serată şi cât mai elegantă. Serata poate fi mascată; măştile se poartă în general până la ora 2 noaptea. Nici o eleganţă nu e stridentă. Noaptea Anului Nou vrea ochi care se pot entuziasma de orice. Rochia de revelion trebuie să fie feminină, plină de inefabil; noaptea revelionului este noaptea culorilor de vis, a transparenţelor, a voalurilor şi volanelor, a decolteurilor adânci şi a altor „îndrăzneli" vestimentare la modă, puse sub interdicţie un an întreg.

• în preajma reînnoirii anului, bradul, situat la loc de cinste, înseamnă „arborele veşnic tânăr al vieţii", dătător de speranţă şi de vitalitate deplină, „sursă a nemuririi, centru al luminii şi suport al Universului" (M. Eliade).

• Cei invitaţi pot să trimită flori amfitrioanei în ziua revelionului; le va savura mai mult decât seara.

• Se organizează mese festive. Se vor servi gustări ca pentru serate, dar deosebit de alese. Practica bufetului rece câştigă din ce în ce mai mulţi adepţi, fiind mai potrivită. Se poate servi la diferite ore, după gust, după poftă, după particularităţi. Tineretul, mai ales, care iubeşte

mâncarea dar şi dansul şi muzica, preferă bufetul rece. Se poate servi un singur vin, cu condiţia să fie bun. în asemenea situaţie este indicat vinul alb, mai sec sau rose.

- Cei trecuţi de prima tinereţe se vor strânge - după vechile deprinderi - în jurul mesei, vor savura cu plăcere şi pe îndelete bunătăţile pregătite, vor degusta băuturile, vor glumi, vor râde, îşi vor oferi reciproc ore plăcute şi discuţii prieteneşti.
- Revelionul nu-i o noapte ca oricare; fiindcă în noaptea de Anul Nou vă este îngăduită orice fantezie, casa şi masa trebuie să aibă o strălucire deosebită, fastuoasă: pomul de Crăciun luminat feeric, toate lămpile, lampioanele şi candelabrele aprinse; podoabe de ramuri de brad şi vâsc, steluţe de staniol, lănţişoare, serpentine, globuri colorate,

ghirlande, beteală, lumânări aprinse; fantezii peste tot, pe pereţi, pe uşi, pe perdele, pe faţa de masă, aranjamente florale, vase şi tacâmuri festive, sfeşnice, strălucire.
» Cu câteva minute înainte de ora 0,00 se va servi şampanie. La cumpăna anilor se poate stinge lumina fără ca aceasta să fie o obligaţie de etichetă; după reaprinderea luminii se închină, se fac urări, se sărută, se golesc paharele, petrecerea reîncepe cu şi mai multă veselie.
• Nu sunt stabilite ore de plecare. Se stă cât timp e amuzant, şase dimineaţa, opt sau douăsprezece ziua (nu mai mult!). Se pleacă mulţumind gazdei.
• Spre deosebire de alte ocazii, revelionul permite cuiva să rămână într-o casă până la două noaptea, apoi să meargă - dacă nu strică petrecerea - în altă casă - după un telefon prealabil - unde să rămână o oră şi să treacă eventual în a treia, cutreierând casele cunoscuţilor unde se petrece în acea noapte. în prima casă nu, dar în celelalte este permis să se aducă prieteni.
• Dacă aţi luat hotărârea să rămâneţi „în doi", n~ o faceţi în pijama, halat şi papuci; îmbrăcaţi-vă frumos şi creaţi-vă un cadru festiv; o masă cu gust aranjată, un brăduţ simbolic şi câteva globuri, bucate alese, un disc preferat; la miezul nopţii nu uitaţi să dăruiţi partenerului dumneavoastră un mic dar, oricât de modest; micile atenţii şi dovezile de afecţiune fac plăcere toată viaţa.
• Felicitările de Anul Nou pot fi transmise şi telefonic. Se poate telefona chiar în noaptea revelionului, între orele 0 şi 1 ale noului an; aceasta se poate face chiar dacă prietenii petrec revelionul în altă casă; se vor face urările cuvenite, bineînţeles şi gazdelor care răspund la telefon, se vor cere scuze, se va mulţumi. Se mai poate felicita în ziua de 1 ianuarie între orele 19 şi 21.
• Nu uitaţi să daţi a doua zi gazdei un telefon, să-i mulţumiţi pentru oboseală şi să-i mărturisiţi plăcerea de a fi petrecut împreună o seară minunată.

• V-au bucurat felicitările primite din alte localităţi? Nu uitaţi şi nu amânaţi de azi pe mâine să faceţi la fel.
• în noaptea Anului Nou totul trebuie să arate altfel ca de obicei, să poarte semnul bucuriei, al optimismului, să fie o invitaţie la veselie.
Indiferent unde ne aflăm, sfârşitul şi începutul de an înseamnă anularea, măcar pentru o clipă, a răului din lume şi înlocuirea sa cu bucuria şi speranţa fără limită; mitul reîntineririi, al vieţii depline, renaşte în noi cu fiecare an nou. Şi cu dumneavoastră cu toţi! „La mulţi ani!".

4.16. DESPRE MĂRŢIŞOR

Poate cel mai popular şi mai răspândit obicei tradiţional legat de sosirea primăverii este „Mărţişorul". Se pare că suntem singurul popor din lume care cunoaşte acest gingaş simbol al primăverii, rezultat din păstrarea în conştiinţa populară a vechiului calendar roman în care anul începea la 1 Martie. Din întreaga arie romană-antică, obiceiul se păstrează şi se practică numai la noi: un simbol de

primăvară românesc, curat şi diafan, un basm, un poem înfiripat din mlădiţa ghioceilor, un semn al rodului ce încolţeşte; o bucurie a vieţii şi a muncii, a dragostei oferite - cu tandreţe, din adâncul inimii - mamelor, surorilor, fiicelor, soţiilor, colegelor, iubitelor şi tuturor semenelor noastre.

- Mărţişorul se oferă, în dar, primăvara. Nici un alt anotimp nu e mai plin de prospeţime, de dragoste şi poftă de viaţă, de muncă; mărţişorul reprezintă renaştere, primăvară, viaţă.
- Tradiţional şi caracteristic mărţişorului este şnurul, alcătuit din două fire răsucite împreună, de culoare albă şi roşie, albul simbolizând principiul feminin: curăţenie, gingăşie, puritate morală, iar roşul pe cel masculin: sănătate, înţelepciune; din împletirea inseparabilă a acestor principii

se naşte viaţa. Mărţişorul mai conţine, de regulă, un al treilea component: o amuletă, un talisman, acesta, ca de altfel orice obiect de podoabă, simbolizând bunătate, belşug, prosperitate.

• De regulă, bărbaţii oferă mărţişoare femeilor.

Cum alegem acea miniatură-, acel simbol ce poate semnifica un gând, o dorinţă, o urare? Ideal ar fi să putem găsi ceva anume, care să spună, să transmită un sentiment persoanei avute în vedere. Alegerea trebuie făcută cu discernământ; simbolurile oferite produc bucurii, dar pot genera aluzii, răstălmăciri, interpretări uneori supărătoare. Cu florile nu apar probleme; se potrivesc şi iubitei, şi colegei, şi prietenilor; sunt eliminate riscurile.

• Atenţie la momentul când mărţişorul se prinde cu acul! Dacă acul are vârful bont sau agaţă, rişti să rupi un fir din bluza de mătase; drept urmare, surâsul bucuros devine zâmbet politicos. E de preferat ca mărţişorul să fie înmânat personal, eventual într-un plic adecvat, împreună cu un zâmbet, o stângere uşoară de mână sau un sărut.

Luna martie inundă lumea cu miracolul primăverii.

Femeia este cea dintâi care presimte semnele oricât de firave ale înnoirii anotimpului. în martie, nu vine niciodată cu adevărat primăvara, fără ca, mai înainte, să se împrimăvăreze sufletul, privirea şi dorul femeii. Poate şi prin mărţişor, contează nu atât forma, nu atât culoarea, cât modalitatea în care este oferit..., căldura mâinii care ni-l oferă... nevoia noastră de curăţenie sufletească şi de dragoste, de primăvară şi de frumos...

Capitolul 5

LEGILE OSPEŢIEI. MODERAŢIA ÎN MÂNCARE ŞI BĂUTURA

5.1. DESPRE „VIZITE" ŞI ALTE FORME DE ÎNTÂLNIRE

în înţelesul mai larg al cuvântului, prin vizită se înţelege cercetarea cuiva de către altcineva, de la o întrevedere seacă de cinci minute, răspunzând unei obligaţii strict „protocolare" şi până la ceea ce se numeşte „ospeţie" sau „masă", evenimente mai pretenţioase, „de durată" şi implicând o serie de obligaţii şi „preţiozităţi" atât pentru musafiri cât, mai ales, pentru gazde.

• în înţelesul strict al cuvântului, vizita este un „bună ziua" prelungit, de regulă fără un motiv bine determinat. Această manifestare, mai puţin protocolară, se face între cunoscuţi, o dată la una-două luni, pentru a menţine relaţiile existente sau a le amplifica atunci când cunoştinţele sunt „recente" sau mai puţin apropiate.

• După codurile mai vechi, vizita propriu-zisă nu se anunţă. Se face între orele 11 şi 12,30 sau 17,30 şi 19 şi durează strict 15...30 minute. Se serveşte dulceaţă.eventual o prăjitură sau cafea, fără băutură (care necesită mâncare). La plecare nu se mulţumeşte. Gazda nu insistă pentru prelungirea vizitei. Vizita neanunţată este „comodă" mai ales

pentru gazde, neexistând pretenţii de primire. Se duc cel mult flori. Se pot lua la nevoie şi copiii. La plecare, dacă n-am găsit gazdele, lăsăm vorbă, o carte de vizită sau chiar un simplu anunţ scris: „V-am căutat, ne pare rău că nu v-

am găsit!".

• După codurile noi, de când există un telefon, vizita neanunţată este admisă numai în cazuri speciale. Telefonând, nu riscăm să nu găsim pe nimeni acasă şi oferim celor vizitaţi posibilitatea să-şi creeze o jumătate de oră liberă. Formula „am trecut aşa, ca să văd ce mai faceţi" nu reprezintă o justificare nici pentru cunoştinţe mai apropiate dacă acestea au telefon!

» Astăzi vizita se poate înlocui cu un telefon de circa cinci minute; este indicat şi practic, iniţiativa putând aparţine şi femeii. Vizita „telefonică" se face „acasă" şi numai „de acasă".

• O altă formă de întâlnire o constituie „ceaiul", mult folosit la ruşi şi în special la englezi („five o'clock", adică ora cinci). Se practică la orele 17,00, dar s-a generalizat, devenind o „invitaţie de durată mai scurtă" de la orele 18 sau chiar 19 şi cel mult până la orele 21. Invitaţia se face înainte cu câteva zile. Ţinuta trebuie să fie elegantă; bărbaţii vor purta costume închise (nu maro!), iar vara pantaloni deschişi şi veston închis. La ceai nu se duce nimic, eventual flori. Se servesc tartine, pateuri, saleuri, dulciuri (nu tort sau prăjituri de cofetărie) şi evident, ceai, cafea - cu sau fără frişca -, eventual cacao, citronadă, fără băuturi alcoolice, poate puţin coniac. Se serveşte în general puţin; nu se dansează, nu se joacă cărţi. Se face conversaţie, se mulţumeşte la plecare.

• Tot între orele 17 şi 19 femeile îşi pot invita prietenele la o cafea.

• **Ceaiul** poate fi **dansant,** în care caz se rămâne, eventual, până la orele 23. Se servesc aceleaşi „atenţii" dar în cantităţi mai mari; după orele 21 se poate servi bere sau vin.

• **Cocktaiul** („coadă de cocoş") este de origine engleză, de la cock (cocoş) şi tail (coadă) şi se referă la

130

culorile băuturilor care se amestecă: diferite sortimente de băuturi alcoolice, siropuri, fructe, răcoritoare etc. La noi se utilizează mai rar (eventual în diplomaţie); eticheta variază de la o ţară la alta. Are loc după-masa, la orele 17 sau 18.

• **Recepţia** este mai exigentă, se organizează mai mult în acţiuni protocolare: ziua naţională, prezenţa unei delegaţii la nivel înalt etc. şi este programată mai ales seara în jurul orelor 19 sau 20. Neoficial, recepţia poate fi organizată la o nuntă, botez, avansare, aniversare, decorare etc, ora modificându-se în consecinţă. Se poate face şi la restaurant sau în săli adecvate. Ora se respectă fără întârziere. Ţinuta este pretenţioasă; este specificată în invitaţie. Serviciul se ajută, de regulă, de ospătari. Se servesc: şampanie şi pişcoturi, eventual gustări uşoare, bere, coniac. Accentul se pune pe adâncirea relaţiilor dintre gazdă şi invitaţi.

Cocktaiurile, ca şi majoritatea recepţiilor, au loc în picioare, sunt de scurtă durată; invitaţii şi gazdele au o mare mobilitate, pot uşor circula şi discuta cu cine doresc.

• în unele ţări există obiceiul de a organiza

recepţii la mese „cu plasament" sau cu „tacâmuri fixe", invitaţii rămânând însă în picioare (eventual câteva scaune pentru vârstnici); mai rar se organizează recepţii cu plasament la masă, cu scaune.

- în relaţiile protocolare se mai pot organiza:

- **Masa-bufet** pentru un număr mare de persoane; bufetul (mâncarea) se aranjează pe mese lungi, în centrul sau pe laturile saloanelor. Oaspeţii se servesc singuri sau ajutaţi de câţiva ospătari. Pe masa-bufet se aşază grupuri de veselă cu tacâmurile respective. în saloane se pot aranja şi grupuri de măsuţe de 3-4 persoane cu tacâmuri şi apoi iau loc la măsuţe după preferinţe. Se pot aranja şi scurte programe artistice (orchestrale).

- **Cupa de şampanie** este o recepţie mai modestă

şi poate fi oferită la ceremoniile de semnare a unor acorduri protocolare, confeinţe de presă, prezentare de felicitări etc. Durează 20... 40 de minute. Şampania se serveşte cu pişcoturi sau fursecuri. Cupa de şampanie este elegantă. Poate fi oferită şi în particular, la o cununie sobră, numirea într-o funcţie importantă, lansarea unei cărţi etc.

- **Mesele oficiale** pot avea un caracter mai restrâns
- numai cu persoanele sau delegaţiile în cinstea cărora se organizează - sau mai larg, putând fi invitaţi şi reprezentanţi ai altor organizaţii de stat. Mesele oficiale se fac, ca dejunuri sau dineuri, numai pe bază de invitaţii (de regulă scrise). Sunt pretenţioase ca ţinută vestimentară, organizare, program, specialităţi servite etc. o atenţie deosebită trebuie acordată primirii, plasării şi întreţinerii invitaţiilor, priorităţilor acordate, atenţiilor oferite şi dicuţiilor purtate.

în relaţiile particulare întâlnirile pot îmbrăca şi alte forme.

• **Seratele** sau **seratele dansante** sunt similare I cu „ceaiurile" sau ceaiurile dansante, dar la ore mai târzii, între 19...20 şi miezul nopţii; motiv de discuţii sau de dans, se organizează numai pe bază de invitaţii lansate înainte cu una-două săptămâni. Se impune ţinuta de seară, pretenţioasă. Bufetul este de regulă, rece, băuturile mai uşoare: bere, vinuri albe, coctailuri sau amestecul similar numit „cruşon". Nu se servesc aperitive; coniacul este foarte potrivit, eventual spumoase sau chiar şampanie, dacă serata este legată şi de alt eveniment. Soţii vin numai împreună. Decomandarea nu este prea gravă. Florile se trimit, nu se aduc. Dacă serata durează mai mult, peste ora 24, mâncarea trebuie să fie la dispoziţie tot timpul, fără ceremonial; de asemenea cafeaua. Se poate pleca, „ad libitum". Când jumătate din invitaţi au plecat, trebuie să plece şi ceilalţi. La plecare se mulţumeşte; a doua zi se trimit flori (dacă nu s-au trimis!).

• **Sărbătorirea zilei onomastice** se face fără invitaţii; ţinuta de seară sobră, închisă; se vine la „sărbătorit" între 18 şi 19,30. Soţii vin împreună, eventual vine numai cel de acelaşi sex cu sărbătoritul. Se aduc atenţii (cadouri); pentru femei, un supliment de flori e potrivit. Se servesc gustări, dulciuri, tort, vin. Se pleacă în jurul orei 12; oaspeţii nu sunt obligaţi să mulţumească, gazda însă da.

• **La televizor, la videocasetofon** sau la o **audiţie muzicală** se vine - pe baza unei invitaţii sau înţelegeri - după orele 18,00. Ţinuta îngrijită, de după-masă. Se servesc dulcuri, fără mâncare, fără băutură, eventul o bere sau un coniac, poate chiar o cafea.

• **La partidele de bridge, canasta, rummy** sau chiar şah sau table se vine pe bază de înţelegere, înte orele 17 şi 22. Se servesc cafele, coniac, dulciuri; dacă se întârzie, se pot oferi gustări, bere; partidele mai pretenţioase pot fi însoţie cu modeste mese-bufet. Ţinuta poate fi chiar „sport", ceva mai sobră.

• întâlnirile, mai pretenţioase, sunt sub formă de **„invitaţii la** masă" sau, mai simplu, **„invitaţii".** Se

desfăşoară de regulă seara, între orele 20 şi 24. Se fac pe bază de invitaţii scrise (cu 8... 15 zile mai înainte) sau verbal, direct sau prin telefon. Cu această ocazie se sugerează în mod discret şi obiectul „vizitei" (invitaţiei). Ţinuta de seară este obligatorie.

- Pentru masa de prânz, între orele 13 şi 15, se invită de regulă numai duminica şi numai „cei intimi", de obicei pentru aniversări, mai ales ale copiilor şi preadolescenţilor.
- Celelalte „ocazii" la care se invită: **aniversări** (căsătorie, zile de naştere), **nunţi, botezuri,** evenimente importante din viaţa cuiva, **banchete, simpozioane** etc. se desfăşoară după programul şi specificul situaţiei. Atenţie însă: nu jucăm „bridge" la onomastici, nu dansăm când

suntem invitaţi numai la masă etc.
• O rudă sau o cunoştinţă bună „din provincie" poate „pica" drept oaspete fără telegramă sau telefon. O dată venit, e bine venit. Să-l facem să se simtă bine:
- îi oferim camera cea mai bună;
- îl familiarizăm cu dependinţe, detalii etc;
- îi oferim mici atenţii: un pat comod, un „puişor", apă pentru noapte, dulciuri, cheia locuinţei, bilete de autobuz, bilete pentru spectacole (dacă putem îl însoţim), mâncăruri preferate,
- nu-l întrebăm cât stă (ne-o va spune el!); nu-l utilizăm pentru mici servicii, cumpărături, îngrijit copii sau bolnavi etc;
- îi procurăm bilet de întoarcere. îl conducem la gară
• Majoritatea vizitelor se „întorc". Orice invitaţie ne obligă sub o formă oarecare. Să transformăm această obligaţie în plăcere, chiar şi ca gazde.
• Dacă „vizita" are loc în cursul săptămânii, chiar dacă sunteţi liberi a doua zi, gândiţi-vă la ceilalţi şi n-o prelungiţi decât la insistenţele gazdelor.
• „Un om cu tact, abil, cu bun-simţ îşi dă seama dacă a fost binevenit sau dacă îi plictiseşte pe cei din jur şi ştie să dispară o clipă mai devreme de aceea în care ar fi de prisos" (La Bruyere). O reuniune trebuie încheiată în momentul în care lumea se simte încă bine. Să avem mai degrabă senzaţia - noi şi gazdele - că „n-a fost destul" decât aceea că „a fost prea mult".
• A pleca mai devreme sau prea târziu este nepoliticos.
• Nu imitaţi „volatizarea insularilor", dispărând pe tăcute pentru a nu „destrăma" petrecerea. Se poate pleca trecând pe la fiecare în parte şi salutându-i sau adresând un „noapte bună" tuturor, sau cel puţin gazdelor.

• Gazda vă poate conduce până la lift sau chiar până în holul blocului; dacă oaspeţii sunt străini în oraş sau rude apropiate, pot fi conduşi până la o staţie de autobuz, tramvai, taximetru.

5.2. INVITAŢII LA MASĂ. OASPEŢI ŞI GAZDE

Bucuria de a primi este foarte veche şi ne caracterizează mai ales pe noi, românii; oaspeţii se primeau cu pâine, cu sare şi cu vin, masa fiind o întâlnire şi o însoţire în „belşug" de sentimente de prietenie şi de mulţumire. Brillat-Savarin, autorul *Fiziologiei gustului,* apărută în 1825, găsea bucuriei de a mânca toate justificările estetice, filosofice şi umane. Dar atenţie: în nici o altă împrejurare, politeţea nu este atât de necesară. Pentru a petrece sărbătoreşte o seară în jurul mesei, trebuie să ştim „ce se cuvine" şi mai ales „ce nu se cuvine", să ştim cum să ne purtăm pentru ca bucuria să nu fie ştirbită nici pentru noi, nici pentru ceilalţi.
• Orice vizită este rodul unei înţelegeri prealabile între gazdă şi oaspete. Chiar dacă forma invitaţiei scrise

este folosită mai rar, o înţelegere verbală trebuie să existe.

- Invitaţia nu se face cu una-două zile înainte, ci mai devreme (10... 12 zile) şi se reînnoieşte între timp. Invitaţi fiind, mulţumim pentru atenţie chiar dacă nu putem merge. Răspunsul trebuie să fie dat ferm. Declinăm invitaţia numai în cazul unor evenimente neprevăzute sau argumente bine motivate, cu două-trei zile înainte.
- Nu este indicat să se invite în acelaşi timp persoane cu opinii diferite şi care nu se pot abţine de la a-şi expune şi argumenta în contradictoriu părerile. Nu este indicat să se invite prea multe persoane cărora le place să vorbească mult; vom avea însă grijă *să* nu fie nici toţi „taciturni".

• Nu este interesantă o societate prea eterogenă, cu diferenţe prea mari de vârstă, de nivel cultural, de preocupări. Se poate, eventual, face o masă pentru „tineret", întrucât e greu de purtat discuţii în grupuri prea mari, de 12... 15 persoane, gazda îşi poate împărţi oaspeţii în grupuri de 5...6, ţinând seama de activităţile lor.
• Sosirea la masă cu punctualitate se impune:
- pentru a evita ca ceilalţi invitaţi să aştepte;
- pentru a nu perturba servitul mesei (unele feluri se pregătesc „la minut");
- din respect pentru gazde.
„A aştepta prea mult un oaspete în întârziere este o lipsă de atenţie faţă de toţi cei care au sosit la timp" (Brillat-Savarin).
• O anumită ţinută se impune pentru toţi: femei, bărbaţi, oaspeţi şi gazde: costume închise, cămaşă albă imaculată, cu butoni, cravată. Pentru adecvarea ţinutei, ne putem informa, în prealabil, despre importanţa şi specificul evenimentului. La insistenţa gazdei, putem veni împreună cu persoana respectivă.
• Chiar dacă o veche tradiţie românească îndeamnă „să nu te duci cu mâna goală", la o masă obişnuită se duc numai flori, eventual o băutură fină.
• Invitat fiind la masă, la intrare, o dată cu picioarele, ştergem graniţele profesionale, supărările de la slujbă sau de acasă, „vârfurile" de cultură specială, aerele de superioritate sau timiditatea exagerată. Prezenţa de spirit, gazdele şi politeţea celorlalţi ne vor ajuta.
• Musafirii sunt întâmpinaţi în antreu de gazde: ambii soţi sau numai „stăpânul casei" însoţit de una-două persoane dintre cele mai apropiate. Gazdele, îmbrăcate frumos, vesele, zâmbitoare, fără ţigară, nu se uită la ceas.
• Nu intrăm cu ţigara în gură şi nu o aprindem în hol.

• Nu intrăm cu mănuşa în mână şi cu pălăria în cap; ne dezbrăcăm paltonul, pardesiul etc. în hol; femeile se lasă ajutate, bărbaţii refuză acest lucru; ne revizuim fugitiv ţinuta, depunem umbrela, galoşii etc, după indicaţiile gazdei.
• Salutăm în primul rând stăpâna casei. Dacă este ocupată, nu insistăm să-i strângem mâna.
• Ne lăsăm prezentaţi de gazde oaspeţilor. Atenţie la salut şi prezentări.
• în camera în care se mănâncă, bărbaţii rămân, în general, în picioare până la sosirea tuturor invitaţilor, pentru a nu se ridica mereu cu ocazia sosirii celorlalţi.
• Chiar dacă locuinţa este mică şi se mănâncă în camera de zi sau într-o sufragerie improvizată, gazdele se îngrijesc ca totul să fie curat şi în ordine.
• Este de competenţa gazdelor să aprecieze, în funcţie de împrejurare şi obligaţiile faţă de invitaţi, „ce oferă" şi „cum oferă". în general nu e nevoie de „belşug parvenit"; subtilităţile culinare rezervaţi-le pentru ocazii deosebite; îngrijiţi-vă mult de ambianţă, de atmosfera primitoare, de ospitalitate, de bună dispoziţie. O vizită fără plăcere reciprocă

e neizbutită şi nepoliticoasă. Un proverb englez spune că „buna primire e cea mai bună masă".

- Locurile la masă se trec pe cartonaşe sau se indică de către gazde; amplasamentul se face după priorităţi. Locurile de onoare sunt în vecinătatea gazdelor sau a oaspetelui principal.
- în unele „case" se preferă ca soţii să stea împreună, inclusiv soţii gazdă. Prioritarii vor sta în centru sau în capul mesei, soţul în stânga soţiei; celelalte perechi se vor plasa în ordinea priorităţilor, alternativ (în dreapta şi în stânga) faţă de gazdă sau faţă de oaspetele de onoare. Alternarea femeie-bărbat, femeie-bărbat etc. este oarecum indicată fără a fi obligatorie. Când numărul perechilor sau invitaţilor este impar, se vor căuta soluţii potrivite.

• Uzanţele cer un minim de 50...60 cm pentru fiecare persoană.

• Curăţenia e foarte importantă: faţa de masă albă, neapretată, (sau foarte puţin), pahare şi farfurii neciobite, nepătate, fără stropi.

• „E imposibil să înveţi pe cineva să mănânce frumos, dacă pe masă nu e întinsă o faţă de masă" (Makarenko). Faţa de masă impune! O dată pusă, se încheie discuţiile vehemente, disputele, pledoariile.

• Şerveţelele de hârtie - foarte bune şi igienice - se pot folosi între intimi sau la o gustare; nu pot înlocui pe cele de pânză, le pot dubla!

• Caracterul sărbătoresc al mesei, mai ales la ocazii rare, aniversări etc, poate fi subliniat cu discreţie (la revelion cu fast!) de câteva flori, ramuri verzi, lumânări speciale. Vazele de flori să fie scunde, tulpinile florilor retezate scurt pentru stabilitate şi vizibilitate; se mai pot folosi şi diferite „aranjamente florale".

• Farfuria pe care se serveşte felul întâi este pe masă de la început, aşezată pe farfuria de serviciu (aceasta rămâne pe masă de la început şi până la sfârşit).

• Pe masă se pun primele trei rânduri de tacâmuri dispuse la stânga şi la dreapta (perechi: furculiţă şi cuţit) în ordinea în care se folosesc, de la exterior spre interior, deci în afară de tacâmurile pe care le folosim mai întâi. Dacă se utilizează mai mult de trei tacâmuri pereche, celelalte se aduc o dată cu felul la care se întrebuinţează.

• Furculiţele se aşază în stânga cu dinţii în jos. Lingura de ciorbă (supă) cu gura în jos se aşazş în faţa farfuriei sau, mai bine, în dreapta după primul sau'al doilea cuţit, în funcţie de numărul şi felul aperitivelor pentru care se folosesc cuţite, inclusiv cel de peşte. Linguriţa - dacă e cazul -în faţa farfuriei, cu gura în jos. Cuţitele în dreapta cu tăişul spre interior; paharele în faţă, cu gura în sus, se aşază

138

de la dreapta spre stânga în ordinea servitului, eventual descrescând în înălţime de la stânga spre dreapta; pahare separate pentru ţuică şi aperitive, apă, vin roşu şi alb (acesta din urmă mai suplu) şi pentru bere; numai paharele pentru apă şi bere pot fi colorate, celelate e mai bine să fie din sticlă incoloră sau, la ocazii, din cristal. în faţa farfuriilor, până la pahare, se pun tacâmurile pentru dulciuri, iar în stânga fiecărui tacâm se aşază farfurioare speciale pentru salate, murături, desert şi, eventual, un coşuleţ pentru pâine.

» Garnituri pentru sare, piper, alte condimente, oţet, untdelemn să fie suficiente; pentru sosuri, muştar, salate se folosesc linguriţe speciale. Nu se pun scobitori la masă (eventual într-o singură solniţă) şi nici nu se folosesc (nici cu una sau două mâini la gură), decât în locuri discrete.

• Copiii sub 13 ani nu vor participa la aceste mese. Nu au ce căuta, în camera în care se mănâncă, animale de casă.

• Masa începe cu întinderea corectă a şerveţelului pe genunchi (nu la gât, sprijinit sub guler sau decolteu, agăţat de nasturi), unde rămâne până la sfârşitul

mesei; în mod discret el poate servi şi pentru şters, aplecându-ne uşor spre el.

- Dacă ne cade ceva (şervet, tacâm etc), ne aplecăm fără a atrage atenţia şi fără a deranja vecinii. O „gafă" poate trece neobservată, se repară; nu facem caz, ne cerem simplu scuze (încă o dată la plecare), nu dăm reţete pentru remediere; gazdele, la rândul lor, nu trebuie să-şi manifeste „antipatia subită" faţă de „gafeur", ci să suporte cu stoicism întâmplarea fără a deranja buna dispoziţie generală. „O educaţie bună nu te împiedică să verşi sosul pe faţa de masă, dar te opreşte să observi greşeala dacă o face altul" (Cehov).

Ţinuta la masă trebuie să fie corectă; linia de margine a mesei nu trebuie depăşită; nu vă aplecaţi peste masă, nu puneţi coatele peste masă (pe cât posibil nici

braţele), nu întindeţi picioarele sub masă, nu staţi picior peste picior, nu vă jenaţi vecinul cu cotul sau cu genunchiul, nici nu vă depărtaţi prea mult de el în semn de „distanţă", nu vă sprijiniţi capul în palme cu aer plictisit; coatele se ţin aproape de corp; grija pentru ţinută nu trebuie să ducă nici la rigiditate forţată; totul să fie firesc şi neobservat. Nu vă întindeţi peste masă; la nevoie se cere pâine, sare etc.

- Nu faceţi reforrna tacâmurilor, nu gesticulaţi cu ele, nu le inversaţi, nu vă jucaţi cu ele, nici cu farfuriile, nici cu degetele, nici cu franjurii, nici cu bricheta. Eventualele fărâmituri din farfurie, sau de pe masă, îndepărtaţi-le cu discreţie.
- Nu căutaţi cusururi în aranjarea mesei, la calitatea şi servitul mâncărurilor şi mai ales nu le comunicaţi vecinilor.
- Mezelurile şi celelalte gustări se aduc la masă înainte de sosirea oaspeţilor
- Pâinea se pune în câteva coşuleţe, ca să fie la îndemâna tuturor comesenilor.
- Alături de gazdă e bine şă stea o măsuţă pentru tacâmuri de rezervă, un castron, farfuriile de supă, cele pentru desert etc.
- Pentru a începe să mâncaţi sau să beţi, aşteptaţi semnalul gazdelor. Soţul invită la băut, soţia la mâncare. Mâncarea o serveşte „stăpâna casei", băutura „capul familiei". Atenţie: mâncarea (friptură, garnituri, salate, dulciuri) se serveşte prin stânga persoanei, deci de la stânga spre dreapta dacă stăm cu faţa spre centrul mesei, adică în sens invers orar. Se începe cu musafirul de onoare, stăpâna serveşte ultima; dacă nu sunt ospătari, comesenii (femeile la mâncare) pot ajuta. Supa şi băuturile se servesc exclusiv prin dreapta persoanei, deci de la dreapta la stânga. Bărbatul gazdă îi serveşte pe toţi cu băutură sau numai pe cei mai apropiaţi; poate fi ajutat de ceilalţi bărbaţi.

- Farfuriile, tacâmurile se strâng prin partea dreaptă.
- Se poate mânca sau bea după ce toţi au fost serviţi! Gazdele au iniţiativa!
- Felul întâi îl servim obligatoriu deodată cu gazda;pentru felurile următoare această regulă încetează.
- Urări de „poftă bună" sau „să ne fie de bine" sunt potrivite mai mult în familie, eventual în cantine, când se vine sau se pleacă în timp ce restul comesenilor servesc.
- Conversaţia în timpul mesei este intezisă la nordici; latinii o admit; ba chiar o recomandă. La masă conversaţia trebuie să fie calmă, agreabilă, fără controverse, ciocniri de idei, subiecte care „aţâţă spiritele", probleme pur profesionale (afară de mesele organizate special pentru acest scop), teme aride, abstracte, greu de urmărit; „oaspeţii nu discută nici filosofie, nici religie, ci gustă bucatele" (codul norvegian). Se discută mai mult cu vecinii, eventual cu cei de vizavi (gazda va avea grijă să „dirijeze" teme interesante pentru toţi, să lege conversaţii între proaspăt cunoscuţi). „Poantele" ucid în general conversaţia sau îi pot surprinde

pe comeseni cu „gura plină".

- Numărul oaspeţilor nu trebuie să treacă de 12
pentru ca, tot timpul, discuţia să poată fi generală, „bărbaţii să fie spirituali, dar nu încrezuţi; femeile să fie drăguţe, dar nu prea cochete... ritmul ospăţului să fie lent, moderat" (B. Savarin). în caz de număr mai mare, se discută pe grupuri.
- Buna dispoziţie trebuie să fie permanent
prezentă: o figură amabilă, o vorbă bună pentru gazdă şi pentre comeseni, atenţie acordată tuturor.
- Dacă e târziu şi încă n-aţi plecat, dacă vă
plictisiţi sau aţi dormit prost o noapte înainte, stăpâniţi-vă pornirea de a căsca.
- La mesele oficiale - uneori şi la cele neoficiale
- se pot ţine toasturi şi alocuţiuni.

Toastul este un mic discurs; cuprinde un salut adresat oaspeţilor de onoare, cu sublinierea importanţei pe care o are acţiunea respectivă, a considerentelor ce au stat la baza ei şi a perspectivelor generate de aceasta; toastul se încheie cu omagieri pentru oaspeţi şi pentru persoanele, popoarele şi statele pe care le reprezintă, cu urări de bine şi fericire. în toastul răspuns, se mulţumeşte pentru primire, se reconfirmă considerentele care au motivat întâlnirea şi reciprocitatea sentimentelor manifestate şi se fac urări pentru şeful statului, pentru reprezentanţii acestuia, pentru cei de faţă, pentru prosperitatea ţării şi a popoarelor lor.

Alocuţiunea - potrivită şi Ja mesele particulare - este de obicei mai scurtă, are un caracter neoficial şi nu obligă la răspuns. în alocuţiune se subliniază importanţa evenimentului respectiv şi se exprimă sentimente de consideraţie şi preţuire pentru persoanele prezente sau absente în cinstea cărora s-a organizat acţiunea. Ultimul vorbitor - dacă sunt mai mulţi - trebuie neapărat să încheie cu cuvinte elogioase la adresa gazdei, cu mulţumiri pentru atenţia şi ospitalitatea manifestate, cu urări de bine pentru comeseni şi pentru cei pe care îi reprezintă.

Alocuţiunea - ţinută de regulă de persoane mai importante prezente la masă - trebuie să fie personală, spontană, captivantă, lirică, cu eventuale elemente de inedit, interesante, sugestive, evocatoare, spirituale.

- Atenţie la ambianţă; lumina ce cade peste masă şi oaspeţi trebuie să fie caldă şi intimă; oaspeţii se primesc cu melodii vesele, plăcute, în timpul mesei muzică în surdină pentru a nu împiedica pe invitaţi să discute între ei; nu se urmăresc programe TV!
- înainte, se socotea că oaspeţii de onoare trebuie să plece mai întâi; astăzi nu mai este o nepoliteţe dacă oricare dintre invitaţi se ridică să-şi ia rămas bun de la gazdă. Se vor rosti formule adecvate de satisfacţie, mulţumiri, propuneri de revederi în perspectivă.

Dacă „petrecerea" se încheie la timp, în apropiere de maxima ei strălucire, toată lumea va păstra o frumoasă amintire. E de datoria gazdei să asigure cu tact coincidenţa între culme şi „sfârşit" sau să păstreze „strălucirea" până la plecarea tuturor musafirilor.

5.3. CE MÂNCĂM ŞI CUM MÂNCĂM

La întrebarea „Ce mâncăm?", fiecare om poate avea un răspuns personal, bazat pe posibilităţi, pe obişnuinţă, prejudecăţi, teorii şi gusturi, recomandări dietetice, vârstă, ocupaţie, sezon etc. strămoşii noştri mâncau mult; de-a lungul secolelor, teoriile asupra cantităţii şi calităţii mâncărurilor au suferit modificări. Nu bogăţia în cantitate face fastul unei mese, ci nota ei sărbătorească. Gastronomia modernă este spiritualizată, subtilă, încercând să dea satisfacţii superioare. După Montaigne, „filosofia nu e împotriva desfătărilor naturale, ea predică moderaţia, nu fuga". Plăcerea este duşmana exceselor.

- Vorbind despre mâncare din punct de vedere

ştiinţific, trebuie arătat că un bun echilibru alimentar presupune un aport energetic determinat de talie, de vârstă, de sex, de specificul activităţii depuse, de mişcare. Se va evita consumul mare de grăsimi animale, pâine, zahăr; sunt mai sănătoase legumele şi fructele. Nu uitaţi: „pe masă trebuie să mai rămână puţină foame; chiar şi cupa de nectar trebuie smulsă de la gură" (Gracian). După Epictet, „nimic nu înalţă mai mult pe lume decât măsura şi moderaţia". Şi apoi, „o masă săracă oferită cu bunăvoinţă devine un ospăţ vesel" (Shakespeare).

- Ce servim la masă? Uzanţele internaţionale

oferă - orientativ -următoarele succesiuni (luate din gastronomia franceză): „hors d'oeuvre", care înseamnă „afară din program" şi se referă la preparate „lucrate": maioneze, sosuri etc; urmează „consome"-uri (supe), peşte,

şi „entre"-uri (gustări) foarte variate, inclusiv carne de pasăre; felul principal de mâncare se referă la cărnuri în sânge, preparate la grătar, vânat şi mâncăruri „gătite", după care urmează brânzeturile, desertul şi cafeaua. în ultimul timp a apărut tendinţa de a repune în drepturi „bucătăria noastră tradiţională", mai suculentă, mai gustoasă, mai „expresivă" şi acceptată - uneori preferată - de străini, chiar şi în ocaziile protocolare: gustări, ciorbe, sarmale, fripturi, salate, plăcinte etc.

Dacă felul mâncărurilor e o componentă mai „personală", „modul" în care se mănâncă este ceva mai rigid şi este bine să fie cunoscut.

- Odată aşezaţi la masă, nu ne mai pieptănăm, nu ne refacem machiajul, nu ne aranjăm ţinuta etc. aşezându-ne sau ridicându-ne trebuie să o facem cu eleganţă, în linişte.
- Eleganţa gestului la mâncare şi băutură o dă mâna întreagă şi bine folosită; tacâmul, ceaşca, paharul se prind cu mâna întreagă, cu toate degetele unite, nu cu degetul mic ridicat în sus.
- Atenţie însă: tacâmurile se ţin uşor, fără agresivitate şi fără risipă inutilă de energie; nu se apucă prea jos, adică prea aproape de vârf; la nevoie degetul arătător ajută cuţitul prin apăsare, dar pe mâner, nu pe lamă. Tacâmurile nu se prind în pumn, nu ne jucăm cu ele, nu gesticulăm, nu le agităm.
- Lingura, linguriţa, cuţitul se ţin întotdeauna în mâna dreaptă, furculiţa în mâna stângă la felurile la care se foloseşte şi cuţitul; ea se poate ţine şi în dreapta la felurile la care nu folosim cuţit, dar în acest caz trebuie să se evite înţeparea cărnii sau a altui aliment pentru a fi dus la gură. Nu este recomandabil să schimbăm furculiţa dintr-o mână în alta nici pentru începători.
- Tacâmurile se ţin în mână fot timpul mesei; ele se pun în farfurie numai când se rupe pâinea sau se bea.

Furculiţa şi cuţitul se vor depune în farfurie, cu mişcarea normală a mâinilor, încrucişat, furculiţa în stânga, cuţitul în dreapta cu lama spre noi; convenţia internaţională pentru tacâmuri pretinde că aşezarea tacâmurilor „cruciş", formând deci un X, cu cozile în afară, exprimă dorinţa de a mai mânca; în acest caz, farfuriile nu se pot strânge (nici la restaurant, dacă se ştie!).

- După terminarea unui fel de mâncare, sau la sfârşit, tacâmurile rămân pe farfurie aşezate paralel, cu mânerul spre dreapta, furculiţa în stânga, cu dinţii în jos, cuţitul în dreapta cu lama spre stânga (în poziţie normală, tacâmurile formează cu marginea mesei circa 45 grade).

» Furculiţa se utilizează ca şi linguriţa, adică având curbura în jos; elegant, nu se introduce furculiţa în gură cu vârful în jos, chiar dacă unele alimente se înţeapă; după înţepare şi tăierea unei bucăţi de mărime potrivită, furculiţa se întoarce cu dinţii în sus pentru a lua şi legume (garnitură) cu ajutorul cuţitului.

- Bucăţile se taie cu cuţitul - nu prea mari, nici

prea mici - numai în măsura în care sunt consumate; este interzis să tăiaţi întreaga bucată sau să mestecaţi bucăţile de sos şi cartofi, făcând un „ghiveci inform".

- Cuţitul nu se introduce în gură sub nici un motiv (asta la circ); deci nu se utilizează în loc de furculiţă.
- Cuţitul se ţine numai de mâner. O dată întrebuinţat, cuţitul nu se aşază pe masă, nici rezemat, ci pe marginea farfuriei cu vârful în interiorul farfuriei.
- Cuţitul nu se foloseşte pentru a tăia peşte, legume, cartofi, salate. Ne servim de cuţitul untierei pentru a lua untul pe care îl punem în farfuria personală, de unde, cu cuţitul nostru, ungem pâinea; la fel se procedează cu dulceaţa, gemul, mierea, pastele pe bază de unt sau brânzeturi, cu icrele bătute etc; pâinea, care se rupe cu mâna, se unge din farfuria proprie, bucată cu bucată, pe măsură ce se consumă.

• Lingura se prinde intre degetul cel mare ca suport şi arătător, cu policarul deasupra; nu se duce la gură nici cu vârful nici cu latul, ci intermediar.
• Lingura şi furculiţa se ridică la gură. Ne putem apleca puţin.
• în mod normal, ducerea mâinii la gură se face cu antebraţele şi mâinile fără a antrena mişcarea braţelor sau a umerilor; putem exersa mişcarea acasă, ţinând o carte între braţ şi corp.
• Dacă folosirea tacâmurilor depăşeşte cunoştinţele noastre gastronomice, nu ne pripim! Cineva mai priceput va începe; căutăm să-l urmăm fără a atrage atenţia.
• Nu se ţine cu mâna farfuria din care se mănâncă; pentru a consuma întregul conţinut de supă, farfuria se poate apleca spre centrul mesei (mai bine renunţăm!).
• Nu se manevrează farfuriile pline, nici goale, sau alte obiecte peste masă, peste capul invitaţilor sau la distanţe prea mari.
• „A venit blidul în dreptul tău? întinzi mâna şi iei cât pofteşti. A trecut de tine, nu-l mai chemi înapoi. N-a ajuns încă la tine? Nu-l sorbi din ochii lăsându-ţi gura apă, ci aşteaptă să vină rândul tău" (Epictet).
• Dacă se oferă ceva pe tavă sau pe un platou, nu alegeţi, nu vă întindeţi după o bucată mai mare sau mai arătoasă, luaţi ce este mai aproape sau mai uşor de servit.
• Nu se suflă niciodată în mâncarea caldă, în supă, în ceai sau cafea: se aşteaptă să se răcească.
• Pâinea se ia din coşuleţ, cu mâna, nu cu furculiţa, eventual este servită de gazdă pentru fiecare.
• Nu se muşcă niciodată din pâine, nu se taie, ci se rupe, în bucăţi potrivite, decente, pe măsură ce se consumă: nu se mănâncă - nici nu se strâng -fărâmiturile

146

de pâine de pe masă; le strâng, eventual, gazda sau doamnele din vecinătate.
«» Felia de pâine (sau chifla) se ţine în partea stângă, se ia şi se rupe cu amândouă mâinile; nu se rupe niciodată cu o singură mână spijinită de masă sau de farfurie.
« Nu se foloseşte pâinea drept lopăţică în goana după bucăţile din sos sau tocăniţă, nici ca „priză de absorţie" pentru zeama cărnii, nici pentru ştersul cuţitului. Nu se fac depozite de pâine în faţă, nici în ciorbă, nici în cacao.
• Supa nu se repetă (în general). Din celelalte feluri se poate repeta (o singură dată), dar numai oferită şi numai o jumătate de porţie.
• Se gustă obligatoriu din toate felurile (chiar numai puţin). Se mănâncă tot din farfurie, fără a o şterge cu pâinea.
• La întrebarea „ce preferaţi?" (eventual din carnea de pasăre) nu se răspunde „indiferent" sau „cum vreţi", ci după preferinţă. Modestia exagerată e nepoliticoasă („E foarte bun gâtul!" a acceptat la o masă un musafir resemnat, pentru ca ulterior să primească numai gâturi).

- Nu se spune „pot servi cu aceleaşi tacâmuri!" sau „din aceeaşi farfurie"; se acceptă întotdeauna propunerea gazdei.
- O masă civilizată se desfăşoară fără zgomot; sunt interzise sorbiturile şi alte sunete care trădează masticaţia. Nu se încarcă gura peste măsură; mişcarea maxilarelor nu trebuie să fie supărătoare pentru asistenţă. Gura rămîne închisă în timpul masticaţiei care trebuie să fie o operaţie strict internă şi invizibilă. Plăcerea gastronomică „nu se vede" şi „nu se aude".
- Nu se bea şi nici nu se vorbeşte cu gura plină.
- Bărbaţii nu mănâncă având capul acoperit.
- După mâncare nu se curăţă gura cu limba, nici făcând „vid" în gură, nici cu băutură.

- Se mănâncă încet şi calm; a mânca repede şi nervos e tot atât de nesănătos cât e de nepoliticos; gazda va avea grijă să se ajungă!
- La propunerea gazdei se poate fuma şi între feluri chiar dacă nu este indicat. După terminarea mesei se poate cere voie, dacă gazda nu se grăbeşte să vă îndemne, oferindu-vă o scrumieră. în general, aşteptăm exemplul gazdei şi al prioritarilor.
- Dacă se oferă mâncăruri reci, fiecare serveşte după gust şi poftă. Nici în aceste cazuri nu se mănâncă prea mult. Un „flămânzilă" civilizat se abţine sau ia o gustare înainte de a pleca de casă.
- Sandvişurile (inventate de lordul Sanwich, pasionat cartofor, care se hrănea la „masa verde" fără să întrerupă jocul), foarte bune ca gustări, se fac mici ca să poată fi mâncate cu mâna, deodată; dacă sunt mari, se mănâncă cu furculiţa şi cuţitul (mai rar!), cu farfurioare şi şerveţele de hârtie. Nu sunt prea elegante. Aveţi grijă să nu pierdeţi „componentele"!
- Salmurile şi carnaţii se curăţă de înveliş, dacă e cazul, şi se mănâncă cu cuţitul şi furculiţa.
- Ouăle moi se consumă cu linguriţa în suporturi speciale; conform tradiţiei şi codului coaja goală se sparge.
- Peştele se mănâncă numai cu tacâm special. Cu grijă şi puţină îndemânare se izolează capul şi scheltul întreg; oasele se depun cu furculiţa pe marginea farfuriei, în cazuri extreme se pot folosi şi degetele mâinii stângi (în loc să se îndepărteze oasele zgomotos din gură pe farfurie!); secretul gestului corect este discreţia totală şi firescul situaţiei. în lipsă de tacâm special se poate utiliza o furculiţă obişnuită, ajutată cu o bucată de pâine, eventual două furculiţe; peştele nu prea se taie cu cuţitul obişnuit. Conservele de peşte şi peştii fără oase se mănâncă numai cu furculiţa şi eventual cu ajutorul unei bucăţi de pâine. Peştii mari se pot consuma cu tacâm obişnuit (şi aici cuţitul este

mai mult tolerat decât admis).
- Supele şi ciorbele au rostul de a trezi apetitul şi de a-i pregăti astfel pe comeseni pentru aprecierea meniului ce urmează. Supa se oferă tot mai mult şi la masa de seară, uneori însoţită şi de pateuri; supele şi ciorbele se servesc şi la temperaturi de circa 40o, în farfurie sau chiar în cană (mai ales seara). Nu se soarbe, nu se suflă, nu se moaie pâine. Zarzavaturile şi găluştele se taie bucăţicu latul lingurii pe măsură ce se consumă. Pentru bucăţile de carne se poate utiliza cuţitul, fie în timpul consumării ciorbei, fie, mai bine, la sfârşit.
- Cartofii nu se taie cu cuţitul şi nu se zdrobesc.
- Sosurile, folosite mai rar, se iau din vasul comun cu linguri speciale şi se mănâncă cu furculiţa (nici cu lingura, nici cu pâinea înfiptă în furculiţă).
- Deşi tocaturile nu se taie, umpluturile de carne, droburile şi mai ales sarmalele se consumă cu furculiţa şi cu cuţitul; se taie însă numai pe măsura consumării.
- Chiflele, pârjoalele, garniturile, ciupercile, unele

fripturi moi sau aperitive preparate se consumă numai cu furculiţa.

• Pasărea nu se mănâncă cu mâna (contrar unor teorii!); utilizaţi deci corect furculiţa şi cuţitul. Se pot mânca, eventual, cu mâna: racii, broaştele, crenvurştii fierţi, cârnăciorii cu hrean sau cu muştar, puiul (nu găina), prăjiturile din farfuria proprie, unele fructe, saleuri, pateuri, gogoşi, grizine şi pişcoturi lângă cafea sau şampanie etc.

• Dacă se mănâncă ceva cu mâna, gazda va avea grijă ca în apropiere să se găsească un castron cu apă şi un prosop curat. Este totuşi preferabilă folosirea furculiţei şi, eventual, a cuţitului ori de câte ori este posibil (cârnăciori, pateuri, gogoşi etc).

• Salata se oferă în salatieră, farfurii speciale sau în farfuria în care aveţi şi mâncarea; în acest din urmă caz,

încercaţi să păstraţi salata oarecum izolată de restul mâncării; folosiţi numai furculiţa (salata nu se taie)!

• Nu folosiţi cuţitul la spaghete sau la macaroane. Acestea se mănâncă cu furculiţa sau cu lingura (francezii şi germanii), eventual cu lingura plus furculiţa. încercaţi, ca italienii, tehnica „rulării" pe furculiţă.

® Orezul se consumă numai cu furculiţa; orezul sau grisul cu lapte, budincile se iau cu linguriţa.

• Prăjiturile reci se iau cu mâna, plăcintele, inclusiv cele cu cremă, foietajele cu furculiţa şi cuţitul, torturile şi cremele numai cu linguriţa. Există şi furculiţe speciale, mai mici, pentru unele plăcinte, prăjituri cu cremă, savarine.

• Tacâmurile pentru desert sunt aşezate între farfurie şi pahare sau se aduc o dată cu desertul. Tortul se taie numai la masă.

• Merele şi perele se taie, de reg'ulă în patru pentru a fi curăţate de sâmburi şi a se coji; se foloseşte cuţitul şi eventual şi furculiţa (la perele zemoase). Se pot mânca şi cu coajă, dar numai după ce s-au tăiat. Dacă oferiţi cuiva o jumătate, oferiţi-i jumătatea cu coadă. Obişnuiţi-vă să distingeţi cuţitul de masă de cel de fructe.

• Piersicile, ţinute în mâna stângă, se taie în două şi se scoate sâmburele cu cuţitul, se mănâncă cu mâna (necojită) sau cu furculiţa şi cuţitul (cojite). Prunele şi caisele ^ se deschid cu mâna, se scot sâmburii, se mănâncă jumătăţi. Pentru caise se poate folosi şi tacâm.

• Cireşele şi vişinele se aduc la masă în fructieră; se mănâncă ţinându-se de codiţe. Sâmburii se aşază cu discreţie în farfurie. Strugurii se consumă cu mâna, câte o boabă, cel mult două, desprinse din ciorchinele care nu se ia de pe farfurie.

• Fragii, căpşiunile neprelucrate, aduse la masă în farfurioare individuale se mănâncă cu mâna (ţinute de codiţe); cu zahăr, frişca, smântână numai cu linguriţa, la fel ca şi zmeura, murele, coacăzele, salatele de fructe,

compoturile, îngheţata, dulciurile, gemurile.

• Portocalele şi mandarinele: în jurul cozii se taie o calotă, apoi se taie coaja pe meridiane pentru a o desprinde uşor, se cojesc şi se mănâncă felii, cu mâna. Pot fi aduse la masă şi curăţite, ca mai sus, având aspectul unei flori de lotus. Grapefruit-ul poate fi servit şi tăiat în jumătăţi, fără a coji fructul propriu-zis; cu o linguriţă se consumă miezul, pudrat sau nu cu zahăr, coaja rămânând ca un pahar.

• Bananele se cojesc cu cuţitul, miezul se mănâncă cu mâna sau, dacă este foarte moale, cu furculiţa şi cuţitul.

• Pepenii se oferă felii şi se mănâncă cu furculiţa şi cuţitul; felia se atacă de la marginea dreaptă; pepenii galbeni se pot servi şi tăiaţi, în jumătăţi, cele două boluri putând fi pudrate cu zahăr sau umplute cu îngheţată, fructe, frişca.

• La sfârşitul mesei, şervetul nu se pliază la loc, ceea ce ar constitui un semn că masa nu a fost plăcută, ci se strânge numai, dacă este prea înfoiat, şi se pune în

farfurie.
Ştiaţi că prânzul la romani începea cu ouă şi se termina cu mere? Aceasta a determinat şi apariţia dictonului latin „ab ovo, usque ad mala" adică „de la ouă la mere", cu alte cuvinte „un prânz complet".

5.4. CE BEM ŞI CÂT BEM

Bachus, zeul vinului şi al viei la romani şi, respectiv, Dionsos la greci, erau veneraţi. Vinul a constituit elementul de inspiraţie în cadrul vestitelor reuniuni cunoscute sub denumirea de „symposium" (banchet). Socrate spunea că „vinul îmbărbătează sufletul şi îndulceşte amărăciunea, inspiră arta şi ne adoarme grijile, trezind în noi sentimente bune"... Hipocrate, părintele medicinei, de asemenea,

atribuia vinului calităţi deosebite când vorbea despre „energia, forţa morală şi puterea transmise oamenilor prin vin", folosindu-l ca pe un „panaceu universal". De-a lungul veacurilor, această „aqua vitae" (apă a vieţii) l-a însoţit pe om la bine şi la rău.

• De mult timp cantitatea de băutură nu mai este o „măsură a bărbăţiei". Nici în condiţii normale nu ne cunoaştem măsura rezistenţei la alcool, darămite după două-trei pahare; beţia care ne cuprinde pe nesimţite este urâtă pentru bărbaţi şi chiar hidoasă pentru femei, fără să mai vorbim de implicaţiile medicale, familiale, sociale şi morale ale alcoolismului. Aşadar, moderaţie şi iar moderaţie. Un proverb universal spune că: „Bachus a înecat mai mulţi oameni decât Neptun". „Bucuria inimii şi veselia sufletului este vinul, când se bea la vreme şi cu măsură" (Ben Sirah). înţelepciunea poporului nostru ne sfătuieşte: „Cumpăna, nepoate, e bună la toate"; „străduieşte-te ca niciodată tăria vinului să nu o întreacă pe a ta".

• Dozele „politicoase" pentru băuturi nu depăşesc 50 ml pentru aperitivele tari, 100 ml pentru aperitivele slabe (vermut-uri), 200...300 ml pentru vinuri şi 50 ml pentru băuturile tari de la sfârşitul mesei.

• „Băuturile de bar", adică cele care se consumă fără mâncare, ar fi bine să fie „cocteiluri", adică amestecuri de alcool (50... 100 ml cel mult) cu diferite adaosuri ca: siropuri, sucuri, zeamă de fructe exotice (lămâi, portocale, ananas) sau de roşii, cafea rece, sifon, apă minerală, gheaţă, totul după gust.

• Aperitivele sunt în general vinuri prelucrate cu infuzii sau extracte de plante; aici intră vermut-urile şi mai toate „băuturile amare" pe bază de vin (bitter, altvater etc), vişinata uşoară sau vinurile albe, uşoare, seci. Se servesc simple, eventual cu lămâie şi sifon, la 8... 10 grade. Ele nu trebuie să fie prea tari.

• Nici o băutură prea tare, obţinută prin distilare,

nu poate fi servită ca aperitiv; coniacul şi lichiorurile sunt contraindicate.

• Ţuica şi palinca (mai rar vodca) fac excepţie în baza drepturilor lor tradiţionale şi pot să deschidă masa, însoţite de o gustare, dacă se poate cu acelaşi specific (şuncă de casă, telemea etc). Este indicat, în acest caz, să nu lipsească ciorba (sau supa) care să „şteargă tăria" ţuicii şi să pregătească „intrarea" vinului.

• Berea nu e o băutură de masă. Se poate servi -foarte rece, în pahare mari -între rude, prieteni, cunoscuţi apropiaţi, mai ales la gustări (crenvurşti cu hrean sau muştar, cârnăciori etc).

• Vinurile se beau numai la masă.

• Fiecare familie de vinuri cere o anumită temperatură care să-i valorifice optim calităţile de gust şi buchet (un proverb spune: „la gust, miros, culoare şi luciu să încerci vinul; de vrei un vin mai bun, cinci însuşiri să-i ceri: aspect, buchet, tărie, răceală, prospeţime"):

- foarte reci (8... 10°): şampania şi vinurile

spumoase; nici un fel de vin sau şampanie nu se consuma la o temperatură sub 5o;
- reci (12... 14°, temperatura pivniţei): vinurile albe, seci şi cele roşii uşoare (limpezi); Cotnarul, murfatlarul mai călduţe;
- şambrate (18°, la temperatura camerei): vinurile roşii, vârtoase, tincturate (tip Cabernet).
• Vinul, această „băutură a zeilor", nu se alterează cu nimic, cu apă carbonată, sau cu sifon (acestea se pot bea separat). Şi, nu uitaţi: „legile" vinului interzic gândul omului spre băutură fără socoteală. Vinul se bea la masă şi cu măsură. După cafea se bea apă sau alte produse: coniac, lichior, whisky.
• Coniacul se serveşte la temperatura camerei: nu se răceşte, nu se serveşte cu gheaţă, nici cu zahăr. în pahare speciale (balon), se toarnă puţin şi se poate încălzi

discret în palmă.

- Lichiorurile (de preferat cele de fructe şi esenţe naturale) se consumă reci, cele dulci mai calde. Tot foarte reci se beau: whisky-ul, ginul (cu gheaţă), vodca. Deşi se obişnuieşte, gheaţa nu este prea elegantă. Băuturile englezeşti se pot oferi seci sau cu sifon. Vodca, ginul, romul, reci, eventual cu lămâie, servesc mai bine ca bază la cocktailuri sau după mâncare.
- Apa minerală, sifonul, limonada, mazagranul, toate tipurile de răcoritoare, se beau foarte reci.
- Cafeaua turcească se duce la masă complet preparată, în ceşti, fără linguriţe; ceaşca se ridică cu farfurioara în mâna stângă (ceştile de cafea cu lapte, ceai, lapte etc. se ridică fără farfurioară). Cafeaua filtru sau „ness" se aduce în cafetieră neîndulcită, alături de zaharniţă şi linguriţe pentru fiecare; după utilizare, linguriţa se depune pe farfurie. în acest caz, farfurioara nu se ridică de pe masă. Linguriţa nu se lasă în ceaşcă sau în pahar nici la ceai, nici (a limonada. Cafeaua se obişnuieşte nu la masă, ci după masă, în conversaţie.
- La cafea se consumă unul-două pahare de coniac, băutură tare sau lichior (nu rom sau ţuică) şi se poate fuma, chiar dacă în casă nu se fumează. Cafeaua se consumă într-un ritm mai lent. * .
- După cafea, petrecerea, discuţiile pot continua în mod diferit, după posibilităţile gazdei şi dispoziţia oaspeţilor.
- De obicei, capul familiei este şi paharnic. Nu uitaţi priorităţile; între egali, menajaţi pe cei susceptibili. Nu oferiţi băuturi cu cana „serviciului de vin" sau de ţuică şi nu le lăsaţi prea mult timp deschise în aer. Vinul roşu se aşază într-un coşuleţ special, cu şerveţel. Vinurile speciale, ca şi şampania, se desfundă la masă; ambalajul propriu nu trebuie eliminat; e bine să se vadă ce se consumă.
- Sticlele de vin şi de apă minerală se pot deci

ţine pe masă, mai bine pe o masă separată. Ţuica, drojdia sau lichiorul de casă se aduc în mici carafe speciale.

- Sticla nu se ţine de gât la vinul alb, la cel roşu se ţine de toarta coşuleţului. Vinul alb se toarnă în pahar, la 3...5 cm de gura sticlei; la vinul roşu (şi la bere) paharul se ridică în mână, la toate celelalte rămâne pe masă.
- Ţuica şi lichiorul se oferă în pahare mici, în formă de V, apa minerală în pahare speciale mari pentru apă, berea în pahare înalte cu picior scund, vinul alb se bea din pahare cu picior înalt, zvelt, vinul roşu şi vermutul în pahare cu 'picior scund, cupa largă şi potrivit de înaltă; şampania şi spumoasele, Pferite la desert sau în ocazii aparte, în cupe speciale cu picior înalt şi cupă largă; pentru whisky se folosesc pahare speciale, pentru limonade pahare ca cel de whisky, dar cu picior; pentru coniac sunt pahare cu cupe globulare, cu picior scurt.
- Strict protocolar, ciocnitul paharelor este condamnat, dar, în general, este acceptat şi are tendinţa să se răspândească. în ţările germanice, ca şi în Suedia, se

ciocneşte şi cu paharul de lapte. La noi, ciocnitul este obişnuit, dar indicat numai pentru băuturile alcoolice care se servesc în pahare mari; păhărelele de ţuică sau vodcă nu se ciocnesc, în schimb se pot goli dintr-o dată. O simplă ridicare a paharului, însoţită de o uşoară înclinare a capului, şi o urare adecvată sunt potrivite. De regulă, ciocnind paharele, bărbaţii se ridică în picioare, nu şi femeile.

- Nu se amestecă un sort de vin cu altul, nici în sticlă nici în pahar, nu se amestecă vinul cu sifon („şpriţ") decât în intimitate. Regulile nu sunt rigide: o singură regulă e rigidă: se mănâncă şi se bea ponderat, frumos, elegant, cu distincţie, nesupărător pentru ceilalţi.
- Există şi o ordine de „intrare" a vinurilor:

- după vârstă: un vin tânăr înaintea unui vin bătrân (răsturnarea priorităţilor); păstraţi vinurile vechi pentru prieteni vechi;

- după culoare: vinul roşu vine totdeauna după vinurile albe seci, şi înaintea vinurilor albe desert;
- vinurile licoroase nu se beau între două vinuri seci (albe sau roşii);
- şampania şi spumoasele se oferă după nespumoase sau înaintea lor; niciodată între!

Regulile sunt simple: de la sec la dulce; de la uşor la greu, de la vinul „simplu" la cel „bogat".

Vom consuma aşadar:
- la gustări: aperitive, eventual ţuică şi vodcă, poate chiar bere, vinuri albe, reci, seci;
- la peşte sau pasăre: vinuri albe, uşoare, mai seci; evitaţi-le pe cele roşii şi grele; la fel pentru mâncărurile gătite;
- la grătare, vânat, cărnuri în sânge: vinuri roşii şi viguroase, tari, vechi; există şi o regulă: la mâncărurile din carne albă (peşte, pasăre), vinuri albe sau roşii uşoare, reci; la mâncărurile din carne roşie (vânat, vacă, berbec) vinuri tari, roşii, generoase, şambrate; caşcavalul se consumă, mai ales, în tovărăşia unui vin roşu, dulceag.

• Brânzeturile „ridică" gustul vinului şi-i subliniază buchetul; se continuă cu vinul băut înainte; brânzeturile se oferă „singure", eventual împreună cu fructe (mere).

• Desertul a intrat în uzanţă, deşi este condamnat de unii specialişti. Tacâm adecvat, vinuri desert: albe, dulci, licoroase, spumoase, şampanie, foarte reci. în afară de pahare şi elemente de decor, totul va fi luat de pe masă înainte de a fi adus desertul.

• Pentru fructe se folosesc tacâmuri speciale sau obişnuite, dar schimbate, inoxidabile. Se consumă vin numai cu brânzeturi.

în finalul băuturilor câteva menţionări:

• La deschiderea unei sticle de vin nobil, tirbuşonul nu trebuie să străpungă dopul de plută deoarece gustul vinului poate fi uşor alterat; sticla de vin nobil se desface cu o oră înainte de consum, pentru ca vinul să fie

în contact cu aerul („a face anticameră"). Vinul tânăr poate fi servit imediat, un vin vechi trebuie verificat dacă nu conţine depuneri, în care caz trebuie decantat.

„Nu bei cu veselie decât dacă te aduni cu prietenii, - adică atunci când, o dată cu mulţumirea cerului gurii, găseşti şi mulţumirea inimii şi a spiritului" (Des Ombriaux).

• „Cântece de dor la masă nu cântaţi, căci masa cere veselie. La masă cu vecinii când închini, să începi a închina de la cel mai mare" (I. Golescu).

• La masă condimentele sunt foarte bune, dar reprezintă duşmanul vinului bun. Atenţie: luăm sarea - dacă nu avem solniţă „stropitoare" - cu vârful cuţitului, nu cu colţii furculiţei, nu cu felia de pâine; nu presarăm pâinea cu sare în chip de aperitiv.

• Nu vă simţiţi jenaţi dacă veţi oferi un singur fel de vin, cu condiţia să fie bun. Alegeţi-l alb sau roz demisec sau chiar sec.

• Nu consumaţi vinurile cu fructe acre, cu sosuri şi salate, cu îngheţată, dulciuri şi ciocolată. Oferiţi oaspeţilor

apă rece. Nu oferiţi pahar de apă fără farfurioară.

- Dacă se dansează, pregătiţi băuturi răcoritoare: sucuri de fructe, pepsi-cola, apă minerală.
- Se bea pentru realizarea unei atmosfere plăcute. Când depăşim cantitatea potrivită acestui scop-şi asta depinde, în ultimă instanţă, de posibilităţile fiecăruia - băutura devine profund nepoliticoasă; chiar şi „cheful", ca să nu mai vorbim de „beţie", nu se prea împacă cu politeţea. A da paharul „peste cap", a bea „pahar după pahar" înseamnă lipsă de rafinament, mai ales pentru băuturile ce se cer „degustate" şi pentru „nobleţea" lichidului din pahar.
- Ni se pare interesantă ideea ca la mesele mai bogate, poate şi la celelalte, pentru „orientarea beneficiarilor" să se cunoască, de la început, întreaga „listă de bucate", inclusiv lista băuturilor şi programul întâlnirii.

„Când vinul e băut cu cumpătare, el face inima veselă, spiritul viu, întăreşte corpul, te face drăgăstos, îndrăzneţ şi puternic, umple conversaţia cu vorba de spirit, cu sinceritate, cu mângâieri şi cu cântece" (Oxenstierna).

5.5. DESPRE FUMAT

Când tutunul a fost adus în Europa de pe continentul american, în secolul al XVI-lea, el era considerat un fel de „iarbă sfântă", atribuindu-i-se multe calităţi medi-cal-curative: După ce s-a constatat că nu are astfel de calităţi, că produce numai „rele", denumirea i-a fost schimbată în „iarba dracului". Şi aşa şi este!

Cei care fumează 2... 3 ţigări pe zi acceptă punctul de vedere al noncomformistului Dr. Whitby, care susţine că nocivitatea acestor frunze, ce „omoară la foc mic", ar fi compensată de efectele benefice împotriva stresului, de capacitatea de a stimula concentrarea intelectuală, nu mai puţin de deliciul ce ţi-l oferă o ţigară bună la o cafea, la o agapă, într-o discuţie antrenantă, la o partidă de bridge. Pe de altă parte, se'Ştie că posibilitatea unor acţiuni cardiovasculare, bronşitele şi emfizemul pulmonar, cancerul, coeficienţii factorilor de risc vascular etc. cresc la fumători de câteva ori. Deci, nu fumaţi! Dacă totuşi o faceţi, câteva reguli se cer ştiute:

- cereţi permisiunea anturajului: familie, gazdă, coleg de birou, coleg de compartiment etc;
- nu se fumează pe stradă, în vehicule, în magazine etc;
- ţigara se ţine între degetul arătător şi cel mijlociu, nu altfel, sau pe scrumieră;
- nu ţinem ţigara sau pipa în gură când vorbim, când salutăm, când dăm foc la altul, când intrăm sau ieşim din casă, când dansăm sau când invităm la dans; nu ţinem,

în general, ţigara în gură;
- fumul se „expiră" puţin în sus, nu pe nas (mai ales femeile); evitaţi să fumaţi în prezenţa celor care nu suportă fumul; întrebarea „îmi permiteţi să fumez?", însoţită de gestul de a scoate ţigara din pachet sau de a aprinde bricheta, este deplasată;
- nu se scutură scrumul şi nu se stinge ţigara decât în scrumieră sau în locuri adecvate; dacă într-o casă nu există scrumiere, nu fumăm!; scuturaţi scrumul din când în când, să nu cadă pe jos;
- oferiţi foc celor care au prioritate; focul se oferă întotdeauna în picioare, cu grijă pentru a-l proteja de vânt; nu oferiţi foc de la o brichetă „nesigură"; nu se oferă foc de la o ţigară;
- nu fumaţi ţigara până la capăt; aveţi grijă să nu aveţi mâini îngălbenite; manevrarea „ţigaretului", mai ales de către femei, e „preţioasă", dar şi pretenţioasă;
- pachetul de ţigări se deschide corect prin ruperea ambalajului - dacă ar fi posibil - prin partea unde ţigările n-au filtru; nu bateţi în fundul pachetului când oferiţi o ţigară; ,

- fiind fumător, nu refuzaţi o ţigară oferită, mai ales pe motiv că fumaţi „mai bune"; oferiţi numai ţigări bune!
- Codurile mai vechi obligau invitaţii să fumeze numai din ţigările puse la dispoziţie de gazdă; aceasta avea obligaţia să ofere mai multe sorturi; astăzi se fumează - de regulă - numai din ţigările proprii.
- Nu acceptaţi o ţigară decât dacă o aprindeţi pe loc; e grav, nepoliticos să acceptaţi o ţigară pentru a o fuma acasă.
- Ca fumător, aveţi grijă să aveţi mereu asupra dumneavoastră ţigări şi foc, nu cereţi nici foc, nici ţigări; nu fumaţi!

5.6. DESPRE DANS

Dansul este plăcut, folositor trupului, el desfată sufletul. „Dansul e negarea ponderabilităţii. Zeii nu sunt aserviţi nici unei gravitaţii, de aceea ei nu merg, ci dansează; la cealaltă extremitate sunt fiinţele târâtoare!"

Invitaţia la dans, comportarea în timpul dansului şi „după", impun o anumită „atitudine".

- La dans se invită, de către bărbaţi. Cu o uşoară înclinare din talie, fără multă vorbărie. Se cere de asemenea permisiunea partenerului de conversaţie al femeii, chiar şi între cunoscuţi, prin „permiteţi"?; acesta nu va răspunde „cu plăcere", ci va accepta - chiar cu resemnare - invitaţia printr-un semn discret de aprobare.
- Nu separaţi - invitând la dans - două femei care discută, decât având grijă să fie invitate amândouă.
- După dans, femeia este condusă de unde a fost luată şi se aşteaptă puţin până aceasta reintră în program. Nu se lasă niciodată o femeie singură în „ringul" de dans, nici pe parcurs, nici singură la masă. Se va aştepta până îi va sosi un însoţitor. La plecare se mulţumeşte femeii, fostului însoţitor sau chiar fostei însoţitoare, grupului de vecini apropiaţi, printr-o înclinare uşoară, însoţită de un zâmbet sau un salut.
- Femeia poate invita şi ea la dans, dar numai un bărbat ce a dansat cu ea cel puţin o dată. în cazurile acestea, bărbatul nu poate refuza. La încheierea dansului - şi în timpul dansului - priorităţile reintră în normal: bărbatul conduce dansul, bărbatul o conduce pe femeie la locul ei. Ii poate mulţumi pentru alegerea făcută.
- Invitaţiile făcute „băieţeşte", chemările strigate de la un capăt la celălalt al mesei sau al camerei, invitaţiile făcute de pe scaun, apelurile făcute prin semne sau gesturi

mai puţin decente, mai „intime", mai îndrăzneţe, nu sunt admise.

- într-un restaurant, sau la ocazii similare când se stă la masă, nu se invită la dans femei necunoscute de la alte mese. în asemenea situaţii o femeie poate refuza (este chiar indicat!).
- în întâlnirile „dansante" moderne, tinerii vor invita la dans o necunoscută, dar nu din dans; nu insistaţi mai ales când „candidata" are deja un partener. Cu această ocazie sunt admise şi autoprezentările.
- Dacă partenera (soţia) noastră este invitată la dans de un coleg, se cuvine să dansăm şi noi cu partenera acestuia.
- într-un grup vor fi dansate toate femeile cel puţin o dată, după ce primul dans l-am dansat cu soţia sau partenera noastră, iar al doilea cu gazda; apoi, putem avea unele intermitenţe.
- într-o societate, femeia nu refuză în general decât dacă nu mai dansează deloc sau vrea să se odihnească. După reluarea dansului, primul va fi oferit celui refuzat.

- Nu dansează două femei sau doi bărbaţi; nu
se dansează în „trei" nici dansurile moderne; în grup da!
- în public nu dansează un adult cu un copil
- în timpul dansului nu se fredonează, nu se
fluieră, nu se „dublează" orchestra, nu se cere încheierea sau prelungirea dansului.
- Se dansează sobru, decent, la o distanţă
reglementară; perechile nu se deranjează reciproc.
- Se protejează permanent partenera.
- în timpul dansului conversaţia nu ş interzisă,
dar e puţin incomodă, obligându-te la o ţinută incorectă şi deci nepoliticoasă.
- Transformarea dansului în îmbrăţişare

indecentă denotă educaţie deficitară. Nu veţi rămâne într-un continuu „tete-a-tete" nici chiar cu logodnica dumneavoastră.

9 Sunt nepotrivite, mai ales în localurile şi locurile publice, demonstraţiile de virtuozitate, etalarea unor talente coregrafice, dansurile cu figuri, concursuri.

• înainte de a merge la reuniunile dansante este recomandabilă o igienă corporală atentă.

• Dacă nu aveţi har în ale dansului, preferaţi mişcări mai lente, mai decente. Se stă drept, frumos, graţios. După dans, sărutatul mâinii este facultativ. în timpul dansului nu se sărută mâna partenerei.

5.7. DESPRE CADOURI

O veche tradiţie românească înseamnă „să nu te duci cu mâna goală" într-o casă. Acceptăm acest punct de vedere cu condiţia ca „darul" să nu'fie oferit cu gânduri ascunse sau sub formă de „împrumut".

• Când oferim daruri? La onomastici, la zile de naştere şi alte aniversări, la logodne şi căsătorii, la naşterea unui copil, la 1 şi 8 martie, la sărbătorile Crăciunului şi la alte sărbători, la aniversări, decoraţii, promovarea unor examene importante etc.

• Cui oferim daruri? Tuturor, când este cazul! Ce oferim? cu puţină imaginaţie, să încercăm să „personalizăm" cadoul pentru a găsi obiectul potrivit ocaziei şi gândindu-ne la ceea ce îşi doreşte cel care îl primeşte: flori, cărţi, dulciuri, jucării, articole de artizanat, de fumat, bibelouri, obiecte de artă şi mai rar: produse cosmetice, articole e îmbrăcăminte, bijuterii veritabile, obiecte prea scumpe. De la caz, la caz:

- pentru copii: dulciuri, ciocolată, bomboane (nu la kilogram), jucării, cărţi potrivite;
- pentru femei: flori, cărţi, articole cosmetice

deosebite, bibelouri, pahare sau vaze de cristal sau de oarecare valoare artistică, discuri, bijuterii, mai rar articole de îmbrăcăminte; nu se oferă flori femeilor sub 15... 16 ani; mai bine o carte;

- pentru bărbaţi: cărţi, o băutură fină, articole de fumat, portvizit, articole de pescuit, auto, servicii de birou, cărţi de joc, poate chiar articole de îmbrăcăminte: fular, cravată, mănuşi.

• Legaţi darul de îndeletnicirea, calităţile sau chiar micile manii ale destinatarului.

• La căsătorii: articole pe care să le foloseacă ambii soţi, articole de menaj, „servicii" deosebite, bani.

• La naşteri (se aduc după „întoarcerea" acasă, între orele 18 şi 19): articole de lux pentru copii, garnituri complete, tacâmuri de argint sau argintate; flori şi atenţii mamei, chiar şi bijuterii de la cei apropiaţi.

• La aniversări sau ocazii: flori, artizanat, cărţi, „preţiozităţi", băuturi deosebite, miniaturi.

• în general nu se oferă: alimente, articole de îmbrăcăminte, articole de toaletă, bijuterii veritabile.

• între rude apropiate şi intimi, tematica poate fi

mai elastică. Se pot oferi: obiecte de îmbrăcăminte, ciorapi fini, fulare, mănuşi, cravate, parfumuri şi produse cosmetice şi de bucătărie, alimente, ţigări, băuturi, articole mai preţioase etc.

- Cărţile sunt bine venite oricând, fie că nu le avem, fie că ne interesează sau ne sunt dragi. Cărţile trebuie căutate, gândit alese, potrivite pentru vârsta, sexul, pregătirea, predilecţia şi preferinţele destinatarului. Atenţie totuşi:

- nu oferim cărţi al căror conţinut nu-l cunoaştem;
- nu oferim cărţi luate la întâmplare decât copiilor
- un autor nu-şi poate oferi cartea la ocazii;
- - preţul cărţii nu se şterge cum se obişnuieşte să

se facă cu preţul celorlalte cadouri;
- pe cărţi nu se obişnuiesc dedicaţii pentru a putea fi, eventual, schimbate dacă cel ce le-a primit le mai are; la fel procedăm şi cu discurile; dacă totuşi scriem o dedicaţie, o facem pe pagina netipărită sau pe foaia cea mai goală, pe partea stângă a unei pagini din dreapta, de regulă puţin oblic, cu un conţinut scurt: cui oferim, câteva cuvinte, semnătura, data. Pe cărţile de bibliofilie nu se scriu dedicaţii.

• Nu faceţi din daruri „târg", „troc", sau „împrumut". în general un cadou primit nu se oferă altuia.

• Nu fiţi prea practici atunci când cumpăraţi cadouri, sau însoţiţi asemenea cadouri şi de „fleacuri" care produc atâta bucurie: un ambalaj frumos, nou şi curat, un aranjament de flori sau de ramuri etc.

• învăţaţi copiii să aleagă şi să ducă daruri prietenilor; cadourile nu se fac părinţior sau gazdelor, ci tot copiilor.

• Cadourile de nuntă se trimit înainte, celelalte se duc personal.

• Unei persoane apropiate, de comun acord cu ea, îi putem oferi darul care îi place, de care are nevoie.

• Nu oferim vieţuitoare (papagal, câine etc.) decât cu consimţământul prealabil.

• Orice cadou se oferă modest, natural, evitându-se gesturile teatrale ieftine şi deplasate.

• Cadourile se deschid imediat; se fac aprecieri asupra conţinutului, admiraţia faţă de atenţia primită şi satisfacţia de-a o fi primit; se mulţumeşte imediat, cu o oarecare discreţie, pentru a nu deranja pe cei ce nu au adus nimic (doar nu e obligatoriu!); nu se spune: „nu era nevoie să vă deranjaţi" sau „nu trebuia să cheltuiţi" etc. Se mulţumeşte la fel pentru toate cadourile, fără intonaţii. Dacă cel ce a trimis cadoul este absent, aveţi grijă să-i mulţumiţi telefonic, telegrafic sau prin câteva rânduri.

• „Darurile făcute cu gingăşie au o ciudată înrâurire asupra sufletelor noastre" (Balzac). Reţineţi autorul preferat al prietenului căruia îi oferiţi o carte, compozitorul sau interpretul faţă de care nutreşte o pasiune când cumpăraţi un disc, calitatea tutunului apreciat când oferiţi ţigările etc. însoţiţi surpriza şi de satisfacţia cunoaşterii gustului ales al sărbătoritului.

• Nu faceţi cadouri la „întâmplare"; nu oferiţi ciocolată unui bolnav de diabet, un volum din colecţia „ivre de poche" unuia care nu cunoaşte franceză etc.

• Se poate refuza un cadou? Oricine poate refuza un cadou care seamănă a „mită" sau a „corupţie". E bine să ne întrebăm ce gânduri are cel ce ne oferă cadoul. Aduceţi-vă aminte de „calul troian"; ar putea să fie un „inel troian" sau „un parfum troian". Atenţie, voi tinere fete fără experienţă, primiţi cadoul, darţineţi-l pe cavaler în faţa porţilor cetăţii. în celelalte cazuri, darurile pot fi primite ca semn al prieteniei, altruismului, generozităţii. Un dar refuzat poate pune capăt unor relaţii de prietenie.

• Recomandăm, de asemenea, darurile făcute

în familie, măcar sub forma unor mici atenţii. Nu trăiţi şi dumneavoastră sentimentul că e mai plăcut să dai decât să primeşti?

5.8. DESPRE FLORI

Florile fac parte din viaţă. Florilor le e asociată gingăşia şi sensibilitatea, candoarea, ele vorbesc şi traduc sentimente. Fiecare floare îşi are cântul, ruga şi dorul ei. O floare nu e numai un însemn al frumosului din natură, ci şi o măsură a binelui din om.

- Ni se pare firesc ca un bărbat să ofere flori unei femei în toate anotimpurile şi, dacă se poate. în toate zilele de sărbătoare, când se merge într-o vizită şi întotdeauna

când se intră într-o casă nouă. Obişnuiţi-vă să duceţi flori şi acasă.

- O femeie poate oferi altei femei flori oricând.
- Unui bărbat i se trimit flori în spital; altfel mai rar (celor în vârstă, da!).
- Nu se trimit flori unei femei căsătorite, fără o anumită ocazie; femeia are dreptul să le refuze. Eticheta este severă în această privinţă şi faţă de femeile necăsătorite care, acceptând flori - neocazional - încurajează „curtea" pretendentului. Excepţii de la această regulă: artistele, cântăreţele, sosiri sau plecări.

Florile trebuie să producă surpriză celei căreia i le oferiţi, să vină oarecum pe neaşteptate. Oferiţi surpriza reînnoind calitatea florilor, forma buchetului, a gestului.
Oferiţi la ocazii flori de ţinută: trandafiri, garoafe, cale. Violetele şi ghioceii reprezintă mai ales semne de afecţiune şi nu pot înlocui buchetele de la florărie.
într-un buchet nu volumul are importanţă. Câţiva trandafiri pot spune mai mult decât un număr mare. Se oferă număr impar: minimum trei, mai bine cinci sau şapte, mai rar nouă (pentru flori mai mici), între soţi merge şi număr par („Tu eşti perechea mea!"). Violetele şi ghioceii nu se numără. Pentru soţii, logodnice, artiste, florile se pot oferi oricât de multe şi oricât de des.
Alegeţi numai flori proaspete, de aceeaşi specie şi poate de aceeaşi culoare (în ultimul timp se oferă şi culori diferite; sunt frumoase mai ales la jerbe). Nu alegeţi florile abia îmbobocite presupunând că astfel vor ţine mai mult. Florile se dăruiesc când sunt în întreaga lor strălucire şi splendoare. La cererea în căsătorie, se oferă numai flori albe. Feriţi-vă de florile artificiale, oriunde!
De la florărie, florile se aduc cu ambalajul magazinului. Dacă este cazul, ataşăm scrisoarea de felicitare. Se mulţumeşte imediat; sau când soseşte persoana care le-a trimis, sau telefonic.
166
Dacă sunt frumos împachetate şi hârtia este transparentă, florile pot fi oferite în hârtie, altfel, pachetul se desface, cel puţin la partea superioară, şi se dau cu florile dezvelite. Buchetul se dăruieşte cu floarea în sus.
Florile nu se lasă împachetate sau aruncate la întâmplare; se pun în glastre cu apă la loc de cinste.
Florile în ghiveci se oferă, în general, soţiilor; îşi pot dărui şi femeile între ele. Dacă nu găsiţi la florărie decât ghiveci, preferaţi să-l trimiteţi prin cineva.
Florile reprezintă gânduri, bucurii, simboluri. Prin cultivarea tot mai largă a gestului extrem de frumos şi uman de a oferi, suntem, sperăm din suflet, martorii unui proces îmbucurător. Avem satisfacţia să constatăm rânduri la florării, la librării, la casele de bilete pentru operă, concert, teatru.

Capitolul 6

CONVERSAŢIE, CORESPONDENŢĂ. CONVORBIRI TELEFONICE

6.1. ARTA CONVERSAŢIEI

Dialogul reprezintă una din formele care contribuie cel mai mult la progresul vieţii spirituale. Omul de cultură este însetat după replică. Conversaţia reprezintă „cel mai frumos şi mai natural exerciţiu pentru spirit" (Montaigne). Există o artă a vorbirii, o artă a tăcerii, o artă a conversaţiei.

• Arta conversaţiei s-a născut în secolele XVI şi XVII în preţioasele saloane din Franţa, animate mai mult de preocupări culturale, spirituale, în opoziţie cu „Curtea", unde criteriile de admitere erau nobleţea, meritele militare, serviciile aduse regelui. Se discuta despre ultimele lucrări literare, despre teatru, muzică; tonul era dat de bunele maniere, de tact, de „savoir-vivre". Conversaţia era definită drept joc al spiritului, în care fiecare partener, ca în dansurile epocii, schimba mereu locul, devenind, pe rând, vorbitor inteligent sau ascultător atent. Există câteva reguli în conversaţie.

• Fondul trebuie să primeze asupra formei de expunere. Eleganţa unei mâini superb înmănuşate este mănuşa, dar este şi unduirea mâinii, care porneşte de undeva dintr-un adânc! Să ne îngrijim deci de fond şi de formă. Limba e o transpunere a gândirii. „Judecata sănătoasă în conversaţie valorează mai mult decât elocvenţa"susţinea Bacon, iar Voltaire arăta că „judecata pătrunzătoare şi subtilă, pe care mulţi au folosit-o în

conversaţie, a contribuit mult la educarea popoarelor".

• Conversaţia este ştiinţă şi artă, cunoaştere şi axiologie. Exprimarea trebuie să fie îngrijită, aleasă, corectă, decentă, raţională; să ne silim să formulăm frazele corect, să le pronunţăm clar, limpede, urmărind îndeaproape firul logic al celor expuse.

• „Este bine să vorbeşti şi mai bine să taci; dar amândouă sunt rele când sunt exagerate" (La Fontaine). Se spune că adevărata artă a conversaţiei începe cu tăcerea. După un proverb românesc, „cuvântul e de argint, tăcerea e de aur". Francezii susţin că cinci lucruri îl caracterizează pe omul de gust într-o conversaţie: a nu întrerupe pe cel care vorbeşte, a asculta cu luare-aminte, a reflecta, a nu pune decât întrebări ce duc la scop, a răspunde la obiect şi în ordine, printr-o amabilitate necăutată, rezultată' dintr-o politeţe cultivată.

• Conversaţia trebuie să fie uşoară, spontană, binevoitoare, inteligentă, sinceră, curată, simplă, clară, concisă, amuzantă, altruistă. Intervenţiile trec de la unul la celălalt ca o minge pe plajă; nimeni nu monopolizează cuvântul într-o conversaţie. Dacă într-o conversaţie se lasă tăcere, cineva, de preferinţă gazda, va aborda alt subiect. Spre deosebire de conversaţie, „discuţia" tratează un singur subiect. Trecerea de la un subiect la altul are ca rezultat

transformarea discuţiei în conversaţie.

• Respectaţi adevărul în discuţii şi aveţi curajul răspunderii! Orice" adevăr, oricât de crud ar fi el, poate fi spus politicos. Adevărul nu înseamnă nepoliteţe, chiar dacă e puţin incisiv. Minciuna, nerespectârea cuvântului dat, fuga de răspundere şi promisiunea falsă sunt toate profund nepoliticoase. „Abuzul de făgăduieli este o politeţe rău înţeleasă; când ţi se cere ceva ce nu poţi face, refuză direct, nelăsând nici o falsă speranţă" (Balzac).

• Nu ne adresăm primii unei femei sau unui bărbat mai în vârstă, unei personalităţi cu merite deosebite

şi recunoscute. Discuţia o angajează totdeauna cel care se bucură de prioritate.

• Nu monopolizaţi discuţia, chiar ca prioritar.
Vorbiţi, dacă se insistă, dar nu monologaţi neîntrerupt toată seara. Nu ţineţi conferinţe, pledoarii; lăsaţi-i şi pe ceilalţi sa-şi exprime părerea.

• Sublinierea cu insistenţă sau chiar cu ostentaţie
a propriei persoane reprezintă un atentat împotriva semenilor noştri. Evitaţi să fiţi persoana întâi permanent. Evitaţi să începeţi toate frazele cu „eu" sau „noi"; evitaţi expresii de forma: „eu ştiu ce vreau"..., „eu sunt hotărât"..., „mie îmi place adevărul"... Epictet ne sfătuia: „în conversaţie nu aduce vorba la tot pasul, cu rost sau fără rost, de isprăvile şi de întâmplările tale; căci plăcerea pe care o ai de a povesti nu o au şi cei dimprejur de a te asculta".

• Dispreţul, lipsa de interes pentru cei din jur,
aerul de superioritate, manifestările de egoism şi vanitate se plasează, sigur, în afara politeţii. O personalitate întreagă şi puternică trăieşte modest şi neostentativ pe plan social; proverbiala modestie a marilor personalităţi reprezintă condiţia firească de manifestare a unei autentice valori.

• Respectul opiniei fiecărui om obligă pe oricine
să asculte cu politeţe părerile partenerului de discuţii; aceasta nu înseamnă renunţarea la opinia proprie; când împrejurările o cer, se pot găsi şi formule politicoase pentru a afirma părerile proprii, cum ar fi: „iertaţi-mă, vă rog, dar putem formula (sau pot exista), în această problemă, şi alte puncte de vedere, ca de exemplu...". Contrazicerea trebuie făcută în modul cel mai delicat, cu cuvinte blânde, cu un ton prietenesc, cu forme politicoase: „s-ar putea să fiţi greşit informat..." sau „am avut până acum o altă părere..." sau „după gustul meu, socotesc altfel..."; în loc de „n-ai dreptate", am putea spune, de exmplu: „mă tem că facem o greşeală afirmând că..." etc.

• în discuţii nu ne spunem, dacă nu suntem

întrebaţi, ocupaţia, adresa şi nu povestim fragmente autobiografice; în relaţiile de serviciu suntem obligaţi să declarăm locul de muncă şi eventual funcţia; nu facem caz de titluri, poziţii, funcţii, relaţii, averi, strămoşi. Fiţi un bun ascultător, îndemnaţi-i pe alţii să vă povestească despre ei.

• Timiditatea - a nu se confunda cu modestia -
nu este chiar politicoasă. Un timid poate paraliza o discuţie, poate semăna în jur stânjeneală şi încurcătură. încercaţi, deci, să vă învingeţi timiditatea, să vă acomodaţi fiecărei situaţii, să găsiţi gestul, „distanţa", replica potrivită şi atitudinea necesară fiecărui caz în parte. îndrăzniţi să vă simţiţi - mai ales la început - timizi cu „naturaleţe" cu oarecare „naivitate", dar cu multă atenţie faţă de ceilalţi, faţă de tot ce se petrece în jur.

• Lipsa de timiditate nu înseamnă însă obrăznicie, agresivitate, bădărănie. Nu vă transformaţi din timid în impertinent şi arogant. Politeţea implică autocontrol permanent, o dorinţă de a se purta cât mai corect şi manierat în orice împrejurare, o încercare de a crea ambianţa necesară

convieţuirii, dacă nu chiar armonioase măcar civilizate. „Poţi să-ţi aperi principiile şi părerile cu o deosebită simplitate, fără să fie nevoie de vorbe tari sau de atitudini arogante" (S. Smiles).

- Politeţea trebuie să menajeze susceptibilita-tea fiecăruia, dar numai susceptibilitatea corespunzătoare unei sensibilităţi omeneşti şi nu mai mult. O glumă care atinge susceptibilitatea celor din jur sau, şi mai grav, o vorbă care vizează defectele personale ale cuiva nu este o glumă, ci o grosolănie. E cu totul nepermis să facem glume pe seama infirmităţii sau slăbiciunii vreunuia din cei prezenţi, pe seama micilor lor pasiuni.
- încearcă să fii tu însuţi. Nu încerca sa imiţi pe nimeni. A fi tu însuţi înseamnează a te lăsa pradă tuturor pornirilor şi impulsurilor personale, a face paradă de cunoştinţe şi cultură, a epata prin originalitate rău înţeleasă.

A fi tu însuţi înseamnă a-ţi arăta caracterul ca rezultat al educaţiei, instrucţiei şi experienţei, integrate temperamentului. „Iert oamenilor când nu sunt de părerea mea, dar nu le-o iert când nu sunt de părerea lor" (V. Eftimiu).

• Nu sunteţi obligaţi să le ştiţi pe toate. Este absolut normal ca în multe domenii alţii să ştie mai multe. în aceste cazuri, învăţaţi să ascultaţi şi învăţaţi ascultând. Neştiinţa nu e un păcat, dar afişarea ei agresivă prin „sentinţe categorice" este profund nepoliticoasă.

• Modestia în conversaţie - ca şi în orice - este 6 expresie a generozităţii şi a valorii. Oamenii valoroşi caută să înveţe de la alţii. Numai cel ce se îndoieşte de propria valoare face caz de ea, o afişează în fiecare ocazie şi simte nevoia să o vadă confirmată prin admiraţia altora. încercaţi să ştiţi cât valoraţi, dar afişaţi ceva mai puţin.

• Lăsaţi pe alţii să vă aprecieze meritele, dacă le aveţi! Poate nici atunci!

• Nu vă aventuraţi în domenii necunoscute. Aveţi incertitudini asupra unor noţiuni, asupra unor neologisme? Ocoliţi-le şi feriţi-vă de ele până nu le cunoaşteţi sensul real, felul şi locul potrivit întrebuinţării. Mai bine întrebaţi. „Cel ce întreabă mult, va învăţa mult şi va face multă plăcere altora, în special dacă îşi potriveşte întrebările la cunoştinţele celor pe care îi întreabă" (Bacon).

• A accepta tot ce ţi se spune sau a te opune în orice condiţii, iată două modalităţi de a fi nepoliticos. Ce-i de făcut? Aveţi o părere contrară? Foarte bine. Nu respingeţi o idee frontal şi categoric! Nu vă aprindeţi în toiul discuţiei. Calmul într-o discuţie denotă stăpânirea adevărului. Stăpâniţi-vă şuvoiul ideilor şi al argumentelor până la sfârşitul expunerii celui care a început. Atunci expuneţi-vă părerea liniştit, convingător, fără să fiţi impulsiv, ironic, violent în exprimare şi formulare.

• Nu întrerupeţi vorbitorul mai ales la mijlocul frazei. „E nepoliticos să întrerupi pe cineva care vorbeşte,

172

înainte de a termina" (Erasmus). Celebrul „scuzaţi că vă întrerup", adică întreruperea cu voie, nu scuză.

Le livre d'or du savoir-vivre („Cartea de aur,a bunei purtări") cere unei conversaţii: tact, discreţie, atenţie, însufleţire, distracţie, cultură, politeţe, sinceritate. Subscriem întru totul şi adăugăm: temperanţă (moderaţie), modestie, simplitate, stăpânire de sine, lipsă de ambiguitate, bună-credinţă, încredere, spontaneitate.

• Tactul, ca posibilitate de adaptare cu inteligenţă şi spirit fiecărei împrejurări, se impune în discuţii, în limitarea unei glume, în natura subiectelor discutate, în comunicarea unei veşti proaste. Omul cu tact este acela care „pipăie" o situaţie delicată şi dificilă şi o rezolvă în mod civilizat. Uneori este mai bine să se comunice vestea pe îndelete, din aproape în aproape, găsind cuvintele cele mai potrivite. Vom evita să pronunţăm teribilele cuvinte „a murit..."; mai degrabă spunem: „s-a prăpădit nenea Ion" sau „s-a sfârşit cu biata bunică". Tactul se manifestă şi în discuţiile pe care le purtăm în prezenţa copiilor. Nu vom face insinuări sau aluzii la treburi

necunoscute, prea „mature" sau care ar putea produce curiozităţi. Se vor discuta subiecte „nevinovate", generale: probleme de şcoală, literatură, teatru, politică, sport-turism, filme, starea vremii, glume, curiozităţi etc, toate adecvate locului şi momentului.

• Cu mici completări, tematica prezentetă este potrivită şi pentru discuţiile între adulţi. Ea trebuie să fie accesibilă tuturor participanţilor la discuţie, chiar dacă nivelul lor social şi cultural este diferit. Bunul-simţ, tactul şi abilitatea gazdei trebuie să se facă simţite.

• Discreţia se impune şi în conversaţie. E bine să nu vă afişaţi în mod exagerat admiraţia, dezaprobarea sau orice altă stare sufletească. Sunt o serie de lucruri care nu se „ating" nici în treacăt (numai dacă interlocutorul nu o doreşte în mod expres!), cum ar fi: antecedentele şi problemele personale ale participanţilor la discuţii şi, mai

ales, ale unei persoane, intimităţile familiale, necazurile profesionale, decepţiile sentimentale etc. Tactul, tatonarea discretă şi temperanţa se impun.

- Cuvântul este expresia vie a sufletului. El iese din suflet ca apa din izvor. Respectul şi consideraţia ce le-o acorzi celorlalţi rezultă şi din discuţie, „cu cei în vârstă trebuie să vorbeşti respectuos şi în puţine cuvinte: cu cei de aceeaşi vârstă prietenos şi cu blândeţe" (Erasmus). Feriţi-vă mai ales de atitudini arogante şi jignitoare. Fiţi atent şi răspundeţi promt şi gândit la întrebările celorlalţi, „tinerii să se obişnuiască să intervină într-o discuţie numai atunci când sunt întrebaţi sau când ceilalţi tac pentru că au isprăvit de vorbit şi s-a făcut linişte" (Locke).
- Soarta tuturor conversaţiilor este să treacă de la un subiect la altul. Stimulaţi discuţiile variate, diversificate, schimbul de idei, confruntarea de idei, evitaţi „golurile" în discuţii. Monotonia aplatizează, nivelarea ucide interesul, expunerea cea mai realistă are nevoie de un pigment discret, liric. „Nu potecile plate, lucioase furnizează satisfacţiile alpiniştilor, ci stâncile zgruţuroase" (M. Voiculescu). Stârniţi curiozitatea; aruncaţi câte o scânteie: minţile se vor aprinde dacă sunt inflamabile; se stimulează imaginaţia şi se dă satisfacţie inteligenţei, spiritului, subtilităţii.
- E o bucurie să trăieşti, să ştii să munceşti, să iubeşti, să speri, să faci bine, să fii vesel. Râsul, şi mai ales surâsul, care este „perfecţiunea râsului", în societate este o datorie. „Dăruieşte semenilor tăi măcar zâmbetul de toate zilele. Şi inima ta se va încălzi de dânsul de la o vreme" (N. lorga). Surâsul cere surâs; între oameni civilizaţi răspunsul va fi promt. Seriozitatea nu exclude râsul tonic. Dar, să nu râdem mult, să nu râdem fără seamă şi, mai ales, să nu râdem de semeni!
- încercaţi să fiţi spirituali, dar nu forţaţi acest lucru; spiritul este singurul lucru pe care îl găseşti cu atât mai puţin cu cât îl cauţi mai mult. Umorul contemporan

îmbrăţişează multiple aspecte ale vieţii. Atenţie însă: „gluma este o sare ce trebuie întrebuinţată cu economie" (Pitagbra). Să alegem acele glume ce dovedesc bun-simţ, umor fin şi poante neaşteptate. Toate codurile condamnă glumele licenţiase. Să fim atenţi la cei pricepuţi în povestirea glumelor, la noutatea poantelor, la „morala" şi la spiritualitatea lor.

- Nu glumiţi decât cu cine ştie de „glumă", „nu trebuie să riscăm să glumim decât cu oameni politicoşi sau deştepţi" (La Bruyere). Nu fiţi prea ironici; ironia, atitudinea gingaşă şi dificilă trebuie mânuită cu multă dibăcie; ea poate fi admisă şi în conversaţiile celor mai distinşi oameni, dar atenţie: un proverb italian spune: „glumele trebuie să muşte ca un miel nu ca un câine". Ironiile pot duce la supărări. Evitaţi-le. „Mai bine pierzi o vorbă de spirit decât un prieten" (Boileau).
- Obişnuiţi-vă să primiţi o glumă, chiar îndreptată împotriva dumneavoastră, chiar dacă nu vă pare prea reuşit'ă, dare spusă cu intenţii bune. încercaţi să nu sesizaţi. Dacă o nepoliteţe nu justifică o altă nepoliteţe, refuzul de

politeţe nu poate fi decât o nepoliteţe,

- Cea mai sigură părere, convingerea cea mai fermă pierde din forţă dacă e formulată ca o sentinţă. Nu fiţi deci sentenţioşi, prea categorici, definitivi; păstraţi întotdeauna o undă de relativitate. Sentenţiozitatea ascunde de cele mai multe ori lipsuri în cultură. Un om politicos nu lansează opinii, şi încă foarte categorice, decât atunci când este în temă, „la el acasă".
- „Medicii buni nu vorbesc niciodată despre medicină, nobilii adevăraţi nu vorbesc niciodată despre strămoşi, oamenii talentaţi nu vorbesc despre operele lor" (Balzac). Nu trebuie să se ajungă la subiecte de strictă specialitate, dacă nu sunt accesibile tuturor celor de faţă. „Erudiţia e o bancnotă; ea nu poate fi folosită decât numai acolo unde poate avea valoare. înţelepciunea e monedă preţioasă care se întrebuinţează în orice împrejurare"

(Smiles).
• Nu încercaţi să fiţi „originali" cu orice preţ, nici prin ţinută, nici prin vorbă, nici prin comportament. O personalitate puternică este întotdeauna originală fără efort, în manifestările ei cele mai obişnuite. încercaţi să vă deosebiţi printr-o acţiune utilă, deosebită, meritorie.
• Nu este frumos să vorbim despre cineva în absenţa lui. Bârfa este în afara oricărei politeţi. Condamnăm:
- critica defectelor fără remediu (denotă proastă creştere);
- critica în absenţă (înseamnă bârfă);
- critica fără temei (calomnie).
• Este de asemenea nepoliticos ca, în timpul dicuţiilor, într-un grup oarecare, să organizezi „bisericuţe" separate, aparte, vorbind mai încet, şoptind într-un colţ cu unul sau mai mulţi vecini, mai ales pe seama unuia din cei prezenţi sau de curând plecaţi.
• Chiar şi în cele mai aprinse situaţii păstraţi nota de cavalerism necesară faţă de femeia sau vârstnicul ce participă la discuţii. Consideraţia acordată femeilor, vârstnicilor sau superiorilor nu exclude afirmarea adevărului sau a punctului de vedere personal, dar cu o nuanţă de politeţe în plus.
• • Un om de bun-gust nu intră într-o discuţie „unde nu-i fierbe oala". Nu e necesar să vă spuneţi părerea dacă nu v-o cere nimeni; dacă, totuşi, o faceţi, faceţi-o delicat, cu tact, la timpul potrivit.
• Se poate întâmpla ca, într-o discuţie, interlocutorul să învingă în „ciocnirea părerilor". Nu vă părăsiţi „adversarul" cu un aer de om jignit, supărat. „Mă simt mult mai mândru de izbânda pe care o dobândesc împotiva mea însumi, atunci când, în toiul luptei, mă plec sub forţa raţiunii adversarului meu, decât de izbânda împotriva lui şi datorită slăbiciunii sale" (Montaigne).

• „Rufele murdare trebuie spălate in familie (Voltaire). Feriţi-vă să discutaţi problemele particulare în societate. Acestea, mai ales sub formă de certuri, se rezolvă exclusiv în intimitatea familiei.
• Nu este permisă utilizarea unei limbi străine într-un grup în care măcar o persoană nu cunoaşte limba respectivă. Dacă aveţi un invitat străin care nu cunoaşte limba majorităţii, cineva va juca rolul de translator. Este inadmisibil ca o limbă străină să fie utilizată cu intenţia expresă de a nu fi înţeles de ceilalţi.
• Se spune că „stilul e omul"; stilul în conversaţie trebuie să fie simplu, natural, sincer, el reflectă structura interioară, personalitatea omului; calitatea lui îi dă eleganţă.
• Poporul român are un simţ înnăscut al politeţii, al bunei-cuviinţe. în limba noastră, de exemplu, există trei grade de adresare: cu „tu", cu „dumneata" sau cu „dumneavoastră" (mai rar „domnia voastră"). în limba franceză sunt numai două grade, iar în engleză unul singur. Mai există şi formule argotice, cum ar fi: „mă", „bă", „fă", dar

ar trebui să le eliminăm, deoarece sună vulgar şi, adesea, chiar ostil. După părerea noastră, „dumneata" sună mai rece, în schimb „dumneavoastră" poate fi afectuos. între persoane care s-au cunoscut de^curând, a trece îndată la apelativul „tu" poate fi uneori ireverenţios, alteori, însă poate fi o invitaţie la prietenie. Superiorul nu tutuieşte subalternii, chiar dacă foloseşte persoana a doua singular, iar femeilor li se va adresa, întotdeauna, cu persoana a doua plural.

Dacă avem vreo îndoială, să nu uităm că putem spune oricând „dumneavoastră": în lift, în magazine, pe stradă, în tramvai. Nimeni nu se va supăra şi nu vom pierde nimic din demnitatea noastră.

între părinţi şi copii, generaţiile mai vechi nu acceptau apelul de „tu" adresat părinţilor; relaţiile de azi îl acceptă; depinde de atmosfera creată între părinţi şi copii pentru ca formufa aleasă să nu sune nici distant, nici

obraznic. Nu este exagerat ca fiica să-i spună mamei sale „sărut mâna"; important este ca limbajul folosit să se potrivească împrejurărilor şi raporturilor create între persoanele respective.

Dacă moldovenescul „mata" este acceptat, diminutivul „mătăluţă" ar trebui scos din uz, acesta având şi o uşoară nuanţă ironică. Să rămânem deci la „dumneavoastră" corect, puţin pretenţios; nu se potriveşte când ne adresăm copiilor sau celor mult mai tineri, pentru care mai potrivit este „tu" în cazul celor dintâi şi respectiv „dumneata". „Dumneata" este mai obişnuit, presupune relaţii mai vechi şi mai apropiate; iniţiat de cel mai onorat, poate înlocui pretenţiosul „dumnea-voastră". „Tu" este sincer, apropiat, intim; este potrivit faţă de copii, între prieteni buni şi rude apropiate indiferent de vârstă.

• Evitaţi să vă adresaţi cuiva cu „domnişorică" sau „domniţă". Evitaţi, de asemenea, pe cât posibil, vocativele ca apel, deoarece toate au un sens peiorativ („şoferule", „inginerule", „artistule" etc).

• Prescurtările nu fac impresie deosebită. Dacă ni se adresează cineva cu „dom'le" sau ne scrie „d-le" sau „pt." în loc de „pentru", e semn că manifestă faţă de noi oarecare subapreciere. Evitaţi vorbirea prea rapidă, „muşcarea" terminaţiilor, trăncăneala, conversaţia tărăgănată; nu lăsaţi fraza fără sfârşit şi nu începeţi o poveste fără sfârşit.

• , Evitaţi expresiile prea categorice cum ar fi: „exclus", „absolut", „desigur", „perfect", „foarte adevărat", „te înşeli", „nu aveţi dreptate", „ce eroare"!; expresiile care caracterizează adevăruri eterne sau sentinţe ca „aşa sunt bărbaţii", sau „voi femeile"... „aşa a fost întotdeauna!",... „adevărul este că..."; exprsiile stimulente, remontatoare de conversaţie ca: „ei lasă!"... „ei drăcia dracului...", „aiii...", „măi, măi!", „fiuuu", „aha..., asta-I problema?!...", „ce e?", „chiar aşa?", „sincer vorbind"... etc; toate sunt îndoielnice,

situându-se la hotarul dintre impoliteţe şi bâlbâială intelectuală.

• „Un compliment nu este un angajament", dar „făgăduiala dată e datorie curată". Nu confundaţi complimentele cu linguşirile, cu flatarea. A face unei femei complimente e politicos, a o flata este aproape o gafă; poţi spune unei femei nu prea frumoase: „arătaţi foarte bine", dar facem o greşeală spunându-i: „sunteţi foarte frumoasă".

• Nu spuneţi niciodată unei doamne: „vă cunosc de când eram copil", ci „vă cunosc de când eram copilă".

• Nu întrebăm despre o doamnă bolnavă: „ce are?"; putem, eventual, întreba: „cum se simte?!".

• Nu urăm femeilor peste 25 ani „căsătorie grabnică".

• Nu întrebăm pe nimeni ce vârstă are şi cât câştigă!

• Sinceritatea nu implică lipsa de supraveghere a limbajului. Mulţi tineri adoptă un limbaj argotic, dur, necivilizat din dorinţa de a părea originali, independenţi,

neconform işti. Expresii ca: „mişto", „gagică", „gagiu", „nasol", „soios", poate chiar şi „monşer" sau „stimabile" nu au ce căuta într-un limbaj civilizat.

- Expresii vulgare, înjurături, impurităţi, grosolănii, trivialităţi, toate reprezintă „o tăgăduire cinică a respectului pentru oameni şi a drumului nostru pentru frumuseţe adâncă şi cu adevărat omenească" (Makarenko).
- Nu corectăm forma gramaticală în care se exprimă cineva (cu excepţia copiilor) sau pronunţarea defectuoasă a unei expresii străine. Nu replicăm cu „nu vă exprimaţi clar", „asta nu interesează".....lasă asta" etc.
- Excludeţi din conversaţie banalităţile, pălăvrăgeala, cronografia, plictiseala. Hoţii de timp pot să apară pe stradă, la telefon, la audienţe, la şedinţe sau acasă. Politeţea ne obligă să vorbim clar şi scurt şi numai dacă

realmente avem ceva de spus.

• „Vorba dulce, mult aduce", spune un proverb vechi şi înţelept. Să nu uităm nicicând cuvântul „mulţumesc" cu semnificaţia de „mulţi ani"; această sintagmă este de fapt o prescurtare de la „îţi doresc să trăieşti mulţi ani" care s-a redus la „să trăieşti mulţi ani" şi respectiv „mulţi ani" şi „mulţam". Să-l spunem, să nu ne zgârcim cu acest mulţumesc, care ne apropie atât de mult. Alături de mulţumesc să învăţăm să spunem, dacă este cazul, „îmi pare rău, iartă-mă", precum şi alte formule uzuale, frumoase, utile şi indispensabile în societate: „vă rog...", „dacă sunteţi bun...", „nu vă supăraţi"..., „poftiţi", „v-aş deranja rugându-vă...", „nu mi-o luaţi în nume de rău"..., „mi-ar părea răz să nu vă pot servi"..., „mă tem că n-am să pot veni".

6.2. ŢINUTA ÎN CONVERSAŢIE

în arta vorbirii este implicat şi gestul. Politeţea omului care vorbeşte se manifestă şi în modul cum o face ca ţinută. „în tonul vocii, în ochii şi aerul unei persoane nu este mai puţină elocvenţă decât în alegerea cuvintelor" (La Rochefoucauld).

în timpul discuţiilor nu este decentă nici poziţia tolănit în fotoliu, nici călare pe masă; luând loc, trebuie să veghem ca poziţia noastră să fie cea corectă, nici prea rigidă, nici prea comodă ori neglijentă.

• Picioarele stau strânse mai ales la femei în poziţie ortostatică sau pe un scaun; cu picioarele desfăcute se poate sta numai când suntem îmbrăcaţi în pantaloni. Se pot încrucişa părţile de jos ale picioarelor; este decent şi picior peste picior; indiferent de sex, nu se aşază cu glezna peste genunchi.

• Mâinile nu se ţin în şolduri, nici la spate, nici în buzunare, ci cât mai imobile: nu se agită nervos, nu se gesticulează exagerat; nu se „bate toba"; un proverb

portughez spune: „nu vorbi cu degetele fiindcă nu coşi cu limba"; degetele nu se „pocnesc", nu se introduc în gură, în nas, în urechi şi nu se sprijină pe nasturii sau reverele interlocutorului.

• Nu se stă pe speteaza fotoliului, a canapelei sau a scaunului sau pe marginea mesei. Nu se stă cu spatele la alte persoane; nu ne sprijinim de perete.

• Nu ne jucăm cu inelele, colierele, creionul, cheile, încuietorile genţilor, fărâmiturile de pâine, nasul, urechile; nu se răsucesc şuviţe de păr pe degete, nu ne scărpinam, nu ne pieptănăm (nici femeile!), nu se cască în prezenţa altor persoane, nu se cântă, nu se fredonează, nu se fluieră.

• Aşezarea pe scaun sau fotoliu în semn de izolare sau de plictiseală, strângerea genunchilor între mâini sau a mâinilor între genunchi, sprijinirea capului pe spătarul scaunului, desfacerea exagrată a genunchilor, nu sunt indi-cate.

• încercaţi să tuşiţi sau să strănutaţi cât mai discret. Dacă o faceţi mai încet, întoarceţi puţin capul într-

o parte, eventual acoperind gura cu mâna stângă şi, dacă se poate, având în mână o batistă curată. Urările de tip „noroc" sau „să-ţi fie de bine" nu sunt indicate decât între prieteni intimi.

- Propriile afirmaţi nu le încheiaţi cu râsete, chiar şi atunci când spuneţi o glumă. Râdeţi cu oarecare decenţă; fiţi reţinuţi, dar veseli, atenţi, binevoitori.
- Vorbiţi cu decenţă în privire, cu gesturi simple, cu intonaţie potrivită. Priviţi interlocutorul în ochi, dar nu fix, cu insistenţă, mai ales când e o femeie; fiţi modeşti şi naturali.
- Nu vorbiţi tare, nu bruscaţi pe nimeni, nu loviţi cu mâna în masă, aveţi răbdare cu cei „mici" şi „necrescuţi".
- Nu se vorbeşte cu ţigara sau cu pipa în gură, nici cu scobitoarea sau guma de mestecat. Dacă se fumează

în timpul unei discuţii, ţigara se scoate din gură când se ia cuvântul.

• Nu e permis să stăm de vorbă cu femeile, vârstnicii, superiorii şezând, dacă aceştia sunt în picioare.

• Când cineva ni se adresează îi oferim atenţia. Legătura cu partenerul se poate stabili prin scurte priviri, prin anumite gesturi sau aprobări cu capul. Este neplăcut să se voVbească cuiva în imediata apropiere a gurii sale.

• Atenţie la discuţiile cu copiii. Politeţea între adulţi este împletită cu morala faţă de copii, cu educaţia. Copii înregistrează şi reproduc; nu se vor omite expresiile curente de „te rog" şi „mulţumesc"; de ce să nu spunem „vrei te rog, să închizi uşa" în loc de „n-ai uşă la bordei?".

» în legătură cu „arta conversaţiei", câteva citate:
„Să exprimăm ceea ce simţim, să simţim ceea ce exprimăm" (Seneca).
„Când eşti obligat să dai cuiva o explicaţie, nici o născocire nu te poate servi mai bine decât adevărul" (L. Duglas).

• „Celor pe care îi stimezi, adu-le omagiul de a nu le ceda nimic din opiniile tale. Celorlalţi, nu le face onoarea intransigenţei tale" (G. Ibrăileanu).

• „Când sunt contrazis, mi se trezeşte atenţia şi nu mânia" (Montaigne).

• „înţeleptul nu spune tot ceea ce gândeşte, dar gândeşte tot ceea ce spune" (Livry).

Prin cuvânt omul se defineşte ca „homo sapiens".

6.3. SCRISORI - FELICITĂRI

Un mijloc de comunicare de la ditanţă între oameni îl reprezintă scrisoarea. Scrisul a fost întotdeauna mai mult decât cuvântul rostit; dincolo de cuvinte, scrisoarea este aproape un dar, cuvântul devenit dar, „simbol al duratei, al

viitorului, al voinţei de veşnicie" (O. Spengler).

• Să începem cu corespondenţa ce are un caracter familial; e vorba de scrisorile către părinţi şi fraţi, către rude; o simplă carte poştală trimisă la o săptămână, sau chiar la o lună, este în stare să asigure echilibrul sufletesc al părinţilor.

• Aţi fost plecaţi în altă localitate, aţi locuit sau aţi mâncat la rude, cunoscuţi, prieteni, la maximum o săptămână de la plecare le veţi scrie cuvinte frumoase de mulţumire pentru atenţiile acordate; răspunsul este şi el obligatoriu (un proverb spune: „a scrie cuiva e o gentileţe, a răspunde e o datorie"). Firul se poate opri aici; dacă se scrie şi se răspunde din nou, se creează un lanţ de scrisori numit corespondenţă.

• O specie tradiţională a corespondenţei este cea legată de împrejurări festive şi solemne: aniversări, sărbători, evenimente importante cu caracter personal, logodne, căsătorii etc. De regulă, misivele legate de aceste prilejuri sunt compuse în stil telegrafic, scurt, cald.

• Un stil aparte al genului epistolar îl constituie corespondenţa protocolară. Se va supune regulilor şi

uzanţelor internaţionale.

- Corespondenţa oficială constituie de asemenea un gen aparte de scrisori: are loc între instituţii, întreprinderi, ministere, între oficialităţi şi particulari. Este sobră, la obiect.
- Corespondenţa oamenilor mari, a personalităţilor politice, ştiinţifice, dar mai ales a scriitorilor oferă exemple fericite de scrisori de b frumoasă valoare culturală, literară şi educativă.
- Corespondenţa dintre tineri şi tinere, dintre bărbaţi şi femei are un plus de afectivitate, ea reprezintă statornicia gândului, a sentimentelor de dragoste sau de prietenie.
- Vechile „coduri ale manierelor elegante" alocau capitole întregi genului epistolar, cuprinzând un întreg

„modelar", aproape rigid, referitor la cele mai diverse (şi banale) situaţii. Astăzi, astfel de modele nu-şi mai au locul. Şi totuşi unele reguli se impun.

- în scrisoare se specifică data pe prima pagină sus în dreapta, sau la sfârşit, după semnătură, tot în dreapta (ziua, luna,şi anul). Urmează apoi formula de adresare: „stimate...", „dragă..." etc. în introducere se face legătura cu trecutul (referitor la ultima scrisoare sau întâlnire) sau se justifică relaţia de corespondenţă. Urmează cuprinsul (conţinutul scrisorii), încheierea şi semnătura (obligatoriu).
- în corespondenţa intimă, data şi chiar formula de adresare pot lipsi.
- Atenţie la titlu: prima impresie e mai puternică decât celelalte. Daca natura relaţiilor impune să se folosească numele de familie, nu se va mai scrie şi prenumele (la bărbaţi!). Dacă se indică un titlu academic, se va adăuga şi numele şi, înaintea titlului, cuvântul „stimate" sau „stimată": „Stimate Domnule Academician Mateescu", „Stimate Domnule Doctor Bodea", „Stimată Doamnă Măria Tirla".
- Dacă se scrie cuiva în calitatea lui oficială, în scrisori cu conţinut de lucru, se scrie numai: „Domnule Director", „domnule Decan" etc. Pentru personalităţi deosebite, onorificul „stimate" se completează: „Mult stimate Domnule Ministru" etc.
- Dacă scriem unei persoane, de acelaşi sex, căreia nu îi spunem pe nume, dar cu care suntem totuşi în relaţii destul de intime, putem înlocui stimate prin dragă: „Dragă Domnule Petrescu", chiar dacă „Domnule" are un caracter oficial ce exclude familiarul „Dragă". Nu se scrie unei persoane de sex opus „dragă" decât dacă suntem în relaţii destul de apropiate pentru a o apela pe numele mic: „Draga mea Anca", „Dragul nostru Sorin".
- Nu alergaţi după formule şi scrisori model, sau după cele căzute de mult în ridicol cum ar fi „comoara mea"

sau „îngeraşul meu drag". Se poate scrie simplu: „Dragul meu", „Dragii noştri" etc.

- în scrisorile oficiale şi mai pretenţioase, toate cuvintele titlului se scriu cu iniţiale majuscule. După titlu, virgulă.
- Titlul se scrie mai spre mijlocul paginii faţă de începutul alineatelor noi şi la câteva rânduri de la marginea de sus a hârtiei. - »
- Introducerea începe cu aliniat: „Am primit scrisoarea dumneavoastră..." sau „Vă scriu pentru a vă aduce la cunoştinţă..." sau „îmi permit să vă scriu pentru a vă aminti..." sau „Pentru a vă ruga să binevoiţi..." etc.
- Cuprinsul începe şi el cu aliniat. în cazul că scrisoarea are un scop bine determinat, acesta se va explica în cuprins. Dacă răspunde numai relaţiilor sociale, se vor comunica veşti despre expeditor şi despre cunoscuţii comuni, veşti compatibile cu intimitatea relaţiilor. Dacă răspunde unei scrisori, ne vom referi întotdeauna la persoanele interesante pentru cel căruia îi scriem; vom avea

grijă să răspundem la toate întrebările ce ni s-au pus. Conţinutul va fi mai lung, mai amplu, între persoanele cu legături mai vechi, între rude apropiate; astfel, cuprinsul poate fi scurt, mai puţin chiar decât o pagină, clar, concis. Scrieţi simplu, firesc, încercând să exprimaţi cât mai exact stările personale. A scrie frumos înseamnă a scrie cât mai aproape de gând şi fiecare gând are vorba lui potrivită. Evitaţi frazele interminabile, parantezele şi repetiţiile; nu utilizaţi expresii prea libere sau prea familiare, chiar dacă ele sunt admise în vorbirea de toate zilele şi chiar dacă, în ultimul timp, scrisoarea se „apropie" de stilul vorbit. Scrisoarea trebuie să păstreze un ton corect, decent, direct, spontan, simplu, concis, cald, sincer, prietenos, plin de amabilitate şi bunăvoinţă, ceva mai îngrijit decât vorbirea curentă. Astăzi corespondenţa înseamnă măsură, firesc, eleganţă, decenţă, simplitate.

® Aceeaşi decenţă se păstrează şi în încheiere, în mod simplu, încheierea trebuie să conţină, pe lângă o parte în care ne exprimăm nerăbdarea în aşteptarea răspunsului sau mulţumiri anticipate dacă am emis o rugăminte, o formulă de salut. Această formulă se corelează cu cea de început şi depinde de relaţiile dintre cei ce-şi scriu şi de conţinutul scrisorii. Astfel, între intimi, formula poate fi: „Te sărut (sau vă sărut) cu drag", „Multe salutări la toţi", între prieteni: „Cu statornică dragoste şi prietenie..." sau, mai simplu: „al tău, din inimă", sau „cu prietenie sinceră", sau, şi mai simplu: „al tău" şi semnătura. O încheiere mai romantică ar fi: „Vă îmbrăţişăm cu drag" sau „Cu sinceră afecţiune", sau „Leonora scumpă, te sărut mult"...

- Pentru scrisorile începute cu „Domnule Ionescu", încheierea trebuie să fie simplă: „Cu prietenie", „Al dumitale", „Cu mulţumiri", „Cu sentimente", sau „Cele mai bune gânduri", „Cu stimă".
- Pentru apelativul „Stimate domnule profesor Rodeanu" în încheiere se scrie: „Al dumneavoastră respectuos...", sau „Cu deosebit respect", sau „Primiţi vă rog sentimentele mele respectuoase", „Cu cele mai alese sentimente" sau „Cu deosebită stimă" etc.
- în corespondenţa oficială, stilul se cuvine să utilizeze, dacă este cazul, anumite expresii curente, intrate în uzul protocolar; formule ca: „am onoarea de a vă ruga" sau „îmi permit să cred că veţi binevoi" vor fi preferate altora, de tipul: „vă rog" sau „eu sper" etc. Respectul deosebit poate fi formulat, în încheiere, şi mai reverenţios: „Vă rog să primiţi, Domnule Ministru, expresia respectului meu" sau „îngăduiţi-mi să vă asigur, încă o dată, de respectul meu devotat" etc. în relaţiile protocolare formulele sunt consacrate.
- O femeie asigură un bărbat de „sentimentele sale distinse"; pentru relaţii mai apropiate: „Cele mai bune complimente".
- între femei se dau asigurări de „sentimente

alese", „sentimente de simpatie (deosebită)" sau „de devotament prietenesc".
- Un subaltern adresează superiorului „Expresia sentimentelor lui respectuoase" iar superiorul transmite subalternilor „Expresia sentimentelor lui", „Sentimente colegiale" sau „Gânduri bune" etc.
- Scrisorile de afaceri sau scrisorile comerciale se termină cu „Salutări distinse" (formulă prezentată după „Usages mondaines").
- Nu se prescurtează cuvintele: „Domnule" sau „Dumneavoastră" (nu Dle., Dv). în scrisorile expediate superiorilor sau în scrisorile oficiale, adresaţi-vă numai cu „Dumneavoastră". Pentru particulari: „tu", „Dv" şi „Dta".
- Este grav nepoliticoasă - în titlu sau în adresă - orice greşeală de titulatură sau ortografiere a numelui.
- Formula de salut se va scrie în rând separat, nu chiar de la capăt (ca la introducere).
- Urmează numele, scris două sau trei rânduri mai jos, în dreapta.

- Semnătura este obligatorie şi trebuie să fie lizibilă şi completă (nume şi prenume), mai ales la prima scrisoare adresată unui nou corespondent şi întotdeauna în corespondenţa oficială. Se admite şi aici o prescurtare, când numele este dactilografiat.
- Niciodată - în afara corespondenţei strict oficiale - semnătura ne este asociată cu vreun titlu. între intimi sau rude apropiate se poate semna numai cu numele cel mic (prenumele).
- Evitaţi abuzul de POST SCRIPTUM (P.S.), care se poate adăuga la sfârşitul unei scrisori pentru „probleme uitate"; este neelegant.
- în corespondenţa sentimentală elanul este, de cele mai multe ori, mai puternic decât grija pentru compoziţie, pentru politeţe şi, vai!, pentru gramatică. A scrie caligrafic,

a nu face greşeli elementare de orice fel, a folosi un stil frumos, iată primele cerinţe ale unei scrisori de dragoste.

• Scrisorile cu referire la artă, la cultură, critică etc. constituie genuri aparte şi depăşesc sfera tematicii propuse.

• Felicitarea este un act de curtoazie prin care o persoană exprimă sentimentele sau urările sale cu ocazia unor evenimente legate de viaţa şi activitatea unei alte persoane, ale unei familii, ale unor colective. Felicitarea poate avea un caracter oficial, când se face între reprezentanţi ai unor state.

• La sărbători sau evenimente deosebite omul politicos trimite felicitări în scris, eventual telegrame. Felicitările trebuie să ajungă la timp, nici prea devreme, nici prea târziu (mai bine mai devreme!). E bine ca persoana felicitată să răspundă la felicitarea primită, în scris sau verbal cu ocazia primei întâlniri. Felicitările trebuie să fie concise, formule simple, urări; la prietenii apropiaţi putem personaliza mesajul prin câteva cuvinte afectuoase.

• Din felicitările în scris, forma care marchează cea mai mare atenţie este scrisoarea. Aceasta va fi în general sumară, câteva fraze; dacă persoana felicitată se află în altă localitate, în raport cu intimitatea relaţiilor, felicitarea poate deveni o „adevărată scrisoare".

• Oficiile poştale pun la dispoziţia publicului o varietate de tipărituri speciale sau imprimate-tip pentru sărbători şi alte evenimente ocazionale; sunt mai puţin pretenţioase, mai reci, mai seci.

• în anumite ocazii (Anul Nou, aniversarea sărbătorii naţionale, aniversarea zilei de naştere etc), felicitările în scris, particulare sau oficiale, pot fi însoţite de buchete de flori sau cu flori sau mici atenţii simbolice.

• Se adresează felicitări scrise pentru evenimente survenite (avansări, decoraţii, numiri în funcţie etc), la maximum 15 zile după eveniment. Tot la maximum 15 zile de la

eveniment se transmit şi condoleanţele scrise adresate unui prieten sau cunoscut, pentru decesul unei persoane apropiate. Atenţie mai ales aici: formule simple, sincere. Scrisorile de condoleanţe din altă localitate pot fi mai lungi; la fel şi telegramele. Nu se răspunde, se mulţumeşte la prima întâlnire'.

• Se practică de asemenea obiceiul galant de a se anunţa prin scrisori tipărite unele evenimente familiale importante (căsătorii, naşteri, decese). Adresa se scrie cu mâna. Dacă se invită la un eveniment previzibil (nuntă, revelion), invitaţia sau scrisoarea trebuie să ajungă la destinaţie cu trei - patru săptămâni înainte. Pentru invitaţii cu caracter protocolar, se va menţiona şi ţinuta.

• Felicitările mai pot fi directe, telegrafice sau telefonice. Felicitarea directă cere cea mai mare atenţie. Se face la onomastica cuiva (cu sau fără invitaţie, dar cu un telefon prealabil), la aniversarea zilei de naştere sau alte aniversări (cu invitaţie); la căsătorii (după ofiţerul stării civile) felicită naşii, părinţii, rudele apropiate, celelalte rude, prietenii

intimi, cunoscuţii, colegii.
- Telegrama este potrivită mai ales în cazul căsătoriilor.
- Mai puţin protocolară este felicitarea telefonică.

Se practică între prieteni în toate ocaziile de aniversare, anul nou (nu şi la căsătorii); se va felicita telefonic între orele 18 şi 21.
- Dacă în relaţiile particulare felicitările se schimbă între persoane cunoscute, în relaţiile oficiale interstatale sau protocolare, personalităţile marcante pot fi felicitate fără să existe relaţii personale. Aceasta se poate face prin scrisori, cărţi de vizită, telegrame, tipărituri speciale, în protocol, răspunsul de mulţumire pentru felicitări este obligatoriu. Astfel prioritarul poate mulţumi pentru felicitări în scris sau verbal, la prima întâlnire.
- Saluturi amicale, în scris, se pot transmite şi

prin intermediul cărţilor poştale ilustrate. Acestea nu servesc pentru o corespondenţă propriu-zisă. Conţinutul lor va fi, deci scurt, asemănător unei telegrame; se poate omite titlul, introducerea şi, eventual, data sau încheierea- Se pot exprima, concis, gânduri frumoase, salutări, urări de bine. Semnătura este obligatorie.

• Comunicările intime, între rude apropiate, inclusiv între soţi, se pot scrie şi pe cărţi poştale simple (neilustrate); acestea nu pot fi folosite niciodată pentru scrisorile de politeţe.

• O atenţie deosebită trebuie să se dea şi formei de prezentare a scrisorilor. Astfel:

- felul hârtiei trebuie să fie potrivit cu calitatea scrisorii: nu se scriu cereri pe hârtie format mic sau colorată;
- hârtia şi plicul să fie simple, dar cu aspect îngrijit şi plăcut; nu se asociază plicul alb cu hârtia colorată, nu se folosesc plicuri cu desene sau ilustraţii;
- nu se utilizează hârtie prea colorată, culorile de hârtie politicoase sunt cele clasice, deschise, discrete;
- se evită creionul; se preferă cerneala albastră;
- se lasă spaţiu alb înainte de titlu şi mici spaţii marginale pe partea stângă a hârtiei;
- dacă este necesar, puteţi adăuga o a doua foaie de hârtie pentru a putea scrie îngrijit, ordonat, aerisit, fără continuări pe margine, pe verticală sau pe diagonală, fără floricele;
- se scrie lizibil (inclusiv ciornele care se dau la dactilografiat în corespondenţa oficială);
- scrisorile bătute la maşină se folosesc rar; sunt reci, neconvingătoare, impersonale, distante; dacă totuşi o faceţi, trimiteţi originalul, sub nici un motiv copia la indigo; semnătura este de mână, dar atât; nu adăugaţi cu mâna nimic;
- nu se dactilografiază în nici un caz scrisorile de mulţumire, de condoleanţe, scrisorile de felicitare (în afară

de cele aparţinând instituţiilor, care pot fi şi tipărite);
- la nevoie, se poate scrie şi în corespondenţa particulară pe hârtie de dactilografiat.dar îngrijit, ordonat, hârtia îndoindu-se în prealabil în jumătate, încât prima pagină să aibă îndoitura în stânga; dacă scrisoarea conţine mai mult de trei pagini, acestea vor fi numerotate;
- nu sunt permise greşelile de exprimare, gramaticale sau de ortografie, nume incomplete, funcţii eronate etc;
- în final, scrisoarea se îndoaie cu titlul în afară, deasupra şi se introduce în plic în poziţia normală de citire.
- de regulă, pe plic se scrie şi expeditorul, inclusiv adresa acestuia;
- o deosebită atenţie se va da formei în scrisorile oficiale, în cele de serviciu, cereri, memorii, dări de seamă, rapoarte etc; se impune a fi dactilografiate dar având semnătură autografă.

• Nu se citesc scrisorile adresate altora.

• Când o scrisoare este transmisă prin

intermediul altei persoane, expeditorul o va înmâna deschisă, cu îndemnul de a fi citită sau cu prezentarea sumară a conţinutului scrisorii; este elegant ca transmitătorul să închidă plicul în prezenţa expeditorului, având încrederea deplină în loialitatea relaţiei.

• în legătură cu **„cărţile de vizită",** acestea au fost iniţial destinate scopului nominalizat; în ultimul timp rolul lor s-a modificat, acestea devenind „mesagerii" noştri în diferite ocazii:

- în împrejurări oficiale - exclusiv - se folosesc „cărţi de vizită de prezentare" conţinând calitatea oficială a persoanei respective, numele întreprinderii sau instituţiei respective, numele întreprinderii sau instituţiei şi adresa acesteia;

-în locul obişnuitului „schimb" de numere de telefon, după relaţii temporare, cum ar fi cele de concediu, excursii,

recepţii etc;
- pentru felicitări, cu ocazia diferitelor sărbători sau evenimente de familie - cunoscute sau anunţate - se trimit cărţi de vizită cu un conţinut scurt: „La mulţi ani" sau „Felicitări cu ocazia..."; între intimi se pot adăuga şi câteva cuvinte;
- în cazul unei schimbări de domiciliu se pot transmite amicilor cărţi de vizită cu noua adresă; într-un asemenea caz, cartea de vizită reprezintă şi o invitaţie;
- transmiterea de mulţumiri pentru un serviciu, se poate face pe o carte de vizită; pentru servicii importante mulţumirile se fac personal;
- trimiterea unui cadou, a unui buchet de flori etc. se însoţesc de o carte de vizită pe care se pot scrie câteva cuvinte.

- Nu se face corespondenţă pe cărţile de vizită. Cele câteva cuvinte - dacă este cazul - se scriu sub numele imprimat; dacă se termină spaţiul primei pagini, se poate continua şi pe revers.
- Cărţile de vizită de felicitare obligă la răspuns de mulţumire în cel mai scurt timp; se poate face totul prin cărţi de vizită.
- Eleganţa cărţilor de vizită impune ca acestea să fie simple, imprimate cu culoarea neagră pe un carton alb de dimensiuni şi format obişnuit (dreptunghiular). Pe carton se scriu numele, adresa şi titlul academic (dacă există); pe cărţile de vizită pentru uzul obişnuit nu apare nici o altă calitate sau specificare (director etc). Orice adaos sau înfrumuseţare denotă prost-gust.
- Cartea de vizită a unei femei nu cuprinde adresa. Aceasta se poate adăuga, dacă este cazul.
- O familie poate avea o singură carte de vizită, cu numele mic al soţiei, cel al soţului şi apoi numele de familie; în protocol se scrie invers, numele soţului şi apoi al soţiei.
- Pe o carte de vizită nu se scriu niciodată

prescurtat numele şi prenumele.
- în practica internă şi mai ales în cea internaţională, se folosesc prescurtări, scrise pe cartea de vizită în partea stângă, jos:

„P.F." („Pour felicitation" sau „pour fete", adică „pentru felicitări" sau „pentru sărbători");
„P.F.N.A." („Pour Felicitation Nouvelle Annee" - „felicitările de anul nou"); se răspunde tot prescurtat cu iniţialele „P.R." („Pour Remercier", adică mulţumiri) sau „P.R.+ P.F.N.A.";
„P.P." („Pour Presentation" - pentru prezentare); se va răspunde cu „P.R." sau cu „P.P. + P.R.";
„PC." („Pour Condoleances" - pentru condoleanţe).
„P.P.C." („Pour Prendre Conge" - pentru a lua rămas bun); pentru „P.C." şi „P.P.C." nu se răspunde.
Scrierile oficiale pot fi transmise prin poştă sau prin curier special.

6.4. CONVORBIRI TELEFONICE

Telefonul reprezintă unul din semnele civilizaţiei.
Veştile pot fi transmise imediat de la mii de kilometri sau din acelaşi bloc. Ce bine ar fi dacă toţi „uzagerii" ar folosi telefonul în mod civilizat! Ar fi un minunat mijloc de comunicare simplă, eficientă, concisă, clară.

- Nu chemaţi la telefon la orice oră. Pentru persoanele particulare orele potrivite sunt 11... 12,30 şi 18...20.
- La telefon se vorbeşte scurt, se rezolvă rapid comunicările sau informaţiile necesare. Telefonul nu are menirea să înlocuiască o conversaţie; el fixează doar locul şi ora conversaţiei. Nu furăm nici timpul nostru, nici al altora. Nu povestim întâmplări, nu dăm reţete culinare, nu facem confidenţe, nici filosofie.

- încercaţi să ghiciţi ce face apelatul, dacă nu cumva l-aţi deranjat, dacă vă poate vorbi etc; răspunsurile „eram tocmai la masă" sau „am întârziat la apel pentru că eram tocmai la baie", sau altele similare, obligă la o scuză şi la încheierea imediată a convorbirii şi, eventual, la întrebarea „când aş putea reveni?".
- Prezentaţi-vă la telefon corect, indicând cine sunteţi. Spuneţi apoi ce doriţi sau cu cine doriţi să vorbiţi. Şi femeile au obligaţia să se prezinte atunci când fac un apel telefonic.
- Dacă nu răspunde persoana căutată cereţi scuze pentru faptul că deranjaţi şi mulţumiţi; aşteptaţi apoi în linişte persoana căutată. în nici un caz nu întrebaţi cine este persoana care vă răspunde. Dacă vrea, o va face singură după ce v-aţi prezentat întâi dumneavoastră. în convorbirile oficiale se poate întreba: „v-aş ruga, aş putea şti cu cine am vorbit?". Nu puneţi întrebări de felul: „cine e la telefon?" sau „ce număr aveţi?".
- La apelul telefonic, răspundem simplu „alo" sau „da". La întrebarea „Casa Ionescu?" sau „Sunteţi... (nr. telefonului)?", răspundem din nou cu „da" dacă întrebarea este corectă; în caz contrar, răspundem fără supărare, în glas, „greşeală". Cel care a chemat vă răspunde la rându-i „scuzaţi, vă rog". Dacă greşeala se repetă, putem întreba pe cel care ne deranjează a doua oară ce număr a format deoarece se poate să fie greşit informat asupra numărului, în cazul în care a format intenţionat numărul nostru, îi comunicăm, politicos, că acest număr nu corespunde casei căutate. Cel care a greşit se scuză încă o dată pentru deranjul făcut.

Este preferabil să înlocuim apelativul „casa.,'.'" prin „locuinţa...". Apelativul „casa..." este potrivit pentru locuinţe mari, individuale, vile, case particulare renumite.

- Dacă la apel se confirmă numărul de telefon căutat, cel care telefonează se prezintă: „aici..., aş dori să

vorbesc cu..., vă rog" sau „dacă se poate, aş dori să vorbesc cu...".

- Eticheta spune că nu este necesar să salutăm atât timp cât nu vorbim cu o persoană cunoscută. Dacă persoana se prezintă, suntem obligaţi să salutăm. Socotim că nu greşim dacă, oricând, sunând la o instituţie sau la la o locuinţă, începem convorbirea cu „bună ziua" şi apoi explicăm cine suntem şi ce dorim.
- Dacă solicitantul nu se prezintă şi cheamă pe cineva din casă, suntem obligaţi să întrebăm cine este; persoana care cheamă, dacă a greşit, nespunându-şi numele, nu se va supăra şi o va face. Dacă refuză, nu suntem obligaţi să-l servim; răspunsul „un cunoscut" sau „o prietenă" nu este satisfăcător, nici frumos.
- Facem excepţie de la această regulă numai în cazul când cerem un vecin care nu face parte din familie. Când ni se cere un vecin la telefon, cel care a făcut apelul se va scuza: „vă rog, iertaţi-mă că vă deranjez; aş dori să vorbesc cu..., dacă se poate". Dacă apelul se face la ore

nepotrivite abonatul telefonic poate răspunde politicos: „la ora aceasta este imposibil". Se exceptează cazurile grave!

- Ne prezentăm, de asemenea, persoanelor care mediază convorbirea, atunci când lăsăm o ştire cuiva sau când cerem secretarei unui demnitar să ne facă legătura cu acesta.
- în cazul convorbirilor oficiale cu caracter de protocol, solicitantul trebuie să se prezinte şi să salute.
- Este indicat ca, dacă o persoană mai tânără îşi caută un coleg sau un prieten şi deduce că persoana care a răspuns ar putea fi unul dintre părinţii apelatului, pe lângă prezentare, să dea şi unele explicaţii asupra relaţiilor cu cel chemat: „sunt un coleg de clasă", „un coleg de birou" etc.
- între prieteni şi cunoştinţe bune, se poate suna „după obiceiul casei" chiar în afara orelor potrivite. Ne abatem de la regula orelor şi în cazurile grave; nu se prea

sună la domiciliul cunoştinţelor dacă ştim că cineva este grav bolnav în familie.

• Nu transmitem prin telefon felicitări unor persoane mai în vârstă, nici în cazul căsătoriilor; nu transmitem telefonic condoleanţe; nu invităm prin telefon o persoană mai în vârstă la nuntă.

• Nu se adresează telefonic mulţumiri pentru un dar sau un serviciu deosebit; pentru flori, da!

• Convorbirea telefonică o încheie femeia, superiorul, prioritarul. între egali, o încheie cel care a făcut apelul.

• Nu se închide telefonul decât cu consimţământul bilateral sau în caz de forţă majoră, eventuale jigniri. Dacă un bărbat vorbeşte cu o femeie, el păstrează receptorul la ureche până aude sunetul caracteristic produs de întreruperea legăturii de partea cealaltă sau cel puţin până i se spune la revedere.

• Dacă un „nepoliticos" abuzează de timpul nostru, putem încheia convorbirea cu o scuză oarecare. Dacă suntem chemaţi la telefon în timp ce avem o vizită, ne cerem scuze faţă de cei prezenţi şi avem grijă să scurtăm convorbirea menţionând: „scuzaţi-mă că sunt expeditiv, dar am un oaspete", având grijă să mai adăugăm „te voi suna mai târziu".

• Nu se cuvine să spunem la telefon „sună-mă, te rog mai târziu; tocmai urmăream ceva interesant la televizor" sau „nu pot vorbi, nu sunt singur".

• Când convorbirea se întrerupe - din motive tehnice - cheamă din nou persoana care a apelat.

• Este indicat ca, sunând pe cineva, să-l întrebaţi dacă nu-l deranjaţi şi îi puteţi răpi câteva minute.

• Atenţie la telefoanele publice: durata convorbirii nu poate depăşi în nici un caz 5 minute, şi mai puţin în caz de aglomeraţie; dacă aveţi de dat mai multe telefoane,

intercalaţi între ele un alt pretendent care aşteaptă sau căutaţi „cabine nesolicitate" sau „ore nesolicitate". Dacă telefonul automat nu mai „cere" monede pentru continuarea convorbirii, nu abuzaţi.

• Nu este admisă vizitarea unei persoane care are telefon fără a suna în prealabil şi a-i anunţa intenţia. Este şi practic!

• Dacă apelăm telefonic pe cineva prin intermediar, trebuie să ne prezentăm la aparat imediat ce ni s-a făcut legătura, chiar „director" fiind; nu dispunem de timpul celorlalţi.

• Nu aveţi dreptul să daţi, sub nici un motiv, unui al „treilea" numărul de telefon al unui amic decât cu consimţământul acestuia.

• Se poate apela la telefonul vecinilor numai pentru convorbiri importante şi dacă aceştia acceptă fără supărare deranjul. în cazul convorbirilor interurbane, imediat după convorbire, trebuie aflat şi onorat costul ei.

• Nu lăsăm telefonul să sune mai mult de 5-6 ori. Dacă nu ni s-a răspuns, înseamnă că persoana

respectivă nu este acasă sau nu doreşte să fie deranjată.

- Dacă un oaspete telefonează din locuinţa nostră, putem părăsi camera pentru un moment, dar nu o vom face ostentativ. Dacă un musafir este chemat la telefon, nu se întreabă „cine-l caută?", ci se cheamă imediat persoana solicitată.
- Dacă cineva indică unei persoane străine numărul de telefon la care poate fi găsit, altul decât cel propriu, trebuie să anunţe acest lucru imediat ce ajunge la telefonul indicat. După convorbire, se adresează gazdei mulţumiri. Nu se abuzează de telefonul care nu ne aparţine. Nici chiar de cel propriu!
- La birou răspunde persoana cea mai apropiată de telefon, cu un politicos „aşteptaţi, vă rog, o clipă, îl chem

imediat". Dacă e chemat un coleg, nu vă mulţumiţi cu un „nu-i aici" şi închiderea bruscă a telefonului; precizaţi, dacă ştiţi, ora la care poate fi găsit colegul şi întrebaţi interlocutorul dacă e dispus să lase humele sau numărul de telefon, pentru a putea fi căutat de colegul dumneavoastră. Notaţi, eventual, un mesaj şi transmiteţi-l imediat ce puteţi.
Să limităm convorbirile telefonice ca număr şi ca durată.

Capitolul 7
RELAŢII DE FAMILIE
7.1. GÂNDURI DESPRE TINERET
„Adolescenţa e primăvara plină de soare şi lumină" (Colonaş). Prag al maturităţii, adolescenţa este vărsta când se conturează opţiunile pentru viitoarea profesie, se defineşte personalitatea tânărului, prind contur responsabilităţile adultului de mâine. Pentru o evoluţie armonioasă din toate punctele de vedere, este necesar un „dialog" permanent între adulţi şi tineri, un dialog deschis şi sincer despre toate problemele de viaţă. Părinţi şi educatori, daţi dovadă în discuţiile cu tinerii de multă înţelegere, de multă încredere, o mare putere de a asculta; nu persistaţi în prejudecăţi, fiţi mai puţin gravi, uitaţi-vă vârsta, dar nu şi experienţa, fiţi tineri! Risipiţi în jurul vostru prospeţime, tandreţe, înţelegere, încredere, speranţă. Puneţi-vă întrebarea, alături de Balzac: „dacă judecata copiilor este prea tinerească, oare cea a părinţilor nu este, adesea, prea bătrânească?".
• Comportamental, adolescenţa se caracterizează prin exuberanţă, instabilitate, îndoieli, negativism, nonconformism, contestaţie, impetuozitate, dinamism, emotivitate, gânduri gata să irupă. Adolescenţii cer în această perioadă dreptul la iniţiativă, la personalitate, la atribuirea unor responsabilităţi, la o mare autonomie, în procesul autoinstruirii. Este necesar, deci, să fie încurajaţi, promovaţi, solicitaţi să-şi pună în valoare din plin toate posibilităţile.

• Oamenii tineri sunt cei mai apţi să primească şi să promoveze ceea ce este nou, sunt cei mai înclinaţi să inoveze; ei vor să spargă tiparele, să deschidă drumuri încă neumblate; tineretul trebuie să-şi trăiască vârsta. „Tinereţea e timpul creşterii şi al mişcării, este primăvara vieţii omului" (S. Smiles); tânărul trebuie să apară pe scena lumii plin de entuziasm, de admiraţie şi de încredere în puterea muncii, el ţine pe umerii săi viitorul. „Să ne deschidem sufletul faţă de tineret, pentru ca şi el să îl deschidă faţă de noi...; o generaţie îşi aprinde torţa la flacăra generaţiei precedente" (I. Haţieganu).

• Cunoaşterea psihologiei omului tânăr, în vederea unei adecvări a mijloacelor educaţionale, este cu atât mai necesară cu cât inexistenţa ei poate duce la rezultate opuse celor scontate. Una din caracteristicile pregnante ale adolescentului o constituie, se ştie, nevoia de a ieşi din anonimat, din tiparele obişnuitului. Adolescentul vrea să se afirme, vrea să demonstreze că este o „personalitate" şi că, o dată cu maturizarea, este capabil să facă ceva „nou", să fie „văzut" de toată lumea, manifestă chiar spirit de frondă, un anume „teribilism", o uşoară tendinţă de dominare. Setea de originalitate, exagerările din domeniul vestimentaţiei, al atitudinii, al comportamentului sau al relaţiilor de grup trebuie corectate cu mult tact şi cu înţelegerea particularităţilor vârstei. A înţelege tinereţea este semn că ai rămas tânăr.

• Spiritul uman, personalitatea umană nu se pot forma fără cultură. Cultura, şi în cadrul ei lectura, muzica şi arta plastică îl formează pe tânăr ca om, îi deschid orizontul, îl instruiesc. Cartea, în special, asigură transmiterea, asimilarea şi îmbogăţirea valorilor de cultură şi civilizaţie de la o generaţie la alta. Contactul cu gândirea, simţirea şi experienţa generaţiilor anterioare şi cu valorile autentice naţionale şi universale reprezintă, alături de contactul direct cu realităţile contemporane, principala sursă a creativităţii,
200
a îmbogăţirii patrimoniului spiritual şi material al omenirii. Din păcate, o dată cu creşterea cerinţei de lectură şi cu sporirea masivă a ofertei de carte, au apărut concurenţi serioşi ai cititului: televizor, magnetofon, aparat video, automobilism, cafe-bar, disco-baretc, cronofagi indubitabili. Ce e de făcut? închidem barurile, discotecile? Nu! Le limităm doar şi instruim tinerii pentru folosirea lor raţională, pentru îmbinarea lor armonioasă cu preocupările de lectură, instruire şi autoinstruire profesională şi socio-culturală completă. Ne dorim un tineret armonios dezvoltat fizic şi psihic, dispunând de o combustie interioară pe măsura incandescenţei acestui timp, bine format intelectual, profesional şi educaţional, harnic, mai lucid decât generaţiile precedente prin limpezimea concepţiei de viaţă şi a responsabilităţii impuse de vremurile pe care le trăim.

• Tinereţe înseamnă frumuseţe trupească şi frăgezime spirituală, speranţe nemărginite, bucurii dese şi grabnice, revoluţie, optimism, vis, iubire. „Taina fundamentală a tinereţii nu stă în puterea ei de a înfăptui orice, ci

în puterea credinţei că poţi înfăptui orice"(Turgheniev).
Tinerii n-au fost şi nu vor fi niciodată singuri. Chiar dacă valuri neiertătoare îi vor împinge spre larg, este suficient să întindă mâna şi alte mâini se vor grăbi să le-o primească. Ei vor avea întotdeauna alături de ei, optimismul, crezul şi dăruirea colegilor lor de generaţie, fiind călăuziţi prin părinţii, educatorii şi generozitatea societăţii spre superlativele vieţii: cel mai bun, cel mai frumos, cel mai drept.

7.2. RELAŢII ÎNTRE TINERI

„Dacă ar fi să scriu o carte de morală, ea ar avea o sută de pagini, iar nouăzeci şi nouă ar fi albe. Pe ultima aş scrie: eu nu cunosc decât o singură datorie, aceea de a iubi" (Camus). Nu ne propunem să dăm definiţii şi să analizăm acest sentiment; se spune că „cine vrea să înveţe

dragostea, rămâne toată viaţa un biet şcolar". Iubirea în general şi dragostea în special idealizează, înnobilează, înfrumuseşează, stimează. Ea nu se poate coborî până la simpla plăcere; dragostea e dăruire totală. Fericirea în dragoste o dau stima, încrederea şi preţuirea reciprocă, dovezile de atenţie şi tandreţe, ataşamentul, emoţiile şi gândurile alese, idealurile apropiate.

- Simbol al frumuseţii, „cununa creaţiei", „privilegiata naturii", fiinţa cea mai delicată şi gingaşă, femeia întruchipează sensibilitatea omenirii, ramura ei înflorită. Ea este marea educatoare a bărbatului; ea îl învaţă virtuţi fermecătoare, politeţe, discreţie... ea arată unora arta de a plăcea şi tuturor arta utilă de a nu displăcea, arta de a simţi, a iubi, a suferi, a se devota. Femeia se face frumoasă pentru bărbat, îi oferă tandreţe, îl stimulează, îl ridică. „Dacă doriţi ca bărbaţii să fie buni şi virtuoşi, învăţaţi femeile ce este mărirea şi virtutea" (J. J. Rousseau).
- Prejudecăţile anacronice, care stipulau aşa-zisul „rol minor al femeii" în societate, se spulberă pe zi ce trece. întâlnim azi frecvent femeia vatman, tehnician, director, chirurg, profesor universitar sau chiar ministru; dezinvolte, îngrijite şi sigure pe ele, prezenţe demne. „Nivelul de emancipare al femeilor măsoară gradul de evoluţie a societăţii" (Fourier).
- Să nu uităm, însă, că femeia, pe lângă activitatea profesională, mai este şi soţie şi mamă şi gospodină şi că obligaţiile ei familiale sunt mult mai „asortate" decât cele ale bărbatului. Cu toate acestea, ea trebuie să-şi păstreze delicateţea, gingăşia, tandreţea, feminitatea. Blândeţea şi simplitatea, bunătatea şi iertarea dublează farmecele frumuseţii şi farmecele sufletului. Aceste virtuţi femeile le transmit şi bărbaţilor. în tovărăşia femeilor, bărbaţii sunt mai puţin agresivi şi duri, sunt mai manieraţi; după Goethe, „societatea femeilor este elementul în care se dezvoltă distincţia socială".

Câteva reguli se impun.

- în primul rând modul de a face cunoştinţă: este indicat ca recomandarea (prezentările) să se facă prin a treia persoană, o cunoştinţă comună care oferă şi o garanţie asupra corectitudinii celor prezentaţi. Dacă pentru un bărbat o cunoştinţă propusă de un necunoscut poate fi acceptată, o femeie are dreptul să respingă o asemenea propunere; bărbatul, chiar bine intenţionat, tratat cu refuz, este obligat să-şi ceară scuze, retrăgându-se imediat. Autoprezentarea este admisă în probleme oficiale.

Nu este elegant să acostezi o necunoscută pe stradă, chiar dacă acest lucru se face, în aparenţă, politicos şi respectuos, cu o frază de genul „am impresia că vă cunosc de undeva". Acostarea este un act antisocial.

- Toate regulile de politeţe şi de comportament civilizat rămân în vigoare şi pentru îndrăgostiţi. Pentru un om civilizat nici un motiv nu poate justifica încălcarea legilor generale ale politeţii, nici gelozia, nici proasta înţelegere a bărbăţiei, nimic. Sentimentul frumos şi gingaş al iubirii

adaugă gestului politicos mai multă atenţie, mai multă căldură, mai multă grijă.

- în relaţiile pretins civilizate dintre îndrăgostiţi, discreţia este absolut necesară. Iubirea se consumă confidenţial, la adăpostul discreţiei, al nopţii, al singurătăţii, şi nu pe stradă, la cinematograf sau pe coridoare. Pentru oamenii adevăraţi dragostea face parte din trăirile personale; ea trebuie protejată de intervenţii nedorite şi indiscreţii.
- „Iubirea este năvalnică, sinceră, plină de pioşenie, plăcută, blândă, puternică, răbdătoare, credincioasă, prudentă, stoică, bărbătească, altruistă" (T. Kempis). Regulile generale ale conversaţiei sunt indicate şi aici, obligând la atenţie, tact, sinceritate, discreţie, animaţie; în conversaţia îndrăgostiţior apare un adaos de legături spirituale, înţelegerea, comunitate de idei şi sentimente.

• Dragostea e frumoasă pentru că nu cunoaşte nici o silnicie; e preferinţă curată. O componentă importantă a relaţiilor dintre îndrăgostiţi o constituie problema aşa-numitei „educaţii sexuale". Faţă de naturalism şi freudism, arătăm că marea însemnătate a vieţii sexuale la om nu vine numai din rosturile sale biologice, ci din multiplele înţelesuri psihologice şi sociale: înţelegerea, atracţia, complementaritatea, afirmarea socială, posibilitatea de a se dărui. Dragostea fizică nu exclude sentimentalitatea şi romantismul nici gestul frumos şi tandru, nici demnitatea.
• Atenţie tineri: dragostea, cea sufletească, dar şi cea fizică, se învaţă şi se menţine prin oarecare efort. Să încercăm să amplificăm bucuriile şi să reducem suferinţele prin înţelepciune, înţelegere, abnegaţie, acomodare. Când a întâlnit-o pe Lady Hamilton, cea mai frumoasă femeie din Europa, Nelson nu avea numai un ochi pierdut, ci şi braţul drept retezat; şi totuşi, ce iubire!!
• „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se trufeşte. Dragostea nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândeşte răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată" (Apostolul Pavel).
• într-o lume al cărui mers este din ce în ce mai alert în care totul se grăbeşte, aceasta fiind şansa devenirii, se cuvine să nu uităm ce-i datorăm femeii, soţiei, mamei, iubitei: surâsul, omenia, iscusinţa şi tandreţea, înţelepciunea şi vocaţia altruistă; îi datorăm fericirea de a iubi şi de a fi iubit şi incomensurabila fericire de a dărui vieţii viaţă. Măreţia femeii stă în iubire, iar puterea ei stă în capacitatea de a făuri iubire.

Să nu uităm că iubirea sălăşluieşte numai în sufletele mari. Iubiţi, ocrotiţi şi respectaţi femeile. Fără ele am fi atât de singuri şi atât de trişti...

7.3. RELAŢII ÎNTRE SOŢI

Dragostea se situează pentru toţi ca un criteriu al întemeierii familiei. Relaţiile în vederea căsătoriei le contractează tinerii, cu asentimentul părinţilor şi trebuie să se bazeze pe cunoaştere, dragoste, afecţiune, acurateţe, morală, egalitate, respect şi preţuire reciprocă.
• în dezvoltarea formelor de colectivitate umană, familia reprezintă una din verigile sociale cele mai vechi şi mai durabile. Ea trebuie întemeiată pe sentimente frumoase, pe respect şi întrajutorare, cu păstrarea tradiţiilor familiei româneşti, dintre care reţinem: „copii mulţi, veselie în bătătură". Naşterea, creşterea şi educarea copiilor constituie una din îndatoririle esenţiale ale fiecărei familii.
• Certificatul de căsătorie nu anulează nici o regulă de politeţe; „intimitatea este leagănul politeţii". Chiar dacă relaţiile dintre soţi trebuie eliberate de o seamă de formalisme incompatibile cu convieţuirea permanentă, politeţea nu trebuie eliminată; fiecare partener trebuie să

dea dovadă de multă răbdare şi tact, arătându-se deosebit de atent, prevenitor şi politicos.

- încercaţi să cunoaşteţi şi să respectaţi personalitatea partenerului de viaţă. Acordaţi-vă reciproc încredere totală, fără bănuieli, fără suspiciuni.
- în limita posibilităţilor, lăsaţi la uşa de la intrare oboseala şi supărările de la serviciu.
- Fiţi şi acasă îngrijit îmbrăcaţi, decenţi.
- Evitaţi să fiţi „spirituali", „ironici", „înţepători" cu soţia (soţul), mai ales în prezenţa musafirilor; nu le criticaţi pasiunile şi nu le bârfiţi rudele.
- Nu fiţi indiferenţi faţă de partener. Indiferenţa generează lipsa de atenţie, distruge afecţiunea, ucide politeţea.

- Acomodaţi-vă pretenţiile după posibilităţi.
- Respectaţi-vă cuvântul dat: nu promiteţi înainte de a avea convingerea că vă puteţi achita onorabil de angajamentul luat.
- împărţiţi-vă atribuţiile şi sarcinile după gradul de încărcare a fiecăruia şi specificul sexului.
- încercaţi să creaţi o atmosferă plăcută în cămin: fără capricii, cicăleli, supărări, ambiţii.
- Nu controlaţi în buzunare sau în poşetă, nici chiar după o ţigară, un număr de telefon, „mărunţiş" etc.
- încercaţi să faceţi pe plac partenerilor oriunde şi oricând, prin înţelegere, tact, sensibilitate, inteligenţă, bun-simţ. Astfel:

- apreciaţi favorabil ţinuta celuilalt;
- apropiaţi-vă de preferinţele partenerului în program , masă, atitudini; interesaţi-vă de problemele şi de serviciul celuilalt;
- apreciaţi micile servicii, mâncarea, atenţiile făcute;
- renunţaţi la meci (vizită) dacă sunteţi necesari acasă sau dacă pe neaşteptate, a apărut un prieten de-al soţului (soţiei);
- nu întârziaţi dacă sunteţi aşteptat acasă;
- ascultaţi muzică dacă sunteţi singuri, dacă pe partener îl incomodează audiţiile sau, mai bine, încercaţi să-l obişnuiţi cu ele;
- apropiaţi-vă de rudele soţului sau ale soţiei cu sinceritate; încercaţi să le îndrăgiţi; nu le vorbiţi de rău.

- Nu fiţi indiscreţi: dacă unul din soţi este chemat la telefon nu întrebaţi imediat cine este şi în ce problemă apelează; cel chemat va avea bunul-simţ şi va explica.
- Nu faceţi comparaţii, afirmând că alţi bărbaţi sunt mai inteligenţi, mai talentaţi, mai descurcăreţi sau că, respectiv, alte femei sunt mai tinere, mai îngrijite etc.
- Respectaţi anumite tabieturi, mici manii,

preferinţe etc; trataţi cu înţelegere şi îngăduinţă aceste pasiuni sau sensibilităţi.

- Nu spuneţi niciodată „bun sau rău, sunt soţul (soţia) tău (ta)".
- Nu călcaţi în picioare personalitatea celuilalt; apreciaţi-i munca, năzuinţele. Armonia dintre soţi trebuie să fie o stare permanentă: bărbatul se vrea tare, femeia se vrea ocrotită; să dăm fiecăruia ce i se cuvine!
- Căsătoria rămâne practic inevitabilă. Viaţa în doi se învaţă de către ambii parteneri, cu condiţia să fie, pe rând, elevi şi profesori: ascultare, înţelegere, renunţări.

în continuare se dau câteva sugestii pentru soţii.

- Menajaţi şi cultivaţi sensibilităţile soţului: sport, muzică, filatelie, artă, turism, cărţi, pescuit, foto, vânătoare, automobilism etc.
- Fiţi mereu prietenoase, vesele, optimiste.
- întrebaţi naivă pe soţ un amănunt sau altul şi lăsaţi-l să vă lămurească cu superioritate; admiraţi-l la volan, elogiaţi-i articolul apărut; nu-i reproşaţi nimic, mai ales în public; cereţi-i părerea, consultaţi-l! Dezvoltaţi-i spiritul cre-

ator în treburile casnice.
• Cedaţi întotdeauna în lucrurile mici, pentru a avea şanse să câştigaţi în cele mari! Treceţi strada pe unde vrea el, pentru ca să-l duceţi unde doriţi.
• Aveţi grijă de o riguroasă împărţire a treburilor băneşti. Lăsaţi bărbaţilor dreptul de a câştiga şi mulţumiţi-vă cu acela de a cheltui!
• Dacă vine acasă supărat, nu veniţi şi dumneavoastră cu alte supărări sau necazuri. Căutaţi să-l împăcaţi prin înţelegere, atenţie, drăgălăşenie. Dacă are nevoie de linişte, oferiţi-o!
• Dacă e preocupat, lucrează, studiază etc, nu-l deranjaţi din cinci în cinci minute, amânaţi revărsarea ideilor, puneţi-i în linişte pe masă o cafea, o prăjitură sau un fruct şi

retrageţi-vă discret!
• încercaţi să gătiţi cu gust, informaţi-vă asupra preferinţelor lui, evitaţi enunţarea prealabilă a meniu-ului mai ales când sunteţi sigură că îl puteţi realiza; lăsaţi totdeauna o portiţă surprizelor.
• Consultaţi în toate privinţele experienţa remarcabilă a mamei soacre, care vă cunoaşte foarte bine soţul.
• Fiţi o gazdă bună şi primitoare pentru prietenii şi invitaţii lui, nu-i trataţi „de sus", lăudaţi-i, elogiaţi-i activitatea. Soţul acasă vă face observaţii, dar în lipsă sigur vă laudă; fiţi la înălţimea acestor aşteptări.
• Cruţaţi timpul soţilor; nu-i faceţi să aştepte prea mult când plecaţi undeva sau v-aţi dat o întâlnire în oraş; nu vorbiţi mult la telefon, evitaţi întârzierile în oraş mai ales în timpul mesei.
• încercaţi întotdeauna să străluciţi: să strălucească apartamentul de curăţenie, să străluciţi dumneavoastră de curăţenie, să străluciţi de bună-dispoziţie, de frumuseţe, de bunătate.
• Străduiţi-vă să aveţi întotdeauna flori în casă.
• Evitaţi, dacă se poate, să vă refaceţi machiajul în prezenţa lui, să vă prezentaţi cu bigudiuri sau măşti de frumuseţe, neglijentă.

Căutaţi la bărbaţi nu atât idealul frumuseţii fizice, cât idealul perfecţiunii morale: cultura bărbatului, cinstea, respectul pentru cuvântul dat, abnegaţia, puterea de sacrificiu, modestia, demnitatea, atenţia faţă de dumneavoastră.

Ce sfaturi le dăm bărbaţilor (soţilor)?

într-o ierarhie a rolurilor membrilor unei familii moderne, din punct de vedere uman, autoritatea „cocoşului" are slabe şanse să se consolideze. Din contră! Mai puţin în Italia, mai mult în Suedia, nu se admite ca bărbaţii să fie consideraţi stăpâni.

• Cuceriţi-vă dreptul de a fi respectat prin: logică în vorbe şi fapte, respectarea cuvântului dat, exigenţă (cu înţelegere şi blândeţe), muncă, seriozitate.
• încercaţi să întreţineţi în perrpanenţă buna dispoziţie, zâmbiţi, povestiţi întâmplări nostime.
• Deschideţi ferestrele „către lume" şiînchideţi-le dacă ameninţă furtuna!
• Unei femei îi place să se simtă lângă un bărbat cu adevărat femeie, deci cuceriţi-vă zilnic soţia:

- fiţi grijulii, politicoşi, atenţi, aduceţi flori acasă;
- daţi prioritate, duceţi pachete, oferiţi scaunul, sărutaţi mâna, ţineţi-i haina, deschideţi uşa, aplecaţi-vă şi ridicaţi un obiect căzut; când o invitaţi la dans nu vă rezumaţi la „dansăm" sau chiar „hai..."; luaţi-o înainte când coboară pentru a o ajuta, ridicaţi-vă în picioare când trebuie, la spectacole.

• Soţiile, în general, vă cer foarte puţin. încercaţi să le satisfaceţi dorinţele. Faceţi-o cu convingere! Menţineţi curăţenia căminului, ajutaţi la menaj, la manevrarea

aspiratorului sau a maşinii de spălat, ajutaţi şi la lucruri mărunte.

- Nu lăudaţi prea mult alte femei (ca ţinută, comportament, artă culinară etc), faceţi şi soţiei câte un compliment şi în general trataţi soţia cel puţin ca şi pe celelalte femei (colege, vecine, prietene).
- Nu fumaţi în dormitor şi, în nici un caz, în pat!
- Nu citiţi ziarul la masă, în prezenţa soţiei, care aşteaptă să-i vorbiţi, nu citiţi ziare nici în lift, hol, tramvai.
- Când se face curăţenie mare sau se prepară conserve pentru iarnă nu vă sustrageţi de la a da o mână de ajutor.
- Nu spuneţi niciodată: „dacă nu te luam eu de soţie, cine ştie!"; nu fiţi ironici, nepăsători, agresivi, cinici, perseverenţi în supărare.

• Distribuiţi-vă atenţia în timpul liber în aşa fel încât să rămână ^şi pentru familie.

» Fiţi atenţi cu noutăţile soţiei: masă, coafură, haine; femeia doreşte să fie puţin alintată, complimentată, răsfăţată, lăudată.

• Nu uitaţi data naşterii (puteţi uita anul!) şi data căsătoriei!

• Atenţie: nu toate lunile sunt „de miere". Nu vă obişnuiţi cu „prea mult" şi cu „prea mult bine şi frumos". Luaţi-o cu moderaţie. Nu uitaţi: „la drumul lung nu se porneşte cu pasul grăbit".

Atitudinea faţă de copii şi atenţia care trebuie acordată educaţiei acestora merită câteva atenţionări.

• Exemplele bune, exemplele părinţilor, ale fraţilor se poartă o viaţă întreagă şi dau roade mai mult decât îndemnurile, penalizările.

• Să nu zdruncinăm încrederea copiilor în părinţi şi în hotărârile acestora.

• Evitaţi criticile reciproce în prezenţa copiilor, influenţa negativă puternică 3 „nervilor",, a certurilor din familie,

• Imprimaţi-le de mici o conduiltă politicoasă, învăţaţi-i:

- să se prezinte singuri dacă e cazul, să îşi spună mai întâi prenumele şi apoi numele de familie, să nu întindă ei mâna;
- să fie respectuoşi, să se obişnuiască cu cuvintele „vă rog", „mulţumesc";
- să vorbească fără maimuţăreli, să aştepte să fie întrebaţi;
- să cedeze locul celor vârstnici chiar în tramvai;
- să se spele singuri, şi să se îmbrace singuri;
- să mănânce corect, să ştie să folosească tacâmurile;

210

- să se joace în linişte şi curăţenie, să se spele pe mâini;
- să-şi strângă singuri patul, eventual să aerisească rufele;
- să folosească batista, periuţa de dinţi;
- să dorească o revistă nouă numai după ce au văzut-o „cei mari";
- să nu se arunce pe jos, să nu bată din picioare.

• Să le creăm condiţii de învăţătură; să încercăm să-i urmărim şi să-i orientăm profesional.

• Să nu-i încurajăm la fraudă (copiat); să le cunoaştem prietenii.

• Să nu discredităm pedagogii în faţa lor.

• Să nu-i luăm cu noi în vizită; să le găsim ocupaţii când prietenii vin la noi (excepţii: sărbători ale copiilor, concedii, rude apropiate).

• Să nu-i ducem la restaurant seara, târziu; să nu le sacrificăm programul pentru plăcerile noastre. Când începe adolescenţa, copiii trebuie introduşi treptat în societate pentru a dobândi practica politeţii, dar nu la ore

prea târzii şi nu oriunde!

- Copiii trebuie să se destindă, să înveţe să primească, să ştie să fie oaspeţi agreabili, să fie sociabili, să lege prietenii.
- Să ocolim bătaia şi represaliile brutale, fără însă a tolera abaterile; să nu folosim expresii, epitete jignitoare, putem fi exigenţi, aspri, dar nu brutali.
- Să-i învăţăm să judece, să gândească, să fie obiectivi.
- Să-i angajăm în dezbaterea unor probleme familiale; un program comun, organizarea unei excursii, organizarea revelionului.
- Să nu le ironizăm ideile, jucăriile, prietenii şi nici lumea lor plină de fantezie.

„211

• Să-i controlăm în general şi să verificăm dacă
o anumită treabă încredinţată a fost şi efectuată.
• Să nu le acordăm chiar toate libertăţile, dar să-i încurajăm, să-i stimulăm, să-i răsplătim dacă este cazul.
• Să nu le promitem lucruri pe care nu le putem realiza.
• Să-i învăţăm să fie punctuali, corecţi, decenţi, discreţi, echilibraţi, drepţi, recunoscători.
• Să le fim în permanenţă exemple!
• Atenţie la cei şapte ani de acasă! Să nu uităm că toată conduita copiilor reflectă exemplul şi atmosfera din familie: moderaţie, tact, înţelegere, apropiere, cinste, adevăr, frumuseţe.
• Dacă părinţilor le revin atât de multe obligaţii, copiii nu sunt nici ei scutiţi. Să nu uite copiii, mai ales cei mari, că trebuie să fie şi ei înţelegători: să asculte cu luare aminte, în linişte şi respect părerile părinţilor, ale bunicilor şi chiar ale socrilor. Dacă o scăpare faţă de părinţi poate fi trecută cu vederea, nu există scuze de impoliteţe comise faţă de părinţii soţilor noştri.

Ca să se simtă fericiţi, părinţii trebuie să ofere mereu; din acest punct de vedere, ei trebuie să trăiască atât cât trăiesc copiii lor.

Capitolul 8

ELEMENTE DE COMPORTAMENT PREZENTATE PRIN CITATE

8.1. MIC DICŢIONAR EDUCAŢIONAL

• „Autobiografie: o viaţă întreagă am încercat să ridic şesurile la nivelul podişurilor getice, să limpezesc elementul mâlos al râurilor până la puritatea izvoarelor, să ridic faptul divers până la înălţimea mitului... să transform oxigenul viciat al oraşelor în ozon de pădure şi de plaiuri" (L. Blaga).
• „Bunul-simţ este lucrul cel mai bine împărţit în toată lumea: fiecare gândeşte că are suficient, încât nici cei mai lacomi nu-şi doresc mai mult decât au" (Descartes).
• „Caracterul este temelia demnităţii personale" (La Rochefoucauld).
• „Concizia e virtutea înţelepţilor" (Lope de Vega).
• „Delicateţea presupune inteligenţă, bunătate, altruism, generozitate, discreţie, mărinimie" (G. Ibrăileanu)
• „Egalitatea este sufletul prieteniei (Aristotel).
• Fericire: „Am nevoie de fericirea tuturor pentru a fi fericit" (A. Gide).
• Graţia reprezintă „frumuseţea în mişcare" (Lessing).
• „Generozitatea e virtutea celor tari" (G. Ibrăileanu).
• încrederea: „cea mai frumoasă floare a iubirii" (La Fontaine).

- „Iubirea e însăşi viaţa..." (Tolstoi).
- înţelegerea este o cerinţă a vieţii în societate, o condiţie a însăşi existenţei pe pământ. „Când prietenii mei nu au decât un ochi, îi privesc din profil" (J. Joubert).
- Loialitatea: „bunul cel mai sfânt al inimii umane" (Seneca).
- Munca: „cea mai bună educatoare a caracterului" (S. Smiles).
- „Modestia nu e dezinteres, ci o atitudine* (L. Rebreanu).
- Mândria: „izvorul ascuns al tuturor dezbinărilor" (Voltaire).
- „Omul este regele verticalei" (I. Teodoreanu).
- Onoarea: „unirea forţei-şi a bunătăţii" (De Vigny).
- „Politeţea este veşmântul spiritului, care trebuie să servească drept haină de toate zilele" (Bacon).
- „Pudoarea, zestrea sufletelor noastre, te face doar să tresari când vezi o tânără frumuseţe, să o adori în tăcere" (Balzac). „Pudoarea este graţia sufletului" (B. Dellile).
- Prudenţa: „Când ai o casă de sticlă nu trebuie să arunci cu pietre în casa vecinului" (Voltaire).
- Perseverenţa: „elanul creator nu cunoaşte piedici..., niciodată satisfăcuţi, niciodată descurajaţi" (N. Titulescu).
- Respectul: „tributul pe care nu-l putem refuza spiritului" (Kant).
- Recunoştinţa: „dobânda împrumuturilor sufleteşti" (N. Iorga).
- „Simplitatea adevărată uneşte bunătatea cu frumuseţea" (Platon).
- Statornicia: „greaua datorie de a fi mereu acelaşi" (Seneca).

- Tactul: „bunul-simţ aplicat la ţinută şi conduită" (Chamfort).
- Viaţa noastră este „un dar pe care îl merităm numai atunci când şi noi îl dăruim" (R. Tagore).
- Zâmbet înseamnă optimism, bunătate, altruism, detaşare: „Ziua cea mai pierdută este aceea în care nu ai râs" (Chamfort).

8.2. ADAGII LATINEŞTI ŞI PROVERBE

- „Amicus Plato sed magis amica veritas" („Mi-e prieten Platon, dar mai prieten mi-e adevărul"), Aristotel.
- „Dura lex, sed lex" („Legea e aspră, dar e lege"), Prov.
- „Est modus in rebus" („Există o măsură în toate"), Horaţiu. •
- „Fiat iustiţia, periat mundus" („Să se facă dreptate, chiar dacă piere lumea"), Prov.
- „Homo res sacra homini" („Omul e lucru sfânt pentru om"), Seneca.
- „Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere" („Să trăieşti cinstit, să nu dăunezi altuia, să

dai fiecăruia ce i se cuvine"), Ulpian.

- „Non multa, sed multum" („Nu multe, ci mult"), Quintilian.
- „Nulla dies sine linea" („Nici o zi fără o linie"), Pliniu.
- , „Pulchre, bene, recte" („Frumos, bine, adevărat"), Horaţiu.
- „Si vis amari, ama" („Dacă vrei să fi iubit, iubeşte"), Seneca.
- „Sol lucet omnibus" („Soarele luminează pentru toţi"), Prov.

• „Uti, non abuti" („Utilizează, dar nu abuza!"), Prov.
• „Variatio delectat" („Schimbarea încântă"), Fedru.
• „Vivere militare est" („A trăi înseamnă a lupta"), Seneca.

Proverbele sunt născute numai din adevărurile vieţii, atât de întemeiate, încât pot fundamenta o lume a cugetului omenesc.

• „Ascultă-l pe bătrân dar, mai ales, pe cel ce a văzut multe".
• „Bine faci, bine găseşti".
• „Buna-cuviinţă e floarea omenirii".
• „Cine are dreptate n-are nevoie să strige".
• „E mai bine să te îndrepţi decât să fi îndreptat".
• „Frumos este cel care se comportă frumos".
• „într-o casă străină nu fi critic, ci*amabil".
• „Judecă-te întâi pe tine şi apoi pe altul".
• „La o mână de învăţătură se cere un car de purtare bună".
• „Nu există drept contra dreptăţii".
• „Nu fi un ţăruş pătrat într-o gaură rotundă".
• „Naşterea înseamnă mult, dar creşterea şi mai mult".
• „Nu există templu mai frumos ca o mamă".
• „Odihneşte-te ca să munceşti şi munceşte ca să te odihneşti".
• „Pentru a învăţa nu e nimeni prea tânăr sau prea bătrân".
• „Preţul omului nu se socoteşte în argint şi aur, preţul omului e măsura instruirii sale".
• „Sacul gol nu se ţine drept".
• „Sfat de la bătrân şi ajutor de la tânăr".

• „Sărăcia e compensată prin inteligenţă, îmbrăcămintea proastă prin curăţenie, urâţenia prin virtute".

8.3. CUGETĂRI DESPRE EDUCAŢIE ŞI COMPORTAMENT

• „Cât timp ţine educaţia? Atât timp cât tine viata!" (J. Michelet).
• „Fără bunele maniere societatea omenească este intolerabilă şi imposibilă" (B. Shaw).
• „Consideraţia pentru alţii ne orânduieşte purtarea" (Goethe).
• „De la o vreme rodeşte din sufletul tău numai ce ai lăsat în sufletele altora" (N. lorga).
• „Nu cunosc alt semn al superiorităţii decât bunătatea" (Beethoven).
• „Copiii au mai multă nevoie de modele decât de critici" (J. Joubert).
• „Ce preţuieşte viaţa fără luptă, fără iubire?" (Madâch Imre).
• „Trebuie să te stimezi ca să te stimeze ceilalţi" (Diderot).

• „Cu penele altuia te poţi împodobi, dar nu poţi zbura" (L Blaga).
• „Doar o viaţă trăită pentru alţii este o viaţă care merită a fi trăită" (A. Einstein).
• „De multe se poate omul lipsi, numai de oameni nu" (L. Borne).
• „înţeleptul nu este fără patimi, ci moderat în patimi" (Aristotel).
-• „Frumuseţea stilului constă în discreţia sa". (J. Renard).
• „Un om care se respectă nu-şi poate tolera nici

o impoliteţe" (A. Bârsan).
• „Purtarea frumoasă, politeţea, eleganţa manierelor, sunt calităţi care trebuie să fie cultivate, dar nu în dauna cinstei, sincerităţii şi iubirii de adevăr" (Smiles).
• „Felul cum dai, preţuieşte mai mult decît ceeea ce dai" (Comeille).
• „Un tip cu adevărat moral este, sub raport etic, mai exigent faţă de sine însuţi, decât faţă de alţii" (Blaga).
• „Exemplul este singurul sfătuitor care nu umileşte" (N. Iorga).
• „Numai sufletele vulgare îşi batjocoresc dragostea de odinioară" (O. Goga).
• „Fericirea constă în a simţi că viaţa ta e folositoare celorlalţi" (A. Gide).
• „înţelepciunea creşte ascultând" (V. Eftimiu).
• „Bucuria împărtăşită e bucuria îndoită, durerea împărtăşită e suferinţă înjumătăţită" (Chr. Tiedge)
• „A mă lumina pe mine şi a lumina pe alţii, altă dorinţă n-am" (Dobrogeanu-Gherea).
• „Nu ceea ce te face fericit este bine, ci numai ceea ce este bine te fece fericit. Fără moralitate nu este posibilă nici o fericire" (J. Fichte).
• „Acolo unde trebuie să încetez să mai fiu moral, nu am nici o putere" (Goethe).
• „A lăuda din toată inima acţiunile frumoase înseamnă, într-un fel, a participa la ele" (Rochefoucauld).
• „Modestia „li se potriveşte oamenilor mari" (J. Renard), este „singura strălucire ce se poate adăuga gloriei" (Gh. P. Duclos).
• „Generozitatea sade bine biruitorului" (O. Goga). „Când generozitatea se adaugă geniilor, rezultă sublimul" (M. Voiculescu).
• „Bun cu adevărat e numai acela care nu se lasă a se săvârşi răul împrejurul lui. Adevărata bunătate e vitează"

(N. Iorga).
• „Graţia e mai frumoasă decât frumuseţea" (La Fontaine).
• „A greşi este omenesc, a ierta dumnezeiesc" (A. Pope).
• *„Mult mai bine-ar fi, se înţelege,*
Bunul-simţ de-ar ţine loc de lege"
(La Fontaine).
• „Dau aici, fără îndoială, sfaturi bune. Să le fi urmat eu oare? Vai, nu! Va veni neîndoielnic ziua unei mari revoluţii spirituale. Un om de vârsta mea nu o va mai apuca, dar el îşi va da sfârşitul cu nădejdea că oamenii vor deveni mai luminaţi şi mai blânzi" (Voltaire).

8.4. RECOMANDĂRI

„Manierele pline de graţie şi politeţea care însoţesc toate faptele noastre, iată ce le înfrumuseţează şi le face, într-adevăr, plăcute" (L. Loke).
• „Vrei să placi oamenilor? Pune-le în valoare spiritul" (Helvetius).

- „Când ai vreo îndoială de osândirea unui om,
atunci în cumpăna ta să cadă greutatea mai curând pe talerul îndurării decât pe acela al asprimii" (E. Papu).
- „Cinsteşte pe părinţi, respectă pe prieteni, şi
supune-te legilor" (Isocrate).
- „Când fugi nu te uita înapoi să nu pierzi viteza;
când gândeşti, priveşte şi înapoi pentru a nu lua viteză" (M. Voiculescu).
- „Insulta vă aşază sub nivelul duşmanului,
revanşa vă pune la nivelul lui, numai iertarea vă aşază deasupra lui" (B. Franklin).
- „Fă-ţi din prietenul tău un învăţător şi uneşte
prin el foloasele instrucţiunii cu plăcerea

conversaţiei" (Gracian).
• „Nu căuta să meargă lumea după voinţa ta, ci îndreaptă voia ta după mersul lumii şi vei ieşi bine" (Epictet).
• „Când nu ştim care e opinia cea mai adevărată, trebuie să alegem pe cea mai cinstită" (J. Joubert).
• „Ceea este mai important este să nu uiţi că trebuie să te depăşeşti continuu în generozitate" (I. Vlasiu).
• „Amabilitatea faţă de cei mai în vârstă este o podoabă frumoasă a tineretului; de aceea, el să fie cu ea deprins chiar din fragedă copilărie" (Comenius).
• „Tinerei generaţii îi recomand muncă, cinste şi altruism şi aş mai adăuga şi modestie, cât mai multă modestie. Să ne facem cu toţii datoria şi lumea îşi va recăpăta sensul ei suprem" (G. Enescu).
• „Există şi o mândrie de om sărac; oamenilor superiori sărăcia le dă o mândrie sălbatică, îi face să fie mai tari în lupta lor cu oamenii şi cu întâmplările" (Balzac).
• „Săvârşeşti o greşeală împotriva politeţii când lauzi peste măsură" (La Bruyere).
• „Să combatem-.infatuarea, vanitatea, snobismul, egocentismul, ambiţiile mărunte sau - din contră - cele excesive, încăpăţânarea, inconsecvenţa, intoleranţa şi multe altele ce viciază înţelegerea, cunoaşterea şi comportarea" (Al. Paleologu).
• „Stilul unui om ar trebui să fie ca şi veşmintele lui. S-ar cuveni să atragă cât mai puţin atenţia" (Butler).
• „Tocmai faptele mici, de fiecare zi, sunt cele în care se verifică existenţa, într-adevăr, a calităţilor proprii omului cu comportare frumoasă" (C. Păunescu).
• „Mania de a critica este total contrară politeţii" (J. Loke).
• „Fii stăpân pe pasiunile tale, ca ele să nu ajungă stăpâne pe făptura ta" (Epictet).
• „Poartă-te în aşa fel încât oricare din faptele

tale să devină o regulă universală de conduită" (Kant).
• „Un om înţelept nici nu se lasă condus, nici nu caută să-i conducă pe alţii, ci ţine ca numai raţiunea să conducă" (La Bruyere).
• „îmbină laolaltă hotărârea cu delicateţea, sinceritatea cu buna-cuviinţă"(Fşrster).
• „Caută la alţii virtuţiile, iar la tine viciile" (B. Franklin).
• „Acela care iubeşte dreptatea nu poate să rămână indiferent faţă de nedreptate" (S. Smiles).
• „Fii modest în prosperitate şi înţelept în restrişte" (Periandru).
• *„Aceasta-i legea frumuseţii vie:*
Un pisc de-ai cucerit, te-aşteaptă altul
Căci niciodată nu-i sfârşit înaltul
Spre care porţi a inimii făclie"
(Eugen Frunză).
• „Nu precum vrei, ci precum vrea vremea aşa să te porţi... Cu cât mai mare eşti, cu atât mai blând să te arăţi..." (I. Golescu).

• „Dacă ţii cu orice preţ să ai o inscripţie deasupra uşii tale, scrie: „Bine aţi venit!" şi nu „Ştergeţi-vă picioarele" (V. Eftimiu).
• „Nu fi amarnic, răuvoitor, cârcotaş, prost dispus, cusurgiu, meschin, năzuros şi mizantrop, mereu scârbit, pus pe gâlceava, veşnic nemulţumit, pizmuitor şi bănuitor... Caută să fii binevoitor, tolerant, filantrop, generos, mărinimos, caritabil, plin de politeţe, larg în idei, deschis la noutate" (T. Vianu).
• „Am primit lumea ca o moştenire pe care nu-i e îngăduit nimănui să o detrioreze, ci pe care fiecare generaţie este obligată să o lase mai bună posterităţii" (J. Joubert).
• „Nu poţi să afirmi dragostea de ţară fără să-i negi pe detractorii ei. Nu poţi să afirmi adevărul, fără să

conteşti minciuna. Nu poţi să afirmi umanismul, fără să conteşti tot ce e inuman" (O. Paler).

- „Mai curând să nu izbutesc decât să-mi îngenunchez convingerile de dragul reuşitei" (Montaigne).
- „Trebuie să ne intereseze tot ce vine dinspre OM către OM" (Goethe).
- „Să nu-i învăţăm să întindă şi obrazul celălalt pe oamenii care, de două mii de ani, nu au primit decât palme" (A. Malraux).
- „Respectă patria oricărui om, dar pe a ta iubeşte-o" (G. Keller).
- „Cea mai nobilă preocupare a omului este OMUL Mulţumeşte-te să fii OM" (Lessing). OMULE, FII OM!

8.5. AMUZAMENTE EDUCAŢIONALE

- „A fi bine educat înseamnă a poseda arta de a ascunde cât de mult ne preţuim pe noi şi cât de puţin îi preţuim pe alţii" (M. Twain).
- „Ador oamenii amabili, dar detest arta amabilă" (V. Eftimiu).
- „Adevărata politeţe e atunci când un bătrân cu scaun la cap îl oferă unui tânăr obosit" (T. Vasiliu).
- „A iubi şi a fi cuminte îi este îngăduit abia unui zeu" (Syrius).
- „Culmea discreţiei este să ştii să-ţi ascunzi discreţia" (G. Ibrăileanu).
- „Cei mai supărători dintre proşti sunt spiritualii" (La Rochefoucauld).
- „Chiar dacă a greşi este omenesc, nu faceţi din greşeală dovada omeniei voastre" (V. Butulescu).
- „Când puterea are dreptate, dreptatea nu are putere" (O Moise).

- „Cei ce nu suportă nici o vedetă, suferă ei înşişi de vedetism" (I. Velican).
- „Când un lucru e amuzant, caută-i un adevăr ascuns" (B. Shaw).
- „Ca să fii bine primit de stăpâna casei, trebuie să adaugi vinului anii pe care-i scazi din vârsta stăpânei" (Petit-Senn).
- „Ciudat, dar nu se mănâncă între ei decât cei care nu se pot înghiţi".
- „Căsătoria este ceva aşa de frumos, că toată viaţa ar trebui să te gândeşti la ea" (Talleyrand).
- „Cuiul - un etalon moral: numai drept îşi poate urma drumul până la capăt" (I. Velican).
- Cine minte trebuie să ţină minte.
- „Dacă generosul şi obiectivul elefant, şi nu isterica şi libidinoasa maimuţă, ar fi avut creierul mai dezvoltat, ce admirabil ar fi omul" (G. Ibrăileanu).
- „De obicei, oamenii care ştiu puţin sunt foarte vorbăreţi" (Rousseau).
- „Două excese: a exclude raţiunea şi a nu admite decât raţiune" (Pascal).
- „De cele mai multe ori, nu iubeşti femeia pentru

că are calităţi, ci are calităţi pentru că o iubeşti" (G. Ibrăileanu).

- „E mic omul pe care toţi îl iau în braţe" (I. Velican).
- „E necesar să ai o porţie dublă de spirit, când te afli în mijlocul celor lipsiţi cu totul de el" (T. Hardy).
- „Exemplul castităţii lui Alexandru cel Mare n-a făcut atâţia abstinenţi cât necumpătaţi a făcut exemplul beţiei lui" (Pascal).
- „E mai bine să citeşti legea decât să-ţi fie citită" (R. Tott).

• „Filosofia iederii: numai târându-te te poţi înălţa" (L. Blaga).
• „Impertinenţa este ţinuta etică a parvenitului" (G. Constantinescu).
• „Inteligenţii se împart în două: buni şi răi. Proştii se împart în una: răi. în lume pripritatea o are prostia" (G. Ibrăileanu).
• „îmi plac oamenii punctuali fiindcă ştiu să aştepte" (R. Tott).
• „înţelepţii învaţă mai mult de la nebuni, decât nebunii de la înţelepţi" (Montaigne).
• „în concepţia unei femei, egalitatea sexelor înseamnă, în mod invariabil, superioritatea femeii" (Jerome).
• „Legile morale se schimbă după locuri şi timpuri; unii găsesc în aceasta un motiv să nu asculte de nici una" (L. Blaga).
• „La o vârstă înaintată părul negru e indecent" (V. Eftimiu).
• „Mai bine să mori în picioare, decât să trăieşti în genunchi" (Dolores Ibarruri).
• „Moda e un haos, dar femeilor le place atât de muK haosul" (C. Angelescu).
• „Mare pacoste să nu ai destul duh ca să vorbeşti frumos, nici destulă judecată ca să taci" (La Bruyere).
• „Multe virtuţi, precum castitatea, sobrietatea şi cumpătarea, le putem dobândi datorită slăbiciunilor trupeşti" (Montaigne).
• „Numai timpul nu-şi pierde timpul" (Renard).
• „Nimic nu este mai înspăimântător decât ignoranţa activă" (Goethe).
• „Nebunii şi oamenii deştepţi sunt deopotrivă de inofensivi, dar seminebunii şi semideştepţii aceştia sunt cei mai primejdioşi" (Goethe).

224

• „Nimic nu este mai' absent decât prezenţa de spirit" (Rivarol).
• „Oamenii care n-au niciodată timp lucrează cel mai puţin" (Lichtenberg).
• „Om liber e acela care n-are nevoie să spună nici o minciună" (N. lorga).
• Principala cauză a unui divorţ este căsătoria.
• Pentru rezolvarea problemelor la care se cere multă bărbăţie, se trimit femeile.
• „Sufletele josnice nu se bizuie decât pe nobleţea celorlalte" (Renard).
• „Trebuie să fii sărac pentru a cunoaşte desfrâul generozităţii" (Eliot).
• „Trebuie să tindem către frumos şi să nu ne întindem" (R. Tott).
• „Turnul din Pisa. Uneori trebuie să te apleci ca să ajungi celebru" (V. Butulescu).
• Unii se descoperă în faţa altora ca să fie acoperiţi.
• „Un om de drept e una, om drept, alta; şi uneori tocmai contrariul" (V. Bogrea).

- „Voieşti să cunoşti lucrurile? Priveşte-le de aproape. Vrei să-ţi placă? Priveşte-le de departe" (Caragiale).

DREPT ÎNCHEIERE, CÂTEVA CONFESIUNI

Când încercăm să formulăm sau să citim o recomandare utilă pentru semenii noştri, socotim că întreprindem un lucru bun. Restrângându-i subiectivismul şi sporindu-i obiectivitatea îi sporim de fapt valabilitatea şi, poate, existenţa. Trăim o senzaţie de datorie împlinită, o participare neînsemnată la mersul înainte a omului. Şi, chiar dacă... „ceea ce scrii pentru semenii tăi este ca o sticlă azvârlită în mare, nu-i nimic! Tu ţi-ai făcut datoria. Cât despre cele ascunse în sticlă, poate vor fi găsite cândva de un suflet frate pe o plajă pustie" (Tsatsos).

• Trăirea, dăruirea, ajutorul fără prihană fac parte din ceea ce se cheamă permanenţă umană, din cerinţele primordiale pentru etica omului, pentru măreţia fiinţei umane, ceea ce îl face pe om să biruie şi, poate, să devină nemuritor. Nu poţi fi pe deplin uman, dacă nu vibrezi la frumos, la adevăr, la surprizele cunoaşterii în orice domeniu, la principalele linii de forţă ce orientează cunoştinţa şi conştiinţa omenească. Un om deplin, având pe deasupra şi armonia unui suflet frumos, bun şi iubitor, se apropie de ideal.

• Atitudinile capabile să farmece pe cei din jur sunt cele care izvorăsc dinăuntru. Farmecul derivă dintr-o delicateţe sufletească, din puterea de a te pune în locul celorlalţi, din respectul pentru creaţia ei, din înţelesul universului sufletesc al "semenilor, din generozitate, inteligenţă, sensibilitate. Nu pot fi prieteni doi oameni între care nu s-a statornicit respectul pentru adevăr şi omenie şi consimţământul de a lupta pentru ele.

• Concept modern, complex şi oarecum

interdisciplinar, viaţa raţională reprezintă atitudinea omului înţelept care trăieşte cu gândul la viitor şi la îndatoririle sale faţă de cei care au nevoie de el, dar găseşte şi soluţii pentru o viaţă plăcută, cu adevărat liberă şi cu deplina manifestare, cultivare, respectare şi satisfacere a componentelor sale fizico-materiale şi cultural-spirituale. Ea reprezintă toate acestea şi în plus o anumită etică, un anumit grad de civilizaţie, responsabilitate şi mai ales demnitate umană. Cultura şi arta nu presupun privaţiuni materiale, condiţia fundamentală a culturii nu este suferinţa, arta nu este condiţionată de izolare, de singurătate. Omul trebuie să trăiască bine şi frumos. Să încercăm să compensăm scurtimea relativă a vieţii printr-o intensitate, printr-o activitate densă, printr-o viaţă bogată pentru noi şi îmbogăţită prin noi pentru ceilalţi. Aderăm la formula lui Herder, citată ca un îndemn moral, optimist, şi cunoscută ca „deviza celor trei L": „Licht, Liebe, Leben", adică „lumină, dragoste, viaţă".

• Având drept suport autoritatea divină, morala creştină promovează cea mai aleasă comportare aşezată pe cinste, dreptate, altruism, sinceritate, adevăr, sacrificiu, muncă şi tot ce este frumos şi înălţător în viaţă. „Bine" este sinonim cu dreptate, virtute, frumuseţe, mărinimie, dragoste, omenie. Omenia cere omenie şi cinstea, cinste. Valorile nu

stau numai în cărţi, ci şi în sufletul oamenilor.

- „Cugetul înalţă pe om" (Pascal). Gândirea face măreţia omului. Demnitatea nu trebuie căutată prin „întindere", ci prin profunzimea gândirii. în întindere, universul ne cuprinde şi ne înghite, prin gândire îl cuprindem noi.
- Ştiinţa nu porneşte de la certitudini, ci de la îndoieli. A te îndoi de orice nu înseamnă a nega totul. Dimpotrivă, punând sub semnul întrebării, al îndoielii cunoştinţele anterioare şi fiecare ipoteză, acestea se pot verifica şi corecta, se pot forma convingeri noi, cunoştinţe noi. „Dubito, ergo cogito; cogito, ergo sum", afirma Descartes. Astăzi „cogito"-ul cartezian s-ar putea transforma

în „homo cogitans": „vivo, ergo cogito!".

• După o muncă intelectuală intensă, cel mai mult reconfortează o altă muncă intelectuală intensă.

• Extremele sunt nefireşti. Tablourile nu se văd bine prea de aproape, dar nici prea de departe; şi în muzică există o distanţă optimă de ascultare; raţiunea curată şi exclusivă aduce a sminteală, pasiunea fără raţiune cu atât mai mult... „Unii au vrut să renunţe la pasiuni şi să devină zei; alţii au vrut să renunţe la raţiune şi să devină animale." (Des Barreaux). A părăsi calea de mijloc înseamnă a părăsi omenescul, echilibrul. Există o măsură în toate. „Nimic din ce e omenesc nu-mi e străin" (Terentius). „Nici asemenea animalelor, nici asemenea îngerilor" (Pascal).

• Oamenii sunt nesăţioşi de cunoaştere şi adevăr, dar sunt nesăţioşi şi de frumuseţe, de bucurie şi de iubire. Absurdul nu aparţine lumii, ci este creat de om prin despărţirea sufletului de minte. „Agoniseala rece şi impersonală de cunoştinţe nu poate constitui o cultură" observă Mihai Ralea; şi mai departe: „... esenţială este cheltuiala morală; cultura înseamnă transformarea ideilor în sentimente". Nu se poate crea o operă mare fără puţină „nebunie" (L. Blaga), în sensul generos al dăruirii afective totale.

• Verbul definitoriu prin care ne justificăm existenţa şi ne legitimăm locul ocupat în lume nu este nici „a fi", nici „a avea", ci „a face". Nimeni nu-şi poate defini un sens de viaţă fără a urma calea muncii şi a făuririi. „A FACE este chintesenţa umanului".

• „Spuneţi în fiecare dimineaţă: bună dimineaţa soare gratuit, copaci gratuiţi şi frunze gratuite, peisaje încântătoare gratuite, rouă şi zăpadă gratuite, cântec de păsărele gratuit..." (P. Pânzariu). Ivire sfioasă a zorilor şi cântec de ciocârlie, cer senin şi raze de soare gratuite; petale de floare şi curcubeie gratuite, creste de munţi, cetini de păduri, înserări şi luciri de stele gratuite... Frumuseţea,

generozitatea şi gratuitatea naturii ar trebui să fie molipsitoare pentru oameni.

• Acceptăm un singur război: războiul împotriva războiului. Preocupările ecologice de tipul natură-om ar trebui precedate de o ecologie aplicată pentru structurarea uneu noi condiţii umane, a unei alianţe între oameni şi oameni. Cum vor folosi energia nucleară, în scopuri umane sau umanitare? Moment cognitiv al activităţii umane, indiferent de rezultatul demersului teoretic, nu poate fi autonom faţă de profilul etic şi răspunderea morală a cercetătorului.

• „Există o disciplină a convingerilor, una a fricii şi una a lăcomiei" (N. Iorga). Să ne mulţumim cu prima!

• Ce fac oamenii de ştiinţă, se specializează sau se universalizează? Vor ajunge să ştie „totul despre nimic" sau „nimic despre tot"? Noi socotim că întrepătrunderea ştiinţelor trebuie să domine. Universalitatea nu intră în contradicţie cu specializarea. Să cunoaştem esenţa cât mai multor lucruri pentru a învăţa esenţa nouă. Este preferabil

calificativul atotcuprinzător de „om cult" sau „om distins" acelora de „matematician", „orator", „specialist" sau „savant". Sublim este cel de „om adevărat".

- Dacă ai ascultat o simfonie măreaţă, ai admirat un tablou celebru şi ai citit o carte bună, nu aştepta a doua zi înfrumuseţarea sufletului. Trebuie nenumărate cărţi bune şi opere de artă frumoase, decenii de cultivare atentă pentru ca, de la o vreme, să simţi binefacerile etice ale frumosului estetic. Civilizaţia este baza materială a culturii şi, într-un fel, rezultatul ei, aşa după cum comportamentul este rezultatul bunului-simţ.
- Uneori am schimba o simfonie de Beethoven cu un cântec de greier.
- „Când semenii tăi te urcă în vârful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău, pentru a rămâne acolo; nu pentru tine, că tu eşti un om trecător, dar pentru oameni,

pentru idealul lor pe care tu nu trebuie să-l laşi să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l faci să înflorească în inima contemporanilor tăi" (V. Pârvan).

- Numai pe cei pe care-i iubim avem dreptul să-i certăm şi să-i îndreptăm.
- Pentru gingăşia omului am reţinut o cugetare semnată de Giacometti: „într-un incendiu, dacă aş avea de ales între un Rembrandt şi o pisică, eu aş salva pisica". O atitudine la care poate reflecta oricare dintre noi! La fel de sublimă este şi gândirea lui Ioan Petrovici *(Prin meandrele trecutului):* „Lumina lunii e mai plăcută decât a soarelui, fiindcă e dar din dar".
- „Să trăieşti în numele tatălui tău şi al fiului tău, în numele verigii care eşti tu în marele lanţ" (M. de Gard). Asigură continuitatea! Transmite mai departe ceea ce ai primit şi transmite îmbunătăţit, îmbogăţit.
- Zâmbetul este veselia gândirii şi bucuria înţelepciunii. Nu se poate înţelege un om de cultură fără a fi un om de spirit pentru că forţa spiritului presupune pătrundere şi profunzime. „Fereşte-te de omul care nu râde niciodată" spune o înţeleaptă zicătoare populară. Glumele şi anecdotele reprezintă veritabile creaţii colective. Să savurăm aceste sclipiri, aceste „picături de spirit" şi să râdem cât putem! Şi când e de râs! Păstraţi în sufletele voastre frumuseţile copilăriei: candoare, prospeţime, nevinovăţie, veselie, spontaneitate, entuziasm, optimism.
- „Homo Sapiens" şi „Homo Faber" („omul înţelept" şi „omul lucrător"), cele două trăsături umane sunt suficiente pentru explicarea complexităţii procesului culturii. „Homo Ludens" sau „omul care se joacă" întregeşte în mod fericit înţelegerea exactă a construcţiei culturii şi civilizaţiei. Jocul este o funcţie a culturii, o trăsătură care o precede şi o acompaniază până în zilele noastre. Ordinea şi frumuseţea jocului îl apropie de domeniul esteticii iar tensiunea, loialitatea, jocul şanselor şi calităţile morale pe care le implică

îi dau şi o reală valoare etică. Omul creator de cultură dar şi cel care beneficiază de cultură trebuie să fie un „Homo Ludens" pentru a gusta şi trăi bucuria creaţiei. Homo Sapiens şi Homo Faber se completează cu Homo Ludens.

- Ceea ce farmecă mai mult sufletul omului este misterul. Nu există frumuseţe care să nu fie acoperită de văluri şi toate preferinţele noastre se îndreaptă spre necunoscut: cercetarea şi experienţa ştiinţifică, o carte de citit sau o carte de joc, o piesă de teatru, o călătorie, o prietenie nouă...poate chiar o femeie...amestec de vis şi de necunoscut.
- Totdeauna mi-a plăcut să beau vinul cu prietenii; numai dragostea cere singurătate. Poate şi creaţia!
- Pentru eleganţa manierelor nu trebuie calităţi deosebite, dare nevoie de o mare capacitate pentru eleganţa spiritului.
- Minunat apus de soare! Ce frumoasă este înserarea când se sfârşeşte o zi frumoasă!.....Fiinţa încântătoare de acum treizeci de ani, fata cu cozile pe spate,

plină de visuri şi de iluzii, astăzi şi-a întors privirile de la stele, şi-a plecat capul spre pământ, apăsată de greutatea vieţii" (G. Ibrăileanu). Dar anii n-au încovoiat-o. S-a păstrat încă frumoasă, dreaptă şi senină. Demnă.

Sunt destul de înaintat în vârstă, încât nu mai am posibilitatea să primesc prea mult de la viaţă; am însă posibilitatea să dau... şi de aceea aş vrea să mai trăiesc.

- Caută în tine puterea de a ţine piept greutăţilor vieţii: „La ispita viciului, tu ai înfrânarea, la greutatea muncii, curajul, la vorba rea, răbdarea" (Epictet), la trecrea vârstei supleţea spiritului, căldura, înţelepciunea, moralitatea, optimismul, prospeţimea sufletească.
- „Greutatea unei păreri este proporţională cu gradul de libertate al celui ce o formulează" (Tsatsos). Dacă dorinţa de căutare şi implementare a corectitudinii este riscantă, cu atât mai mult sporeşte valoarea ei etică. Marele,

supremul bun al omului este libertatea.

- „în infinitul timpului şi al spaţiului, ne-am întâlnit în aceeaşi nebuloasă, în acelaşi sistem solar, în aceeaşi planetă, în acelaşi secol, în aceeaşi generaţie, în aceeaşi ţară, în acelaşi loc, sub acelaşi acoperământ, şi totuşi ne urâm, ori cel puţin suntem indiferenţi, în loc să ne aruncăm unii în braţele altora, inteligenţi şi proşti, buni şi răi, înmărmuriţi de spaima naturii infinite şi ostile" (G. Ibrăileanu). Suntem încă neliniştiţi şi nefericiţi şi căutăm căile spre adevăr mai mult ca oricând. Să nu ne duşmănim! Să mergem împreună spre dreptate, adevăr, armonie. Să facem din viaţa noastră un forum în care glasul adevărului să răsune, amplificat de la şoaptă până la imn. „Pune viaţa ta caldă pe obrazul rece al lumii" (I. Vlasiu).
- Vinul vechi, obiceiurile de demult, cărţile vechi şi prietenii vechi au valoare în toată lumea. Oare numai de dragul tradiţiei?
- Este regretabil dacă, pentru a ne justifica existenţa, lipsurile şi insuccesele, ne comparăm cu cei mai slabi şi mai răi. Numai comparaţia cu idealul e justificată. Oamenii mari sunt modeşti pentru că ei nu se compară cu ceilalţi, ci cu modelul de om ideal pe care îl au în spiritul lor.
- Fiecare separat şi amândouă împreună, „Biserica" şi „Şcoala" (şcoala a odrăslit în pridvorul bisericii) se străduiesc să cultive în sufletele oamenilor cele mai frumoase şi mai înalte virtuţi umane, să reprezinte „ateliere care din oameni să facă cu adevărat oameni, din creştini cu adevărat creştini" (Comenius). Credinţa este viaţă. Ea se inspiră din viaţa întemeietorului ei, fiind bazată pe dragoste, iertare şi bunătate.
- „Nujaş vrea să trăiesc într-o lume golită de orice sentiment religios. Nu mă gândesc la credinţă, ci la acea vibrare interioară care, independentă de orice credinţă, te proiectează în Dumnezeu, şi uneori deasupra..." (E. Cioran). Omul este nu numai producător de bunuri materiale, ci

„trestie cugetătoare", făuritor de moralitate, fiinţă a frumuseţii însetată de desăvârşire. Să lăsăm veşnic o cale deschisă spre adevăr, spre dreptate, spre libertate, spre iubire.

- „Putem trăi de-a pururi prin ceea ce introducem în circulaţia morală a omenirii, nu numai prin opere de seamă, dar şi prin fapta de creaţie cea mai modestă, prin exemplul hărniciei şi onestităţii noastre" (T. Vianu).
- *„Naviga drept înainte!*
Şi dacă pământul pe care îl cauţi nu există,
Fii sigur că Dumnezeu îl va crea înadins,
Pentru a răsplăti îndrăzneala ta".
(Regina Isabela a Spaniei către Cristofor Columb).
- „Unii susţin că binele suprem se află în virtute alţii îl aşază în voluptate, alţii în a-ţi asculta firea, alţii în aflarea adevărului" (Montaigne). Am mai putea adăuga... alţii în cunoaştere şi înţelepciune, alţii în generozitate sau dăruire, alţii în frumos sau artă. Prin dăruirea noastră să facem să progreseze întreaga omenire şi, dacă putem, să facem cea mai bună lumea aceasta.

- „- Poate o carte schimba ceva în lume?

- Dacă n-am crede că DA, n-am scrie nimic!"
(M. Preda).

Nimeni şi nimic nu trebuie să ne împiedice să clădim ÎMPREUNĂ NOI OAMENII, o societate mai bună care să aibă la bază valorile adevărului, ale dreptăţii, ale umanismului şi ale spiritualităţii omului. Izvorul fericirii trebuie căutat în înţelepciunea întregii umanităţi, concentrată în tot ceea ce a creat mai bun omenirea spre folosul, devenirea şi demnitatea omului.

SURSE BIBLIOGRAFICE

1. Angelescu Cristina Măria, *Veşmânt şi podoabă,* Editura Albatros, Bucureşti, 1979.
2. Balzac H., *Maxime şi cugetări,* Editura Albatros, Bucureşti, 1979.
3. Ban T., *Scuzaţi... o clipă,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967.
4. Barlan [., *Miere şi fiere, Cugetări, aforisme, paradoxuri,* Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
5. Bădescu C, *Reflecţii şi maxime,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.
6. Băleanu A., Băltăreţu C, *Cum ne comportăm,* Editura Politică, Bucureşti, 1975.
7. Berg I., *Dicţionar de cuvinte, expresii, citate celebre,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968.
8. Bihoreanu D., *Mersi, pardon, scuzaţi,* Editura Tineretului, Bucureşti, 1969.
9. Biju M., Mc *dicţionar al spiritului uman,* Editura Albatros, Bucureşti, 1980.
10. Blaga L, *Elanul insulei,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977.
H.Bogza G., *Ca să fii om întreg,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1984.
12. Brillat-Savarin A., *Fiziologia gustului,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1988.
13. Bursan Anca, Panco G., *De la cuviinţă la etichetă,* Editura Tineretului, Bucureşti, 1967.
14. Constantinescu A., *Dintr-unjurnal de idei,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1980.
15.Constantinecu P., *Caleidoscop,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1974.
16. Cotrău M., *1001 gânduri pentru cumpătare,* Editura

Junimea, Iaşi, 1981.
17. Duduleanu M., *Proverbele lumii despre calităţi şi defecte,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978.
18. Dumitriu Aneta, *Capriciile modei şi statornicia eleganţei,* Editura Ceres, Bucureşti, 1979.
19. Dumitriu Aneta, *Eleganţa la masculin,* Editura Ceres, Bucureşti, 1970.
20. Faur Sanda, *Politeţea la toate zilele orei,* Editura Ceres, Bucureşti, 1979.
21.Ferăscu M., *Cine ştie răspunde,* Editura Politică, Bucureşti, 1977.
22. Fimbert E., *Dictionnaire des proverbes dumonde,* Editura R. Laffont, Paris, 1965.
23. Frâncu N., DragomirV., *Reguli de protocol şi comportare în societate,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.
24. Golescu I., *Povăţuiri pentru buna-cuviinţă,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1975.
25. Gorunescu Elena, *Cugertări franceze,* Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
26. Hinţescu C, *Proverbele românilor,* Editura Facla, Timişoara, 1985.
27. Iancu Stela, Iancu Irina, *Curajul în proverbele şi*

cugetările lumii, Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
28. Ibrăileanu G., *Cugetări,* Editura Albatros, Bucureşti, 1989.
29. Ionescu M., *Proverbe şi cugetări italiene,* Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
30. Iorga N., *Cugetări,* Editura Albatros, Bucureşti, 1972.
31.Izdrăilă V., *Buna-cuviinţă şi comportamentul civilizat,* Editura Facla, Timişoara, 1988.
32. Lichtenberg G., *Aforisme,* Editura Univers, Bucureşti, 1970.
33. Lips I., *Obârşia lucrurilor,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1964.
34. Mareş N., *ABC-ul comportării civilizate,* Editura Ceres,

Bucureşti, 1979.
35. Marian E., *Dicţionar de citate şi locuţiuni străine,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1973.
36. Marian E., *Trei secole de paradox,* Editura Albatros, Bucureşti, 1983.
37. Marinescu-Himu Măria, *Cugetări greceşti,* Editura Albatros, Bucureşti, 1981.
38.*** *Mic dicţionar enciclopedic,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978.
39. Mihăilescu E., *Cugetări şi reflecţii despre cultură şi civilizaţie,* Editura Albatros, Bucureşti, 1984.
40. Mihăilescu E., *Omul şi convieţuirea socială,* Editura Albatros, Bucureşti, 1981.
41. Mihăilescu E., *Proverbe, cugetări, definiţii despre educaţie,* Editura Albatros, Bucureşti, 1977.
42.Montaigne M., *Aforisme,* Editura Albatros, Bucureşti, 1977.
43,Oproiu Ecaterina, *Dialoguri despre condiţia femeii,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1975.
44. Pascal B., *Cugetări,* Editura Univers, Bucureşti, 1978.
45. Paschia Gh., *Dicţionar al bunei-cuviinţe,* Editura Albatros, Bucureşti, 1973.
46.*** *Petit Larousse,* Libraire Larousse, Paris, 1967.
47.Petrescu C, *Maxime şi reflecţii,* Editura Albatros, Bucureşti, 1975.
48. Pânzariu P, *Condiţia umană din perspectiva vieţii cotidiene,* Editura Albatros, Bucureşti, 1981.
49.*** *Proverbe româneşti,* Editura Minerva, Bucureşti, 1984.
50. Sburlan Smaranda, *Mâine avem invitaţi,* Editura Ceres, Bucureşti, 1983.
51.Shaw G. B., *Aforisme, paradoxuri, cugetări,* Editura Albatros, Bucureşti, 1983.
52.SimenschyT., *Un Dicţionar al înţelepciunii,* voi. I, II, III, Editura Junimea, Iaşi, 1970, 1972,1973.
236
53.Stănciulescu-Bârda A.-, *Coloana infinitului,* Editura Albatros, Bucureşti, 1977.
54. Ştefănescu Olimpia, *Invitaţie la revelion,* Editura Ceres, Bucureşti, 1977.
55. Tott Rodica, *Firul Ariadnei,* Editura Militară, Bucureşti, 1981.
56.Tsatsos C, *Aforisme şi cugetări,* Editura Univers, Bucureşti, 1977.
57. Vasiliu T., *îndreptar de greşelile altora,* Editura Albatros, Bucureşti, 1978.
58. Velican I., *Cuvinte în balanţă,* Editura Militară, Bucureşti, 1982.
59.Vianu T., *Dicţionar de maxime comentate,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.
60. Vintilă P, *Mic îndeptarde comportare civilizată,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967.
61.Vlasiu I., *Cartea de toate zilele,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.
62. Voiculescu M., *Eternitatea spaţiului românesc,* Editura

Junimea, Iaşi, 1985.
63. Voiculescu M., *Lumea în gândire,* Editura Junimea, Iaşi, 1980.
64.Voltaire (Arouet F. M.), *Maxime şi cugetări,* Editura Albatros, Bucureşti, 1974.

CUPRINS

i
ISBN: 973-36-0256-6
Redactor: OLIMPIA MĂRGINEAN
Culegere şi paginare computerizate: ALINA ALMĂŞAN
Bun de tipar: 03.01.2000
Apărut: 2000
Coli de tipar: 15
^|exacu«at,aS.c.Dra90printSATimişoara
FIŞA DE TERMEN DE RESTITUIRE
Tipografia: *TKO^UVK** - Central Comercial TOTALCO

l

EDITURA DE VEST

în viaţă, darul cel mai frumos pe care îl dobândeşte omul este educaţia; trebuie să ne educăm astfel, încât arta convieţuirii sa coincidă perfect cu regulile eticii individuale. Nu se poate trăi în societate fără politeţe. Esenţa politeţii constă în grija pe care trebuie s-o avem, prin spusele şi faptele noastre, faţă de oamenii din jur. Politeţea, *moneda de schimb* a relaţiilor' zilnice în toate împrejurările, platforma comună de înţelegere şi bunăvoinţă, implică: omenie, simţul dreptăţii, simţul frumosului, tact, bun-simţ, decenţă.

ISBN 973-36-0256-6